דבר

יום שישי, י"א בסיון תשמ"ח, 27 במאי 1988 ● גליון 19428

היום 64 עמודים כולל „דבר־השבוע" ● המחיר –.2 ש"ח (כולל מע"מ), באילת 1.74 ש"ח

היום בדבר

בחירות 88. בדרך לפיסגה במוסקווה. בלב האינתיפאדה. בלאס לפסקידין. מכתבים מ„יפתח". דובציק על גורבאצ'וב. מסלול טיול. טלוויזיה. פסטיבל. במה. „משא" לספרות ולאמנות. „דבר השבוע". חיים גורי, יזהר סמילנסקי, חיים צדוק, אמנון דנקנר, נתן רועי, אבירמה גולן, שלמה גינוסר, דני רובינשטיין, יעל דגני, חגי אשד, צבי אילן, טלי זליגנר, ורדה צימרמן, יצחק טאוב, יוסי מלמן, יאיר גרבוז, דליה שרון, יוני להב, אהרן שמי, מושיק.

ב.ר.ק.
ציוד מטבחים מוסדיים בע"מ
רח' הבונים 50 בת־ים
03-5510432 5519355.70
ייצור תנורים וציוד מטבחים:
מחבתות קונבקטומטים כיריים גז
ציפסרים שולחנות חימום וקירור וכו'

„ברה"מ תחדש היחסים עם ישראל באותה מהירות בה יוחלט על ועידה בין־לאומית"

סגן שר החוץ הסובייטי ולאדימיר פטרובסקי ל„דבר": עכשיו היחסים בינינו – נושא פשוט

מאת גדעון קיץ, שליח „דבר" במוסקווה

מוסקווה (מיוחד ל„דבר"). „נושא היחסים הדיפלומטיים בין בריה"מ לישראל הוא עכשיו פשוט – כבל שנחליט מהר יותר על כינוס ועידה בין־לאומית – באותה מהירות יחודשו היחסים הדיפלומטיים בין שתי המדינות", אמר אתמול סגן שר החוץ הסובייטי ולאדימיר פטרובסקי בשיחה עם שליח „דבר".

היום מתפרסם מסמך סובייטי רשמי למחצה, הכולל התקדמות בעמדה הסובייטית בשאלה השתתפות אש"ף בוועידה הבין־לאומית, והסכמה למשלחת הירדנית פלשתינית בהשתתפות אישים שהינם חברי אש"ף ובהסכמתו. אלה עיקרי ההתפתחות במוסקווה שלפני הפסגה, בנושא המזרח התיכון. בשיחתו עימי אמר

שליח „דבר" מדווח ממוסקווה

עוד סגן שר פטרובסקי, כי ביקורים אפשריים של שר החוץ הסובייטי בישראל ושל שר החוץ הישראלי במוסקווה, אינם עומדים עתה על הפרק. פטרובסקי אמר, כי הוא תולה תקוות בפסגת מוסקווה וכי „משהו חיובי" עשוי לצאת מן הדיונים בנושא. „זה הזמן להגיע להסדר", אמר. השיחה עם סגן שר החוץ הסובייטי נערכה לאחר מסיבת עתונאים להצגת העמדה הסובייטית לקראת הפסגה, שבה הצגתי לו שאלה בנושא הדיונים על המצב בפסגה ואפשרויות החתימה על עמדת שולץ.

דובר משרד החוץ גנאדי גראסימוב העניק לי את רשות הדיבור והצגתי עצמי כעיתונאי ישראלי ושליח „דבר". בתשובה אמר פטרובסקי, כי ברית המועצות ניהלה שיחות רב ודו־צדדיות עם כל הגורמים הנוגעים בדבר, כדי לקיים

(המשך בעמוד 2)

סכין בגב

פתאום הרגשתי מכה חזקה בגב ושמעתי צעקה: „אללה אכבר"

סיפר אתמול חנוך אלבק בן ה־16 – בנה של פליאה אלבק ונכדו של יצחק נבנצל – שנדקר ברובע המוסלמי בעיר העתיקה ● בידי המשטרה תיאור חלקי של הדוקר

מאת יורם לוי, סופר „דבר" בירושלים

„הרגשתי פתאום שמישהו נתן לי מכה חזקה בגב וצועק 'אללה אכבר', לא חשבתי שזה סכין, חשבתי שזה מכה", כך שחזר אתמול חנוך אלבק, בן 16, את הנסיון לרצוח אותו בסכין ברובע המוסלמי בעיר העתיקה בירושלים.

חנוך אלבק מאושפז במצב בינוני ביחידה לטיפול נמרץ בביה"ח הדסה הר־הצופים. המשטרה עצרה 27 חשודים לחקירה.

חנוך, תלמיד הישיבה התיכונית „חורב" בירושלים הוא בן הזקונים של פליאה אלבק, מנהלת המחלקה האזרחית במשרד המשפטים, ונכדו של ד"ר יצחק נבנצאל, לשעבר מבקר המדינה. אתמול הוא קיבל חופשה על מנת להתכונן לבחינת בגרות במחשבים, שמתקיימת היום בביה"ס.

בשעות הבוקר הוא יצא

(המשך בעמוד 2)

חנוך אלבק בבית־החולים (צילום: יצחק הררי)

הסורים נערכים כנראה מהבוקר בדרום ביירות

מאת דן אבידן ושמעון וייס, סופרי „דבר"

כ־5,000 חיילי קומנדו וחיל רגלים סורים יערכו, ככל הנראה, החל מהבוקר בשכונות השיעיות בדרום־מערב־ביירות יחד עם חיילי „בטחון הפנים" הלבנוניים, במטרה לשים קץ ללחימה המתנהלת שם מזה שלושה שבועות בין לוחמי „אמל" ו„חזבאללה", שעלתה עד כה בחיי יותר מ־400 איש.

ההיערכות תצא לפועל לאחר ששלשום הושג בלאטקיה שבסוריה הסכם בין הנשיא אסד לבין משלחת של ארבעה מנהיגים מארגון „חזבאללה" על אופן התייצבות הכוחות הסוריים בפרבר הדרומי.

סוכנות הידיעות הלבנונית „אל־מרכזיה" מסרה, כי בהסכם נקבע בין השאר שטרם כניסת החיילים הסורים לפרבר הדרומי, ייפנו הלוחמים מ„אמל" ו„חזבאללה" את רחובות הפרבר ותיכון בו הפסקת־אש מוחלטת. הכוחות הסורים ישתמשו בכוח רק „באופציה אחרונה" נגד כל לוחם מליציה שלא יפנה את הרחובות. (משקיפים צופים, כי חרף ההסכם יגלו לפחות חלק מלוחמי „חזבאללה" התנגדות לכניסת החיילים הסורים לפרבר הדרומי). כן נאמר בהסכם שחיילי הצבא הסורי יתפסו כמה מאחזים בפרבר הדרומי, שמהם יפקחו על הפסקת האש. „אמל" ו„חזבאללה" יסגרו את משרדיהם הצבאיים בפרבר („אמל" שולטת עתה רק בחלק מועט ממנו) וימשיכו להפעיל בו את לשכותיהם המדיניות וההסברתיות. לשתי המליציות יותר לשמור נוכחות צבאית בקו המגע ביניהן. לאחר תקופה של חודש עד חודשיים, אם יתייצבו הסדרי הרגיעה החדשים ותושג חלוקת השפעה בין „אמל" ו„חזבאללה" בפרבר הדרומי – יפנו החיילים הסורים בהדרגה את הפרבר וישארו בו רק חיילי „בטחון הפנים" הלבנוניים.

מביירות נמסר כי בקו המגע בין

(המשך בעמוד 2)

נמיר, אליאב ואלמוזלינו ראשונים ברשימת 29 נבחרי העבודה ● אמיר, נחמיאס ופרץ – בחוץ

פסטיבל הדמוקראטיה

מאת יקיר צור, סופר „דבר"

העידן הדימוקראטי של מפלגת העבודה לקראת הבחירות לכנסת נפתח אתמול בקול תרועה רמה, רעש וצלצולים. קרנבל מסתגי של בלונים וליצנים, טי־שירטס, סטיקרים בשלל צבעים ובדיות ענק מבדרנות ונערה אחת, שעמדה עם שלט „הצביעו בעד אבא שלי" – החליף את החדר אפוף עשן הסיגריות של הוועדה המסדרת.

כל מועמד והגימיק שלו, כל מועמד וסגנונו הוא. היו שהסתפקו בדף משוכפל, או סטיקר, ועליו שם המועמד ומספרו ברשימה. היו שצירפו גם אפרסק או תמר, והיו שפרסו את תעמולת הבחירות שלהם על־פני כרזות ענק צבעוניות.

בתוך אולם הקונגרסים שרה אווירה של חגיגיות ראשונית, בצד תחושת אי־הודאות מטופש של התהליך. „הכנסנו הכל לתוך השולחן, עכשיו צריך להמתין ולראות איך זה יתבשל", אמר אחד מחברי המרכז. המתמודדים לוחצים ידיים ומקווים שהיד הלוחצת תדע גם לסמן את המספר הנכון. מחליפים הערכות וחוויות ממערכת הבחירות. משה גור נשאל כיצד הוא ארגן את המטה שלו. „מי צריך מטה", הוא אומר. „אני, המזכירה והנ'ינג' (הנהג) עושים עבודה כמו כל המטות ביחד". אחר־כך הוא מסביר שבמערכה כזו, אי־אפשר לסמוך על המודיעין, קרי: על האינפורמציה שמתקבלת מפעילים שבשטח, ועליך לסמוך רק על עצמך.

באולם הקלפי 14 קלפיות, מסודרות לפי סדר הא"ב, ותורים

(המשך בעמוד 2)

מאת עליזה ולך, סופרת „דבר" לענייני מפלגות

מרכז מפלגת העבודה קיבל בחצות בסיפוק רב את תוצאות ההצבעה של 29 מועמדיו לרשימה לכנסת. התוצאות אמש הוכיחו שה„דילים" לא הצליחו והמועמדים ראויים נבחרו במקומות בולטים.

שיעור ההשתתפות בהצבעה היה גבוה במיוחד – 98 אחוז. מבין חברי הכנסת הנוכחית לא נכללו בין המועמדים החדשים שלושה חברי־כנסת: ז'אק אמיר, אהרון נחמיאס ויצחק פרץ. לעומת זאת, בין המועמדים החדשים בולט הייצוג היוני. את הדירוג ברשימת המועמדים היטיב לבטא השר גד יעקבי, שאמר ל„דבר": „אני שמח שלא הייתי משודיין ואני שמח שלא הייתי בדיל".

יו"ר מפלגת העבודה, שמעון פרס והמזכ"ל, עוזי ברעם, שיבחו את הרשימה, הבליטו את ריבוי החברים הצעירים החדשים והבליטו את העובדה ששינוי שיטת בחירת המועמדים לכנסת הוכיח את עצמו. „הייתי בעד יו"ר ועדה מסודרת ובשבילי זה יום חג", אמר פרס.

29 המועמדים, שנבחרו אתמול בבחירות הפנימיות של מרכז מפלגת העבודה:

1. אורה נמיר
2. לובה אליאב
3. שושנה ארבלי־אלמוזלינו
4. גד יעקבי
5. רענן כהן
6. דוד ליבאי
7. חיים רמון
8. אברהם כץ־עוז
9. משה שחל
10. משה גור

(המשך בעמוד 2)

קרנבל פוליטי בגני התערוכה

שיכנועים של הרגע האחרון, פרחים ומדבקות לקראת בחירת הנבחרת. לאלי דיין, למשל, הם הועילו (צילום: דוד פאר)

שלמה רוימי (20) נדקר למוות בקטמון לעיני עוברים ושבים

הרקע כנראה פלילי – סבורים במשטרה

מאת יורם לוי, סופר „דבר" בירושלים

שלומי רוימי, בן 20, נדקר אתמול למוות לעיני עוברים ושבים בשכונת קטמון בירושלים. המשטרה סבורה כי הרקע למעשה פלילי.

הרצח אירע סמוך לשעה 14.00 אחה"צ ברחוב השומר בשכונת קטמון ט'. הצעיר הלך ברחוב ולפתע התנפל עליו אלמוני ודקר אותו בחזה, באיזור הלב. רוימי התמוטט על המדרכה. בעל חנות לאביזרי רכב הזעיק את מד"א, אולם צוות ההחייאה שהגיע תוך זמן קצר, לא הצליח להחיותו.

אל זירת הרצח הגיעו חוקרי משטרה ובלשים שפתחו בחקירה נמרצת ותוך שעה נעצרו שישה חשודים. גופת הצעיר נשארה מוטלת על המדרכה למעלה משעה ועשרות תושבים ובכללם ילדים התגודדו סביבה.

במשטרה סבורים כי הרצח בוצע על רקע פלילי. יתכן כי הרוצח ביקש רק להפחיד את רוימי ולא העריך כי הדקירה תהיה קטלנית.

סכין קטלנית

אנשי מד"א מנסים לשווא להחיות את שלומי רוימי (צילום: יצחק הררי)

להבות בעמק

השריפה בעמק האלה כילתה רכוש בארבעה מיליון דולר

מאת יורם לוי, חנה מאור ושמעון וייס, סופרי „דבר" וסוכנויות הידיעות

שריפת הענק באיזור עמק האלה גרמה לנזק ברכוש של בארבעה מיליון דולאר. איש לא נפגע, למעט כמה תושבים שסבלו מן העשן.

אתמול בצהריים השתלטו כוחות הכיבוי על האש והתושבים שפונו חזרו לבתיהם.

האש פרצה סמוך לשעה 11.00 ליד מושב אדרת ובשל הרוח המזרחית היבשה התקדמה במהירות לכיוון צפון־מזרח. לקראת השעה 2.00 אחר־חצות השתוללה האש על פני שטח של אלפי דונאם. האש כילתה מטעי אבוקדו ואפרסק, לולים וחממות ובנס לא נפגעו בתי מגורים. האש המשיכה להתקרב וסמוך לשעה 4.00 לפנות בוקר נתקבלה החלטה לפנות את התושבים מן המושבים גבעת ישעיהו, אדרת, צפריירים ונחושה, וכן את בית האבות בעמק האלה.

סגן אוזרי של הקק"ל גילה

(המשך בעמוד 2)

הדליקה בעמק האלה, אתמול (צילום: יצחק הררי)

עיקרן תחילה

- האוצר וההסתדרות – לפגישה ביום ב' / עמ' 3
- „ועדת קרפ" מספר שתיים / ע'מ 2
- התפרצות המרים בין ארה"ב לנורייגה / עמ' 4
- קדאפי מכיר בצ'אד; ישקם את הערים שהרס / עמ' 4
- אלוף (מיל.) בוצר – בראש ועדת החקירה לאסון באוניית הפתם / עמ' 14
- עובדי „אל־על" מאיימים „להחיות המו"מ במכות חשמל" / עמ' 5
- בבורסה: התחדשה השחיקה / עמ' 6
- ספורט: תחזית – הפועל ת"א אלופה / עמ' 7
- המשק למכירה – אבל לא לגר בדווי / עמ' 14
- הדרוזים בירכא מתירים למשטרה לחפש גם על גוף האשה / עמ' 14
- רשות למלחמה בסמים – תוקם במשרד ראש הממשלה / עמ' 14

גלסנוסט מוגבר לקראת הפיסגה

סרובניקים הפגינו במרכז מוסקווה ללא התערבות המשטרה

מאת גדעון קיץ שליח „דבר" במוסקווה

מוסקווה (מיוחד ל„דבר"). זהו אירוע שלא יכול היה לקרות לפני הגלסנוסט. כמה סרובניקים יהודים מפגינים במרכז מוסקווה לעיני עתונאים זרים ובתוכם כתב ישראלי, כשהמשטרה אינה מתערבת ואף מניחה למפגינים לשוחח עם העתונאים.

ההפגנה נערכה ליד ספריית לנין שהמדרגות המפורסמות שלה הפכו למקום המועדף על סרובי העליה ומפגינים אחרים. השלטונות סגרו את הכניסה למדרגות ובמקום נערכו „עבודות מסתוריות" על־ידי פועלים שהובאו לשם אתמול. זהו תרגיל ידוע בשיגרת מקומות מועדים לפורענות.

כל עשרות המפגינים שהגיעו ממוסקווה, לנינגראד, וילנה וערים אחרות עמדו במשך חצי שעה אחר הצהרים כשהם נושאים כרזות כמו „עולם בלי סירוב", „אמנו רוצים בישראל" ו„הק.ג.ב. אביד (האנף המעניק אשרות הגירה) איפה הפרסטרויקה שלכם?". תחילה מנסים שוטרים לחטוף את הכרזות מידי המפגינים וכמה מהן נקרעות על ידם עד שמגיעה העיתונות והכל נרגע. ולאדימיר אוסטושיק כתב על כף ידו, בנוסח ועונגו, „שלח את עמי" במקום הכרזה הקרועה. אוסטושיק מסורב מזה תשע שנים בשל אי הסכמת אם אשתו לחתום על מסמך.

במקום מתפתחים כרגיל ויכוחים. אנשים ונשים הנראים כאילו נבחרו היטב לשמש „פשוטי העם" קוראים: הם קיבלו פה הכל חינוך, הם מכירים את סודות המדינה ועכשיו רוצים לעזוב את המדינה שלהם. מצד שני איש מבוגר המתלונן על קשיי חייו והעובדה שכל הגופים שפנה אליהם דחו אותו. ישיש ניגש לקבוצת יהודים צעירים ומבקש מהם את כתובת עתון המחתרת „גלאסנוסט" הוא רוצה לספר. אין לא כבר מה להפסיד. אבל, יש גם נימה אנטישמית חריפה בדברי „פשוטי העם" – המגויסים או לא. ולאדי סארבוב מהנדס הידרודינאמי שהיתה לו גישה לסודות מדינה דרג ב' לפני שנתיים זוכה מזה שנה לאיומים עם נפגוש אתכם יהודים במקום אחר נכה אתכם, „אתם פאשיסטים הגסטפו" צועקים, התשובה אם אפגוש אותך לבד איזה בן יהודי.

במוסקווה מודאגים מהתעוררות אנטישמית אם הופעת ארגון לאומני כמו „פאמיית". הם אומרים, כי במוסקווה יכולים השלטונות להשתלט על איומים מסוג זה אבל בפרברים המצב עלול להיות חמור. בית קברות בעיירה ליד מוסקווה חולל לפני שבוע ונהרסו קברים. אך כשמגלים לתרהמתם עתונאי מישראל המסקר את ההפגנה שוכחים לרגע את הצרות האישיות ומתחילים להתעניין בבעיות הפוליטיות בארץ, מוסרים ד"ש לקרובים.

נמצא שם גם סירובניק מפורסם עם אשתו, סרגיי מאקרטיציאן שהורי אשתו משפחת גמרובסקי עורכים שביתה מקבילה בארץ. שיער פרוע במקצת חולצה פתוחה החבורה האלה נראים כמו מפגיני „שלום עכשיו" בארץ. רובם צעירים אך יש גם מבוגרים, נשים. אחרי חצי שעה השוטרים מבקשים בנימוס מפתיע מהקהל להתפזר. „בבקשה לכו למקום אחר", אומר השוטר וקבוצות ממשיכות להתבודד בפינות סמוכות. פרט לצלמי עתונות יש שם גם צלמים ללא תג מקצועי לזיהוי – כאנשי בטחון.

המפגינים מתכננים בשלווה את המפגשים הבאים, רבים מהם כמו יבאל מירוביץ דוברים עברית רהוטה. בשקט ברוך כלל עוצרים ומחייכים אותם בקצב גבוה אבל הפסגה עוזרת. חצי שעה אחר כך מפגינים במקום אחר אנשי התנועה האקולוגית הגלאסנוסט מחייב. הסובייטים החליטו באמת לעשות את זה באופן אמריקאי.

קצין המודיעין הסורי הראשי בלבנון – ניצל מהתנקשות

מאת דן אבידן, סופר „דבר" לענייני ערביים

הגנרל גאזי כנעאן, קצין המודיעין הסורי הראשי בלבנון ניצל אמש מנסיון התנקשות בחייו.

אלמונים פתחו בירי לעבר רכבו מסוג „מרצדס" משוריין, שנע בקרבת הפרבר הדרומי של ביירות.

כתוצאה מהירי נפגע מיכל הדלק במכונית, אך הגנרל כנעאן לא נפגע. שניים ממלוויו נפצעו. הגנרל כנעאן ישב אמש בראש ישיבה של מפקדי הצבא הסורי בביירות ונתן הנחיות אחרונות לקראת היערכות חיילי הקומנדו הסורי הבוקר בשכונות השיעיות.

יו"ר איגוד העתונאים במזרח י־ם שוחרר ממעצר מנהלי

מאת יוסי מלמן, מסופר המדיני של „דבר"

רדואן אבו־עיש, יו"ר איגוד העתונאים הערביים במזרח־ירושלים, שוחרר אמש ממעצר המינהלי. כך החליט ראש הממשלה יצחק שמיר בתיאום עם שר הבטחון יצחק רבין.

יועץ התקשורת של ראש הממשלה אבי פזנר הסביר אמש כי בכך נענה יצחק שמיר לבקשת האיגוד הארצי של עתונאי ישראל, שמשלחת מטעמו נפגשה עימו לאחרונה.

לדברי היועץ זהו מחווה של רצון טוב מטעם ראש הממשלה ונעשה גם בגלל הרגיעה המסתמנת בשטחים. רדואן אבו־עיש נעצר בחשד של עבירות בטחוניות בחודש אוקטובר 1987, עוד לפני שהחלה ההתקוממות בשטחים.

שוב שרב – בראשית השבוע הבא

מאת אריה ארד, סופר „דבר"

תנאי שרב יתפתחו שוב בראשית השבוע הבא, לאחר מזג־האוויר הנעים, שישרור בסוף השבוע – אמר אמש החזאי התורן אליעזר דניצר. אמש כבר נראה בבירור השקע, העתיד להביא עימו את השרב מאיזור לוב.

هكذا من الأصل

הוקם צוות לבדיקת הטיפול בתלונות ערבים נגד מתנחלים כמו ועדת קרפ

מאת טובה צימוקי, כתבת „דבר" בירושלים

אגף החקירות במשטרת ישראל ומשרד המשפטים הקימו באחרונה צוות שיתחקה אחרי הטיפול בתלונות תושבים ערבים נגד מתיישבים יהודים בשטחים.

חברים בצוות ראש אגף החקירות במטה הארצי יהושע כספי והמשנה ליועץ המשפטי לממשלה יהודית קרפ. היועץ המשפטי לממשלה יוסף חריש נתן גיבוי מלא לפעולת הצוות.

כמו בדו"ח קרפ משנת 1982, המטרה לבדוק את ממצאי התלונות של ערבים נגד תושבים יהודים את מצב החקירה, קשייה ותוצאותיה. רוב התלונות הנבדקות הן בנושא התנהגות אלימה של יהודים נגד ערבים, הבראלים, ומעט תלונות על כשרות עסקות מקרקעין.

יצוין, כי חל גידול משמעותי בתלונות נגד התנהגות יהודים מאז החלה האינתיפאדה. רוב התלונות מוגשות למשטרה באמצעות הצלב האדום, ובאמצעות עורכי־דין ערבים. גורמים בכירים ציינו אתמול כי מאז החלה האינתיפאדה נתונה מערכת המשטרה ואכיפת החוק בשטחים במשבר קשה, בעיקר בשל התמוטטות השוטרים הערבים.

דו"ח קרפ חובר ב־1982 לאחר שהיועץ המשפטי לממשלה דאז יצחק זמיר, מינה צוות שיבדוק את הטיפול בתלונות של ערבים שהוגשו נגד ישראלים בשטחים. כאחת ממסקנות הדו"ח הוחלט להגדיל את תקני חוקרי המשטרה שישרתו ביהודה ושומרון. כוח אדם שגויס היה קטן, בעיקר בגלל חשש חוקרים לשרת בשטחים.

מסקנה אחרת של הדו"ח היתה להקים צוות מיוחד שיחקור תלונות הקשורות בקרקעות. כתוצאה מעבודת הצוות הועמדו לדין מספר לא רב של יהודים.

הצוות החדש שמונה החל את עבודתו עוד לפני תחילת האינתיפאדה. אך לדברי מקור משפטי בכיר „נעשה הרבה יותר קונקרטי" מאז.

„ברה"מ תחדש היחסים עם ישראל באותה

(המשך מעמוד 1)

את הוועידה הבין־לאומית. „הוועידה", אמר, „איננה מטרה בפני עצמה, אלא מרכיב חשוב שיכול לספק מסגרת כדי לפתוח בתהליך לקראת שלום כולל ולפתור את כל הבעיות. נוצר עתה קונצנזוס בין־לאומי, לא רק על עצם הצורך בהסדר, אלא גם לגבי ועידה בין־לאומית". הוא אמר, כי מצא נקודות חיוביות בתוכנית של השר שולץ ובמיוחד באלה הנוגעות לתפקידה העתידי של הוועידה. „אנו מאמינים שהגיע זמן להפעיל את המנגנון לוועידה", אמר. סוכנות „טאס" פירסמה את ההצהרה, אך לא ציינה כי היא נאמרה בתשובה על שאלת עיתונאי ישראלי.

הפקידים הסובייטיים עשו, עם זאת, הכל כדי להפגין חמימות כלפי שליח „דבר". פטרובסקי לחץ את ידי ואמר „ברוכים הבאים" ואילו סגן דובר משרד החוץ פרסיליייב קיבל אותי ב„שלום" בעברית. במסיבת העיתונאים השתתף גם הרמטכ"ל הסובייטי המארשל אקראמיוב שהציג את העמדה הסובייטית בנושא פירוק הנשק, הרחבת הדיון לטילי ים ולכוחות אוויריים באירופה. הוא הסביר את השינוי שחל בהתייחסותו לשאלת אפגניסטאן במלים: „השתניתי בשלושת השנים האחרונות מתוך הכרה בפרסטרויקה".

זו היתה גם טענתו של מנהל האגף האמריקאי באקדמיה למדעים הפרשן הנודע אלקסי גורגי ארבטוב כשנשאל על דברים קשים שכתב על כנות הנשיא רייגן בנושא השלום. כאשר שאל אותו עתונאי ערבי לדעתו על תפקיד הציונות ביחסה לסיכסוך בין שני הגושים, ענה, כי אמנם אין לדבר על „קשר בין־לאומי", אך הציונות היא אחד הכוחות המנסים למנוע הסכמה בין גושית.

„איך דברים אלה מסתדרים עם ההשתנות", שאלתי את ארבטוב לאחר מסיבת העתונאים.

„השאלה היא איך מגדירים את הציונות", התגונן. „אם מדובר בזכות העם היהודי למדינה, הרי הכל בסדר. אך אם מדובר בארגונים מהפכניים הזוממים נגד כוחות השלום, הרי שיש לגנותם".

„יש כיוונים שונים בציונות", הערתי, וארבטוב חזר ואמר, כי הוא מתכוון רק לקיצוניים והקפיד להביע את הסתייגותו מ„אנטי־ציונים".

מסיבת העתונאים ופגישות אחרות התנהלו בצורה פתוחה ולבבית מאד, מערבית ובלי גינונים מיותרים. פטרובסקי נשאל על כוונת הנשיא רייגן להפגש עם מסורבי עליה וענה כי רייגן הוא אורח ברה"מ וכי זכותו להפגש עם איזה מגזר שברצונו לעשות זאת מחוץ למסגרת הרשמית, כפי שעשה גורבאצ'וב בארה"ב. הוא הבטיח, כי לציבור ידווח על כל פגישות של רייגן כדי שיוכל לשפוט בעצמו את כוונותיו.

כשנשאל על בעיית הסרובניקים בתקופת הפרסטרויקה ענה, כי הכלל הוא כי על כל אחד להחליט בעצמו היכן הוא רוצה לחיות וכי החוק הסובייטי יותאם לאמנות הבין־לאומיות בנושא זכויות האדם.

המסמך הסובייטי המעניין שהתפרסם כלול בשנתון לבטחון ולפירוק הנשק בהוצאת המכון הרשמי ליחסים בין־לאומיים וכלכליים, שבראשו עומד אוורגיני פרימקוב, לשעבר מומחה הסובייטי לנושא המזה"ת ומי שקיים קשר עם נציגים ישראליים. הפרק המוקדש לסיכסוך ולסיכויי השלום במזה"ת אומר בין השאר, כי בשאלת שיתוף אש"ף בוועידה יש כמה אופציות: ביניהן, משלחת עצמאית, משלחת ירדנית־פלשתינית ומשלחת כלל ערבית, שבהן ישתתפו אישים ממוצא פלשתיני שיאושרו על־ידי ערפאת בלי להיות חברים באש"ף. המסמך מבנה זאת — השתתפות לא ישירה. ההחלטה על כך נתונה בידי הפלשתינים עצמם וערבים אחרים.

אשר לחידוש היחסים עם ישראל — זה יבוא בהקשר של הסדר מדיני. הסיבות שהביאו לניתוקם עדיין קיימות ונסיונם של מנהיגים ישראלים להציג את חידושם קודם להשתתפות סובייטית בהסדר, אינו מוצדק כלל.

אשר לוועדות הבילאטרליות, הן יוכלו להכין מסמכים שיכללו בהסדר הרב צדדי הסופי. „פסגת מסקווה", אמר פטרובסקי, „חשובה לא רק ליחסי ארה"ב־ברה"מ אלא לעולם כולו ובהקשר זה חשוב פתרונם של סיכסוכים איזוריים שהמזה"ת הוא רק אחד מהם, הסובייטים מרגישים זאת.

אבא אבן מצביע, אתמול באולם הקונגרסים בבנני התערוכה (צילום: ורד פאר)

חילוקי דעות בין חוסיין לממשל בארבע סוגיות בתהליך המדיני

מאת דן אבידן, סופר „דבר" לענייני ערבים

המלך חוסיין דוחה בראשית השבוע את רוב התשובות שהעביר לו הממשל האמריקאי לגבי השאלות שהפנה בשעתו המלך לבירור שולץ, לגבי מאפייני תוכנית השלום האמריקאית.

מקור ירדני מוסמך רמז אתמול שקיימים למעשה חילוקי־דעות בין המלך חוסיין לבין הממשל האמריקאי בארבע סוגיות הנוגעות לתהליך המדיני.

ראשית, המלך סבור שאש"ף צריך למלא תפקיד במו"מ המדיני בתור נציג הפלשתינים. הממשל האמריקאי מתנגד לכך למרות שיזמתו המדינית חותרת להשיג פתרון לבעיית הפלשתינים בשטחים ובתפוצה כאחד. שנית, לירדן ולארה"ב יש פירוש שונה ביחס למושג „זכויות הפלשתינים" המופיע בתוכנית שולץ. האמריקאים סבורים שמדובר בזכויות אזרחיות ופוליטיות, ואילו המלך חוסיין מרחיק־לכת יותר וגורס הגדרה עצמית לפלשתינים. שלישית, המלך דוחה להלוטין את התפיסה האמריקאית ביחס למאפייני הוועידה הבין־לאומית וצורת פעולתה. הוא תובע שהוועידה תהיה מתמשכת ופעילה, כלומר שהמו"מ לא יהיה רק שיח ושיג ישיר בין הצדדים. רביעית, המלך עומד על כך שהסדר הביניים בגדה המערבית יהווה רק שלב מעבר קצר לקראת כינון הסדר קבע בכל הגזרות.

פרס: אין סיכוי לשינוי חיובי בליכוד לגבי המאמצים לקדם את השלום

מאת יוסף מיכלסקי, כתב „דבר"

מ"מ ראש הממשלה שמעון פרס אמר אמש, שלדעתו אין שום סיכוי לשינוי חיובי בליכוד לגבי המאמצים לקדם את תהליך השלום. בליכוד קיימת הקצנה של המחנות השונים, שבו כל המקצין הרי זה משובח. „לדעתי אין לליכוד תשובות לבעיות הבוערות של המדינה והעם בתחום הדמוגרפי, בתחום הפוליטי ובתחום החברתי". שמעון פרס השיב לשאלת סופר „דבר" בעניין.

בהמשך דבריו אמר מ"מ ראש הממשלה שבישיבה עם שר האוצר ושרת הבריאות הבוקר הוא ידרוש פתרון למשבר מערכת הבריאות בשני מישורים, על־ידי הרפורמה במערכת, ובמקביל באמצעים כספיים. לדברי של פרס מי שטוען שאפשר לפתור את המשבר באמצעים ארגוניים בלבד משלה את עצמו. השאלה היא כמה כספי מוכנה הממשלה להשקיע להצלת בני אדם. בהתחשב בהצלחת התוכנית הכלכלית אפשר להזרים למערכת הבריאות 50־70 מיליון ש"ח נוספים בשנת תקציבית זו. „אין זה מעל יכולתנו מה עוד שבשנה עברה קוצץ תקציב הבריאות. השנה אין מקום לקיצוצים בבריאות ובחינוך", אמר.

לשאלה אחרת השיב פרס שהוא בעד הנהגת ביטוח בריאות ממלכתי באמצעות קופות החולים הקיימות. הממשלה לא תהיה מסוגלת להרים את נושא הבריאות בלי קופת חולים הכללית והעובדה היא שמצבו מאוד הקצבות לקופה זו. בהמשך דבריו חזר מ"מ ראש הממשלה לבעיות השלום והתבטא כי „אי אפשר לקבור את תהליך השלום ומי שמתכונן לקבורתו יתאכזב. מצאנו דרכים להמשיך בתהליך ונעשה זאת", סיים פרס.

מ"מ ראש הממשלה השתתף בטכס פרידה מנשיא אוניברסיטת חיפה אפרים תבורן שפרש מתפקידו, אשר נערך מטעם אגודת השוחרים של האוניברסיטה.

פתאום הרגשתי מכה

(המשך מעמוד 1)

מביתו בבתי מחסה שברובע היהודי ונסע למרכז העיר כדי לקנות ספר לימוד לקראת הבחינה. הוא חזר דרך הכותל המערבי ואח"כ הולך לחזור לביתו דרך הרובע המוסלמי. השעה היתה קצת לפני 12.00 והנער הלך ברחוב שוק הבשמים לכיוון הרובע היהודי ולפתע חש מכה עזה בגבו.

„הוא הרגיש מכה בגב. הוא משש את הגב והרגיש במשהו מוזר", סיפרה אימו. אלמוני תקע בגבו שבריה עשויה מתכת עם להב באורך של כ־15 ס"מ.

הנער לא איבד את עשתונותו, בעוד הסכין נעוצה בגבו, הוא החל לרוץ בשארית כוחותיו את 200 המטרים המפרידים בין מקום הדקירה לבין איזור חניית הקרדו ברובע היהודי. הוא הבחין בדמות שנבלעת בקהל, ככל הנראה היה זה המתנקש. השוטרים מיהרו להגיע את התגבורת. „הרגשתי מגוחך", סיפר אח"כ לאימו, „אני רץ וצועק ברחוב אבל אף אחד לא שם לב".

כשהגיע לקרדו הבחין בו ראשון אלכס יוספוב, בעל חנות למזכרות הוצבו במילואים. „הוא היה בהכרה והסכין תקועה בחלק העליון של הגב", סיפר. „מייד הוזעקו את המשטרה ומד"א, קרענו מעליו את החולצה והרגענו אותו".

צוות הוויאה טיפל בנער והעבירו כשהסכין עדיין תקועה בגבו לביה"ח הדסה הר הצופים. כל העת הוא היה בהכרה מלאה. במקביל, נסגרו שערי העיר העתיקה והמשטרה הזרימה כוחות והחלה לעצור חשודים ולחקור את בעלי החנויות באיזור האירוע.

בביה"ח הוצאה הסכין והתברר כי מעוצמת המכה התעקם מעט הלהב. הסכין חדרה את הריאה הימנית ושברה צלע. ולדברי הרופאים החטיאה בסנטימטרים ספורים את הלב.

מנהל חדר המיון, ד"ר עודד זמיר, אמר כי פרט לכך לא נפגעו אברים פנימיים. מצבו של הנער מוגדר כבינוני והוא עשוי להשתחרר בעוד כשבוע.

ראש עיריית ירושלים טדי קולק הביע אתמול זעזוע ושאט־נפש מן הדקירה ואמר כי „הציבור הערבי בירושלים צריך להבין כי מעשים מסוג זה סופם שיפגעו בערבים עצמם".

מאמצים לאיתור הדוקר

בידי המשטרה עדויות של סוחרים מאיזור התקרית, הכוללות תיאור מסוים של הדוקר. המשטרה וזרועות הבטחון פתחו בחקירה, בעיקר במישור המודיעיני, בנסיון לאתר את האיש. לא מן הנמנע כי הוא אינו תושב מזרח־ירושלים או שהגיע מהשטחים. במשטרה מציינים כי על־פי כל העדויות לא היתה שום התגרות מצד הנער לפני שנדקר. במשטרת ירושלים הוסיפו כי הקריאה „אללה אכבר" מעידה אולי על כך שהוא היה מוסלמי דתי. הדקירה האחרונה במקום זה בעיר העתיקה היתה בינואר שנה שעברה עת נדקרו שני האחים אוחיון. לפני כחודשיים נדקר באזור קצין משטרה בסיום התפילה בהר הבית.

הקיבוץ הארצי נרתם לסייע בשמירה לקיבוצי־הספר

מאת שמעון ויס, סופר „דבר" בצפון

בוועדת הבטחון של הקיבוץ הארצי מתגבשת תוכנית, לפיה יגוייסו חברים מקיבוצים במרכז הארץ ודרומה לעזרת קיבוצי התנועה באצבע הגליל, בעיקר בשניר ובדן, למקרה שהמתיחות הבטחונית בגבול הצפון תגבר בעתיד הקרוב.

ההצעה הועלתה על רקע התחממותו המחודשת של גבול הצפון וריבוי נסיונות חדירה של מחבלים אל שטח ישראל ובעקבותיהם — ההתגוננויות הרבות בקיבוצים באיזור.

חנן רוגלין, רכז מחלקת הבטחון בקיבוץ הארצי, אמר בראיון לבטאון התנועה, כי סוכם עם קיבוצי הספר כי במידה שמצב הבטחון יחמיר, ויהיה צורך לעבות את מערכי השמירה בשני היישובים, יגוייסו חברים מקיבוצים אחרים כדי לעזור לקיבוצי הגבול, בעיקר דן ושניר, בהם רבו ההתגוננויות בעת האחרונה.

הסורים נערכים כנראה

(המשך מעמוד 1)

הפרבר הדרומי — שהפך מעוז „חזבאללה" — לבין השכונות הנוצריות ממזרח, תיערך הטיבה 6 השיעית של צבא לבנון הממלכתי, הכפופה למעשה למרותם של מנהיגי „אמל". על־פי מידע זה הושגה הבנה בין אסד לבין ראשי „חזבאללה", כי תנועה זו תמשיך לפעול נגד יעדים של צה"ל וצד"ל בדרום־לבנון, ולכשרה זו יוחזו חדר מבצעים (צילום: ורד פאר) „אמל" ו„חזבאללה" שבו תתאמנה, במידת האפשר, את הפעילות הטרוריסטית באיזור הדרום.

לקראת המבצע נועדו אמש מפקדי הצבא הסורי בלבנון עם ההנהגה המוסלמית הביירותית ודיווחו לה על פרטי ההסכם. כן התקיימו מגעים בין מפקדי הצבא הסורי לבין מפקדי כוחות „בטחון הפנים" הלבנוניים, כדי לתאם את היערכות הכוחות בפרבר הדרומי. מקור סורי אמר בינתיים כי הצבא הסורי לא ישחרר בכוח את 18 בני הערובה הזרים המוחזקים כנראה בידי „חזבאללה" בפרבר, אלא סוריה תמשיך לתתור לשחרורם בדרכי מו"מ. לרשימת החטופים הזרים בלבנון נוסף בינתיים רופא בלגי בשם ג'אן קול, בן 32, שנחטף לפני כמה ימים בידי אלמונים, בדרכו מצור לביירות.

בריחה המונית מכפרים מצפון לאזור הבטחון

בריחה המונית של תושבים מכפרים מצפון לאיזור הבטחון נרשמה ביממה האחרונה בעקבות פעולת צה"ל וצד"ל שלשום, שבמהלכה הוטל בסיס היציאה של המחבלים בכפר אל־לואיזה וכביבה.

יד יצחק בן־צבי

ארבעה כנסים בקיץ תשמ"ח

א. כנס העליה השלישית, בשיתוף המועצה האיזורית עמק־הירדן.
שלושה ימי עיון וסיור לרגל הופעת המהדורה החדשה של הקובץ „קהילייתנו" — קובץ הגות, לבטים ומאווי חלוצים בעריכת מוקי צור.
בין הנושאים: ■ העליה השלישית — דיוקן חברתי ומקורות השפעה רעיוניים; ■ „התנעה", „השומר", ו„גדוד העבודה"; ■ המפגש בין עליה שניה לשלישית; ■ ספרות העליה השלישית; ■ „העמק הוא חלום" — העליה השלישית בפזמון ובזמר; ■ יום סיור באתרים: חוות כנרת, ביתניה עילית, עין חרוד — בהדרכת מוקי צור.
בין המרצים: מר יצחק בן־אהרון; ד"ר יעקב גולדשטיין; פרופ' יוסף גורני; מר יעקב חזן; ד"ר אייל כפכפי; פרופ' אלקנה מרגלית; מר מוקי צור; פרופ' זאב צחור; דני מרגלית שילה; הסופר נתן שחם.
הכנס יתקיים בסמינר „אוהלו" בעמק הירדן, בימים שלישי—חמישי, ו'—ח' בתמוז תשמ"ח — 21—23 ביוני 1988.
ב. ראשית התרבות האנושית בארץ־ישראל, שלושה ימי עיון וסיור בין בן־צבי, בימים ראשון—שלישי, י"ח—כ' בתמוז תשמ"ח — 3—5 ביולי 1988.
ג. פולחן ומקום קדוש, שלושה ימי עיון וסיור ביד יצחק בן־צבי בימים ראשון—שלישי, כ"ה—כ"ז בתמוז תשמ"ח — 10—12 ביולי 1988.
ד. יהודים ונוצרים בגליל — כנס לצעירים, שלושה ימי עיון וסיור, (יום הרצאות בבית אריאלה בתל־אביב ויומיים סיור בגליל), בימים שני—רביעי, ד'—ו' באב תשמ"ח 18—20 ביולי 1988.
למורים: הכנסים מוכרים לגמול השתלמות.
פרטים והרשמה: יד יצחק בן־צבי, ת.ד. 7660, ירושלים, טלפונים: 02־639170, 02־639201, 02־667675.
← מספר המקומות מוגבל ←

הסדירים קובלים על המילואימניקים: „הם לא מסתערים על המפגינים בשטחים"

מאת מלי ולינגר, הסופרת הצבאית של „דבר"

חיילי יחידות סדירות, המשרתים בפעולות שיטור בשטחים, מועכים נגד חיילי המילואים העושים בפעילות דומה כי אין הם „מסתערים" בלחימתם במפירי הסדר ובמיידי האבנים.

נודע, כי בשיחות עם מפקדים בכירים הביעו חיילים ומפקדיהם הזוטרים טענות נגד חיילי המילואים, שאינם עושים די כדי לרדוף את מפירי הסדר ומשליכי האבנים.

חיילי מילואים התלוננו אף הם בשיחות דומות כי החיילים הסדירים נוקטים יד קשה מדי נגד המקומיים בשטחים.

שריד דורש שצה"ל יפנה ויטפל גם בפצועים ערבים

מאת מלי ולינגר, הסופרת הצבאית של „דבר"

ח"כ יוסי שריד תובע משר הבטחון והרמטכ"ל לשנות את ההוראות הנקוטות כיום, לפיה צה"ל אינו עוסק בפינוי נפגעים ערבים והוא משאיר זאת לשירותי ההצלה המקומיים.

לטענת ח"כ שריד, יש בכך הפרה של כללי אנושיות בסיסיים, ועל צה"ל להושיט עזרה ראשונה לנפגעים גם אם הם ערבים מקומיים והם האחראים להפרות סדר.

בן ה־14 מג'לזון במצב אנוש

מאת דני רובינשטיין, סופר „דבר"

ילד בן 14 ממחנה הפליטים ג'לזון ליד רמאללה מאושפז במצב אנוש בביה"ח הדסה בירושלים, לאחר שנפגע שלשום מכדור שפגע במוחו וגרם לו נזק מוחי קשה. שמו של הילד אמין ראג'ב אבו־ראחה ושמועות על מותו גרמו אתמול לפעילות הפגנה במחנה.

אתמול ערך צה"ל כמה פעולות יזומות של סריקות ומעצרים בכפרים עקרבה, מורעת אל־שרקיה ובעיירה סלפית. מקרים בודדים של ידויי אבנים היו בחברון ובבית־סחור, ובכפר ארטאס מדרום לבית־לחם היתה הפגנה שבמסגרה צה"ל פיזר ועצר חשודים.

על־פי כרוז מספר 17 של „מפקדי ההתקוממות", נקראים היום התושבים לארגן תהלוכות מהמסגדים ומחוץ להניף דגלים פלשתינים בכל פינה. בכרוז יש קריאות להפגנות בשבוע הבא. אולם אין קריאות לשביתות כלליות.

מזג האויר

טמפרטורות המינימום והמקסימום החזויות ליום ו': ירושלים 15־24, רמת הגולן 14־25, צפת 13־22, חיפה 17־26, טבריה 17־31, עפולה 13־27, השומרון 14־26, תל־אביב 17־26, נמל התעופה לוד 15־26, יריחו 15־24, עזה 17־25, באר־שבע 14־29, אילת 22־36.

החקלאים תובעים פיצוי על ה„שואה הכלכלית"

מאת דויד מרשיוב, סופר „דבר" לענייני חקלאות

על הממשלה לפצות את החקלאים שנפגעו בימי השרב הכבד בגובה הוצאות הייצור בהתאם להצעת החוק בנושא אבטחת טבע — טוען יו"ר האגף המשקי בהתאחדות החקלאי חיים מולכו.

לדבריו הנזקים נאמדים במאות מיליוני שקלים לענפי החקלאות השונים. מרבית הענפים שנפגעו הם ענפי ייצוא וקיים חשש הכור שהייצוא החקלאי ייפגע ביותר. הפגיעה בחקלאים גרמה לסגירת בתי אריזה ועיכובי עובדים.

החקלאים יתכנסו לכינוס חירום וידרשו מהממשלה פיצוי נאות.

הנזקים באבוקדו גדולים מאוד. היבול לפני השרב נאמד ב־100,000 טונה ועתה יגיע רק ל־20,000. האפרסמון נפגע קשות ו־70 אחוז מיבולו אבד. גם מחצית יבול המנגו ניזוקה. כן נפגעו זיתים והדרים ועגבניות לתעשייה. בלולים נרשמה תמותה של 50,000 מטילות, פטימים והודים וכן נגרמו נזקים בבתי לפרחים.

צוותים חקלאים עוברים בשטחים ובודקים את היקף הנזקים. חלק גדול מהנזקים אינו מבוטח בקרן לנזקי טבע ולכן תובעים החקלאים לראות בנזקים הללו, המהווים שואה כלכלית, כאסון טבע.

זכו בפיס

בסך 250,000.— + 16,668 ש"ח זכה המספר 564297.

בסך 15,000.— + 1,668 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 64297.

בסך 1500.— + 168 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 4297.

בסך 150.— + 18 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 297.

בסך 15.— + 3 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 97.

בסך 3.— ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 7, 8, 2.

בהגרלה החודשית המיוחדת לבנויים זכה ברכב מנוי מספר 769840 בבית הדקיקתי.

שריפה

(המשך מעמוד 1)

שמונה מוקדי־אש על דרך הפטרולים בין נחושה לאדרת. המעידים כי האש פרצה בשל הצתה במזיד. המשטרה וכוחות הבטחון פתחו בחקירה. לפני חודשים גרמו אלמונים נזק אדיר ללולים ולציוד במושב נחושה.

התושבים רוכזו באיזור יער משואה. במשתלת קק"ל בבקעת ישעיהו הוקם וחצר פיקוד קדמי שריכז את מלאכת הכיבוי. לאיזור השריפה הגיעו 22 מכוניות־כיבוי מבית שמש, ירושלים ומערים אחרות בשפלה, וכן מבסיסים של צה"ל. עם שחר הוזעקו גם מטוסים שהתיזו מים על מוקדי האש.

הדובר קק"ל דוד אבנ"ל מסר אמש כי בדליקה נשרפו כ־15,000 דונאם של שטחי־בר, מרעה ומטעים, אך כמעט ולא נפגעו החורשות הנטועות באיזור. הוא הדגיש כי במקומות שבהם היו פסי אש ובשטחים שנוכשו מעשבים נגרם נזק מועט, משום שהאש נבלמה. בשלב מסוים הבעירו יערני קק"ל אש נגדית, שבלמה את התפשטות האש כלפי צפון.

לקראת הצהריים השתלטו כוחות הכיבוי על האש.

שריפות בשרון

גל שריפות היה בליל אתמול גם באיזור השרון. שריפה פרצה בחורשת אורנים, דרומית ליישוב כוכב־יאיר. למקום הוזעקו ניידות משטרה ומכבי־אש. הכבאים הצליחו להשתלט על השריפה.

באותה עת הוזעקו הכבאים לכיבוי שריפות נוספות שארעו בשטח שעל־יד קיבוץ רמת הכובש וכן בשטח שליד כפר ימה. גם בשטחים שליד כפר ימה. גם בשטחים אלה הצליחו הכבאים להשתלט על השריפות.

כבאי רמלה־לוד התמודדו אתמול ב־20 מוקדי אש, באיזור המרכז.

כבאי רמלה יצאו בשלוש מכוניות, בהן שישה אנשי צוות, כדי להתגבר על דליקה שאיימה על המבנים של כפר־טרומן, ונמצא לא הרחק משדה התעופה בן־גוריון. הכבאים שיצאו למקום אחר חצות, אור ליום אתמול, הצליחו לאתר את מוקד האש, שכילתה שטחים גדולים של קוצים, עצים ואיימה על בתים חיצוניים של המושב.

כמו כן הכבאים מנעו נזק למבני מבוא־חורון באיזור מודיעין. כאן נגרם נזק חמור למטעים ולשדות, אך המבנים ניצלו. היו אלה הגדולות מבין השריפות הרבות שפקדו את האיזור הזה. בכל המקרים לא נמצאו סימני הצתה.

שלושה דרוזים חשודים בהצתות

שלושה תושבים דרוזים מכפרי צפון הגולן נעצרו ביומיים האחרונים כחשודים בהצתות שגרמו לדליקות הענק שהשתוללו השבוע ברמת הגולן ובגליל העליון.

שניים מהצעירים, תושבי מג'דל־שאמס, נתפסו אתמול בצהריים, לאחר מרדף שנמשך שלוש שעות, ובו השתתפו פקחי רשות שמורות הטבע בגליל ובגולן ושוטרים ממשטרת קריית שמונה. השניים נתפסו בעקבות שריפה שפרצה בתל הבניאס בגליל העליון וכילתה שטח של כמאה דונאם מעובדים. האש התפשטה לכיוון אתר קלעת נמרוד ואיימה לפגוע גם בו, אך הכבאים שהוזעקו מהאיזור, הצליחו להשתלט עליה ולכבותה.

פקחי רשות שמורות הטבע שהגיעו לאיזור הדליקה מייד כשזו התלקחה, הבחינו בשני הדרוזים הבורחים והחלו לרדוף אחריהם עד שנלכדו.

שלשום עצרה המשטרה דרוזי נוסף מהגולן החשוד כי הצית את הדליקה הגדולה שהיתה באמצע השבוע בגולן וכילתה מאות שטחי מרעה וקרקע מעובדת של ישובי האיזור.

לוחמים של „חזבאללה" מפנים גופה של לוחם „אמל" (צילום: א.פ.)

נמיר, אליאב ואלמוזלינו

(המשך מעמוד 1)

11. אברהם שוחט (בייגה)
12. יעקב צור
13. אמיר פרץ
14. אברהם בורג
15. שמעון שטרית
16. אבא אבן
17. יוסי ביילין
18. חיים בר־לב
19. שמואל כהן
20. יחיאל לקט
21. נאוה ארד
22. מיכה גולדמן
23. אלי דיין
24. אלי בן־מנחם
25. אפרים זינגר
26. גלי כרכבי
27. נואף מסאלחה
28. סאלח טאריף
29. שרה אלספקטור

פסטיבל הדמוקראטיה

(המשך מעמוד 1)

ארוכים משתרכים מולן. באחת הקלפיות מתלוננים על הזמן הרב שלוקח לכל מצביע לסמן את בחירתו. „סימן שההתלבטות היא קשה", אומר אחד. בחלל האודיטוריום מתנופפות הערכות שונות לגבי התוצאות האפשריות ולגבי מידת האפקטיביות של ה„דילים" השונים. יש הטוענים שינוי ממשי ויש אחרים, פאסימיים, הטוענים בחוסר איפון „האפור ינצח"; יותר ציפיות אישיות מאשר מידע ערכבי.

ימין סיסה, מנהיג תנועת האהלים, חושש שתחושת החברות של אלו שגדלו ביחד תגבר על רגש האחריות לעתיד המפלגה. „אבחנו הקשר והגשר בין המפלגה והשכונות. אם חברי המפלגה יבינו את זה, יהיה בסדר. אם לא יבינו את זה, יהיה עצוב, מכיוון שיש הרבה אנשים שמחכים בפינה לכשלון שלי, כדי לומר שמפלגת העבודה לא למדה בעצם דבר".

אולם, יותר מכל, זהו יומו הגדול של עוזי ברעם, המזכ"ל, שהוליך את המפלגה למעבר חגיגי זה. „ברשימה שלי", אומר ברעם, „ישנם הרבה צעירים הרבה נשים, מעל ומעבר למינימום שנקבע". שמעון פרס, אולי היחיד עם עניבה בשטח (יש לו אחר־כך ארוחת־ערב ב„דן כרמל") מנצל גם הוא את ההליך הדמוקראטי וממליץ על המועמדת שלו — גלי כרכבי, וגם עוזר קצת לאבא אבן, שמעמדו, על־פי הערכות, בקרב חברי המרכז, קצת קשה

בשש ושלושים, ארבע שעות לאחר פתיחתן, נסגרות הקלפיות והקהל עובר לאולם הראשי. מתחילה המתנה ארוכה, מורטת עצבים.

בצער רב אנו מודיעים על פטירתה של חברתנו

זיוה גלקר ז"ל

ההלויה תתקיים היום יום שישי 27.5.88 בשעה 15.00 בקיבוץ משמר הנגב.

המשפחה ובית משמר הנגב

לחברנו **דוד מלובני ומשפחתו**

משתתפים בצערך על מות אחיך

צבי ז"ל

חברי ועובדי בית מושב נטעים

בצער רב אנו מודיעים על פטירת יקירתנו־חברתנו הותיקה

בלה יבור

ההלויה היום יום ששי י"א סיון תשמ"ח 27.5.88 בשעה 2.00 אחה"צ בבית העלמין של הקבוצה

המשפחה ובית קבוצת כנרת

לבוסיק ומשפחתו

אתכם באבלכם על מות

האב

בית ניר אליהו

לחברנו יוסף קפויה

איתך באבלך במות

רעיתך ז"ל

בנק הפועלים בע"מ
סניף אלנבי
ההנהלה והעובדים

דבר DAVAR دافار
מאוחד עם למרחב
העורכת חנה זמר
משנה לעורך דוד פדהצור
מזכיר מערכת מרדכי ברקאי
מנהל כללי אמנון בר־נוי
המו"ל - „דבר" בע"מ
מודפס בדפוס „דבר" בע"מ
המערכת והמנהלה תל־אביב רח' שינקין 45, ת.ד. 199 מיקוד 61001
טלפון 286141 (6 קווים)
מחלקת המודעות טלפונים ישירים 298032, 281860, 286156
סניפים:
ת"א, בית „דבר" רח' שינקין 45 טלפון 286141, מיקוד 65233
ירושלים: המערכת: רח' המלך ג'ורג' 16 בית מאזיה קומה ב' טלפון 242203, ת.ד. 94229
חיפה: רח' הנביאים 27 טלפונים 3־2־642111, מ. 33104

הרופאים יחליטו ביום א' אם להחריף העיצומים

מרפאות „פאלאס" נסגרו

מאת דנקה הרניש, סופרת „דבר" לענייני בריאות

רופאי בתי־החולים הממשלתיים ושל קופת־חולים החליטו אתמול לעכב את עיצומיהם עד יום א' הקרוב. הם ממתינים לתוצאות הדיון, שאמורה הממשלה לקיים בישיבתה השבועית בענייני מערכת הבריאות.

נודע, כי אם הממשלה תתעלם מהבעיות הבוערות של המערכת ולא תחליט על נקיטת צעדים מיידיים ליישוב הסכסוכים – יחריפו הרופאים את עיצומיהם החל מיום שני.

מעין מחווה כלפי המעסיקים מסתמן בהחלטת רופאי בתי־החולים של קופת חולים לסגור את המרפאות במלון „פאלאס" בתל־אביב. החלטת הרופאים נתקבלה לאחר ששלשום קיבל בית הדין הארצי לעבודה את עמדתו של היועץ המשפטי של ההסתדרות הרפואית, עו"ד שמחה קיימן, ודחה את בקשתה של הנהלת קופת־חולים לסגור את המרפאות ב„פאלאס". המרפאות סגורות מהבוקר והרופאים אמרו, כי אספקת השירותים היא בתחום אחריותה של הנהלת קופת־חולים. „אנחנו העניקו שירות במשך חודש, עתה מי שזקוק לטיפול ולא יכול לקבלו בבית־חולים בגלל עיצומים, יצטרך ללכת לקליניקה או לבית־חולים פרטי" – אמר דובר הרופאים.

בעת ישיבת הממשלה הבוקר יפגינו מול משרד ראש הממשלה אחיות בתי החולים. נודע, כי ועדי האחיות בבתי־חולים גדולים הזמינו אוטובוסים לנסיעה מיוחדת ביום א' בבוקר לירושלים, וצפויה השתתפות מאסיבית של האחיות, שעלולה לגרום לשיבושים בעבודה סיעודית בבתי החולים ביום א'. האחיות מוחות על התמהמות האוצר ביישום התקינה לאחיות בבתי־החולים ותובעות צירוף נציגות האחיות לכל דיון או משא ומתן בענייני מערכת הבריאות. האחיות הקימו אתמול מטה פעולה, שיעקוב אחר ההתפתחויות בנושא מערכת הבריאות. נמסר, כי קיימת סבירות גבוהה שהאחיות יחליטו על נקיטת עיצומים כבר בימים הקרובים.

הר"י לא תשתף פעולה

ההסתדרות הרפואית שלחה אתמול מברקים לראש הממשלה ולממלא־מקומו, לשר האוצר ושרת הבריאות, בו נאמר, כי הר"י דוחה את הדו"ח של ועדת טריינין ולא תשתף פעולה ביישום המלצותיו אם תחליט הממשלה לקבלן. הר"י תובעת הקמת ועדת חקירה ממלכתית לפי חוק ועדות החקירה.

הר"י טוענת, כי הדו"ח הוא חלקי, עוסק בבתי החולים הממשלתיים בלבד ללא כל נסיון לבדוק את מערכת הבריאות כולה.

ההסתדרות הרפואית חוזרת לתביעתה, שהיא זהה להצעת נשיא המדינה, לכונן ועדת חקירה ממלכתית, שיוטל עליה לבדוק את כל מערכת הבריאות על כל מרכיביה, מצבו של הגורם האנושי המפעיל אותה, תפקודה ותקצובה. הר"י מציינת, כי כשלב הביניים יש להפעיל מיד הסדרים, שיקלו על מצוקת החולים והרופאים על־ידי ניצול והפעלת מתקנים רפואיים מעבר לשעות העבודה הרגילות באמצעות ביטוח רפואי משלים או הסדר דומה לזה שהוסכם בקופת־חולים.

צמרת האוצר וההסתדרות לדיון ביום ב'

על הפרק: ההידרדרות ביחסי העבודה במשק ומשבר הבריאות

מאת חיים ביאור, סופר „דבר"

ההידרדרות ביחסי העבודה במשק והמשבר במערכת הרפואה – יידונו בפגישה שתתקיים ביום שני בין צמרת ההסתדרות לבין שר האוצר משה נסים וראשי משרדו. הסתדרות עובדי המדינה הצטרפה אתמול לאיגודים שהכריזו על סכסוך עבודה.

יו"ר האגף לאיגוד מקצועי, חיים הברפלד, אמר אתמול ל„דבר" שלנוכח אי נכונות האוצר לקיים משא ומתן על השכר בשירות הציבורי, מורגשת החרפה ביחסי העבודה. „זה עלול להפוך לכדור שלג. כל הייצוב במשק שהאוצר, ההסתדרות והמעסיקים הפרטיים עמלו להשגתו בשלוש השנים האחרונות – עלול לרדת לטמיון".

בהתייחסו למשבר במערכת הרפואית, האשים הברפלד את אנשי האוצר כי הם נוהגים כלפי המערכת „כמו מחבלים". הוא הדגיש שההסתדרות תתנגד להפעלתה של חברה פרטית במסגרת שירותי הרפואה הציבוריים.

המזכירות הארצית של הסתדרות עובדי המדינה הכריזה אתמול על סכסוך עבודה, נוכח סירוב האוצר להכנס למשא ומתן רצוף על הסכם שכר חדש. כן תובעים עובדי המדינה תשלום מקדמה בסך 125 שקלים על חשבון הסכם השכר.

מזכיר הסתדרות עובדי המדינה, ראובן בן־עמי, מסר שבשבועיים הקרובים יתקיימו כינוסים אזוריים של ועדי עובדים בשירות המדינה. הוא ציין שהשכר של 60 אחוז מעובדי המדינה נופל משכר המינימום.

בן־עמי הדגיש שהסתדרות עובדי המדינה תובעת קיצור שבוע העבודה, אך לא תסכים לשבוע עבודה של 5 ימים, בלי שיקוצר מספר שעות העבודה השבועיות.

★ מועצת פועלי תל אביב הכריזה אתמול סכסוך עבודה בבנק „המזרחי", לבקשתם של עובדי „מחיש", החברה המספקת שירותי מחשב לבנק זה. מזכיר חטיבת הבנקים בתל אביב, ציון שמע, מסר שהמו"מ על הסכם עבודה חדש ל־270 עובדי „מחיש" נתון במבוי סתום כבר חצי שנה.

פרופ' ברונו: אין סימני מיתון – רק האטה

(עט).- נגיד בנק ישראל פרופ' מיכאל ברונו אמר אתמול, כי בחודשים האחרונים ניכרת האטה בפעילות הכלכלית ובקצב גידול הצמיחה במשק, וזאת גם בהשפעת תקופת הבחירות הקרבה ובאה, אולם אין סימני מיתון ואין לצפות בפסימיות לגבי העתיד.

הנגיד הופיע אתמול בבוקר ביום עיון של לשכת המסחר הדו־לאומית ישראל־ארצות אמריקה הלטינית, שהתקיים במלון הילטון בתל־אביב. באירוע נכחו נציגים ישראליים ונציגי מדינות אמריקה הלטינית הקשורים עם ישראל בקשרי מסחר וכלכלה, כולל שגרירים ופעילי לשכות המסחר.

פרופ' ברונו הטעים, כי בשלוש השנים של התכנית לייצוב המשק היתה הצלחה לא מבוטלת מעבר להערכה שהובעה בשעתו. עם זאת, קיימות בעיות רבות, ובהחלט ניכרת באחרונה האטה, וזאת בשל אי הוודאות המאפיינת תקופת בחירות, כאשר המערכת הפוליטית מתמודדת. כן אמר, כי בתכנית לייצוב המשק, מטבע הדברים יש חוסר סבלנות בשלבים האחרונים שלה. כבר בשנת 1986 דיברו על כך שהצמיחה חשובה מן האינפלציה, אולם התברר שבלימת האינפלציה בהיקף כפי שנעשתה, הוכיחה את עצמה.

פרופסור ברונו ציין, כי התכנית לייצוב המשק התבססה על הסכמה חברתית כוללת – בנושאי השכר, המחירים וכדומה. אולם, הבהיר, קונצנזוס הסכמות – רגישים למצבים פוליטיים, ועתה, ערב הבחירות, מסתמנים קשיים להסכמות חיוניות אלה. עם זאת, קרא הנגיד לשמור על ההישגים שהיו, ובעיקר להקפיד על בלימת האינפלציה, אשר ירדה בצורה משמעותית, אבל לא מספיק.

קיבוץ בית־זרע יסייע להדס להב מ„דרך הניצוץ"

מאת שמעון וייס, סופר „דבר" בעמק

קיבוץ בית זרע החליט לסייע למשפחתה של הדס להב מעורבות העתון „דרך הניצוץ" שנעצרה, שהודיעה והיא עומדת להיות עדת התביעה המרכזית במשפט עורכי העתון. להב בת ה־35 היא בת קיבוץ בית זרע שעזבה את המשק לפני 12 שנה ואולם הוריה חיים עד היום במשק.

מזכירת הקיבוץ אמרה אתמול לסופר „דבר", כי הקיבוץ החליט לעזור למשפחתה של להב בדרך שהוא מסייע לכל חבר הזקוק לעזרה. המזכירה סירבה להרחיב את הדיבור בנושא האמור, כי מזכירות המשק החליטה לאסור מתן מידע לאמצעי התקשורת בנושא.

דאגה ברמת הנגב נוכח העלייה בחדירות ממצרים

מאת אמיר רוזנבליט, סופר „דבר"

ביישובי רמת הנגב שוררת דאגה רבה לנוכח העלייה התלולה בכמות החדירות מכיוון מצרים, ששיאה היה בחדירת המחבלים בגזרת הר חריף ובביצוע הפיגוע בצומת עיזוע, בו מצאו את מותם שלושה מעובדי הקריה למחקר גרעיני.

בעקבות ריבוי החדירות בגבולה המערבי עם מצרים, והקמת מחנה אנצאר־3 בתחומי המועצה, שיגר אלון צדוק, מזכיר מושב קדש־ברנע, המרוחק כ־800 מטר מהגבול, מכתב לשר הבטחון בו נאמר: „לאחרונה הפך הגבול למוקד חדירות לגורמים עוינים, ואם לא די בכך בנו עתה כלא למחבלים כארבעה קילומטרים מהיישוב וכך שמו אותנו בתווך, במצב רגיש מאוד. אנו מבקשים לגלות רגישות לאיזור התיישבות זה ולא לגרום לחיסולו על־ידי הפיכתו להר־געש פעיל".

יו"ר המועצה האזורית רמת הנגב, רפי בבכך מקיבוץ שדה־בוקר, אמר, כי לאור ריבוי החדירות מגבול מצרים ננקטו באחרונה אמצעי בטחון מוגברים ביישובי המועצה, ובעיקר באלה הסמוכים לגבול.

הרב הראשי הספרדי של חיפה, אליהו בקשי־דורון:

מועצה דתית היא גוף מינהלי ולכן נשים יכולות לכהן בה

מאת אריאלה ראובני, סופרת „דבר"

„אני סבור כי כל תפקיד דמוקראטי־מינהלי ולא סמכותי יכולים למלא אשה ואפילו גר. לעומת זאת, תפקידים סמכותיים שיש עמם שררה כמו מלך, רב או דיין – אשה וגר אינם יכולים למלא".

כך אמר אתמול ל„דבר" הרב הראשי הספרדי של חיפה, אליהו בקשי־דורון, בתגובה על הפירושים שניתנו לפסק־דין הלכתי, שפורסם על־ידו במסגרת קובץ מחקרים הלכתיים בשם „בניין אב".

„המועצה הדתית היא גוף מינהלי ולא הלכתי, אשר המדינה כפתה על השירותים הדתיים. מכיוון שהמועצה הדתית היא גוף מינהלי, שאמור לו לקבל סמכות, נשים יכולות ליטול בו חלק, כפי שהן נוטלות במועצות עירוניות, בכנסת ובגופים ציבוריים אחרים".

הספר כולל מאמר, שבו קבע הרב, בין היתר, כי אשה יכולה לכהן במועצה דתית. הדבר עורר תמיהה בקרב חוגים דתיים, הרואים בכך פסק־דין מהפכני, העומד בסתירה להחלטת מועצת הרבנות הראשית שבה נמנה גם הרב בקשי־דורון. הרב שלל אתמול את הפירושים שנתנו אישים שונים כאילו יש בעמדתו בנושא זה משום פסק־דין מהפכני. „המאמר הכולל את עמדתי בנושא זה פורסם למעשה כבר לפני שמונה שנים, בכנס תורה בעליה, שבו הרצתי על נושא 'סמכות והנהגה בין נשים וגרים'". הרב דורון ציין, כי ספרו „בניין אב" יצא לאור עוד לפני כחמש שנים ושימש כחומר סמכותי בפני הוועדות השונות שדנו בנושא.

אמש בפסטיבל אמש בפסטיבל אמש בפסטיבל

היום בפסטיבל

„האיש בעל שש הצדדים": „פרוייקט תיאטרון הפנטומימה", תיאטרון החאן, 14.30. כל הכרטיסים אזלו.

„קול הפרנסות": רסיטל בביצוע יונתן זק, עין כרם, 13.00.

רסיטל בביצוע [illegible], עין כרם, 15.00.

„רביעיית ברמינגהם": בתוכנית [illegible], 14.30.

יום שבת 28.5:

„פרופסור ברנהרדי": בביצוע תיאטרון דוידנק, תיאטרון שרובר, 21.00.

„רביעיית ברמינגהם": בתוכנית א', הנרי קראון, 21.15.

„מייבלה והשד שלה": בביצוע תיאטרון „ראאם", רבקה קראון, 21.00.

„הדיבוק": בביצוע „בלט בז'אר לוזאן", בנייני האומה, 21.00.

„האיש שלו שש הצדדים": בביצוע „פרוייקט תיאטרון הפנטומימה", תיאטרון החאן, 21.00. כל הכרטיסים אזלו.

„הדרך לנצחיות": פרק ב' בביצוע קבוצת „ווסטר", לדאר בכר, 21.00.

„מסתורי הקול הבולגרי": כנסיית הדורמיציון, 21.00. כל הכרטיסים אזלו.

„כל הפרנסות": משתתפים: א. בלצן, ו. רדביאנקו, א. וולקוב, י. זק, ע. קרסובסקי, עין כרם, 20.30. כל הכרטיסים אזלו.

„במבעת החנק": האופרה הישראלית החדשה, אודיטוריום רוהל, 21.00.

„מרתון ג'אז": בהשתתפות להקת פלאנגן, פארמר האחים פרה, אמפי־תיאטרון וואהל, 20.30.

מנגד בסילוואן

בין שמיים לארץ. מיצג של תיאטרון רחוב „מנגד" בכפר סילוואן. (צילום: דוד ואלדד מאסטרו)

תרבות אצילית

מאת ישראל דליה

יאמבו מיר – הבורה הנשים המוכרות, הנבבים העממיים בהלבושות מסורתיות מרהיבות, ממחוזות שונים בבולגריה – הביאה לנו תרבות אצילית ומטולאה, שהעלתה את החלק המוסיקלי בפסטיבל לשיא מרשים.

כל אחת מהמשתתפות היא זמרת־עם מובהקת בישות עצמה. הזמרות הן נציגות נבחרות במקהלות שונות בסופיה. מאפיינים את שירתם עיבודים אמנותיים, המשתמשים בטכניקת הזמרה הכפרית המקורית בצירופים הרמוניים, שהם תופעה נדירה מסוגה. בגיוון הושמעו גם פרקי נגינה שופעי מקצבים חיוניים וכלים עממיים־לאומיים (כלי נשיפה, פריטה וקשת).

המופע הסגנוני היה בנוי כהבנה פולקלורית ובריגישות. המנצח זדרבקו מיכאילוב חי ונשם כל צליל ופרט מקצבי שבשירים. החלק השני, שכלל מבחר שיריעם מקוריים, היה לדעתי מוצלח במיוחד. הזמרה האופיינית, הצלולה והכהורה, כבשה את הלבבות באופיה הראשוני. היה זה אירוע פסטיבלי אמיתי.

הצגה רגישה

מאת מידי פז

תיאטרון ראאם (בלגיה) מציג: „מייבלה והשד שלה". מאת: יצחק בשביס־זינגר, בימוי: יוסף מילוא.

אחרי שתי הפקות – „סקאפינו" ו„חלום ליל קיץ" – האחת כושלת מקודמתה – מסיים תיאטרון „ראאם" הבלגי את חלקו בפסטיבל ישראל ב„מייבלה והשד שלה", הצגה נאה, מבויימת ומתוזמרת היטב בידי יוסף מילוא.

מילוא נשאר נאמן לסיפורו של בשביס־זינגר, תוך הדגשת היסודות העממיים והמיסטיים בסיפור, והעמיד הצגה כינורית ורגישה. משחק משובח של צוות השחקנים שבו התלבטו השחקנים בתפקידי הנשים ותפקידו של הרב, מוסיקה מנוגנת היטב כשהנגנים הם השחקנים שולבו היטב בהצגה. ההסתייגות היחידה היא מן התפאורה הפשטנית, שעיקרה שתי כליונות המעטרות את הבמה משני צידיה ומסך ששף שמבעדו נראים הנגנים. יחד עם זאת, כמה מן המעמדים יוצרים תמונות מרשימות, המזכירות את התיאטרון האקספרסיוניסטי במיטבו.

מחלוקת בעיריית י־ם בעניין החלת השם „פסגת זאב" על אזורים חדשים

מאת נח זבולוני, סופר „דבר" בירושלים

בישיבת ועדת השמות של עיריית ירושלים שהתקיימה אתמול פרצה מחלוקת על רקע ההצעה להחיל את שם „פסגת זאב" (על־שם ז'בוטינסקי) על שטחים נוספים שנועדים להקמת יחידות דיור באיזור זה.

בישיבה הופיע מנהל מחוז ירושלים של משרד השיכון זמריהו כהן, שהציג את עמדת משרדו לקריאת כל האיזור שיכלול עשרות אלפי יחידות דיור בשם „פסגת זאב". כדי להבחין בין איזור לאיזור של השכונה הוא מציע לקרוא לשכונות פסגת זאב־מזרח, פסגת זאב־מערב, פסגת זאב־דרום ופסגת זאב־צפון.

חברים בוועדת השמות התנגדו להצעה.

יו"ר הוועדה דוד בנבנישתי הציע לדחות את הדיון כדי לקבל בירורים נוספים. הוחלט לערוך סיור במקום ולשמוע את חוות דעתו של מהנדס העיר ולאחר מכן להביא את הנושא לדיון נוסף.

המסחריות של PEUGEOT

עיסקה משתלמת

אפשרויות לאשראי עד 40% מערך המכונית בתשלומים עד 36 חודשים (ללא מע"מ)

404

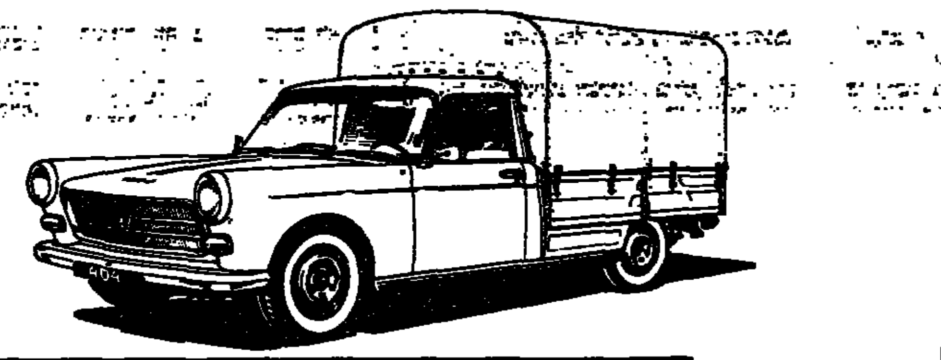

אמין חזק ועם הרבה ותק ונסיון מוצלח, בטנדר פיג'ו 404 תוכל למצוא את היתרונות הבאים:
• מנוע חסכוני בעל אורך חיים גבוה - בנפח 1618 סמ"ק • כושר העמסה - 1100 ק"ג • מערכת בלמים הדראולית עם מגבר בלם • זול באחזקה
• תא נהג מרווח המותאם לנהג ו־2 נוסעים ואופציה לארגז תיקני המותאם להסעת 6 נוסעים.

המחיר החל מ־25,323 ש"ח + 3,798 ש"ח, מע"מ

504

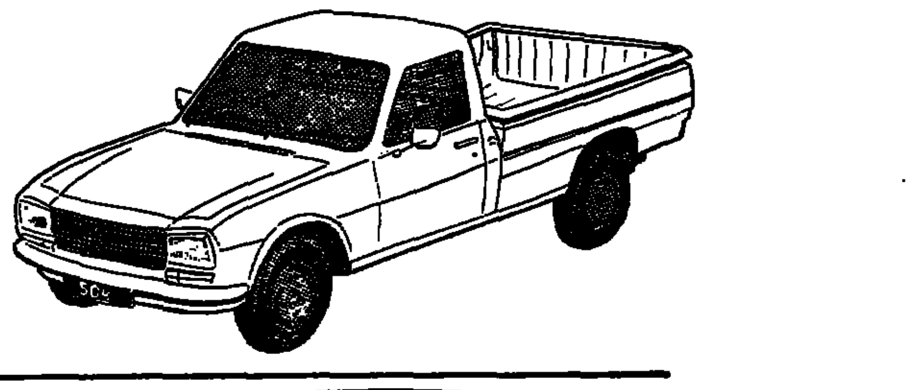

שילוב של רכב מסחרי, חסכוני, חזק נוח וחזיז עם הנוחות של מכונית פרטית. לטנדר פיג'ו 504 יתרונות מובהקים:
• לבחירתך מנוע בנזין בעל נפח של 1796 סמ"ק או דיזל בעל נפח של 2304 סמ"ק • כושר העמסה של 1250 ק"ג • משטח העמסה באורך 2 מ' וברוחב 1.50 מ' • מערכת בלמים הידראולית עם מגבר בלם • סרן אחורי נגעל למניעת החלקה, המאפשר עבירות בתנאי קרקע קשים • אביזרי גיבור לנוחות הנהג ומיקום לרדיו • תא נהג מרווח המותאם לנהג ו־2 נוסעים ואופציה לארגז תיקני המותאם להסעת 6 נוסעים.

המחיר החל מ־27,614 ש"ח + 4,142 ש"ח, מע"מ

J5

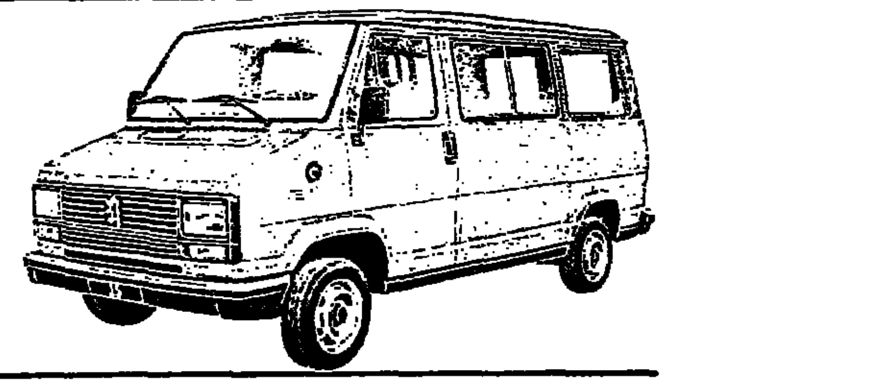

המסחריות החדשות של פיג'ו מדגמי ה־J5 - להובלת מטען מסחרי או עד 10 נוסעים (לא כולל נהג).
• לבחירתך דגם 1300 עם מנוע בנזין בעל נפח של 1971 סמ"ק או דיזל 2500 סמ"ק • 5 הילוכים קדמיים • נפח מטען עד 6.5 ממ"ק בדגם הרגיל ו־[illegible] ממ"ק בדגם הגבוה • כושר העמסה של 1620 ק"ג • תא נהג מרווח ומבודד המותאם לנהג ול־2 נוסעים • לוח שעונים מהודר עם נוריות אזהרה לדלק, בלמים, לחץ שמן מנוע ומסנן דלק • מגבים עם 2 מהירויות • לבחירתך 32 סוגי אפשרויות התאמה לצרכיך המיוחדים.

המחיר החל מ־32,030 ש"ח + 4,805 ש"ח, מע"מ

J5 משאית קלה עם ארגז מטען

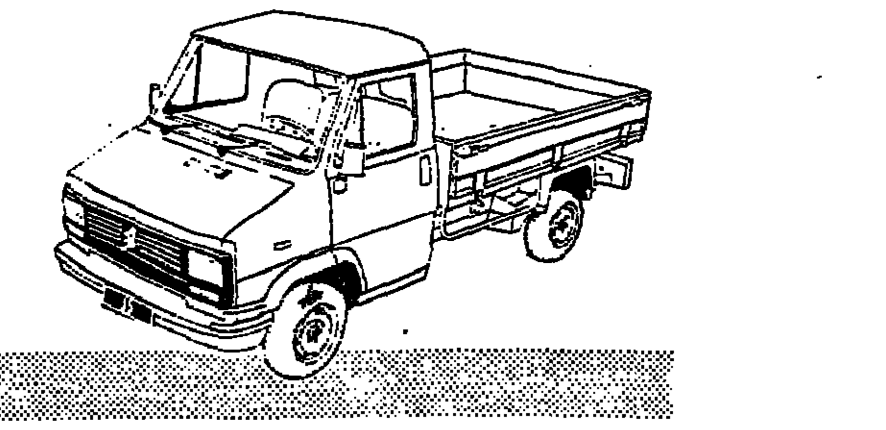

משאית ה־J5 עובדת בשבילך ללא לאות, בהובלת מטענים שונים ומגוונים בכל התחומים - כל זאת במהירות ובחיסכון רב.
שני דגמים לבחירתך: ארגז מטען עם תא נהג יחיד, או ארגז מטען עם תא נהג כפול (4 דלתות) להסעת 6 נוסעים בנוחיות רבה.
מידותיו הנדיבות של ארגז המטען (194 ס"מ×264 ס"מ) מקנות לך כלי עבודה יעיל ביותר. דפנות הצד שלו ניתנות לפתיחה או להסרה וגובהן 40 ס"מ.
משאית אידיאלית זו מעמידה לרשותך 2 סוגי מנועים: מנוע בנזין בנפח 1971 סמ"ק, שהספקו של 78 כ"ס דין ב־5000 סל"ד ומנוע דיזל בנפח 2500 סמ"ק, שהספקו של 75 כ"ס דין ב־4100 סל"ד. לשני המנועים תיבה בעלת 5 הילוכים קדמיים מסונכרנים.

המחיר החל מ־32,275 ש"ח + 4,841 ש"ח, מע"מ

* פרטים בסוכנויות

המסחריות של פיג'ו - זכו בתואר "השם הנבחר 1988"*

1988

לפי מחירון 3/88 מתאריך 1.12.87

קובע במה שאתה נוסע!

דוד לובינסקי בע"מ
יבואן בלעדי למכוניות פיג'ו·טלבו·סיטרואן בישראל

תל־אביב, שונצינו 16, טל' (03)333214 ■ בני ברק, כהנמן (השומר) 101, טל' (03)7550267-9
■ ירושלים, המלך דוד 24, טל' (02)224467-8-9

פ-ס 87/4 קי-סל

هكذا من الأصل

مكان الأصل

חדשות חוץ • חדשות חוץ • חדשות חוץ • חדשות חוץ • חדשות חוץ • חדשות חוץ •

התעוררות ורה־לגיטימציה לנאו־פאשיזם באיטליה

מאת מיכל פלג – רומא

רומא (מיוחד ל„דבר"). – הפאשיזם באיטליה לא מת – רק מנמנם. המטייל בימים אלה ברחובות רומא ימצא על כל קיר וחומה כרזות בתגוריות של מטר או שניים ביזה צבעונית עם תמונתו של מנהיג המפלגה הנאו־פאשיסטית שהלך השבוע לעולמו ותחתיה הכתובת: ג'ורג'יו אלמירנטה, הדוגמא שיש ללכת בעקבותיה.

הלווייתו של אלמירנטה הועברה בשידור ישיר ברשת הטלוויזיה הלאומית, ולא נעדר ממנה איש ממנהיגי המפלגות הגדולות. נשיא איטליה, ראש הממשלה, יו"ר הסנאט הפרלמנט ושרים רבים באו לחלוק לו כבוד אחרון. הזכוה ניצחת להצלחת מפעל חייו של האיש, שנאבק למען לגיטימציה לפאשיזם ברפובליקה שקמה על הריסות משטרו של מוסוליני.

בטווח של שעות ספורות זה מזה מתו השבוע שלושה מאחרוני המנהיגים הפאשיסטים: רומואלדי, עורך עתון המפלגה הנאו־פאשיסטית ואחד ממייסדיה, ואלמירנטה, שניהם מהנהגת הרפובליקה הפאשיסטית של סאלו, ודינו גראנדי, שר החוץ והמשפטים של מוסוליני.

אולם דור המשך בראשותו של לאו־פינקי פיני בן ה־36 כבר מנפנף במרץ בדגל השחור: 5.8 אחוז מהאיטלקים הצביעו עבור המפלגה הניאו־פאשיסטית בבחירות האחרונות, ויש להניח שכמו בצרפת, המספר רק יוסיף ויעלה.

שני שוטרי משטרת המהומות של דרום־אפריקה, שנידונו אתמול למוות בתליה, לאחר שנמצאו אשמים בכך שעינו ורצחו צעיר שחור לפני שנתיים. השניים, ליאון דה־ויליה, בן 36 (משמאל), ודיוויד גוסן, בן 26, הורשעו ברצח הצעיר, ויגוס סטורמן, בן 18 בהרצחו, ביולי 1986 בקריית לינגלילה שבמחוז קייפ. בבית־המשפט נקבע, כי סטורמן נרצח לאחר שעונה קשות בידי השניים ובמגמה להסוות את אותות העינויים. אם אכן יבוצעו גזרי הדין, יהיו השניים השוטרים הדרום־אפריקאים הראשונים שיומתו על פשעים שביצעו בעת מילוי תפקידם ביישוב של שחורים (צילום: א.פ.)

נטישה המונית של הפרבר הדרומי יצרה בעיית פליטים חדשה בביירות

ביירות (רויטר).- גל חדש של פליטים מציף בימים אלה את שכונותיה של ביירות, את חופי הים שלה ואת גניה הציבוריים. הפליטים, תושבי השכונות הדרומיות שבהן מתחוללים זה כשלושה שבועות קרבות עזים בין „אמל" ל„חזבאללה", ממלאים את רחובות מערב ביירות כשהם מחפשים אחר מקום מקלט, מזון וכסף.

אין לפי שעה מספרים מדוייקים של הפליטים, אך מקורות בטחון מעריכים אותם בכ־400,000, רובם שיעים. בני המזל שבהם מצאו מקלט אצל קרובי משפחה או מכרים במערב העיר, בדרום לבנון או בבקעת הלבנון; האחרים נאלצים להסתפק במחסה הזמני של עצי הגנים הציבוריים, בתי־הספר והמסגדים. רבים מהם ראו את בתיהם ניזוקים קשות בהפגזות או אף נהרסים עד היסוד. אחרים נאלצו להותיר אחריהם את כל רכושם בידיעה ברורה, שרובו יבוז על־ידי לוחמי שתי הסיעות השיעיות היריבות.

„מן השמים ירד גשם של כדורים ופגזים", מספר אבו עלי, בן 40, שנטש את־ביתו עם שמונת ילדיו, השוהים עתה על חוף ימה של ביירות. „הדרך היחידה להינצל ממוות בטוח הייתה לקשור את ילדי בחבל כביסה ולשלשלם לחצר האחורית. כך עלה בידינו להוליך בחיים כשרק בגדינו עלינו."

רוב הפליטים מביעים שוויון נפש מוחלט באשר לתוצאותיו של העימות בין שתי הסיעות. „שכני היה נאלץ לירות ברגליהם של שני בניו, כדי למנוע מהם להצטרף לכוחות היריבים", מספר אבו עלי. „הוא אמר שהוא מעדיף שיהיו בטוחים בבית־החולים מאשר הרוגים איש בידי רעהו ברחובות."

עירית גבעתיים 65 שנה | בית ספר קלעי 50 שנה

לרגל יובל ה־65 לעיר גבעתיים ויובל לבית־ספר תיכון קלעי

מצעד הצדעה

לראשוני העיר ובוגרי בית ספר קלעי

כולל כיתות המשך-במופע אמנותי –

ססגוני

גבעתיים בת

במעמד מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ מר שמעון פרס

בהשתתפות

מאות רקדנים, זמרים, ילדים, בני נוער

ואמנים מפורסמים

אמן אורח: יזהר כהן

דברים:

• ראש העיר מר יצחק ירון

• מנהל בית-ספר קלעי מר צבי צבר

• מייסד בית-ספר קלעי ומנהלו הראשון מר יונה גייזלר

מופע לתלמידים תיכוניסטיים

ביום ד', ט"ז בסיון, 1.6.88, בשעה 20:30 טכס פרידה לכיתות י"ב לקראת גיוס

המופע המרכזי

ביום ה', י"ז בסיון, 2.6.88, בשעה 20:30.

באיצטדיון הכדורגל (המכתש) בגבעתיים.

כנס בוגרים בבית ספר קלעי יתקיים
ביום ה' 2.6.88, בשעה 18:00, בבית הספר
בתוכנית הכנס: רישום וחלוקת שי יובל
מפגש חברים למחזוריהם
ב־20:30 - השתתפות במופע המרכזי
באיצטדיון הכדורגל (המכתש) בגבעתיים.

הכניסה עם הזמנות אותם ניתן לקבל בעירית גבעתיים, רח' שינקין 6, במודיעין במרכז קהילתי ע"ש בורוכוב, במרכז קהילתי שז"ר, בבית אלון ובבית ראשונים.

הסופר קושינסקי מביע תמיכה חד־משמעית בעמדה הישראלית

ניו־יורק (עסמ"א).- הסופר היהודי יז'י קושינסקי זנח את עמדתו הניטראלית בסכסוך המזרח־תיכוני ויצא בהודעה תקיפה של הזדהות עם ישראל בהזכירו את שורשיו היהודים ונסיונו בניצול השואה. אל קושינסקי הצטרפה קבוצה של סופרים ואנשי רוח, שהתייצבו לצידה של ישראל בריון על ההתקוממות בשטחים המוחזקים.

„באשר הדבר נוגע להיותי יהודי או לענין הישראלי, אינני יכול להיות רציונאלי", אמר קושינסקי בהופיעו בפני פורום ציבורי מטעם „סופרים ואמנים למען השלום במזה"ת", שהתקיים בניו־יורק ביום ד'. „במשך ארבע שנים ראיתי כיצד שליש מבני עמי חוסל. זה גם היה גורל כל בני משפחתי, חוץ משניים".

בהתייחסו להמהומות בשטחים המוחזקים, אמר קושינסקי, כי „ישראל גילתה איפוק יוצא מן הכלל במאמציה לריסון הפלשתינים המתפרעים". הוא אמר, כי ההתפרעויות האחרונות הן המשך לפרעות שביצעו הערבים נגד האוכלוסיה היהודית ב־1926 וב־1929. „זה בדיוק אותו הדבר", אמר.

עורכת כתב העת מ.ס., הסופרת הפמיניסטית הידועה לטי פוגרבין, ביטאה עמדה האוהדת את הפתרון של אותם ישראלים המצדדים בוויתור טריטוריאלי תמורת שלום. פרופ' ויליאם פיליפס, מרצה לספרות אנגלית באוניברסיטת בוסטון ועורך הבטאון „פרטיזאן ריביו" אמר, כי ההתקוממות בשטחים אינה התקוממות של מיעוט הלוחם על זכויותיו, אלא מלחמה המשך למלחמה הארוכה בין ישראל לשכנותיה הערביות. „נוסף על כך", אמר, „המלחמה אינה מתנהלת למעשה בגדה המערבית, אלא בטלוויזיה האמריקאית."

גל נאו־נאצי במערב־גרמניה מעורר דאגת משרד הפנים שם

בון (עי"ר).- הנאו־נאציזם נמצא בעליה במערב־גרמניה ואף נעשה אלים יותר – אישר אתמול שר הפנים פרידריך צימרמן במסיבת עתונאים. לדבריו, „גילויים רבים של מצבורי נשק, תחמושת וחומרי נפץ מוכיחים את נכונותם של הקיצוניים הימניים לנקוט אמצעים אלימים".

צימרמן אמר דברים אלה עם הגשת הדו"ח השנתי של הלשכה להגנת החוקה. עולה ממנו, שבשנה שעברה עלה מספר הנאו־נאצים ביותר מ־10 אחוזים. מספר הפיגועים המיוחסים להם עלה מ־71 ב־1986 ל־76 בשנה שעברה. צימרמן אמר, כי מעריכים, שמספר הנאו־נאצים מגיע כיום ל־25,200, בהם עשרות מורים, קציני צבא, פועלי רכבת ועובדי מדינה.

לדבריו קשרו הנאו־נאצים קשרים רבים בחו"ל, במיוחד באוסטריה, בדנמארק ובבלגיה. בראשית אפריל התכנסו כ־250 נאו־נאצים בכירים ממערב־גרמניה, צרפת, בלגיה, בריטניה והולנד בקרבת אנטוורפן ל„וועידה אירופית", שבה הוחלט להקים קבוצת פעולה אירופית, שתלחם למען „אירופה לבנה וחפשית" תחת השם „אירודיינג".

סנאט ארה"ב אישר חוק האוסר ייצור נשק מפלאסטיק

וואשינגטון (עי"צ).- הסנאט האמריקאי אישר אמש הצעת חוק, האוסרת את ייצורו, יבואו, מכירתו והחזקתו של כל נשק חם העשוי אך ורק חומר פלסטי או חומר אחר שאין לגלותו במכשירים מיוחדים.

חוק זה, שאותו יזם משרד המשפטים, כבר אושר על־ידי בית הנבחרים. עתה תעבור הצעת החוק למושב של ועדה משותפת של שני הבתים, כדי שתגובש פשרה בין שתי הגירסאות שלה, בטרם יחתום עליו הנשיא רייגן.

„חוק זה נועד למנוע את התממשותו של חלום בלהות", אמר הסנאטור הדמוקראטי הווארד מצנבאום, בהדגישו, כי כלי נשק שאין להבחין בהם, הגבירו את הסכנה הטרוריסטית. על־פי הנוסח של הסנאט, כל נשק חייב להיות בר גילוי, כאילו יש בו לפחות 103 גרם מתכת.

על־פי הנוסח של הסנאט, כל נשק־צעצוע ישא על קנהו ציון בצבע כתום, כדי שיהיה ברור, כי לא מדובר בנשק אמיתי. אחרי הדיונים מסויימים, לא התנגדה השדולה רבת ההשפעה של סוחרי הנשק בארה"ב לחוק זה, היות שעדיין אין בשוק שום נשק חם העשוי אך ורק מחומר פלסטי.

דבורה אן פורסטר, אם שנטשה את שני בניה בדירה באריזונה, ממתינה להקראת גזר הדין במשפטה בפני בית־המשפט העליון במחוז מאריקופה ביום ג'. בית־המשפט מצא את דבורה לא ראויה להביא ילדים נוספים לעולם וגזר עליה להשתמש באמצעי מניעה במשך שארית שנות הפוריות שלה (צילום: א.פ.)

ועדת חקירה בי"ל חוקרת רצח העם האוקראיני בימי סטאלין

בריסל (עי"צ).- ועדה בין־לאומית המורכבת משבעה משפטנים תסיים היום בבריסל שבוע של גביית עדויות מקרבנות מסע ההרעבה והטרור של שלטונות ברית"מ נגד האוקראינים בשנות ה־30 המוקדמות, שבמהלכו מצאו בין 7 ל־10 מיליון אוקראינים את מותם.

הוועדה, שהוקמה על־ידי הקונגרס העולמי של האוקראינים המשוחררים והמוגדרת „בלתי תלויה" תבחן גם את ההוכחות לגבי אחריותו האישית של סטאלין לרצח העם, שנעשה בשנים 1932־1933.

בראש הוועדה עומד פרופ' יעקב זונדברג משוודיה, חבריה האחרים הם משפטנים מבריטניה, קנדה, צרפת, ארגנטינה, ארה"ב ובלגיה.

פושע מלחמה נאצי נתגלה באריזונה

פניקס, אריזונה (עי"ר).- משרד המשפטים האמריקאי האשים ביום ד' את יוריס קאולס, תושב אריזונה בן 75, בכך שמילא תפקיד מפקד מספר מחנות הריכוז הנאציים בלאטביה וביקש את גירושו מארה"ב. הבקשה הוגשה לבית־המשפט הפדראלי על־ידי המחלקה לחקירות מיוחדות של משרד המשפטים האמריקאי.

בית־המשפט באריזונה נתבקש לבטל את אזרחותו האמריקאית של קאולס, שאותה קיבל ב־1960. קאולס, יליד לאטביה, הואשם בשיתוף פעולה הדוק עם הנאצים ובהיותו איש הדיביזיה של הוואפן ס.ס. „הלגיון הלאטבי", בתקופת מלחמת העולם השניה. הוא מואשם שסייע בניהול 14 מחנות ריכוז ליד ריגה, בירת לאטביה.

מקורות במשרד המשפטים מסרו אתמול, כי בית־המשפט יתקשה להחליט על החזרתו של קאולס ללאטביה, כיום חלק מברה"מ. קאולס ואשתו האסמה הם תושבי סאן־סיטי, שיכון גימלאים ליד פניקס שבאריזונה. שכנים מספרים עליהם, שהם נוהגים להתבודד ואינם יוצאים את ביתם חוץ מלעריכת קניות. השניים סירבו להשיב לקריאות טלפון ולא היו מוכנים להשיב לשאלות כתבים בקשר להאשמות שהוגשו נגד הבעל.

זברה התאבדה בגן־החיות ביוגוסלאוויה

בלגראד (רויטר).- זברה בגן־החיות של בלגראד שביוגוסלאוויה העדיפה את המוות על השבי והתאבדה בחבטת ראשה על הרצפה.

סוכנות הידיעות היוגוסלאווית „טאניוג" מסרה, כי ביום ה' שברה הזברה את חוט השדרה שלה, לאחר שהשומרים סיכלו נסיון מצידה ומצד בן זוגה להימלט מגן־החיות של סאראייבו.

קדאפי הכריז על הכרתו בצ'אד – הציע שיקום הערים שהרס צבאו

שינויים והערכות מחדש במדיניות הפנים והחוץ של לוב – לאור לקחי שגיאות העבר

טריפולי (עי"ר ועי"צ).- שליט לוב מועמר קדאפי הכריז בלילה שבין יום ד' ליום ה' אתמול על הכרתו בצ'אד והציע גם סיוע בשיקום של הערים שהוסמצו על־ידי חיל האוויר הלובי – מפרה מובנות הירידות הלובית. קדאפי הכריז על הכרתו באויבתו לשעבר בנאום שנשא בפני שגרירי מדינות אפריקה בטריפולי, בה בשעה שמנהיגי היבשת השחורה ציינו מלאת 25 שנה לארגון לאחדות אפריקה בוועידת מסגה באדיס אבבה.

קדאפי ציין בהודעתו, כי הוא רואה בהכרתו בצ'אד „מתנה לאפריקה". „כל הבעיות התלויות ועומדות בין לוב לבין צ'אד אינן צריכות להדאיג עוד את מנהיגי אפריקה", אמר, מאחר שהוא רואה בהן בעיות איזוריות בין שכנים וידידים, הניתנות לפתרון במקום.

קדאפי אמר להלן, שלאחר שנושא לוב־צ'אד ירד מן הפרק, יכולים מנהיגי מדינות אפריקה לרכז את מאמציהם בפתרון הבעיות הכלכליות של היבשת, להיאבק נגד הגזענות בדרום־אפריקה, לשחרר אותה ואת נאמיביה ולתמוך בפלשתינים.

משרד החוץ הצרפתי הודיע אתמול לקדם בברכה את הכרזת קדאפי. „צרפת מקוה שהחלטה זו תתרום ליישוב בדרכי שלום של בעיות האיזור במסגרת עקרונותיו של החוק הבינלאומי", אמר אתמול דובר המשרד, שציין ששגריר לוב בפאריס אומר אל הוריירי נועד עם שר החוץ הצרפתי רולאן דומא ביום ד', ערב ההכרזה.

שגיאות העבר

לאחרונה הודו פקידים לובים בכירים בפני כתב העתון הסעודי „אלמאג'לה", כי בהנהגה הלובית מתגבשת הכרה בכך שב־10 השנים האחרונות נעשו טעויות רבות במישור המדיני, החברתי והכלכלי. לדבריהם, הוחלט על הנהגת שינויים משמעותיים במדיניות הפנים והחוץ כאחד בעקבות הפקת לקחי משגים אלה. השינויים המרכזיים הם, לדבריהם, שיפור היחסים עם תוניסיה, אלג'יריה ואש"ף ונכונות לפתוח דף חדש ביחסים עם מצרים, עיון מחדש בעמדת לוב ביחס למלחמת המפרץ ונכונות לחידוש היחסים הדיפלומאטיים עם עיראק.

בכירים לוביים מקשרים את השינויים הללו לאירועים כגון ההפצצה האמריקאית במפרץ סידרה, תבוסת כוחות צבא צ'אד לאיזור אוזו ומלחמת „אמל" בפלשתינים בלבנון. לדבריהם, הניעו גורמים אלה את הנהגת לוב לבחון מחדש את מדיניותה ולחתור לרדיקים בשלום עם מדינות ערב ולהסדיר המצב הפנימי.

לאחרונה החלו יחסי לוב עם אש"ף להתהדק, וערפאת אף ביקר בטריפולי. ל„אלמג'לה" נודע, כי לוב מתכוננת להסדיר פגישה בין פלגי פתח' שלא השתתפו במועצה הפלשתינית לבין אש"ף.

פגישה עם ראשי האופוזיציה

בקיץ שעבר נפוצו שמועות שקדאפי נפגש באלג'יריה עם ראשי האופוזיציה בחו"ל – ראש הממשלה לשעבר מאמוד אלמע'רבי, המתגורר בלונדון, וחבר מועצת ההנהגת המהפכה לשעבר עבד אלמנעם אלהוני, המתגורר בקאהיר. קדאפי אמר להם, כי הוא רוצה שישובו ללוב וישתלבו בחיי המדינה. השניים גילו נכונות לכך, אולם ביקשו זמן להכשרת הקרקע לכך על־ידי שני הצדדים וכדי שניתן יהיה להם לרווח לחבריהם בחו"ל על עמדתה הרשמית של לוב.

אנשים המגיעים מלוב מספרים, כי מאז „פתיחת" בתי הכלא במדינה חלו בה שינויים ניכרים. מאז פתיחת הגבולות עם תוניסיה יכול כל אזרח להשיג בקלות יחסית מצרכים שהיו חסרים בעבר, כגון קופסאות גפרורים, סכיני גילוח ועוד.

כוחה הימי הקונוונציונאלי של מערב אירופה חסר הגנה מול צי ברה"מ

קובע ריצ'ארד שרף, מחבר ספר השנה של ג'יינס על צי המלחמה

מאת דליה שרון, סופרת „דבר" בבריטניה

לונדון (מיוחד ל„דבר"). – „הכוח הימי העיקרי בים התיכון הוא של מעצמות העל, ואין סכנה שכוח מקומי אחר יעלה באזור", קובע קפטן ריצ'ארד שרף, מחברו של ספר השנה על ספינות המלחמה של ג'יינס במסיבת עתונאים לרגל צאת הספר לאור. „האמריקאים מחזיקים בנוכחות הגבוהה ביותר באזור. חיל הים הלובי נראה על הניר כבוה חזק, אך במציאות נראה לי כי איננו אפקטיבי."

על־פי הספר, ללוב יש 12 צוללות, 3 פריגטות, 8 קורבטות, 8 שולות מוקשים, 24 סטילים, 14 סס"ד. לישראל יש 3 צוללות (3 נוספות הוזמנו), 4 קורבטות בדרך (כרגע אין כלום), 19 סטילים, 3 רחפות, 40 סטילים קטנים (דבור ויתוש), 9 נחתות. לסוריה יש 3 צוללות (4 בדרך), 2 פריגטות, 3 רחפות ו־9 שולות מוקשים.

קפטן שרף טוען, כי הכוחות הימיים הקונבנציונלים של העולם החפשי האירופי לא מוגנים נגד הכוח הענק שבנתה ברה"מ ב־30 השנה האחרונות. הוא ציין את עליית כוחה הימי של יפן.

לדעת קפטן שרף, חיל הים הישראלי אפקטיבי מאד בעצירת נחיתת טרוריסטים, יעיל ומצויד היטב, אך קטן. חיל הים המצרי טוב, אך יש לו ציוד מיושן והוא סובל מחסור תקציבי. חיל הים הסורי אינו מדאיג את שרף, אך אם בסיס טרטוס יהפוך להיות בסיס סובייטי כמו בוויטנאם, יש מקום לדאגה.

ערב הסעודית העבירה השנה את הדגש מצוללות לשולות מוקשים. נוספו לה השנה שמונה שולות מוקשים, ושייטת משמר החופים תוגברה. הפריגטות והקורבטות החדישות של עירק השלמו ונמצאות בים התיכון, אך כנראה שימכרו כדי לממן רכישת נשק יבשתי ואוירי בעל עדיפות גבוהה יותר. השנה היו 178 התקפות על ספינות במפרץ לעומת 107 בשנת 1986. נסיון בין־לאומי שנעשה לאחרונה להפחית את כמות התחמושת המסופקת לשתי הארצות הלוחמות גרם לירידה מה בכמות ההפצצות על ספינות לא מוגנות.

סכסוך המפרץ הדגיש את חשיבות המשחתות והפריגטות. למרות שצוללות גרעיניות ונושאות מטוסים הם הכלים העיקריים של כוח ימי תוקף, הגנת כלי שיט מסחריים כנגד טילים מהאויר או מהקרקע תלויה בספינות מלחמה מלוות צמודות ככל האפשר. אירואן הוכיחה לעולם, כי נושא שליית המוקשים הוזנח, ושדי בציוד מיושן כדי להניח מוקשים.

ועדת שישה מחליפה את אבו־ג'יהאד בארגון הפיגועים – עד לבחירת יורש

מאת דן אבידן, כתב „דבר" לענייני ערבים

העתון הסעודי „אלשרק אלאוסט" מגלה השבוע, כי ועדה בת שישה חברים, שבראשה עומד „אבו עיאד", מופקדת באורח זמני על עניני מנגנון הפיגועים העיקרי של „פתח", הידוע בשם מנגנון „הגזרה המערבית", בפיקודו של אבו ג'יהאד, ראש מנגנון „הגזרה המערבית" לשעבר, שנרצח לפני למעלה מחודש בתוניס.

על־פי ידיעה זו, מכהנים בוועדה לצד ערפאת האישים הפלשתינאים הבאים: אבו אלהול, ראש מנגנון הבטחון של „פתח", רפיק אל־נתשה, נציג „פתח" בסעודיה, האני אלחסן, בראשי הדרג המדיני ב„פתח" וכבכיר אש"ף, אבו אל־מעתסים, ראש מחלקת המבצעים של הכוחות הלוחמים ב„פתח", אכרם הניה, עורכו לשעבר של העתון המזרח־ירושלמי „אל־שעב", שגורש בשעתו מישראל ונקלט במוסדר של „פתח".

העתון הסעודי מוסר, שוועדה זו תשמש כמפקחת במשך חודש וחצי על עיני מנגנון „הגזרה המערבית" – הפעיל גם בהכוונת „האינתיפאדה" בשטחים – ואחר־כך תמנה יורש קבוע לאבו־ג'יהאד.

משקיפים סבורים, שעל ירושת תפקידו של אבו־ג'יהאד מתחרים כבר עתה בפה מעוריץ לשעבר כגון מחמד עאלול ואחרים, המשמשים כראשי ועדות במנגנת „הגזרה המערבית". מקורות ערביים ידעו לספר, כי במאבקי הירושה במלאת תפקיד מפתח אשר של אבו־ג'יהאד, אינתיסאר אל־וזיר, המוכרת בכינויה „אום ג'יהאד".

התפוצץ המו"מ בין ארה"ב לנורייגה

ארה"ב הודיעה שלא תקיים מגעים נוספים, לאחר שנורייגה חזר בו מהסכם שהושג עם נציגיו

וואשינגטון (א.פ. ורויטר).- שליט פנאמה, הגנרל מנואל אנטוניו נורייגה, דחה הצעה אמריקאית, שלפיה יבוטלו האשמות נגדו [illegible] בסמים, אם יוותר מצידו על שלטונו ויעזוב את המדינה. שר החוץ של ארה"ב ג'ורג' שולץ הודיע על ביטול המגעים עם נורייגה בלילה שבין יום ד' ליום ה' אתמול.

המשא ומתן נמשך קרוב לשבוע ימים. „חזרנו בנו מכל ההצעות שהעלינו במהלך המשא ומתן", אמר אתמול שולץ במסיבת עתונאים. „לא נותרה שום הצעה על השולחן. איננו מתכוונים לקיים מגעים נוספים."

סגן שר החוץ מייקל ארמאקוסט אמר, כי נורייגה הביע חשש, כי קצינים בצבא פנמה יתנקמו בו, אם הוא יענה בחיוב להצעה האמריקאית.

פקידים [illegible] אמריקאים ופנמאים באחד, כי הושג הסכם סופי לפרישתו של נורייגה מן השלטון במסגרת עיסקה בינו לבין הממשל האמריקאי. כל שנותר היה הכרזה פומבית מצד נורייגה, שהתחייבו לכיבוד ההסכם. בשל חשיבותו הרבה של ההסכם שהושג נשאר שר החוץ ג'ורג' שולץ בארה"ב ולא התלווה לנשיא רייגן בביקורו בפינלנד, כדי להבטיח את השלמתו.

אתמול נשאל הנשיא רייגן על־ידי כתבים בהלסינקי אודות התפוצצות המשא ומתן, ואם זה פגע במעמדו ערב ועידת הפסגה. והוא השיב: „איני חושב שנכשלנו. איני מרגיש כך. נוצר הרושם שהוא (נורייגה) מוכן לקבל עיסקה כלשהיא ולעזוב את משרתו, אולם נראה שהוא שינה את דעתו."

הסעיף השנוי במחלוקת ביותר של ההסכם שהוצע היה ביטול כתב האישום נגד נורייגה על הברחת סמים לפלורידה. מבקרי הממשל [illegible] נגד סעיף זה, כי ביטול האשמה יציג באור מגוחך את [illegible] ממשל רייגן לנקיטת עמדה קשוחה נגד מבריחי הסמים. סגן הנשיא ג'ורג' בוש, מועמד המפלגה הרפובליקאית בבחירות הקרובות לנשיאות, צירף את קולו למבקרים והביע דעתו, שהיה זה משגה לשאת ולתת עם מוכר סמים בין אם אמריקאים או זרים. [illegible] הרייך [illegible] מצידו, שביטול כתב האישום הוא מחיר נמוך יחסית תמורת פרישתו של נורייגה והתחלתו של תהליך דמוקראטיזציה בפנאמה והתירה לכינון משטר אזרחי נבחר בה.

הצלחה עצומה במצרים לכוכב טלוויזיה ש„הביס את המוסד"

קאהיר (עי"צ).- ראפאת אל־היגאן, הדמות המרכזית בסדרת טלוויזיה מצרית, המגוללת את „הסיפור האמיתי" אודות מרגל מצרי שהצליח להערים על המוסד הישראלי, היה לגיבור לאומי במצרים. במשך שבועיים היו צופי הטלוויזיה במצרים מרותקים למסך [illegible]

תסריט הסדרה נכתב על־ידי הסופר המצרי סאלח מורסי, המתבסס בכתיבת ספרי ריגול [illegible], לדבריו, תביר על הובה בצבא בתיק סודותי הביון.

הסיפור מתחיל בשנת 1954, בעת שבמצרים הייתה עדיין קהילה יהודית גדולה. אל־היגאן (בעל הגבל) מגוייס על־ידי שירותי הביון המצריים, לאחר שנבחר לביצוע משימה בישראל, שבמסגרתה עליו להשתלב בחברה הישראלית. הוא נדרש להעמיד פני יהודי התומך במדינת ישראל, הנתון להטרדות שלטונות מצרים. התרמית עולה יפה, ואל־היגאן מאומץ על־ידי נכבד יהודי במצרים, המסדיר את צאתו לישראל תחת השם דוד שמעון.

כבר בראשית הסדרה מובא לידיעת הצופים, שהמרגל מת בשנות ה־70 מסרטן במערב־גרמניה וכי במשך 20 שנה הוא העביר מידע רב ערך למצרים בלא שנחשף. לאשתו הגרמניה נודע רק בעת גסיסתו, שאינה נשואה לישראלי.

עתוני קאהיר, המסתמכים על „ראיות שונות", תמימי דעים, כי כל העובדות הללו אכן אותנטיות. בעקבות כך היה אל־היגאן לגיבור לאומי, ודעת הקהל תובעת עתה את חשיפת זהותו הרשמית והבצעת שמו.

הסדרה גם מעלה על נס את תקופתו של הנשיא נאצר ומציינת, בין היתר, כי ב־1954, שנתיים לאחר המהפיכה, הקים שירות בין להקמת המולדת. אחד העתונים, השבועון המצרי „סאות אל־ערב", טוען, כי אל־היגאן הספיק להזהיר את נאצר מפני מתקפה ישראלית ב־5 ביוני 1967, אלא שהמטכ"ל של הראיס סירב להתחשב באזהרה זו.

כדי לבסס את האותנטיות של הסיפורים ראיינה הטלוויזיה המצרית את אלמנתו של אל־היגאן, זו הבהירה, כי „הכל אמת בסדרה להוציא שינויים מקובלים כמו בכל עיבוד לטלוויזיה או לקולנוע".

השחקן המצרי הפופולארי ביותר מחמוד עבד אל־עזיז, הוא המגלם את דמות המרגל. הטלוויזיה לא חסה על כספים והניפה לימינה כוכבים ידועים רבים, בהם יוסרא הצעירה, המגלמת את תפקיד הרעיה הגרמניה, וכן את „הקשוח" של הקולנוע המצרי, יוסף שעבאן, המגלם את תפקיד איש השירותים החשאיים המצריים שהגה את הרעיון של החדרת מרגל מצרי לישראל.

המכון הבי"ל ללימודים אסטרטגיים מעריך:

יציאת הסובייטים מאפגניסטאן עלולה להוביל ללבנון שניה

לונדון (א.פ. ורויטר).- יציאת הכוחות הסובייטיים מאפגניסטאן עלולה להפכה ל„לבנון שניה", [illegible] – נאמר בדו"ח של המכון הבין־לאומי ללימודים אסטרטגיים, [illegible] בלונדון.

[illegible], שהמשטר הקומוניסטי בקאבול לא יוכל להחזיק מעמד מול האופוזיציה האיסלאמית בלי סיוע ישיר של כוחות סובייטיים. הנסיגה מאפגניסטאן, האמורה להסתיים בתוך תשעה חודשים, תביא ל„מירוץ לקאבול" בין ארגוני המורדים השונים, המקבלים סיוע בעיקר מארה"ב ומאיראן.

ארגונים מוסלמיים הנהנים בתמיכת פקיסטאן יחוזקו על־ידי שיבתם של מיליוני פליטים אפגניים למדינה זו וישלטו, קרוב לוודאי, על האזורים המערביים של אפגניסטאן. בדו"ח נאמר להלן, ש„אפשר לצפות להיווצרותה של מדינה כפרוצלת, מעין לבנון, שבה ינהגו אזורים שונים באורח אוטונומי פחות או יותר". „נראה כנר", נאמר בהמשך הדברים, „שלבה"מ לא איכפת במיוחד, מה יקרה באפגניסטאן."

עוד ציין המכון בדו"ח, כי איראן ופקיסטאן אינן מעוניינות [illegible]

הוקפא מו"מ הסכם העבודה ב"אל־על"
העובדים: חידושו – רק ב"מכות חשמל"

מאת אריה ארד, סופר "דבר"

עובדי "אל־על" מזהירים, כי יביאו לתזוזה במשא־ומתן על חידוש הסכם העבודה "במכות חשמל". דובר "אל־על" סירב להגיב על אזהרה זו.

בהודעה שפורסמה אתמול בחתימת כל חברי נציגות העובדים נאמר: "אתמול (שלשום) הלך לעולמו המו"מ על חידוש הסכם העבודה לשנת 1988 והוא בן שלושה חודשים. ההנהלה אומרת, שהמת לא מת, אלא נמצא בהקפאה עמוקה עד אוקטובר. אנו חושבים, שאפשר לעורר את המת במכות חשמל עוד לפני כן". בהמשך ההודעה קובלים העובדים, כי "מנכ"לנו רואה לנכון להשקיע בדוגמה הבצועה (מירשאות, פרוזים וספסלים) וממאן להשקיע בעובדים, שבזכותם עלתה החברה על דרך המלך". בסיום ההודעה מזהירים העובדים, כי "המשך יבוא".

בתוך כך ניחתה המהלומה על יחסי העבודה ב"אל־על" מכיוון שונה לחלוטין, במהלך שמיעתו של עירעור שהגישה פרקליטות מחוז המרכז על זיכויים של שלושה עובדים, אחד מהם חבר נציגות, שהואשמו בזיוף כרטיסי העבודה, כדי לזכות כביכול בתשלום על שעות נוספות. השלושה הושעו לפני כארבע שנים והוחזרו לעבודה רק בספטמבר האחרון, כאשר זכו זיכוי מוחלט בבית־משפט השלום ברמלה. פרקליטות מחוז המרכז עירערה על הזיכוי לבית־המשפט המחוזי בתל־אביב, שהחל לדון בעירעור השבוע.

בתשובה על שאלות השופטים אילן, ברמן והכהן, מדוע מערערת המדינה על הזיכוי, המבוסס לכאורה על מימצאים עובדתיים ועל מהימנות עדים, ענתה עו"ד עופרה אורנשטיין: "זה מצב בלתי נסבל, שאנשים אלה ממשיכים להימצא בחברה". על כך העיר השופט הכהן, כי הוא מתרשם שאולי באמת יש לתביעה מניעים זרים במשפט זה.

דברי התובעת גרמו התמרמרות רבה בקרב העובדים ולא מן הנמנע, שהתבטאות זו תורמת להקצנת עמדתה של נציגותם בעקבות הפסקת המו"מ על חידוש הסכם העבודה.

שוב ביקורת על שינוי פרוטוקולים בביהמ"ש לתעבורה

(ע). – בית המשפט המחוזי בת"א מתח אתמול ביקורת בעקבות מקרה נוסף בו ערכה שופטת בית משפט השלום לתעבורה בנתניה, אלה גרינברג, שינויים בפרוטוקול בית המשפט. הביקורת נמתחה במהלך דיון בעירעור שהגיש יצחק קחום תושב נתניה.

המערער טען כי הורשע בעבירות של נהיגה בזמן פסילה, חוסר רישיון נהיגה ותעודת ביטוח וכאשר צילם את פרוטוקול הישיבה שלא בידיעתו ומבלי שבית המשפט הודיע לו על כך.

הוא נידון לפסילת רישיון נהיגה למשך שלוש שנים ולקנס של 1500 ש"ח ועירער על הרשעתו ועל גזר הדין. הסנגור, עו"ד איתן לוט טען כי התוספות והשינויים שנעשו בפרוטוקול הם משמעותיים ומהווים עילה לביטול פסק הדין. "עונש של שלוש שנות פסילת רשיון נהיגה, אף בלא פרשת השינויים הינו מוגזם ביותר וחורג מנורמות הענישה המקובלות על עבירות מסוג זה", טען עו"ד לוט.

השופטים: מנחם אילן, צבי הכהן ושי לוט כתבו בהחלטתם, "אין אנו חושבים שנעשה כאן מעשה מכוון לרעת אחד מבעלי הדין ואין אנו מוצאים מקום ליחס לבית משפט השלום לתעבורה בנתניה עמדה לא אובייקטיבית כלפי המערער בגלל התיקונים בפרוטוקול ואולם אין אנו יכולים להמנע מלהמתח ביקורת על הדרך בה נהג בית משפט זה", קבעו השופטים.

מנגד, החליטו השופטים להתערב בגזר הדין וקבעו כי עונש הפסילה יעמוד על 6 חודשים בפועל ו־6 חודשים על תנאי והקנס הכספי יעמוד על 500 ש"ח. כזכור, מתח בית המשפט ביקורת על השופטת אלה גרינברג בעת שדן בערעור שהגיש נאשם שדינו נגזר בידי השופטת ואשר הוכיח לבית המשפט, כי השופטת ערכה שינויים בפרוטוקול הדיון.

נחיתת אונס לפולקסווגן

מאת אריה ארד, סופר "דבר"

שני מיבחני־התרסקות מכוניים ראשונים מסוגם בעולם נערכו אתמול במגרש המכביה ברמת־גן כדי להמחיש, שמכוניות מתוצרת מדגם "טרנספורטר" מתוצרת "פולקסווגן" עמידות בפני התנגשות חזיתית.

באירוע הראשון הוטל הרכב מגובה של עשרה מטרים אל מישטח אספלט בחזית המלון, בעוצמה השווה לנסיעה במהירות של 50 קמ"ש. המכונית ניחתה על חרטומה ואחר כך נעמדה על גלגליה. החזית והחלק הקידמי של הגג אמנם ניזוקו קשה והשמשה הקידמית נעתקה ממקומה – אך תא־הנוסעים נותר שלם. הדלתות לא נפתחו במהלך ההתרסקות, הדלק לא דלף והרכב לא ניצת. אמנם את הדלת השמאלית לא היה אפשר לפתוח אחר כך, אך הדלת הימנית נפתחה ללא קושי כדי לחלץ את "הנוסעים", שהיו בובות־ניסוי מצויידות במיכשור אלקטרוני. הפגיעה בהן במכונית מעידה, שבאירוע אמת היו הנוסעים מסווגים כ"פצועים קל" ולאחר ביקור בבית־חולים כבר השלום לבתיהם.

באירוע השני הביא נהג ניסוי של "פולקסווגן" את הטרנספורטר לידי התנגשות חזיתית במכונית חונה במהירות של 50 קמ"ש. הנהג יצא מההתנגשות ללא שריטה ואילו ה"טרנספורטר" ניזוק קלות בחזית, אך יכול להמשיך ללא קושי בנסיעה. למכונית החונה נגרם נזק כבד הן בחזית והן בעיקום השילדה ובאירוע אמת היתה מוגדרת מחבית.

מחאה לבית הספר הריאלי בחיפה על "העשרת" תלמידים בקיבוצים דתיים

מאת אריאלה ראובני, סופרת "דבר"

פרופ' דן מלר חבר בעליה – עמותה למניעת השתלטות הדתית מיסודה של העמותה "נמנעי החזרה בתשובה" שיגר בימים אלה מכתב אל הנהלת בית־הספר הריאלי בחיפה שבו מחה על נוהל ביה"ס לשלוח לקיבוצים דתיים את חניכיו, במסגרת השירות הלאומי.

פרופ' מלר מסתמך על ידיעות בעניין זה שפורסמו בעתונות לפיהן מחו הורים ותלמידים של ביה"ס על הנוהג לשלוח תלמידים לקיבוצים דתיים. בנמקו את מחאתה של העמותה בנושא זה מציין פרופ' מלר בין היתר כי על אף שרובם המוחלט של תלמידי ביה"ס הריאלי הם מבתים "חילוניים" או "חופשיים" ורק מיעוטם מבתים דתיים לא עומדת בפניהם אפשרות בחירה במסגרת חילופית ההולמת את השקפת עולמם ואורחות חייהם.

טענתה של הנהלת ביה"ס הריאלי, כותב פרופ' מלר, כי השיטה הנהוגה למען קירוב התלמידים לאורח החיים הדתי ולהכרת החיים המסורתיים־דתיים, וכי התלמידים חוזרים משם "מועשרים בערכים" לא רק שאינה קבילה לדעתו אלא שהיא מוטעית. "בקיבוץ הדתי כמו במשפחה ובקהילה הדתית, אין התלמידים לומדים 'ערכים', אלא פולחן", מציין פרופ' מלר, וממשיך "את ערכי היצירה, העבודה, בניית הארץ והציונות ניתן ללמוד בקיבוץ חילוני לא פחות כאשר בקיבוץ דתי. גם בקיבוץ קיימת מסגרת מסורתית של שמירת שבת וחגי ישראל וערכי עבודה, שוויון, אחוות עמים התנדבות לצה"ל ועזרה לנחשלים בחברה, הם ערכי מופת ויסוד עליהם מבוסס הקיבוץ החילוני".

מנהל ביה"ס הריאלי ישעיהו תדמור, כתב בתגובה על מכתבו של פרופ' מלר, כי ביה"ס הריאלי הוא כידוע בעל מעמד עצמאי ויהודי ויש לו מדיניות חינוכית משלו. בעיקרון, הוא כותב, חזקה על ההורים השולחים את ילדיהם לביה"ס זה שהם מכירים את המדיניות שלו ונותנים אמון בסיסי במוסד. בהמשך המכתב מציין תדמור, כי בשנים האחרונות יוצאים תלמידי ביה"ס מכיתות י' לשירות לאומי בקיבוצים הנימנים עם "הקיבוץ הדתי". הניסיון שהצטבר מעיד לדבריו על הצלחה ורוב התלמידים, גם מי שהיו להם ספקות או התנגדות כלפי השירות הלאומי ולאו דווקא בקשר לפן המסורתי, שבים מועשרים בחוויות ומחוזקים בערכיות.

שלושה רבנים נחקרו בקרית אתא על ההטרדות והאיומים הטלפוניים

מאת יוסי ליבוביץ, סופר "דבר" בגליל המערבי

שלושה רבנים מקרית אתא נחקרו השבוע במשטרת זבולון בחשד, כי יש בידיהם מידע על אנשים המטרידים ומאיימים על חייהם של בני משפחתו של יו"ר המועצה הדתית בקרית אתא מאיר ביטון.

בימים האחרונים הגיע המאבק ברחוב החרדי בקרית אתא לשיא חדש כאשר אלמונים מטלפנים לאשתו וילדיו של ביטון ואומרים להם: "נשחט אתכם אש"פיסטים עוכרי ישראל".

במשטרת זבולון תיק עב כרס של תלונות ועדויות של אנשי דת ורבנים מקרית אתא. מאיר ביטון התלונן במשטרה על עקירת דלת המקווה העירונית המפרידה בין גברים ונשים, על גרימת נזקים למקווה ועל הסתה ואיומים בטלפון. כמו כן מטפלת המשטרה בתלונה נגדית על כי הרב הראשי של העיר שמואל שולזינגר הורה שלא להעביר את כספי השחיטה למועצה הדתית, כנאמר בחוק. הרב הורה להעביר את הכספים לקרן נפרדת.

כעת סוערות הרוחות בקרית אתא לאחר שנתקבלו מספר תלונות אנונימיות של נשים, כי הרב הראשי שולזינגר התרחץ דרך קבע במקווה הנשים. הדבר התרחש לפני שהנשים נכנסו למקווה בשעה שהיה עליו לבדוק את המקום. יו"ר המועצה הדתית בעיר מאיר ביטון מסר, כי ביקש מהרבנות הראשית צו הלכה בסוגיה זו. הרב שולזינגר מסרב להגיב.

במקביל שלח חבר מרכז המפד"ל יצחק שמילה מכתב לרב הראשי לישראל הרב מרדכי בן־אליהו בו הוא טוען, כי בשבת האחרונה פנה אליו הרב שולזינגר בבית כנסת והטיח בו כינויי גנאי בסגנון: "אתם התימנים נבלות ועדים שחורות. באתם להתפלל בבית ספר בית יעקב, אתם נבלות וגם אתה נבלה אתם יחד". המתלונן טוען, כי הרב הטיח האשמות גזעניות בעדה התימנית ושפך את דמו בפני חבריו. הוא מבקש שהרב הראשי יטפל בעניינו באופן אישי.

בהקלטת שיחה שהוגשה לשופט

עוזי גוטמן רמז לרב פקד גוטמן "לרדת מחקירת בלאס"

מאת נתן רועי, סופר "דבר" לענייני משטרה

איש העסקים דוד בלאס שיגר לביתו של ראש צוות החקירה של ביחידה הארצית לחקירות הונאה, רב פקד בועז גוטמן, את בן־דודו, עוזי גוטמן, כדי שזה ירמוז לו כי כדאי לו "לרדת מחקירת דוד בלאס". למרות זאת, המשטרה לא עצרה את עוזי גוטמן בחשד לשיבוש הליכי חקירה ומשפט.

באחד מן הדיונים שנערכו בהארכת מעצרו של דוד בלאס הוגשה לשופט הקלטה של שיחה שנערכה בין ראש צוות החקירה הקליטי – של חקירת בלאס, רב פקד בועז גוטמן, לבין עוזי גוטמן, בן דודו ומנהל מחלקת הפקדונות בבנק המזרחי. ההקלטה נערכה בחודש פברואר 1986 ובה אומר עוזי גוטמן לחוקר: "אתה עזוב את המשטרה ובוא לך בגדוג ואתה לא יודע מאיפה זה בא לך. ראיתי מכתב שכה"לב מודה לבלאס על כיוון הקואליציה. צריך להזהר – צריך לעשות עבודה ולא למסוך אותה. עם מי אתה מתייעץ בחקירה זה זה "באפיה" ולא צריך להשתולל יותר מדי".

לבית המשפט הוצג גם חומר נוסף. מוצג זכרון דברים של ראש היחידה הארצית לחקירות הונאה, תנ"צ יהודה גתן, מה־9 במאי 1986 שבו נרשם כי רב פקד בועז גוטמן אומר לבלאס שלא יאיים על ראש היחידה הארצית ושאף אחד לא יפחד ממנו ביחידה.

אנשים • אנשים • אנשים • אנשים • אנשים

ירושלים של ראובן

לציון שנת ה־40 למדינה תיפתח בבית ראובן תערוכת "נופי ירושלים" של הצייר ראובן במוצאי שבת ה־11 ביוני בשעה 8.00 בערב. בפתיחה ישא דברים טדי קולק, ראש עיריית ירושלים. בתערוכה כ־20 ציורי שמן של ראובן, כולם על נושא ירושלים ואנשיה. הציורים מייצגים את סגנון עבודתו של ראובן החל בשנות העשרים המוקדמות – עם עלייתו לארץ ועד פטירתו בשנת 1974. היות ורבים מציורי ירושלים של ראובן מצאו את דרכם כבר לפני שנים רבות לאוספים פרטיים ולמוזאונים בחו"ל דרושה היתה עבודת חיפוש רצינית כדי לאתר כמה מהן. ואכן, שלושה מן הציורים הובאו במיוחד לצורך התערוכה: מניו־יורק, לונדון וג'נבה. חלק גדול מן התמונות לא נראו בתערוכות וזוהי ההזדמנות לציבור הרחב לראותן. התערוכה תהיה פתוחה במשך חודשי הקיץ עד ראשית אוקטובר. בתמונה: ציור של ראובן "משפחה ירושלמית".

מיהו יהודי?

בעקבות הצעת החוקה של המשפטנים באוניברסיטת ת"א, בראשותו של פרופ' אוריאל רייכמן, יזמה מועצת התלמידים העירונית של בתי־הספר התיכוניים ברמת גן, בעידוד האגף לחינוך בעיריית רמת גן והוועדה לחינוך חברתי, נוער וספורט בראשותו של מולי דהר, הצעת חוקה פרטית משלהם. בעיבוד ההצעה נטלו חלק תלמידי כיתות י"א וי"ב מבתי הספר "אורט למקצועות הכימיה", "אהל שם", "בליך", "קרית החינוך אורט", "התיכון הדתי" ו"רביבים". בויכוח הנטוש במדינה בשאלת "מיהו יהודי" פסקו התלמידים, לטובת המפלגות הדתיות וקבעו כי "יהודי", לצורך הגדרת חוק השבות, הוא מי שנולד לאם יהודיה או שנתגייר כהלכה והוא אינו בן דת אחרת.

בקשה לסיוע

מזכ"ל ההסתדרות ח"כ ישראל קיסר נפגש אתמול עם המנהיג הכושי ד"ר נתנה מוטלאנה מדרום־אפריקה שהוא אחד המנהיגים המרכזיים בארצו נגד השלטון הגזעני. בשיחה השתתף גם ד"ר יהודה פז, מנהל המכון האפרו־אסיאני של ההסתדרות ואברהם אלון מנהל המחלקה לקשרים בינלאומיים בוועה"פ. במהלך השיחה הועלו נושאים הקשורים בפיתוח וקידום האוכלוסיה השחורה בדרום־אפריקה וקיסר נענה לבקשת האורח לסייע בידי הארגונים השחורים בהדרכה להקמת קואופרטיבים יצרניים ושרותיים וכן להקמת מרכזים קהילתיים בריכוזי האוכלוסיה השחורה.

שר החינוך והתרבות יצחק נבון גילה השבוע לשני נבחרי "צברי השנה 88", משה קפטן בן ה־17 מבת־ים (מימין) ולסוזי נחום בת ה־16½ מראשון־לציון, כי טקס זה שערך "מעריב לנוער" סוגר מעגל בחיי משפחתו. רעיתו אופירה זכתה בתואר דומה בשנת 1956. מחמאה חמה חלק השר לזמרת ירדנה ארזי כאשר בתום הופעתה אמר כי לדעתו מגיע לה המקום הראשון בלי קשר למה שארע באירוויזיון. ירדנה הנרגשת הודתה לשר בשיר "בן אדם" אותו הקדישה לו ולבת נעמה (בצילום).

דילים

משה ריבלין, יו"ר הקרן הקיימת הוא חבר מרכז מפלגת העבודה. אתמול ב"פסטיבל הדמוקרטיה" של בחירת המועמדים לכנסת הוא נזכר בשירה של זלדה והתאים אותה לנסיבות. וכך אמר: "לכל מועמד יש לו שם. שם שנתנו לו אביו ואמו, ושם שעשו לו חוגו הדילו..."

תבוסה קלה

אתמול היתה אמורה להתקיים הפגישה הראשונה של שדולת הנשים עם השר שמעון פרס. זאת היתה אמורה להיות הראשונה בסדרת פגישות שיזמה שדולת הנשים לציבור הנשים העומדות לבחור בפעם הראשונה עם ראשי המפלגות הגדולות. לחיילות לא ניתן להשתתף בפגישה היות ודובר צה"ל סרב לאשר אותה, וגם משרד החינוך לא נענה לבקשה לשלוח תלמידות. למרות זאת הופיעו כשני מניני נשים למקום המפגש בבית הרופא. פרופ' אליס שלוי, יו"ר השדולה, עלתה על הבימה באווירה של תבוסה קלה ומסרה את הודעתה. "אינני מסתירה את אכזבתי מהעובדה שלא זכינו לשיתוף פעולה. לא מדובר כאן בניסיון לשכנע או לעשות נפשות, אלא להסביר ולתת הזדמנות לשמוע. לדעתי מעידה התגובה של גורמים ממלכתיים על נטיה ליחס חוסר חשיבות לקולות הנשים". אורנה פרי, ראש מדור עריכה אצל דובר צה"ל הסבירה שאין לאשר השתתפות מאורגנת של חיילות במדים באספות פוליטיות.

נעה גל

תערוכה משוודיה

במוצאי שבת, בשעה שמונה בערב, תיפתח בגלריה אפרת בת"א, בנוכחות שגריר שוודיה בישראל מר מטס ברגקיסט, תערוכת ציורים של הצייר השוודי יאנאריק יהנסן. יהנסן הוא צייר ידוע בשוודיה וציוריו זוכים להערכה ולפרסום רבים. יצירות שלו נרכשו ע"י מוזיאונים ואוספים חשובים בכל רחבי העולם.

ביה"ס לקצינים חגג השבוע ארבעים שנה להיוסדו ועשרים שנה למעבר למצפה רמון. בבית הספר עוסקים בהכשרת הפיקוד הזוטר בצה"ל וחלקם מפקדים בעבר ובהווה, התאספו למפגש רעים לציון הארוע. בתמונה: מפקדי בה"ד 1 לשעבר. צילום: סיון פרג'/ דובר צה"ל

נוסטלגיה

בכנס חטיבת אלכסנדרוני מתקופת מלחמת השחרור, אשר נערך בנתניה, נפגשו אנשים אשר לא ראו זה את זה עשרות שנים. בין באי הכנס היו יצחק רבין, שר הבטחון ושני מפקדי החטיבה אלכסנדרוני: צבי ברמן, ובנק פרידן. בחלק האמנותי של הערב הופיעה הזמרת יפה ירקוני, שאמרה כי עבורה זו מחמאה להופיע בכנס אלכסנדרוני דווקא, מאחר והיא אישית, היתה שייכת אמנם לחטיבת גבעתי, אבל בתקופת מלחמת השחרור הושאלה מספר פעמים לחטיבת אלכסנדרוני לצורך הופעות בפני החיילים. באי הכנס אהבו לשמוע את קולה והצטרפו אליה בשירי תש"ח.

חנה פאר

המדור נערך ע"י אורנה זרניצקי

לו זה לקח שנה – להם חמישה ימים

במסע בעקבות בנימין מטודלה נחתו 6 מטוסים בחיפה

מאת יוסף מיכלסון, סופר "דבר"

שדה התעופה בחיפה זכה אחרי שנים רבות לקלוט טיסה בין־לאומית בזכות – בנימין מטודלה – הנקרא "מרקו פולו היהודי" אשר פקד את הארץ לפני 830 שנה.

אתמול נחתו בשדה התעופה המקומי שישה מטוסי בוכנה קלים, בהם אחד דו־מנועי, עם 18 טייסים, בהם גם נשים אשר ערכו תחרות טיסה "בעקבות מסעו של בנימין מטודלה".

לבנימין מטודלה ארך המסע שנה, הטייסים עשו את דרכם משך חמישה ימים, כולל נחיתות בתחנות ביניים. לארץ הם הגיעו מקפריסין. בשדה התעופה בחיפה הם נתקבלו בטקס חגיגי ע"י ראש עיריית חיפה, שגריר ספרד בישראל ושגריר ישראל בספרד, ראש העיר טודלה חורחה סאראסה, המכון "באוואר־ישראל" ונשיא מועדון התעופה המלכותי של נבארה (עיר בצפון ספרד), הפועל תחת חסות יורש העצר של ספרד, הנסיך מאסטוריה.

חורחה סאראסה מכהן גם כראש אגודת הידידות ישראל־ספרד. נשיא המכון האיברי בישראל נתנאל לורך הקריא לטייסים האורחים מכתובים של בנימין מטודלה, אשר הגיע בזמנו לעכו.

ארגון המסע הזה נמשך כמה שנים והיה פרי יוזמתו ופעליו של חורחה סאראסה. הטייסים האורחים ישהו בארץ שבוע ימים, הם יבקרו בירושלים, ראש פינה, למנחת הקטן שליד מצדה וכמובן יסיירו בעכו. תוך כדי הסיבוב בארץ ומגנה עורכים הטייסים תחרויות ספורטיביות שכוללות צבירת נקודות בעבור נחיתה מושלמת, ניווט מדוייק והתאם לתנאים אחרים הכלולים בתקנון תעופה אזרחית־ספורטיבית. בקבוצת הטייסים נמצא נתין ספרדי ממוצא יהודי אשר זכה בארצו בתואר אלוף בתחום הטיסה.

השר שריר בביקור בחיפה:

שלושת החודשים הקרובים – מכריעים לענף התיירות

(ע). – שר התיירות אברהם שריר מסר אתמול כי ענף התיירות נתון במשבר חמור כתוצאה מהאירועים הבטחוניים, לדבריו, בחודשים אפריל־מאי התמנה ירידה של בשלושים אחוזים.

השר, שריר בפגישה עם עתנאים בחיפה ציין כי שלושת החודשים הקרובים יהיו מכריעים לענף התיירות בישראל נוכח ממדי המשבר. משרד התיירות נערך לסייע למלונות שנקלעו למשבר כלכלי. השר הוסיף, כי בימים הקרובים יפתח משרד התיירות ב"מתקפת הסברה" בארה"ב לשם ישוגרו כבאה מעצבי דעת קהל מישראל מכל הקשת החברתית, שינסו להסביר פנים אל פנים את חשיבות הביקור בישראל דווקא בימים אלה.

היועץ הכלכלי של שר התיירות משה מגדלבאום מגבש בימים אלה תוכנית לסייע כלכלית להתגבר על המשבר בענף התיירות.

כהתייחסו לסוגיית ביטול מס הנסיעות לישראלים המתגוררים בחו"ל, אמר השר שריר כי נוכח המשבר הפוקד את ענף התיירות ועל מנת להגביר את זיקתם של הישראלים למולדת בשנת הארבעים למדינה, הוא תומך בביטול מס הנסיעות לישראלים המתגוררים בחו"ל, אך לדבריו מחמת התנגדות האוצר לא ניתן ליישם הצעה זו שיכולה לתרום להפחתת המשבר בענף התיירות.

בתשובה לשאלה אמר השר כי הצעת המערך להקדמת הבחירות לחודש אוקטובר היא בבחינת "אחיזת עיניים" ולדעתו יש לקיים את הבחירות בישראל בחודש אוגוסט ולכל המאוחר בחודש ספטמבר הקרוב.

שר המשפטים והתיירות ציין, כי הוא תומך בהקדמת הבחירות ולהערכתו קיום הבחירות בחודש נובמבר לא ישרת מטרה ציבורית. "הציבור בישראל בשל להכריע בסוגיות הלאומיות החלוקות ורצוי שהציבור יכריע בהקדם ותוקם בישראל ממשלה יציבה שתוכל לטפל בנושאים הלאומיים על פי המנדט של הציבור. כיום מתפקדות למעשה שתי ממשלות החלוקות בדעותיהן בגלל אי יכולת להגיע להכרעה", אמר שריר.

הקרן למען־בטחון־ישראל

פינה חמה ללב"י

תורמי קבע:
גב' בטי מילר, רמות ישי, תורמת בקביעות לקרן לב"י. הפעם 200 ש"ח.

התרומה המרגשת:
גב' בת־שבע בן אליהו, באר־שבע, תרמה 100 ש"ח לזכר יקיריה, בנה נטע ז"ל ובעלה אפרים ז"ל.

התרומה הצעירה:
תלמידי תיכון פיטמן, ת"א, 556 ש"ח.

היום יותר מתמיד – תן לבך ללב"י

קרן לב"י: ת.ד. 7027 הקריה, תל־אביב 64734

מודעון

מוקד מידע טלפוני של קופת חולים הכללית המוסר אינפורמציה של מרפאות קופת חולים של ההסתדרות, בתי חולים, עזרה ראשונה, מרפאות הפתוחות בשבת וחג וכן אינפורמציה על הגורמים הרפואיים בישראל: טלפון 03־433300 בימים א' עד ה' מ־8.00 בבוקר עד 20.00 בערב ביום ו' וערבי חג מ־8.00 בבוקר עד 15.00 אחה"צ.

מרפאת שיניים לעזרה ראשונה אזור תל־אביב רחוב בר כוכבא מס. 49 – טלפון 03־284649 בימים א' עד ה' מ־21.00 עד 23.00 בימים ו' וערבי חג מ־15.00 עד 24.00 שבתות וחגים – מ־15.00 עד 21.00 אזור חיפה רחוב הגפן 26 קומה ג' – 04־523566 כל יום כולל ערבי חג, שבת, שבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00

ערן עזרה ראשונה נפשית תל־אביב – 03־5461111
קו לילדים ונוער – 03־261113
ירושלים – 02־227171
חיפה – 04־672222
נתניה – 053־335316
כרמיאל (גליל) – 04־988410
כפר־סבא – 052־913999
באר־שבע – 057־418111
קו פתוח – ארגון קשובת לילדים ובני נוער תל־אביב 03־221680 (24 שעות)
נעמת – ייעוץ בבעיות אלימות במשפחה בימים א' עד ה' מ־9.00 עד 16.00 – 03־235922
קו פתוח לקשיש 02־690685
האגודה לזכויות האזרח בישראל – סניף תל־אביב – בן יהודה 146 טל' 239207 בימים א' – ה' 3 – 9

אלמקס משחת השיניים במניעת עששת * יעילה פי 3

תורנות בתי מרקחת

יום שישי
תל־אביב
ארלוזורוב – ארלוזורוב 76 – 230746
בריאות – המלך ג'ורג' 28 – 283731
ירושלים
מרקחת רוממה – הר"ג 28 – 523191
חיפה
מגן דוד – בצלאל 13 – 665205
פתח־תקוה
קופת חולים כללית – חיים עוזר – 905271
בני־ברק – רמת־גן
הדסה – כצנלסון 151 רמת־גן 722271
בת־ים
כוזר – תרבות דייק 20 בת־ים – 583560
יום שבת
תל־אביב
אהוה – דיזנגוף 165 – 224717
בבלי – עוזיאל 1 פינת טולדנו 10, בבלי – 440552
אהוה – דיזנגוף 165 – 224717
מוצ"ש
בבלי – עוזיאל 1 פינת טולדנו 10, בבלי – 440552 – מוצ"ש
ירושלים
אל חייאת – בית חנינא מול כהנה נוה יעקב – 859386
מרקחת רוממה – הר"ג 28 – 523191 – מוצ"ש
חיפה
הנשיא – שד' הנשיא 33 – 333312
פתח־תקוה
קופ"ח כללית – חיים עוזר – 905271
בני־ברק – רמת־גן
יהלום – קריניצי 63 רמת־גן – 721968
בת־ים
בלפור – בלפור 90 בת־ים – 583448

אלמקס
תוצרת ע"י טבע תעשיות פרמצבטיות בע"מ ברשיון GABA שוויץ

זמני הדלקת הנרות
פרשת השבוע: פרשת נשא
י"ב סיון תשמ"ח

	כניסה	מוצ"ש
ירושלים	6.57	8.18
תל־אביב	7.15	8.16
חיפה	7.09	8.21

עשה את המינימום למען אלה העושים את המקסימום
תן טרמפ לחייל!

שערי מטבע חוץ ביום 26.05.88

המטבע	בנקנוטים – לאומי קניה	לאומי מכירה	הפועלים קניה	הפועלים מכירה	דיסקונט קניה	דיסקונט מכירה	העברות והמחאות – לאומי קניה	לאומי מכירה	הפועלים קניה	הפועלים מכירה	דיסקונט קניה	דיסקונט מכירה	שער יציג
1 דולר ארה"ב	1.53	1.60	1.53	1.61	1.53	1.60	1.5642	1.5838	1.5682	1.5878	1.5672	1.5869	1.5758
1 מארק גרמני	0.90	0.94	0.90	0.94	0.90	0.94	0.9166	0.9261	0.9181	0.9295	0.9181	0.9296	0.9224
1 ליש"ט	2.84	2.97	2.87	3.00	2.87	3.00	2.9118	2.9483	2.9169	2.9533	2.9197	2.9564	2.9337
1 פרנק צרפתי	0.26	0.28	0.26	0.28	0.26	0.28	0.2712	0.2746	0.2718	0.2752	0.2714	0.2748	0.2732
100 ינים יפאניים	1.23	1.28	1.24	1.29	1.23	1.29	1.2549	1.2706	1.2583	1.2740	1.2583	1.2741	1.2646
1 גילדן הולנדי	0.80	0.84	0.80	0.84	0.80	0.84	0.8179	0.8281	0.8193	0.8296	0.8200	0.8303	0.8240
1 פרנק שווייצרי	1.07	1.12	1.09	1.13	1.08	1.15	1.0969	1.1107	1.1010	1.1148	1.0982	1.1120	1.1052
1 כתר שוודי	0.26	0.27	0.25	0.27	0.26	0.27	0.2639	0.2672	0.2645	0.2678	0.2645	0.2678	0.2658
1 כתר נורבגי	0.25	0.26	0.25	0.26	0.24	0.26	0.2521	0.2553	0.2528	0.2559	0.2524	0.2556	0.2540
1 כתר דני	0.23	0.25	0.24	0.25	0.23	0.25	0.2402	0.2432	0.2408	0.2438	0.2407	0.2437	0.2419
1 מארק פיני	0.38	0.40	0.38	0.40	0.38	0.40	0.3871	0.3919	0.3877	0.3926	0.3876	0.3925	0.3900
1 דולר קנדי	1.24	1.29	1.24	1.30	1.24	1.30	1.2635	1.2793	1.2665	1.2823	1.2669	1.2826	1.2728
1 דולר אוסטרלי	1.17	1.29	1.24	1.30	1.21	1.30	1.2490	1.2647	1.2550	1.2707	1.2506	1.2663	1.2588
1 ראנד דרא"פ	0.46	0.55	0.42	0.58	0.45	0.62	0.7024	0.7112	0.7043	0.7131	0.7050	0.7138	0.7075
10 פרנקים בלגיים	0.43	0.45	0.43	0.45	0.43	0.45	0.4374	0.4429	0.4411	0.4466	0.4406	0.4461	0.4428
10 שילינגים אוסטריים	1.27	1.33	1.28	1.34	1.28	1.34	1.3024	1.3187	1.3058	1.3221	1.3035	1.3199	1.3122
1000 לירטות איטלקיות	1.20	1.27	1.21	1.29	1.21	1.30	1.2339	1.2493	1.2352	1.2506	1.2374	1.2530	1.2425
1 ECU	—	—	—	—	—	—	1.9068	1.9307	1.9128	1.9367	—	—	1.9215
1 דינר ירדני	4.27	4.54	4.34	4.61	4.37	4.67	—	—	—	—	—	—	4.4910
10 לירות לבנוניות	—	—	0.09	0.10	0.03	0.04	—	—	—	—	—	—	0.0426
1 לירה מצרית	0.63	0.67	0.60	0.64	0.65	0.70	—	—	—	—	—	—	0.6776

هكذا من الأصل

هكذا من الأصل

התחדשה שחיקת המניות

● שבוע מסחר מקוצר שלווה בשחיקת שערים וקיפאון בנפח הפעילות הבנעות הפחדים בבורסה באווירה של אי ודאות לגבי העתיד הקרוב ● בבורסה מתקשים למעול על רקע הערכות בלכלות מנהגות החששות להתפרצות אינפלאציונית התוסף יציבות פוליטית-כלכלית ● בעלי עניין גדולים בחברות בולק ושבוע ניצלו את רמת השערים הנוחה לרכישות ● אכזבה מאי פעילותן של קופות הגמל בבורסה בעת ירידות השערים ● קרנות הנאמנות של לאומי פיא הבנקאי מתמגנות לשוק המניות הם הצביאו אותו ● הצלחה כאה לגיוסי ההון של אי.פי. וכנסי אוזרים מקונצרן כלל במהלך השבוע ● פעילות ערה יחסית נרשמה במניות המוספיות בפרוטרום, אישורגמא, אגן וישרס ● זרימת הכספים לקרנות הנאמנות המלוירות נמשכת, פעילות אפסית בקרנות המניות ● מתחילת השנה ירדו קרנות המניות כ־9% בממוצע, הקרנות המלוירות עלו כ־8% בממוצע, קרנות המסויית עלו כ־7% בממוצע, הקרנות הגדולות עלו כ־7% בממוצע, מדד המניות ללא בנקים ירד בכ־14% לערך

איגוד	13.70
דיסקונט ב'	11.16
דיסקונט א'	13.79
המזרחי ע"ש	14.13
המזרחי מב"ן	14.13
פועלים ע"ש	13.72
פועלים מב"ן	14.04
כללי	14.55
בל"ל סטוק	13.81
מימון ומחר 1	13.94
מימון ומחר 5	13.44

דולר שחור – 1.68

מאת שמואל רוזנבלום

שבוע מסחר מקוצר הסתיים אתמול בבורסה באווירה של חוסר ודאות לגבי העתיד הקרוב במניות ובנפח פעילות כספית המצביע על ירידה הדרגתית. הפסקת התמיכה בשוק מצד קרנות הנאמנות שבניהול לאומי פיא תוך נסיונות למכור סחורה הביאה לפגיעה במומנטום החיובי שנרשם בבורסה בשבועות הקודמים. קופות הגמל הבנקאיות, שהביאו לציפיות גבוהות בקרב פעילי בורסה שקיוו לראות סוף סוף גורם מוסדי אקטיבי במניות, הבהילו אכזבה כאשר לא נאותו למתן את הירידות במהלך השבוע.

מספר גורמים נוספים פעלו להאטת המגמה החיובית במניות, בין הבולטים שביניהם ניתן לציין את אי ההתרחבות במעגל הפעילים ואי זרימת הון חדש לבורסה. זאת בנוסף למדד המחירים הגבוה לחודש האחרון בשיעור 2.7% שהביא לחששות במישור הכלכלי אינפלאציוני. בבורסה מתקשים להעריך את מגמת המסחר בשבוע הבא אף שנראה כי התחושה שרבקה בשוק עלולה להביא להמשך חוסר העניין תוך שחיקה קלה. במהלך המסחר אתמול כלשהו שינויי שער במניות – מניות המשתנים שמדדן ירד בבאותו אחוז תוך מחזורים מכירים בהבשרת הישוב, דלק, אזורים, סבע, פי.בי., אפריקה ואי.די.בי. פיתוח וכמו כן המניות הבאות: מרכז הקבלנים – מוכרים בלבד, סופר –9.9%, יעסור 5 – 10%+, קונטרסיום 1 – 10%–, מניות הבנקים שבהסדר נסחרו בד"כ ביציבות. מחזור העסקות בחוזר נמוך והסתכם ב־6.75 מ"ש, כאשר 173 נ"ע ירדו, 152 נסחרו ללא שינוי ו־88 נ"ע עלו.

סיפורי בורסה – מקבץ חלקי

לפניכו רשימת נ"ע שונים המרכזים עניין בבורסה לחיוב ולשלילה אצל המקורבים.

ישרס – המניה התעוררה ונפח העיסקאות בה גדל למרי עקב נסיון של מקורבים לאתר תבילת מניות בהיקף כספי גדול. מרכז הקבלנים – המניה סופלה באורח ספקולטיבי וכעת קיים בה חוסר עניין. פרוטרום – שמועות (שלא אושרו) על אפשרות הנפקה בחו"ל ושיפור ברווחיות הביאו קונים למניות החברה. אגן – מכירות מצד קונצרן גדול מביאות לקליטת ההצעים בשינויים קלים בשערים תוך ציפיות לשיפור שער המניה. מבני תעשיה – האטת הפעילות של לאומי פיא במניות המניה מגמת מימוש, כנראה זמנית.

פעילות בעלי עניין

בבמספר מניות מובילות בבורסה ניכרת באחרונה פעילות מאסיבית מצד בעלי עניין ומקורבים, ודוגמאות בולטות לתופעה זו ניתן לאתר בחברות כמבע ודלק. בעלי עניין בסבע מרווחים בחודשים האחרונים בתמורה על רכישה מניות החברה במיליוני שקלים. בחברת דלק מורגשת רכישה מוגברת באמצעות מצד קונצרן דיסקונט השקעות המעוניין להגדיל אחזקותיו בחברה במחירי שוק נוחים. פעילות רכישה ערה בולטת גם בשורה של מניות תופשיות, באישורגמא ורוכשת החברה לישראל כמניות סחורה בהיקף נרחב, בפקר פלדה ובכבלי ציון פרעלים בעלי עניין במגמת קניות. יחד עם זאת ראוי לציין שפעילות בעלי העניין בהשוואה לעבר קטנה.

בשוק השחור נמשך חוסר העניין תוך עיסקאות מעטות בלבד ונטישת חלק מהפרצופים המוכרים בתחום זה את "העיסוק". בשבוע הקודם הורגשה עליה קלה בדולר השחור מ־1.64 לערך עד 1.69 ולבסוף 1.68 כשער קבוע פחות או יותר בימים האחרונים. הציפיות בשוק השחור לתחילת עניין בדולר השחור אינם מתאמתות למרות שעונת התיירות בפתח. נראה שעם ישראל מחזיק באמתחתו כמות גדולה מספיק של דולרים שחורים ואינו נזקק לשווקים השחורים למיניהם.

סיכום השבוע בבורסה: מתגברים

שבוע המסחר המקוצר בורסה עמד בסימן שחיקה והתנדנות שערים תוך קיפון הדרגתי בנפח הפעילות הכספי. הגורם המרכזי במניות שהוביל את השוק קדימה היה לאומי פיא עד לפני כשבוע. מרגע שבפיא חדלו לאחוז על מגמה חיובית במניות הזל השוק להידרדר בהיעדר גורם מרכזי מכוון אחר. קופות הגמל האמורות לתת לבורסה אלמנט של מוסדיות לא פעלו אף הן במהלך השחיקה והוסיפו שמן למדורת האכזבה של מקורבי השוק. כאשר הגורמים המובילים מפגינים הססנות וחוסר עניין אין תימה שהסוחרים ומנהלי ההשקעות מודרוים לממש סחורה גם בירידות שערים ובלבד שלא להיקלע לחשש משחיקה מתגברת. אי הבהרות משקיעים וכספים חדשים מקרב הציבור הרחב והיא אף היא סיבה מכריעה לחוסר יכולתו של השוק לתפקד במגמה חיובית.

בבורסה מתקשים לנבא את מגמת המסחר לשבועות הקרובים, רבים סבורים כי מדד המחירים הקרוב עשוי להשפיע באורח נמרץ על מגמת המסחר לטווח הזמן הבינוניארוך. יחד עם זאת, גם במהלך השחיקה צוינו פרשנים רבים כי ניירות ערך מסוימים עדיין נסחרים ברמות שערים אטרקטיביות להשקעה, דבר שיעודד לדעתם כניסת משקיעים נוספים לבורסה בעתיד הנראה לעין. במהלך השבוע בלט מסחר ער יחסית במניות פרוטרום, אי.פי. אופציה ב' ואג"ח, מקסימה 5, אגן, מבני תעשיה, ישרס. מבין הסקטורים הבודדים השונים ניתן לייחס יציבות חיובית לבנקים למשכנתאות ולספרוניקימיה. הצלחת גיוסי ההון של אי.פי. וכנסי אזורים עמדו אף הם במוקד ארועי השבוע בבורסה.

> זיקה – הרווח הנקי המתואם של החברה ב־1987 הסתכם ב־1.058 מיליון שקל לעומת 701 אלף שקל בשנה הקודמת. מכירות החברה הסתכמו ב־10.2 מיליון שקל לעומת 9.1 מיליון שקל בשנה הקודמת.

התשואה להשקעה בבנקאות בשבועיות שבהחזר – מרץ 1988

אי.די.בי. רגילות	14.03
אי.די.בי. [illegible]	14.85
אי.די.בי. א'	13.57

* הממוצע מנהל תיקי השקעות.

שערי מניות

בנקים מסחריים

שאינם בהסדר הצמדה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אגה"ת ש	21150	35.0	-201	-.9	-35.0
סנפות 1	1132	2872			+708
סנפות 5	680	712			-969
כללי לא בהסדר 1	16800	140	-850	-4.8	-414

בהסדר הצמדה ל-88

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אידיבי מ"ך ל-88	107700	896			+550
אידיבי ב' ל-88	107600	56.0	+400	+.4	+173
אידיבי בנ"א 88ל	649400				
איגוד 1 ל-88	80250	63.0	+20		+71.0
דיסקונט ב' ל-88	137000	31.0	-2000	-1.4	-24.0
דיסקונט א' ל-88	137600	182			+86.0
דיסקונט שה ב88	16000	119	+12	+.1	+196
מזרחי ש' ל-88	44300	558			+272
מזרחי מ' ל-88	44300				
הפועלים מבב 88ל	97894				
הפועלים ש' ל-88	73150	993	-100	-.1	-464
הפועלים מ' ל-88	73160	30.0			
כללי א' ל-88	185532	10.0	-1100	-.6	-11.0
כללי ש"ה 7.7 88	8981				
בל"ל סטוק ל-88	46535	1307			-844
בל"ל 711 88	17290	653			+1083
מימון ומחר 1 88ל	61700				
מימון ומחר 5 88ל	31360				

בהסדר הצמדה ל-89

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אידיבי מ"ך ל-89	135800	12.0			+98.0
אידיבי ב' ל-89	— לא נסחר —				
אידיבי בנ"א 89ל	— לא נסחר —				
איגוד 1 ל-89	101354				
דיסקונט ב' ל-89	— לא נסחר —				
דיסקונט א' ל-89	173517	5.0	+40		+15.0
מזרחי ש' ל-89	55870	64.0	+170	+.3	+232
מזרחי מ' ל-89	— לא נסחר —				
הפועלים ש' ל-89	92350	118			-51.0
הפועלים מ' ל-89	92150	15.0	+250	+.3	+63.0
כללי א' ל-89	234400	4.0	-3500	-1.5	-4.0
בל"ל סטוק ל-89	58650	122	+120	+.2	+398

בנקים למשכנתאות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אדנים 0.1	24800				
לאומי משכנתאות ש	9237	160			-10.0
לאומי משכנתאות מ	9352	10.0	-10	-.1	-10.0
כרמל ש	6770	88.0	-230	-3.5	-481
טפחות ומשכן 1	2500	491	-10	-.4	-541
משכן מ"ך 1	— הפסקת מסחר —				
עצמאות 0.1	18000	12.0	-150	-.8	-12.0
בינלאומי למשכ"ן	7328	106	-70	-.9	-106
טפחות מבכ ש	29200	78.0	-1000	-3.5	-58.0
טפחות רג ש	27200	369	-400	-1.4	-192

מוסדות מימון

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
התקלאות מבכ א	— לא נסחר —				
התקלאות מבכ ג	— לא נסחר —				
לאומי תעשיה א ש	17250	106	+100	+.6	+103
פיתוח תעשייה מבב	— לא נסחר —				
פת תעש בב ג	— לא נסחר —				
פת תעש בב גג	— לא נסחר —				
פת תעש בב גג3	— לא נסחר —				
פת תעש בב ד	— לא נסחר —				
פת תעש בב דד	— לא נסחר —				
מרכז קבלנים 5.0	2212 מ		-116	-5.0	-2179
תיירות בב	— לא נסחר —				
כלל ליסינג 0.1א	19100	5.0	-485	-2.5	-5.0
כלל ליסינג 0.5ב	17176	38.0	-174	-1.0	-54.0

ביטוח

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אילון ביטוח 1	115.0				+549
איחוד ביטוח 1	108.0	4000			-544
אדיס 0.1	1324				
אדיס א 0.5	1140				
בטוח משנה 1	— הפסקת מסחר —				
בטוח משנה 5	— הפסקת מסחר —				
בטוח משנה אפ 2	— הפסקת מסחר —				
בטוח משנה שה-אפ	— הפסקת מסחר —				
הדר 1	156.0	9710	+.5	+.3	+6806
הדר 5	127.0	10355	+.5	+.4	+19112
הדר אפ 2	117.0	7500			-2178
הפניקס 1	527	2620	+22	+4.4	+1420
הפניקס 5	480	2120			-2120
הבשמה-הראל 1	6063	243			+117
הבשמה-הראל 5	5040	179			+219
כלל ביטוח 1	300	635			-635
כלל ביטוח אפ'	58.5 חב	12198	-5.5	-5.6	-48321
כלל ביטוח אג"חו	101.0	15800	+1.0	+1.0	+37785
מנורה 1.0	900	100	-32	-3.4	-540
מנורה 5.0	691	49.0	+10	+1.5	+49.0
סהר ביטוח 1	160.0	10000	+1.0	+.6	+4600
ספרינט 1	1007	8650			-8350
צור שמיר 1	260	500			+1500
ציון החזקות 1	2691	44.0	+9	+.3	+26.0
ציון החזקות 5	929	150	-32	-3.3	-150

אגרות חוב

הסידרה	השער	השינוי	בנקי
4% מלווה פיתוח (100% הצמדה)			
4002	— הפסקת מסחר —		
4.25% מלווה בדיקה (שנתי)			
ק-431 תשואה 0.76%			
4101	440.9	+.8	
ק-432 תשואה 1.45%			
4102	177.6	-.7	
4103	170.7	-.7	
4104	165.5	-.7	
4301	165.5	-.7	
ק-433 תשואה 1.44%			
4302	157.9	+.1	
4303	157.1	+.1	
4304	154.8	+.1	
ק-434 תשואה 1.99%			
4305	141.1	-.3	
4105	138.2	-.3	
4106	134.8	-.2	
4107	130.8	-.3	
4108	128.7	-.2	
ק-435 תשואה 2.12%			
4109	125.2	-1.1	
4110	123.9	-1.1	
4111	121.9	-1.2	
4112	119.1	-1.2	
ק-451 תשואה 2.25%			
4201	154.3	-.7	
4202	151.6	-.7	
4203	148.9	-.8	
4204	143.9	-.7	
4205	141.3	-.8	
ק-452 תשואה 2.12%			
4206	143.4		
4207	143.1	-.1	
4208	141.4		
4209	138.4	-.1	
4210	135.0		
4211	131.0	-.1	
ק-453 תשואה 2.05%			
4212	129.2	+.1	
4213	126.3	+.1	
4214	120.2	+.1	
ק-471 תשואה 2.24%			
4113	120.0	-1.1	
4118	120.6	-1.1	
ק-491 תשואה 2.58%			
4215	119.5	-.3	
4216	117.8	-.3	
4217	116.5	-.3	
4218	114.5	-.2	
4219	112.5	-.21	
4220	110.8	-.3	
4221	108.8	-.3	
4222	107.5	-.2	
4223	105.7	-.3	
ק-492 תשואה 2.54%			
4224	103.0	+.1	
ק-511 תשואה 2.39%			
4114	119.0	-1.8	
4117	121.3	-1.3	
ק-531 תשואה 1.51%			
4115	123.7		
4116	126.3	+.1	
5% מלווה בדיקה (גליל)			
ק-201 תשואה 0.95%			
3601	48506.0	-184.0	
3602	44733.0	-171.0	
3603	41659.0	-166.0	
ק-202 תשואה 1.04%			
3604	37402.0	+16.0	
3605	34180.0	+14.0	
3606	32237.0	+13.0	
ק-203 תשואה 1.72%			
3607	29494.0	-248.0	
3608	27927.0	-242.0	
3609	26614.0	-236.0	
ק-204 תשואה 1.57%			
3610	24117.0	+30.0	
3611	23315.0	+30.0	
3612	22655.0	+29.0	
ק-205 תשואה 1.44%			
3613	21827.0	+73.0	
3614	20973.0	+72.0	
3615	19579.0	+69.0	
ק-206 תשואה 1.61%			
3616	17659.0	-21.0	
3617	16668.0	-20.0	
3618	15829.0	-20.0	
ק-207 תשואה 1.32%			
3619	14727.0	-55.0	
3620	13930.0	-53.0	
3621	13245.0	-52.0	
ק-208 א' תשואה 1.67%			
3622	11603.0	+5.0	
ק-208 ב' תשואה 1.81%			
3623	11033.0	+5.0	
ק-208 ג' תשואה 1.80%			
3624	10599.0	-116.0	
3625	9636.0	-89.0	
ק-209 ב' תשואה 1.90%			
3626	8936.0	+4.0	
ק-209 ג' תשואה 1.89%			
3627	8296.0	+4.0	
ק-210 א' תשואה 1.92%			
3628	7632.0	+3.0	
ק-210 ב' תשואה 1.68%			
3629	7167.0	+3.0	
3630	6712.0	-39.0	
ק-211 ב' תשואה 1.98%			
3631	6208.0	+30.0	
ק-212 תשואה 2.12%			
3632	5812.0	-54.0	
3633	5493.0	-52.0	
ק-213 תשואה 1.93%			
3634	4883.0	+2.0	
3635	4620.0	+2.0	
ק-214 תשואה 1.90%			
3636	4459.0	+2.0	
3637	4271.0	+1.0	
ק-215 תשואה 2.05%			
3638	3951.0	-46.0	
3639	3619.0	-43.0	
ק-216 תשואה 1.90%			
3640	3005.0	+1.0	
3641	2606.0	+1.0	
ק-217 תשואה 1.95%			
3642	2325.0	-20.0	
3643	2019.0	-17.0	
ק-218 תשואה 1.72%			
3644	1823.0		
3645	1646.0	+1.0	
4.25% מלווה בדיקה (גליל)			
ק-231 תשואה 2.35%			
3701	1378.0		
ק-232 תשואה 2.55%			
3702	1075.0	-23.0	
ק-233 תשואה 2.36%			
3703	963.5	+11.0	
3704	825.9	+9.5	
ק-251 תשואה 2.69%			
3751	429.3	-4.2	
ק-252 תשואה 2.65%			
3752	174.1	+1.2	
3753	167.2	+1.2	
ק-253 תשואה 2.95%			
3901	158.8	-.4	
3902	151.3	-.5	
3903	150.3	-.4	
3904	148.0	-.4	
ק-254 תשואה 2.92%			
3754	150.0	+1.6	
3755	144.6	+1.6	
3756	139.7	+1.6	
3757	137.1	+1.5	
ק-255 תשואה 3.11%			
3758	136.6	-1.1	
3759	136.3	-1.1	
3760	134.5	-1.1	
3761	131.6	-1.1	

הסידרה	השער	השינוי	בנקי
3762	128.2	-1.1	
3763	124.3	-1.1	
ק-256 תשואה 3.22%			
3764	121.2	-1.7	
3765	118.3	-1.7	
3766	117.0	-1.7	
3767	115.0	-1.8	
3768	112.3	-1.7	
ק-271 תשואה 3.07%			
3791	125.0	-2.1	
3792	122.8	-2.1	
ק-291 תשואה 2.77%			
3826	148.8	-1.1	
3827	146.1	-1.1	
3828	141.1	-1.1	
3829	138.6	-1.1	
ק-292 תשואה 2.76%			
3830	140.0	+.3	
3831	139.7	+.3	
3832	137.9	+.3	
3833	135.0	+.3	
3834	131.5	+.3	
ק-311 תשואה 2.43%			
3861	153.7	+.5	
ק-331 תשואה 3.06%			
3769	116.6		
3774	117.0		
3775	111.9		
3776	109.9		
3777	108.2		
ק-351 תשואה 3.11%			
4801	116.5	-.3	
4802	114.8	-.3	
4803	113.5	-.2	
ק-371 תשואה 3.13%			
5401	116.2		
5402	114.5		
5403	111.1		
5404	109.1		
5405	107.5	+.1	
ק-381 תשואה 3.46%			
5601	101.1	-1.0	
5602	100.1	-1.0	
5603	98.1	-1.0	
5604	95.3	-.9	
ק-391 תשואה 3.14%			
3770	116.2		
3773	118.5	+.1	
ק-411 תשואה 2.88%			
3771	120.0	-1.4	
3772	122.5	-1.3	
4%-6%-7% מלווה פיתוח המדינה (80% הצמדה)			
3526	— הפסקת מסחר —		
3527	— הפסקת מסחר —		
3528	160300.0		
3529	159402.0		
3530	155800.0		
3531	155600.0		+298.0
3532	150400.0		
3533	150600.0		+398.0
3534	142060.0		
3535	141800.0		
3536	141900.0		+238.0
3537	141500.0		
3538	133600.0		+100.0
3539	133902.0		+302.0
3540	134000.0		
3541	128500.0		
3542	129402.0		+102.0
3543	125002.0		
3544	124700.0		
3545	120600.0		+900.0
3546	119900.0		+200.0
3547	119900.0		
3548	120000.0		
3549	113300.0		
3550	113600.0		
3551	113000.0		
3552	104600.0		+1100.0
3553	103900.0		+400.0
3554	104200.0		
3555	104100.0		
3556	99400.0		+200.0
3557	99500.0		-800.0
3558	99600.0		+200.0
3559	96100.0		
3560	95400.0		+600.0
3561	95200.0		
3571	95000.0		+200.0
3572	96000.0		+200.0
3573	95400.0		
3574	87900.0		+100.0
3575	87400.0		+300.0
3576	87700.0		+800.0
3579	80400.0		+300.0
3577	88000.0		+200.0
3578	81699.0		-11.0
3580	75580.0		+500.0
3581	68450.0		
3582	63360.0		
3583	58600.0		+150.0
ק-710 תשואה 0.24%			
3584	56186.0		+22.0
3585	53406.0		+21.0
ק-711 תשואה 0.56%			
3586	48175.0		+62.0
3588	48191.0		+64.0
3589	44008.0		+59.0
ק-712 תשואה 0.50%			
3587	48402.0		+20.0
3591	44199.0		+18.0
3592	44163.0		+17.0
3593	44109.0		+17.0
ק-713 תשואה 0.63%			
3590	43840.0		-66.0
3595	41865.0		-67.0
ק-714 תשואה 0.60%			
3594	42028.0		+49.0
3596	41945.0		+50.0
3597	41842.0		+50.0
5% מלווה פיתוח ומדינה (בשירה בשלה נמוכה)			
2010	— הפסקת מסחר —		
2011	— הפסקת מסחר —		
2012	160800.0		-1200.0
2013	161900.0		
2014	157400.0		-100.0
2015	156070.0		+770.0
2016	156500.0		
2017	152650.0		+750.0
2018	153100.0		
2019	154350.0		
2020	150200.0		
2021	148500.0		-2000.0
2022	141800.0		
2023	140000.0		-1000.0
2024	134000.0		
2025	131800.0		
2026	132060.0		
2027	129300.0		
2028	128100.0		
2029	121700.0		
2030	121961.0		
2031	118100.0		
2032	117180.0		-3500.0
2033	113500.0		
2034	112200.0		
2035	103809.0		
2036	103589.0		
2037	110240.0		
2038	101280.0		
2039	99724.0		
2040	97773.0		
2041	96300.0		+1700.0
2051	92415.0		
2052	87184.0 מ		-2696.0
2053	86961.0 מ		-2600.0
2055	81600.0		

הסידרה	השער	השינוי	בנקי
2054	82835.0		+2400.0
2056	75482.0		
2057	81998.0		
2058	81012.0 ת		+4400.0
2059	87225.0 ת		+4900.0
2060	97200.0 מ		-3000.0
ק-112 תשואה -1.20%			
2061	48662.0		+251.0
ק-113 תשואה -0.50%			
2062	43915.0		+17.0
ק-114 תשואה -0.41%			
2063	43168.0		+16.0
דולרים			
20 מ	— הפסקת מסחר —		
21 מ	104.1	+.7	
23 מ	98.6		25/05/88
24	96.1		
25	96.9	-.2	
26	96.0		25/05/88
27	95.0		25/05/88
28	96.5		
29	95.5		25/05/88
30	— הפסקת מסחר —		
31	102.3		25/05/88
32	95.5	-.4	
33	96.5		
1	96.7		19/04/88
34 פר"ג	98.5		
35 פר"ג	98.6		25/05/88
36 פר"ג	101.5		
קרג זא	98.0		
לישם זב	106.0		
מלה זג	100.0		25/05/88
אגרות חוב בלתי מתקבלות במגמ			
מגיב 24 ש	101.4		18/05/88
מגיב 25 ש	97.6		25/04/88
מגיב 26 ש	97.0		25/04/88
מגיב 28 ש	97.6		05/05/88
מגיב 30 ש	98.6		
אגרות חוב צמודות להתב			
5 יזר 1	110.0		
סרדה 1	98.6	-.5	
אגרות חוב צמודות/דולר (70% הצמדה)			
6001	— הפסקת מסחר —		
6002	115501.0		+1001.0
6003	108003.0		
6004	103413.0		
אגרות חוב צמודות ריבית קבועה (ארוכות)			
ק-901 תשואה 6.00%			
7001	256.9	-1.2	
7002	257.1	-1.2	
ק-902 תשואה 5.92%			
7003	246.3	+1.0	
7004	227.5	+.9	
ק-903 תשואה 6.05%			
7005	212.4	-1.3	
ק-904 תשואה 5.86%			
7006	200.8	+.9	
ק-905 תשואה 5.90%			
7007	187.3	+1.1	
7008	178.1	+1.1	
ק-906 תשואה 6.00%			
7009	172.3		
ק-907 תשואה 6.38%			
7010	163.5	-.4	
ק-908 תשואה 6.44%			
7011	154.5	+.4	
7012	149.1	+.3	
ק-909 תשואה 5.91%			
7013	142.3	+.9	
ק-910 תשואה 6.25%			
7014	126.9	-.5	
ק-911 תשואה 6.32%			
7015	105.7	+.2	
7016	105.3	+.3	
7017	104.6	+.2	
7018	104.4	+.2	
7019	104.9	+.3	
7020	104.7	+.2	
7021	106.8	+.2	
7022	106.5	+.3	
ק-951 תשואה 6.34%			
7201	106.6	+.4	
7202	105.2	+.5	
7203	105.1	+.5	
7204	105.6	+.5	
7205	105.7	+.5	
ילבוקי צמוד דולר ריבית משתנה			
ק-801 תשואה 5.04%			
6101	13745.0		+205.0
ק-802 תשואה 4.74%			
6102	8656.0		+20.0
ק-803 תשואה 5.16%			
6103	7671.0		+70.0
ק-804 תשואה 5.27%			
6104	7060.0		+86.0
6105	6676.0		+82.0
ק-805 תשואה 5.32%			
6106	6640.0		+94.0
6107	6378.0		+90.0
ק-806 תשואה 5.65%			
6108	4576.0		+20.0
6109	4542.0		+19.0
6110	4263.0		+18.0
ק-807 תשואה 5.76%			
6111	3522.0		+23.0
6112	3410.0		+23.0
ק-808 תשואה 5.90%			
6113	2344.0		-5.0
ק-821 תשואה 6.72%			
6151	927.8	+2.7	
6152	888.2	+2.5	
ק-822 תשואה 6.82%			
6153	768.2	-9.3	
6154	753.8	-9.2	
ק-823 תשואה 6.46%			
6155	505.7	+1.2	
ק-824 תשואה 6.80%			
6156	402.8	+1.0	
ק-825 תשואה 6.60%			
6157	301.3	+1.0	
6158	285.1	+1.0	
ק-826 תשואה 6.70%			
6159	239.0	+.6	
ק-827 תשואה 6.62%			
6160	231.4	-1.9	
6161	223.1	-1.8	
ק-828 תשואה 6.70%			
6162	199.9	+.5	
ק-829 תשואה 6.78%			
6163	184.6	+1.0	
6164	178.1	+1.0	
ק-830 תשואה 6.78%			
6165	166.7	+.4	
ק-831 תשואה 6.50%			
6166	160.0	+.4	
6167	156.6	+.3	
6168	154.1	+.4	
ק-832 תשואה 6.76%			
סד 6169	142.8	+.9	
ק-833 תשואה 6.66%			
6170	134.9	+.3	
ק-834 תשואה 6.12%			
6171	100.3	+1.1	
6172	101.4	+1.1	
ק-851 תשואה 6.51%			
6801	102.5		
אג"ח צמודות מט"ח – כריש			
אל-אופ 86	1501.0	+5.0	
אלביט 85	— הפסקת מסחר —		
אלתא 85	1516.0		
אלסינט א	2467.0		
אלסינט ב	1450.0		
סאייקם 85	1190.0		
תדיראן 84	99.3	-.7	

מסחר ושרותים

מסחר

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אינטרקאמא 1	750	709	-3	-.4	-709
אינטרקאמא 5	656	71.0	+10	+1.5	+71.0
מאיר עזרא 1	470	2524	-15	-3.1	-5452
מאיר עזרא אפ 2	151.5		+1.5	+1.2	+615
כלל סחר אפ ד	277	5448			-167
כלל סחר אגח 2	143.5	5023	+3.0	+2.1	+5906
קרסוקל 1.0	— הפסקת מסחר —				
רפק 1	11000				
רפק 5	13250 חב	10.0	-1000	-7.0	-10.0
שופרסל א' 0.02ש	1002	1400	-16	-1.6	-1855
שופר-סל אפ ד	3770	289	-160	-4.1	-748
שופר-סל אגח א	112.0	42000			+8350

שרותים

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אמונא 0.01	311	705			+4825
ספנות הספקה 1	399	651			-23.0
ספנות הספקה 5	182.0	1530	+2.0	+1.1	+718
ספנות הספקה אפ	145.0	7568	-2.0	-1.4	-4876
ספנות הספקה אגח	98.0	23920	-.5	-.5	-35740
קירור הספקה 1	505	1500			-148
קירור הספקה 10	191.0	5735			-2101
מתפי עירוני 1	1170	52.0	-29	-2.4	-52.0
מתפי עירוני 5	772	154	+1	+1	+146

מלונות ושרותי תיירות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
גלי זהר 1.0	— הפסקת מסחר —				
גלי זהר 5.0	— הפסקת מסחר —				
מלונות דן 1	1237	1017	-65	-5.0	-1017
מלונות דן 5	931	400			-480
חוף האלמוג 0.1	8200	154			-44.0
מלונות ירדן 1.0	1841				+51.0
ים סוף 1	240	4308			-9158
ים-סוף אפ 1	163.5 •	4100	+3.5	+2.2	+11861
• ביצוע חלקי 82.00%					

מחשבים ושרותי מחשב

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
ת.י.ל. 1	149.0	2000			+600
ת.י.ל. אפ ב	38.0	13555	-1.0	-2.6	-8480
ת.י.ל. אגח א	108.0	6000	+2.0	+1.9	+9000
יעל"א 1	5270	31.0			-31.0
מ.ל.ל. 1	4701		+101	+2.2	+11.0
מ.ל.ל. 5	1500	20.0	+30	+2.0	+80.0
ניקוב 1	700	100	-10	-1.4	-350
ניקוב 5	310	2800	+9	+3.0	+2850
ניקוב אפ 2	480	350	+5	+1.1	+450
תים מחשבים 1	630	100	-13	-2.0	-984

מקרקעין ופיתוח

נדל"ן בינוי ופיתוח

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אזורים אפ 1	540	2528	-20	-3.6	-2622
אזורים אגח 3	158.5	12288	-5	-.4	-16288
אילנד מלב"ד	86.0	23633	-4.0	-4.4	-8434
איילון מלנראפ	36.2	19158	-.7	-1.9	-20456
אל-רוב 1.0	368	1000	+6	+1.7	+1519
אפריקה 0.1	37000	14.0			-9.0
אפריקה אפ 5	15950	36.0	-450	-2.7	-31.0
ארזים 1	550	2468	-10	-1.8	-2911
אירדן 1	2790	300			-285
אירדן 5	2270	47.0			-47.0
ביבנין 1	2619	200	-60	-2.2	-202
ביבנין 5	2350	200	-50	-2.1	-155
דור דנקנר 1	4900	34.0			-34.0
דרגש 1	175.0				+984
דרגש 5	132.0				+116
מי-לן 1	1440	675			-475
המסקול 1.0	— לא נסחר —				
המסקול 5.0	— לא נסחר —				
ת.ל.ב. 0.1	— הפסקת מסחר —				
ת.ל.ב. 1	— הפסקת מסחר —				
כלכלית ים אפ 1	83.0	11400	+1.0	+1.2	+1900
נב-ים 1	3600	173	-61	-1.7	-202
נב-ים 5	3125	250			+232
מבני תעשיה 1	74.0	120041			+1362
מבני תעשיה אפ'	23.3	196800	-.7	-2.9	-401550
מבני תע'אגח לתב	101.5	26750	+1.0	+1.0	+174170
ישפרו 1	4105	526	-55	-1.3	-808
ישראלום 1	1298	250	-10	-.8	-480
ישרס 1	18600 חב	508	-1800	-8.8	-1456
קנו פיתוח 1	6200		-100	-1.6	-102
לומיר 1	6790		-100	-1.5	-185
לומיר 5	1912	80.0	-5	-.3	-333
מ.ת.מ. 1.0	369	3500	-4	-1.1	-2025
מ.ת.מ. אפ 2	165.0 חב	3530	+10.0	+6.5	+12021
מ.ת.מ. אגח א	130.0	10000			+1500
מגור בניה 1.0	573	4640	-25	-4.2	-3502
מישגאל 5	154.0	2350	-5.5	-3.4	-2350
מישגאל אפ א	143.5	2000	-2.5	-1.7	-2000
מרב 5	— הפסקת מסחר —				
לירנשטיין 1	292				
לירנשטיין 5	118.0	6300	-5	-.4	-720
ליפשיץ 1	239	763	+1	+.4	+77.0
ליפשיץ 5	111.0	3589			+5589
ליפשיץ אפ 2	52.0	620			-620
ליפשיץ אגח 1	95.0	26080	-1.0	-1.0	-49080
נאות אביב 0.5	3435	20.0			
נכסי אזורים 1	228	3255	+9	+4.1	+255
סהר החזקות 1.0	584	147	-1	-2	-147
סוף 1	1446	1.0			+1.0
קיסריה 1	3470	165	-70	-2.0	-165
קיסריה 5	1310	525			-425
רוגובין 1	186.0	1500	-3.0	-1.6	-1499
רוגובין 5	139.0	3293	-3.0	-2.1	-3293
רוגובין אפ 2	550				
רוגובין אגח א	128.0	13755	-1.5	-1.2	-15755

חקלאות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
מטעי הדר 0.1	2402	70.0	+70	+3.0	+180
מטעי הדר 0.5	2288		+45	+2.0	+175
מהדרין 1	5510	180	-50	-.9	-180
מהדרין אפ 1	2350	322			+446
נכסי הדרים 1	1485	10.0	+15	+1.0	+10.0
פריאור 5	2005				

תעשייה

מזון וטבק

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
רובק מב ש	2150	515	+20	+.9	+82.0
רובק מב מ	2050				
תלכל 1	321	169	+2	+.6	+131
תלכל 5	287				
תלכל אגח 1	103.0				
שמש בירה 1	30900	17.0	-100	-.3	-11.0
שמש בירה 5	23550	22.0	+450	+1.9	+22.0
יבנה 1	1045	1865	-5	-.5	-1865
יבנה א 5	675	500	-7	-1.0	-10300
יבנה אפ 2	286 •	570	+6	+2.1	+945
• ביצוע חלקי 71.25%					
גן 1	360	168	-1	-.3	-168
גן 5	263	198			-2.0
עגורסם 1	15100				
עסיס ב 5	338	2113	-13	-3.7	-7389
שלמה אבג'ל 1	1825	170	-70	-3.7	-470
שמן מבב א 4	1230	178	+25	+2.1	+100

טקסטיל והלבשה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אדגר 1	322	5018	-6	-1.8	-3818
אדגר אפ 2	116.0	1000			+1000
אדגר אגח 1	112.5				-275
אופיס 1	387 •	1698	+7	+1.8	+822
• ביצוע חלקי 83.83%					
אופנת ברוך 1	248	1400			+1400
אופנת ברוך 5	180.0				-220
אופנת ברוך אגמא	208	300	-8	-3.7	-150
ארגמן רג ש	8790	3.0	+120	+1.4	+11.0
דלתא-גליל 0.1	1188	3298	-12	-1.0	-2743
דלתא-גליל 0.5	1050	883	-10	-.9	-1142
מסוירות מאזר 1.	867				
מסוירות מאזר 5.	410				-100
ויסלגו 1	240	1200			+700
ויסלגו 5	185.0				
הדינון 1	4675				-30.0
דיקת 1	1625	300	-10	-.6	-300
דיקת 5	1395		-10	-.7	-592
דיקת אפ ב	380	1000	-30	-7.3	-1500
כופר 1	109.5 חב	6554	-12.0	-9.9	-6554
כופר אפ 1	51.0	3000	+1.0	+2.0	+3000
לודזיה 1	631	97.0	+1	+.2	+97.0
לודזיה 4	480	105			-105
ליבנת 1	121.0	3460	-5	-.4	-4860
ע"ס 1.0	326	1500			-1340
ע"ס 5.0	154.0	150	-1.0	-.6	-150
ע"ס אפ 2	107.0 חב	6836	-6.0	-5.3	-12717
ע"ס אגח 1	104.0	5000	-1.0	-1.0	-2380
עסיק 1.0	144.0	1500	-1.0	-.7	-2960
עסיק אפ 1	55.0	3570	-2.5	-4.3	-16070
פולגת א 0.5	643	550	-7	-1.1	-550
פולינן א 0.5	7046		-24	-.3	-10.0
פרגוד 1	1037				-8.0
ביבור-סבריגה	5300 חב	22.0	-300	-5.4	-205

מתכת ומוצריה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אורדן 1	5565 •	200	-220	-3.8	-923
• ביצוע חלקי 91.70%					
אורדן 5	5060				
אלומית 1	6700				-151
אלומית 5	4970				
כבלים 1	344	10000	+8	+2.4	+12700
כבלים אפ 1	80.0	1968			-1280
כבלים אג"ח-אפ'	102.5	17800			-12198
כבלים אגח א	102.5	9018	+.5	+.5	+39982
התבתי 1.0	496		+5	+1.0	+603
התבתי 5.0	261 חב		+13	+5.2	+2000
התבתי אפ	1760	19.0			-19.0
דיקה 1	— הפסקת מסחר —				
דיקה 5	— הפסקת מסחר —				
קומפאונד פח 5	2980	222	-70	-2.3	-222
כבלי ציון 1.0	2466	1400	-51	-2.0	-1855
כבלי ציון 5.0	1347	1436			-936
מתכת טרמני 1	192.5	4161	+.5	+.3	+71.0
מתכת קרמני 5	105.5	8002			-3902
מתשתן 0.1	25501 •	7.0	+502	+2.0	+20.0
• ביצוע חלקי 70.00%					
מתשתן 0.5	8600	29.0			-29.0
פקר פלדה 1	1716	495	-25	-1.4	-933
קיגג 1	544	212	+15	+2.8	+63.0
קיגג 5	320	327			-327
קליל 1	2699	350			-650
קליל 5	2514	200	-20	-.8	-659
קליל אפ	1201	135			-251
קליל אגח	126.0	5000	-5	-.4	-5000
קלורות 5.0	4171	75.0			+25.0
לכיש 1	572	8.0			-8.0
לכיש 5	392		-4	-1.0	-100

חשמל, אלקטרוניקה ואופטיקה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אלביט 3.0	268800	9.0			+11.0
אלקו 0.1	— הפסקת מסחר —				
אלקו 0.25 ש	— הפסקת מסחר —				
אלקטרה 0.1	1940	526			+104
אלקטרה א 0.5	1375	902	-40	-2.8	-1537
אלקטרה אפ 5	842	612	-40	-4.5	-712
אלקטרה אגח 3	139.0	3001	-5.0	-5.5	-20999
ארית 0.02	14450	103			+83.0
כלל אלקט' אפ א	455	650	-5	-1.1	-1325
כלל אלק' אגח 1	105.0	5000	-.5	-.5	-3000
ספקטרוניקס 1	1090	150			-150
ספקטרוניקס 5	805				-300
פייבמעגר 1	390	1718			-168
פייבמעגר 5	328				-159
ציקלון 1	2273	332			+75.0
ציקלון 5	1450	100	-20	-1.4	-907
קנגשטיין 1	2620				
קנגשטיין 5	1884		-64	-3.3	-30.8
ת.א.ת. 1	815	100	+15	+1.9	+50.0
ת.א.ת. 5	424	1055	+10	+2.4	+493
תדיראן 1	725				

מוצרי בניה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
א.פ.בלנבוין 1	162.5	5877	+2.0	+1.2	+25616
איפי כלל אפ"א	522				
איפי כלל אפ ב'	39.0	85667	-1.0	-2.5	-174702
אי.פ.בין אגח א	138.5	34669			+14831
איפי אג"ח להמ"ב	94.0	810350	-.5	-.5	-408950
אקרשטיין 1	584	503	+4	+1.1	+1372
אקרשטיין 5	294		-2	-.7	-1000
אקרשטיין אפ א	340		+1	+.3	+4.0
אקרשטיין אג"ח 1	134.0	6224	-.5	-.4	-6246
האחים בלוס 1	92.5	5778			-1422
אחים בלוס אגח	48.0				+7558
מגדל השק 1	— הפסקת מסחר —				
מואיקה 1	— לא נסחר —				
מואיקה 5	1392				
נגב קרמיקה 1	285	1565	-6	-2.1	-3235
נגב קרמיקה אפו	114.0	3465			+715

כימיה, גומי ופלסטיק

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אגן 5	1648	2870	-50	-2.9	-3821
אליאנס ב 208.0	— הפסקת מסחר —				
גל תעשיות 1	356	474			+474
גל תעשיות 5	241	2041	+4	+1.7	+2425
גל תעשיות אפ	76.5	2000			-2000
גל תעשיות אגח 1	108.5				
דשנים 0.1	3200	256			-104
דשנים 0.5	1682	560	-25	-1.5	-760
חיפה כימיקל 10.0	— הפסקת מסחר —				
ליסטר 1.0	1785	170			+110
מקסימה 1	744				-2.0
מקסימה 5	498	300			+1500
סנו 1	23550	10.0	+150	+.6	+22.0
סנו 5	21290				
פריקלאס 1	540	5026			+520
פריקלאס אפ 1	145.0	11350			+1100
קים 1	4845	2.0			-2.0
קים אפ 2	3079				
קים אגח 1	115.0		+1.0	+.9	+647
תיא 5	4693	200	+70	+1.5	+153
פרטגארום 10.0	610	9294			-10254

עץ ומוצריו, נייר ודפוס

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
כתר 1	119.5	8428			-4428
רפרון 1	6299				-65.0
רפרון 5	4102				
ת.מ.ג. 1.0	5800	300			+105
יפה 1	2000	100	+40	+2.0	+185
לבידי אשקלון 1.	730	476			-276
מולט ב 0.5	33250	26.0	-400	-1.2	-15.0
קרגל 1	625	1000	-2	-.3	-700
קרגל אפ 1	330	451			+200
רים 1	300		+5	+1.7	+114
רים 4	145.0	7939			-1526
תעל ב 2	15100	98.0	+10	+.1	+20.0

תעשיות שונות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אבריק 1	214	3401			-745
אבריק 5	118.5	809	+4.0	+3.5	+691
תמישה יזר 1	1927				
ה.ב.פלק 1	995	159	+5	+.5	+41.0
ה.ב.פלק 5	935	200	+10	+1.1	+700

השקעות תעשיה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
מרכזית ב 0.1	10300	46.0	+100	+1.0	+77.0
כור כב' 1.0	6820	174			+24.0
כלל תעש אפ ד	128.0	7233	-1.0	-.8	-8859
כלל תעש אגח 6	112.5	64941	+.5	+.4	+25859

חברות להשקעה

השקעה ואחזקות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אמפיקו ש	6200	41.0	+50	+.8	+46.0
אידיבי פית אגחע	3205	182	-45	-1.4	-142
אידיבי פית אגחע	106.5	9830	+.5	+.5	+6330
אלגר 1	1060 חב	2043	-60	-5.4	-2544
גואלת השקעות 1	1060				
גואלת אפ א	830				
גואלת אגח 1	114.0	1062	+1.0	+.9	+1062
דנבאר 1	560	214			-14.0
דנבאר 5	410	319			+638
הברה לישראל 5	2850	905			+426
וולפסון 0.1	115900				
וולפסון 1.0 ש	15800	4.0			+6.0
אבוגא א 0.5	17800	9.0	-800	-4.3	-114
השק דיסק אפ	818	2180			+830
השק דיסק אגח א	112.0	79729			+12550
מזרחי השק ש	31600	22.0	-400	-1.3	-40.0
מזר השק אגח 124	14650				
חירה 1	1200				
חירה 5	605				
יעקור 1	2308				-1.0
יעקור 5	1796 חב	455	+163	+10.0	+377
יבוא ש	14000	35.0			+15.0
ירדן א 0.1	1190 חב	200	+85	+7.7	+131
ישום 1	75.0	1000			-1000
ישום אגה-אפ 1	65.0	9500	+1.0	+1.6	+9500
כלל ישראל 50.0	931	2190	-50	-5.1	-2190
מגור 1	354	1000			-600
מגור א 5	353	500			+750
מגור אפ ב	130.0	557	-4.0	-3.0	-1143
מגור אג"ח 1	135.0	7500	+1.5	+1.1	+5000
סהר פיתוח 3	310	4056	-14	-4.3	-4056
פו השק ש	2370	650	-34	-1.4	-380
פנה א' 1	4824	50.0			-25.0
פנה 5	3700	52.0			-52.0
פריזן ב 0.2	10350	323	-250	-2.4	-427
קרדן 1	113.0	5000	+5.0	+4.6	+5778
קרדן 5	69.5	3000	+.5	+.7	+1000
קרדן אפ 2	48.0	4000			+167
קרדן אגח 1	113.0	5000			+9450

נסחרות במט"ח

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
גזית מ	235				+1000

דלק ונפט

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
דלק חיפושים מבנ.1	2280	157	-22	-1.0	-157
דלק חיפושים מבנ.5	1130	199	-11	-1.0	-49.0
פז חיפושי נפט	22523	19.0	+223	+1.0	+35.0
י.ו.א.ל. אפ 2	81.0	7892			-2612
מ.ג.נ. 1.0	3840	20.0			-5.0
מ.ג.נ. 5.0	2050	764	-40	-1.9	-1062
נפטא ש	380	2856			-1226

רשימה מקבילה

שרותים

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
הראל ערוכה 1	— הפסקת מסחר —				
י.ס.ק.ל. 1	281	1750			-750
קונטרמיום 1	1062 •	205	-118	-10.0	-286
• ביצוע חלקי 71.00%					
קונטרמיום 5	325	600			-204
קונטרמ. אפ 3	57.5 •	72.0	+.5	+.9	
• ביצוע חלקי 85.20%					
קופל 1	587				-249
תבל 1	167.0	3744	-5.0	-2.9	-3556

מלונאות ושרותי תיירות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
גני הדר 1	103.0	3560	+2.0	+2.0	+4456
גני הדר אפ 1	65.5	200			+50.0
חוויה ישראלית 1	45.9	17522	+1.9	+4.3	+14900
כנס 1	1099		+32	+3.0	+100

מחשוב ושרותי מחשב

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
איכות 1	249	1574	-11	-4.2	-1834
דשה מיכון 1	413	1018			-2657
רקה אפ 1	726	200			-200
כלל מחשבים 1.0	4321				
כמוב 1	89.0	5325	-3.0	-3.3	-2325
ריפי 1	320	1110	-7	-2.1	-1110

נדל"ן בינוי ופיתוח

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אבנונים 1	720	91.0			-469
בן-יקר בת 1.0	2630	146	+30	+1.2	+5.0
דרוקר 1.0	— הפסקת מסחר —				
דרוקר 5.0	— הפסקת מסחר —				
עזר 3.0	1223				
רסקו מבנ	1105 •	179	+25	+2.3	+666
• ביצוע חלקי 60.00%					
רסקו רג	1000	192			-38.0

חקלאות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
קנ-הר 0.1	— הפסקת מסחר —				

מזון וטבק

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אסם 1	1020	200	+16	+1.6	+300
פלרפרוסט 1	729				
גולפרוסט 5	400				+2218

טקסטיל והלבשה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
יהודיים 1	229	1700	+11	+5.0	+2880
מקס 0.1	2087 חב	235	-150	-6.7	-275
מקס 0.5	965	20.0			-20.0
תעש רהטון 1.0	2240	40.0			-40.0

מתכת ומוצריה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אוקטגון 5.0	— לא נסחר —				
מתכן 1.0	— לא נסחר —				
משכבות פלע 1	81.5	1000			+1000
מתכת כרום 1	52.0	4100			-61.0
מתכת כרום אפ'	14.2	14975	+.1	+.7	+8891

מוצרי בניה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אלקל 1	— הפסקת מסחר —				
אלקל אפ 2	— הפסקת מסחר —				
בר-כון 1	2049	66.0			-36.0
בר-כון 5	1313 •	139	+63	+5.0	+240
• ביצוע חלקי 70.30%					
ברוה אפוקה	476 •	280	+1	+.2	+70.0
• ביצוע חלקי 86.00%					
פרוטאבסטס 1.0	2960				
פרוטאבסטס 5.0	1024	140	-50	-4.7	-620
ב.ל.ב. 1.0	835				+65.0
ב.ל.ב. 5.0	640	100	-5	-.8	-100

מוצרים כימיים, גומי ופלסטיק

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אלדן-טק 1	176.0	884	+1.0	+.6	+1500
רקסנר 1	2258	4.0	-1		-4.0
קקה 1	— הפסקת מסחר —				
ה.ב.ל. 1.0	1270	421			-321
ה.ב.ל. 5.0	1050				
תרז א' 5	6693	30.0	+230	+3.6	+51.0

עץ ומוצריו, נייר ודפוס

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אורדע פרינט 1	480	1379	+5	+1.1	+121
סקבריה 1.0	7200	71.0			

תעשיות שונות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
גולן 1	340 חב	2415	-30	-8.1	-9111
גדפקון 1	139.0				+1500
פו-תן 1	420				

השקעה בתעשייה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
כלל פיתוח 1	116.5	3956			+1044

חברות השקעה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	ההיצע/ביקוש
אינקופה 1	— הפסקת מסחר —				
איתי"ם 1	260	5000	-8	-3.0	-4000
איתי"ם אפ 1	58.5				
אמישר בב' 1	395	380	+17	+4.5	+2415
אמיק 1.0	— לא נסחר —				
אמיק 5.0	— לא נסחר —				
בגין השק ב 5	12450	33.0	-100	-.8	-43.0
לבויס 1	— לא נסחר —				

משתנים

שם נייר	מספר עסקות	שער פתיחה	שער ב.ה.ק	שינוי באחוזים	מחזור בקנ"ש
הבינלאומי	9	6098	6160	-1.01	3261.0
פיבי	9	7444	7500	-1.50	2781.0
הסנה	4	172.00	174.00	-3.10	42282.0
שלמון		701	701	.00	1200.0
כלל סחר	1	356	357	-.84	4500.0
שופר-סל ב'		922	922	-.75	2986.0
דלק ב'	13	2109	2104	.24	10949.0
אפריקה 1	10	32877	33378	-1.50	576.0
אזורים	12	821	827	-2.73	18153.0
נכסים-בנין	11	2689	2662	-1.99	11315.0
הבשי' הישוב	11	64411	64572	-.25	365.0
חברה כלכלי	1	295	296	-1.99	12800.0
כלל מל"ן	1	655	655	-1.80	5875.0
עלית		12225	12225	.80	120.0
פולגת ב'		535	535	-.93	2900.0
סופרפארם 1	2	3127	3135	-.26	600.0
כלל תעש אל		2143	2143	.23	780.0
אלרון	6	186859	186390	-.25	26.0
סבע	17	8485	8464	-.75	3834.0
ים המלח	7	1831	1831	.00	8995.0
פטרוכימים	7	866	877	-1.25	16874.0
בנין ותרה	5	230345	233855	-1.50	89.0
כלל תעשיות	6	185.50	185.50	.00	117600.0
אידיבי פתי	14	6648	6749	-1.50	5805.0
אלרן		851	851	-1.96	1440.0
הברה לישרי	9	3506	3541	-.99	3577.0
פועלי השקע	1	702	704	-.28	10935.0
דיסקהשקע	8	1928	1908	-1.48	4352.0
כלל ישר"ס	5	1008	1003	-.79	9185.0
יואל	6	357	355	-1.38	15277.0

שערי קרנות נאמנות

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון
אב	5427.96	5388.79
אבוקה	418.60	410.41
אגת	281.54	276.16
אגם	111.83	109.66
אדיר	1891.15	1853.99
אדם	169.26	165.99
אופיר	172.70	171.53
אור	433.68	429.92
אורין	132.84	130.20
אורלי	307.16	304.97
אורן	866.14	849.35
אייל	5634.76	5524.96
אדיס	5773.18	5654.60
איתן	830.42	814.01
אלון	684.38	670.53
אלמוג	713.63	699.66
אנליסט		
אנקה	108.25	106.60
אנליסט		
גמישה	101.46	99.08
אנליסט		
כוכית	96.46	94.11
אפקה	104.64	103.03
ארז	322.58	316.27
אש	140.14	137.05
אשל	194.61	190.81
אתגר	89.88	88.14
אתרוג	270.10	267.49
בהלה	162.41	159.32
בורס	544.01	533.54
ברק	485.33	475.68
בריכת	328.02	325.63
גבים	1647.83	1610.21
גבע	122.58	120.78

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון
גרן	482.57	473.41
גיא	109.43	107.85
גיל	3440.81	3374.21
גלית	685.48	677.08
דוכבן	364.20	360.72
דוכיפת	531.14	520.80
דלב	259.82	254.46
דורון	1664.85	1635.18
דותן	287.02	281.85
דליה	600.47	590.06
דרור	348.42	342.20
דקל	369.36	362.23
הדס	406.35	403.55
הילה	428.26	426.32
הדר	578.85	568.94
הוד	117.20	115.50
זיו	144.38	142.28
זינוק	105.56	103.29
זיק	99.09	96.77
זמיר	467.04	457.98
חוחית	174.75	170.91
חליפין	153.07	152.65
חלביש	225.17	223.69
חן	158.78	158.15
כוסו	121.08	118.42
כל	6636.77	6563.61
יובל	494.31	484.70
הלום	176.80	173.46
יהדות	374.49	371.16
יפה	484.65	475.30
כוכב	311.83	305.78
כהל	133.14	130.54
כלנית	656.87	645.36
כספית	282.11	280.01

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון
כרמל	140.10	137.91
כתר	1262.03	1243.85
להב	5023.37	4926.19
למסחר	133.77	132.34
לטיף	342.97	336.28
לקס	2063.04	2021.79
לשם	409.95	407.23
מבחר	1477.95	1450.14
מבטח	4206.21	4179.05
מגר	271.77	269.89
מגוון	3927.29	3891.79
מור	1684.44	1673.27
מורן	896.88	885.92
מצה	25885.51	25497.47
מיתר	1099.61	1078.55
מכלול	101.13	99.21
מנוף	4828.22	4736.27
מעיין	792.46	777.72
מקשה	414.45	411.70
מרווח	133.65	133.16
מרום	1447.50	1430.34
נגה	157.56	155.24
נטיף	286.10	284.09
נסע	476.96	469.80
נילי	143.11	140.99
סביון	655.83	644.17
סגולה	148.50	145.47
סלע	402.09	399.42
סנונית	576.45	565.20
ספיר	395.07	387.42
סקיר	177.54	177.09
עדיף	375.00	367.94
עדית	795.22	789.42
עידן	524.12	516.52

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון
עובר	117.21	114.72
ענת	2401.38	2383.34
עמרני	547.45	536.78
עשהן	129.92	127.45
פיא	1715.30	1680.04
צבר	559.77	548.58
צופית	505.86	495.94
צוק	135.21	134.68
צביר	1216.89	1192.58
צביה	537.67	529.93
צברית	153.11	151.98
צריה	107.62	106.17
קלע	176.81	175.93
קשת	415.82	411.61
רבית	18228.56	18073.19
רימון	161.65	141.38
רקפת	911.79	897.10
רקף	459.56	438.48
שביט	488.48	479.12
שגיא	362.98	359.52
שפיר	107.20	105.10
שירה	467.84	463.65
שביר	464.61	455.98
שגב	499.71	489.84
שטר	737.35	731.87
שקד	196.69	193.86
תאנה	254.85	252.45
תדהר	528.70	526.75
תירוש	587.66	580.48
תמוזה	110.89	108.07
תמר	774.33	769.84
תמה	212.46	211.18
תרשיש	121.99	119.48
תשרי	564.75	562.36

פליי־אוף לאומית – מחזור 6 | עם יעקב אבימור

התחזית: הפועל ת"א אלופה בסיומה של עונה בינונית

מאת ברוך רגון

אף שנותרו שני משחקים לנעילת העונה וקרב האליפות פתוח, מוכן יעקב גרונדמן, חצי מגנות האיחוד הלאומי ומאמן שמשון ת"א, להעיז ולקבוע את האלופה. התחזית של „יענקל'ה היא הגיונית: הכתר יונח על ראשה של הפועל ת"א. הנימוק המקצועי: „כל מעידה של מכבי נתניה משחקת לידי ת"א ואילו כשלון תל־אביבי יכול, אולי, להגדיל את המתח, אולם לא יחזק את ה„ורמים" מהפיסגה. זה יתרון מוראלי ופסיכולוגי חשוב מהיעוד, שת"א תזכה באליפות, בכל מקרה, אם תנצח מחר. היציבות והיכולת הטובה של התל־אביבים במחזורים האחרונים מהוות עבורם קלף במחוך".

גרונדמן מגדיר את עונת הכדורגל, שהלקה התחתון כבר הסתיים, כעונה בינונית. „אינני יכול להצביע על תופעה חיובית חריגה בעוד שבצד האכזבות הרשימה די גדולה". ההישג המקצועי המרשים ביותר, לדעתו, שייך להפועל ת"א, שהשכילה לסגור פיגור של שמונה נקודות ולחלוף על־פני נתניה. הנקודות האפורות־שחורות של העונה, לדעת גרונדמן, הן בריחת הקהל מהיציעים, אי־גילוי כוכבים חדשים בקבוצות, חוסר אטרקציה ברוב המשחקים והירידה הדראסטית ברמתן של כמה קבוצות גדולות. „העובדה, כי קבוצות מושכות קהל כמו מכבי חיפה, בית"ר ירושלים, מכבי ת"א ובני־יהודה נשרו לבית התחתון לאחר מפגני חולשה בכל השלבים, הוציאה את העוקץ מהליגה והביאה לירידה בכמות הצופים", הוא סבור.

גרונדמן מדגיש, כי בריחת הקהל היא התופעה המדאיגה ביותר. היא נובעת להערכתו לא רק מהרמה אלא גם מהמחירים הגבוהים יחסית של הכרטיסים „ההופכים את הצפייה לברדק ומאלצים אותו להסתפק בצפייה למגרשים במקום הופעה קבועה ביציעים". הפתרון שלו הוא, איפוא, שילוב של שיפור רמת הקבוצות עם דאגה לנוחיותו של הצופה והפיכת כרטיס הכדורגל למצרך עממי.

גרונדמן גורס, כי מוקדם עדיין להסיק מסקנות חד־משמעיות לגבי מידת ההצלחה של שיטת הפליי־אוף, הוא מציע לבחון אותה רק לאחר הרצה של שנה נוספת. „כדי לנטרל השפעות עונתיות מיקריות ולקבל בסיס להשוואה". הוא מצדד מקצועית בשילוב כדורגלנים זרים, אולם מתנה את פתיחת השערים בהכנסות משענת כלכלית לקבוצות. „אם נביא שחקנים זרים ולא נוכל לשלם להם ולישראלים במועד, לא נשיג מאומה", הוא אומר.

הפועל חולון – בית"ר ת"א: לבית"ר קבוצה טובה העונה, אולם הביתיות של חולון תאזן הכוחות. צפוי משחק פתוח ומעניין. התחזית: תיקו.

הפועל ת"א – הפועל באר־שבע: באר־שבע היא אחת ההפתעות הנעימות של העונה. יש לה קבוצה מעולה בעלת מוטיבציה ויכולת הבקעה. עם זאת, היתרון יהיה של ת"א. התל־אביבים יודעים, כי האליפות תלוייה אך ורק בהם ולא יחמיצו אותה. התחזית: נצחון לת"א.

מכבי נתניה – הפועל פ"ת: הורשות, שיורמו כל העת לנתניה מאריצתה „בלומפילד", לא יעמדו לשגעה לכתר. פ"ת תוכל לנצל את התיסכול הנתנייתי כדי לחלץ נקודה. התחזית: תיקו.

שמשון – הפועל כפ"ס: קבוצתי, שמשון, זקוקה לנקודה אחת כדי להבטיח לעצמה את המקום הרביעי ולא תאבד את ההזדמנות. התחזית: תיקו.

הליגה הלאומית

	הקבוצה	משי'	נצ'	תיקו	הפס'	שערים	נק'
	בית עליון						
.1	הפועל תל־אביב	31	17	9	5	22–39	60
.2	מכבי נתניה	31	15	11	5	33–53	56
.3	הפועל באר־שבע	31	13	12	6	19–31	51
.4	שמשון תל־אביב	31	12	11	8	31–34	47
.5	הפועל כפר־סבא	31	11	12	8	29–33	45
.6	הפועל פתח־תקוה	31	11	10	10	39–43	43
.7	בית"ר תל־אביב	31	9	13	9	35–38	40
.8	הפועל צפרירים	31	7	13	11	34–28	34

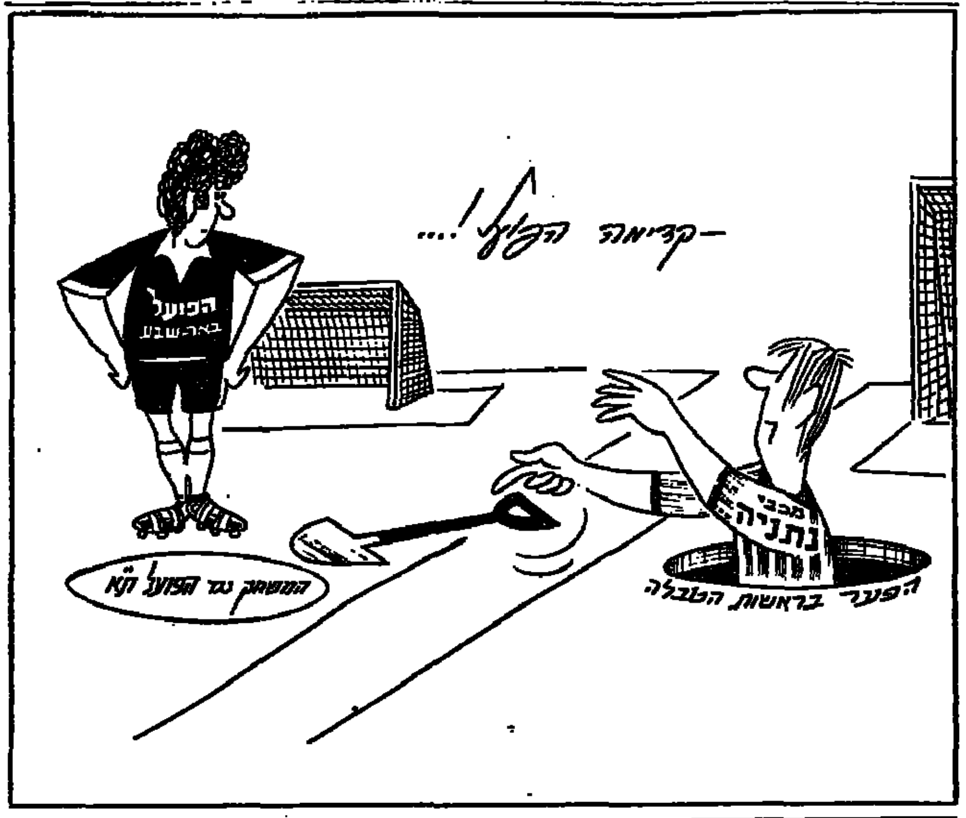

כדורגל אירופי – הנבחרות בנעלי הקבוצות (1)

שלוש אלופות עולם מסתערות על הכתר הנטוש של צרפת

אליפות אירופה לאומות

מאת שמואל טל

השבוע הסתיים סיפורן של הקבוצות בגביעי אירופה בכדורגל. הזירה התפנתה למפעל הגדול והחשוב – אליפות אירופה לאומות – הנחשב שני בחשיבותו אחרי הגביע העולמי.

את הזינוק לטורניר הגמר יתן ב־10 ביוני. מערב גרמניה המארחת תתמודד בדיסלדורף מול איטליה. על־פי ניסיון העבר צפוי מאבק מעניין, מרתק ומותח.

נראה, כי לא יהיה זה המאבק המעניין היחידי בטורניר, בסיומו (ב־25 ביוני) תקבע אלופת היבשת לארבע השנים הבאות. מבט על הרכב שני הבתים מורה, כי לטורניר הגמר הגיעו הנבחרות הטובות ביותר של היבשת, להוציא אולי את האלופה המודחת, צרפת. זה מבטיח מלחמה בכל משחק.

בית א' למשל כולל שתי אלופות עולם לשעבר, מערב גרמניה ואיטליה, שזכו גם באליפות היבשת בשנים עברו. לצידן יופיעו דנמרק, שהוצגה לעולם במלוא תפארתה במונדיאל האחרון במקסיקו, וספרד – הפיינליסטית של האליפות הקודמת, – שיש להיזהר ממנה בכל עת.

בבית ב' תופיע אלופת העולם לשעבר, נבחרת אנגליה, לצד סגנית אלופת העולם פעמיים ברציפות, נבחרת הולנד, לצד נבחרות ברה"מ ואייר, היכולה להתהדר בתואר ה„סינדרלה" של טורניר הגמר.

הטורניר יהיה, כמובן, גם מצעד של כוכבים. יוליך אותו ההולנדי רוד חוליט, כדורגלן השנה באירופה, שהוכיח העונה את יכולתו הן במדי קבוצתו האיטלקית, מילאן (אותה הנהיג לאליפות), והן במדי הארנג' של נבחרתו, אותה הוא מקווה להחזיר לפסגה לאחר שנות דעיכה והדיכה במקום.

לצידו של חוליט יופיעו כדורגלנים מעולים דוגמת האנגלים ג'ון בארנס, פיטר בירדסלי ובראיין רובסון, האיטלקי ג'יאנלוקה ויאלי, הדנים לאודרופ, לארסן ואלקיירה, ה„עייט" הספרדי בוטרגניו ועוד רבים וטובים. כמו בכל אירוע צפויה גם „זריחתם" של כוחות חדשים עבורם תהווה גרמניה פריצת דרך לפסגה העולמית.

אליפות אירופה לאומות היא מפעל חדש יחסית. הגמר הראשון נערך בפאריס ב־10 ביולי 1960. מאז ועד היום, מדי ארבע שנים, נערכו עוד שבעה משחקי גמר. אלופת היבשת הראשונה היתה נבחרת ברה"מ. היא ניצחה בפאריס את יוגוסלאוויה 1:2 לאחר הארכה. את כל שלושת השערים הבקיעו השחקנים הסובייטים. מאטרבלי ופונדלניק לזכותם ונאטו הבקיע שער עצמי לרשתו של מי שנחשב כגדול שוערי תבל, לב יאשין.

ארבע שנים לאחר מכן, ליתר דיוק ב־21 ביוני 1964 במאדריד, התייצבה שוב ברה"מ למשחק הגמר, הפעם מול המארחים מספרד. התוצאה בסיום 1:2 לספרד משערים של פרדאל ומרסלינו מול שער מצמק של קשיאנוב.

בגמר של 1968 ברומא נאלצו שתי הנבחרות שהגיעו למעמד זה – איטליה ויוגוסלאוויה – להתמודד פעמיים. ב־8 ביוני הן נפרדו בתיקו 1:1 וכחלוף 48 שעות הבקיעו ריבה ואנסטסי את הנצחון להבריחם השאירו את הגביע בבית.

18 ביוני 1972. הרוסים שוב בגמר הפעם בבריסל נגד מערב גרמניה. לרשות הגרמנים עמד הרכב מעולה, שכלל בין היתר את בקנבאואר, ברייטנר, נצר ומילר, ואלה לא התקשו להכניע את הרוסים 0:3 משעריהם של מילר (2) ווימר.

ארבע שנים לאחר מכן הגיעו שוב הגרמנים לגמר, אלא שהפעם נתקלו בנבחרת צ'כית נוקשה ולוחמת, שהצליחה להעביר את הגביע לפראג. משחק הגמר בבלגראד הסתיים בתיקו 2:2 לאחר הארכה ורק בדרך קרב מן הנקודה הלבנה ניצחו הצ'כים 3:5.

הגביע חזר לגרמניה ב־22 ביוני 1980 לאחר נצחון נאה על בלגיה 1:2. גיבור הנצחון הפעם היה החלוץ הענק הורסט הרובש, שהבקיע את שני השערים מול שער בודד של ואנדר־אייקן.

לפני ארבע שנים בפאריס הופיעה נבחרת צרפתית נוצצת עם רביעיית קישור מעולה, שכללה את פלאטיני, ז'ירס, טיגאנה ופרננדז. היא לא התקשתה להביס בדרך לגמר את כל יריבותיה ובתוך 90 דקות הסיום ניצחה את ספרד 0:2 משעריהם של בלון ופלאטיני. הגביע נשאר בפאריס.

הפעם לא תתייצב צרפת להגן על תוארה. האם תהיה לאירופה אלופה חדשה ב־25 ביוני, או שמא תהיה זאת אחת מהנבחרות, שכבר זכו בתואר בעבר?

(כתבה ראשונה בסידרה)

פליי־אוף ארצית – מחזור 6 | עם יעקב גרונדמן

רק ייבוא שחקנים יעצור הנסיגה בכדורגל הישראלי

מאת שמואל טל

„רמת הכדורגל הישראלי ירדה באופן דראסטי", טוען יעקב אבימור, מזכיר מועצת פועלי עפולה ואוהד ספורט מושבע.

לאבימור יש דעות נחרצות על הספורט הישראלי. הוא מעיד על עצמו כ„חולה" ספורט החל מגיל צעיר. בעבר הוא שיחק כדורגל בקבוצת הפועל עפולה ובהמשך הוא מונה ליו"ר מחלקת הכדורגל של האגודה.

אבימור היה רוצה לראות את הכדורגל מפותח יותר בעיירות הפיתוח ובמגזר הערבי: „הכדורגל חשוב במיוחד לבני הנוער בעיירות הפיתוח. הוא נותן תשובה לצעירים מעוטי־יכולת וגורם לבילוי נהדר לרוב התושבים. במגזר הערבי עדיף לי שהתושבים יעסקו בכדורגל ובכך אולי תמנע נטייתם לעסוק בדברים לא נחוצים".

רמת הכדורגל הישראלי מדאיגה את אבימור. לדעתו, רק תנועת יבוא שחקנים זרים יגרום לעצירת הנסיגה: „השחקנים הזרים יעלו את הרמה ויחדירו את האוהדים למגרשים". הוא מסביר ומוסיף: „אני לא פוחד מתשלומים גבוהים. במזרח־אירופה יש שחקנים מעולים שבארץ ידרשו פחות מהישראלים".

אבימור חושש, כי ירידת הרמה תפגע בהמשך בהכנסות הספורטוטו: „הספורט חי מהטוטו, שמתקיים בזכות הכדורגל. לכן, יש להחזיר את הקהל למגרשים ולמנוע את הפגיעה בענף".

מזכיר מועצת פועלי עפולה מעיד על עצמו כאוהד „שרוף" של הפועל בית־שאן והפועל טבריה. „אני מחזיק אצבעות לטבריה ומאמין ביכולתה לעלות לליגה הלאומית. עלייתה תוסיף רבות לישובי עמק יזרעאל ואני מאמין שכבר מחר יחול שינוי בפיסגה.

הפועל יהוד – הפועל ר"ג: לשתי הקבוצות אין עניין במשחקי הליגה. המשחק יהיה התקפי ויהוד תנצח בזכות הביתיות. התחזית: נצחון ליהוד.

הפועל ירושלים – מכבי שעריים: הירושלמים יהיו בלחץ. הם עדיין זוכרים את הטראומה של השנה שעברה. הם ישחקו בעצבנות רבה ושחקני שעריים לא יתקשו לחלץ נקודת ליגה שתספק גם את המקומיים. התחזית: תיקו.

הפועל חיפה – מכבי יבנה: חיפה מתקשה בשבועות האחרונים לנצל את יכולתה הטובה מסוף משחקי הליגה. העצבנות תפגע בחיפאים קשות ואני מאמין ששחקניה המנוסים של יבנה יצליחו לחלץ נקודת ליגה. התחזית: תיקו.

הפועל טבריה – הפועל חדרה: טבריה טובה יותר ויש לה את התנופה העילה ביותר בליגה הארצית. הטבריינים יזכו בנצחון רב שערים ויחלפו ואני מקווה שהם ינצלו מעידה אפשרית של הפועל חיפה ויטפסו למקום השני המוליך לליגה הלאומית.

הליגה הארצית

	הקבוצה	משי'	נצ'	תיקו	הפס'	שערים	נק'
	בית עליון						
.1	הפועל ירושלים	31	20	5	6	32–58	65
.2	הפועל חיפה	31	18	8	5	20–32	62
.3	הפועל טבריה	31	18	6	7	41–65	60
.4	מכבי יבנה	31	15	7	9	27–35	52
.5	הפועל חדרה	31	12	8	11	43–49	44
.6	מכבי שעריים	31	12	7	12	40–40	43
.7	הפועל רמת־גן	31	11	8	12	32–30	41
.8	הפועל יהוד	31	7	12	12	50–40	33

הוגו סאנצ'ז – מקסיקאי בפעולה עבור ריאל מאדריד

הוגו סאנצ'ז המקסיקאי של ריאל מאדריד ו„מלך השערים" של הליגה הספרדית, חולף על פני שוער מילאן, האלופה האיטלקית הטריה, גאלי, אך מחמיץ. מילאן ניצחה במשחק הרעים 1:2, משעריהם של האיטלקי בורגי וההולנדי רוד חוליט

השער שהעניק את הגביע לאיינדהובן

יאנסן ההולנדי מבקיע את הפנדל האחרון שהעניק את הגביע לקבוצתו בגמר גביע אירופה לאלופות

הגמר האירופי בכדורסל מ„חוץ לתחום" לטרייסר אורטז ופרטיזן

מאת משה כהן

כבר עתה ברור: בשנה הבאה יהיה בית הגמר של גביע אירופה לאלופות בכדורסל שונה לגמרי מזה של העונה האחרונה ונצטרך להכיר שחקנים חדשים בעלי מנטאליות שונה.

העובדה הבולטת ביותר היא שטרייסר מילאנו לא תשחק בשנה הבאה בגביע אירופה לאלופות. קבוצת הפאר האיטלקית נוצחה במפתיע בסידרת משחקי גמר הפליי־אוף ע"י פזארו. רוב פרשני הכדורסל באיטליה היו בטוחים לפני סידרת המשחקים בין שתי הקבוצות, כי הניסיון העצום של מנגין, פרמייר, מקארו ודאגנוני יאפשר לטרייסר לזכות שוב בכתר האליפות.

אולם, עייפות החומר של השחקנים הקשישים באה לידי ביטוי דווקא ברגעים המכריעים ופזארו שהחליפה במהלך העונה את שני שחקניה הזרים, זכתה לבסוף בכל הקופה. אין ספק, כי הדבר מסמל את סוף העידן של „זקני" טרייסר מילאנו, שרובם לא ימשיכו קרוב לוודאי ללבוש את המדים האדומים של אלופת אירופה.

אמנם, טרייסר זכתה בגביע אירופה לאלופות, אבל הדבר לא מעניק לה זכות הופעה במשחקי גביע אירופה בשנה הבאה. ראשי פיב"א החליטו לפני שלוש שנים, כי רק אלופות המדינות יופיעו בגביע אירופה לאלופות. זאת, כיוון שמשחקי גביע אירופה מסתיימים לפני משחקי הליגות השונות באירופה וזכיה של קבוצה בכתר האירופי עלול לגרום לה לוותר על האליפות בארצה למען קבוצה אחרת. הטובלת הראשונה מהגזירה הספשית הזאת היתה ציבונה זאגרב, שלא נטלה חלק במשחקי גביע אירופה למרות זכייתה בקלות רבה בגביע אירופה לאלופות לפני שנתיים. ציבונה הפסידה באותה שנה את כתר האליפות ביוגוסלאוויה לזאדאר, לאחר שדראזן פטרוביץ ה„איום" לא נטל חלק במשחק המכריע. מאז לא הצליחה קבוצת הפאר של הכדורסל היוגוסלאוי לזכות שוב בכתר.

בשנה שעברה הצליחה פרטיזן בלגראד לזכות בכתר והשנה עשתה זאת יוגופלאסטיקה, שגברה במשחקי הפליי־אוף על פרטיזן בלגראד ללא קושי. יוגופלאסטיקה שיחקה השנה בארץ מול הפועל ת"א ונוצחה במשחק העליה המכריע לחצי גמר גביע קוראץ'. בהמשך נוצחה הפועל ע"י „ציבונה (פטרוביץ') זאגרב.

הכדורסל היוגוסלאוי הוא הסובל העיקרי מהחילופים התכופים של האלופות, שכן בגביע אירופה הניסיון מהווה מרכיב מרכזי בהצלחה וקבוצות זאדאר ופרטיזן נאלצו לשלם מחיר לימוד יקרים. סביר להניח, שגם צעירי יוגופלאסטיקה ישלמו שכר לימוד יקרים ועד שהם ילמדו תהליך אותם חברת שחקנים צעירים מעיד אחרת, אבל זהו היופי בכדורסל היוגוסלאוי.

לדעתי, גם פזארו תשלם שכר לימוד גבוה, כיוון שלקבוצה אין מסורת הופעות בגביע אירופה לאלופות וטרייסר מילאנו עשתה חייל במפעל היוקרתי הזה בעיקר תודות לניסיון העשיר של כוכביה.

גם אורטז הצרפתית במורחות. האלופה הצרפתית המפתיעה מהרי הפירנאים סבלה השנה מירידה חדה בכושר ובמוטיבאציה של כוכביה הדבר עלה לה בכתר האליפות. הזוכה היא לימוז', שהודחה לפני שנתיים מהכתר ע"י אורטז. יתכן שנפילתה של אורטז מסמלת סיום תקופה בכדורסל הצרפתי. הקבוצה הסימפאטית שיגעה בשלוש השנים האחרונות את אזור דרום־מערב צרפת ורבים התקשו להבין כיצד בציבי עירה חקלאית המונה 11,000 תושבים הצליחה לשגע את הכדורסל הצרפתי. סביר להניח, כי החל מהעונה הבאה ישוב משחק הרוגבי להלהיב שוב את חקלאי האזור.

לימוז' זכתה השנה גם בגביע אירופה למחזיקות גביע ואם שחקני הרכש שלה ישארו, יהיה מעניין לראות את האלופה הצרפתית החדשה בפעולה. לימוז' שיחקה בגביע האלופות לפני שנתיים ואז היא לא עברה הצגה מרשימה, אבל הסל מהגי מרחוק של סנגאל הגיח למעקה את מכבי ת"א במשחק הגמר. השנה זכתה לימוז' בצורה מרשימה. גם בגביע אירופה למחזיקות גביע.

ברצלונה שהדוותה את אכזבת משחקי בית הגמר פיצתה את אוהדיה הקנאים בזכיה בכתר האליפות. סאן־אפיפניו וחבריו הצליחו לגבור בתום מאבק מותח של המיסה בשחקים על יריבתם המושבעת, ריאל מאדריד. לדעתי, בשנה הבאה כבר לא תפסיד ברצלונה בצורה מסיטית במבצרה הביתי ושחקניה כבר יהיו יעילים ובעיקר – מנוסים יותר.

ביוון תמשיך ארי"ס סאלוניקי לשגע את אוהדיה הקנאים הפעם כבר נראה קבוצה מנוסה יותר ובחוקה מעות לסלים. צריך לזכור, כי הענק הרוסי מושונוב יהיה רשאי ליטול חלק במשחקי גביע אירופה, לאחר שהיוונים הוכיחו, כי אימו „יוונית.

בגרמניה זכתה סאטורן קלן בקושי רב בתואר האליפות והפוטנציאל העצום של הקבוצה עשוי לבוא לידי ביטוי מעשי יותר בעונה הבאה. בהולנד שוב זכתה דנבוס בכתר האליפות וסביר להניח שבשנה הבאה לא יפקוד את האלופה ההולנדית שוב הביש מזל של פציעת שחקנה הטוב ביותר.

אולם, השינוי הבולט ביותר יהיה בשובה של האלופה הרוסית רבת המוניטין, צ.ס.ק.א מוסקבה לזירת המשחקים. השנה נעדרה אלופת ברה"מ מהמשחקים בגלל החלטת ראשי איגוד הכדורסל הרוסי להתרכז בהכנות לאולימפיאדת סיאול. צ.ס.ק.א הרויחה מהכתר לאחר שלוש שנים את יריבתה המושבעת מליטא, ז'אלגיריס קובנה, שללא הארווידס סאבוניס הפצוע (כעת מנבה את מלוו באה"ב) לא הצליחה להוות יריב של ממש לקבוצה הרוסית.

עפולה בכדורסל בסכנת פירוק

מאת משה כהן

„הפועל עפולה תתפרק אם איגוד הכדורסל לא ישנה את העונש החריף שהוטל עליה", הודיע אתמול מזכיר מועצת פועלי עפולה, יעקב אבימור.

בעפולה סוערות הרוחות מהחלטה להמתיק את עונשה של מכבי ראשל"צ ולא להתחשב בהפועל עפולה. „קשה להבוא קבוצה שלא עברה על תקנון התשלומים. למכבי ראשל"צ ויתרו ואיתנו התחשבו", קבע אבימור. הוא פנה למזכ"ל הפועל, יצחק אופק, שיפעל להמתקת העונש. עפולה גם פנתה ליורם אהרונוביץ ואיתן חפר שיעלו את הנושא לדיון בפני נשיאות האיגוד. „אם רק עפולה תהיה הקורבן של עבירות על תקנון התשלומים אז נתפרק. צריך לזכור שיש לנו 500 כדורסלנים הפעילים ב־17 קבוצות", הוסיף אבימור.

איזיה תומאס ניצח הסלטיקס ב„גארדן" הלייקרס מוליכים כבר 0:2 מול דאלאס

איזיה תומאס, הענק אחד ליגה אתמול ב„גארדן" בבוסטון, נצחון לקבוצתו דטרויט פיסטונס, על הסלטיקס, בשקלע 35 נקודות והביא לה בסיבוב בנצחון 96:104. המשחק נערך במסגרת גמר המזרח. הנצחון העניק יתרון משמעותי לפיסטונס העומדים לשחק במשחק הנוסף הערב בגארדן של בוסטון לפני שיארחו את שני המשחקים הבאים אצלם בבית. המשחקים נערכים בשיטת הטוב משבעה משחקים.

האלופה לוס־אנג'לס לייקרס, עלתה ליתרון 0:2, לאחר שגברה גם במשחק השני ב„פורום" באינגלווד, כשגברה על דאלאס 101:123 במסגרת גמר הבית המערבי.

צ'יקינו מבנפיקה נאבק באוויר עם ויסקאל מאיינדהובן

נצחונות קשים לקאש ולאקונט

ביום הרביעי של אליפות צרפת הפתוחה בטניס, ברולאן גארוס בפריס, נאלצו פאט קאש מאוסטרליה ואנרי לאקונט מצרפת להפך פיגור של 2:1 במערכות כדי לנצח את יריביהם הנחותים לאחר חמש מערכות.

אלוף ווימבלדון קאש, המדורג רביעי באליפות זו, ניצח את הספרדי האדוייר סאנשז 3:6, 6:3, 6:4, 2:6, 5:6 במשחק שארך שלוש שעות ו־45 דקות.

לאקונט ניצח את הטניסאי היוגוסלאבי, ברונו אושמאר, שעלה מהמוקדמות לאחר שהפסיד את שתי המערכות הראשונות 3:6, 1:6 וניצח בשלוש המערכות הבאות.

את הפתעת היום הרביעי חוללה ספרדיה בת 16 בשם סאנשז שהדיחה את המדורגת תשיעית באליפות, האמריקנית לורי מקניל בשלוש מערכות.

קודם לכן הודחו המדורגים 8 טים מאיוט, מארה"ב על ידי גוסטבסון השוודי 6:7, 6:4, 6:4 ואנדרס גומז מאקוואדור המדורג 13 על ידי אולגו כהאמיקי בארבע מערכות.

דבר
הכתרת
„ספורטאית השנה" 1987
מיניגימנסטראדה ע"ש אריה ושניה ז"ל
בשבת (28.5.88) בהיכל הספורט ירושלים, שכונת מלחה
תוכתר המתעמלת רוויטל שרון כספורטאית השנה 1987
הטקס ייערך ב־10 בבוקר
במעמד:
שרת הבריאות – שושנה ארבלי־אלמוזלינו
(יו"ר חבר השופטים)
מזכ"ל „הפועל" – יצחק אופק
עורך „דבר־ספורט" – אהרן להב
לספורטאית השנה ולמאמנת השנה –
רלי בר־גורן (בן־יהודה)
יוענקו כרטיסי טיסה לאירופה, תרומת חברת „הסתור" בע"מ
בתכנית:
★ מופעי ראווה בהתעמלות אומנותית
★ אקרובטיקה
★ הופעות נבחרות ישראל בהתעמלות בהשתתפות 20 קבוצות מכל הארץ
הפרסים למיניגימנסטראדה בחסות החברה הסקוטית, משווקי מוצרי „סיגרם" שיבס ריגל – סברה
הכניסה חופשית

مكان الأصل

רואה חשבון (בן 50)
בעל נסיון רב בתחומי
תיירות ומסחר בארץ ובחו"ל
שולט בעברית ובאנגלית
מתפנה בקרוב
בהצעות רציניות בלבד
נא להתקשר
052-88384 בשעות הבוקר

דרוש
טכנאי אלקטרוניקה
עד גיל 28 נסיון בעבודה
עם מיקרו־מחשבים, מעגלים
דיגיטליים, אנלוגיים, בקרת מנועים,
יכולת לחשיבה ועבודה עצמאית, נסיון
מוכח של 5 שנים.
תנאים טובים
למתאימים ת.ד. 30246 ת"א
מיקוד 61203

לחברה מובילה בענף המזון
דרוש:
איש מכירות
לאזור חיפה
★ צעיר, נמרץ ובעל רכב.
★ תינתן עדיפות לבעלי נסיון במכירות והשכלה אקדמאית.
נא לפנות היום או למחר לטלפון 04-525214-5

לחברה מובילה בגוש דן
דרוש
מכונאי צ.מ.ה מנוסה
לפנות למדי בטלפון 03-9222018

איתם איתור מועמדים
עבור לקוחותינו
★ **מזכירת מנכ"ל**
לחברה בינלאומית
• שליטה מצויינת בעברית ובאנגלית + הדפסה
★ **מזכירה שניה לשעות אחה"צ**
לחברה להשקעות ע"י אפקה
• שליטה מצויינת באנגלית ובעברית + הדפסה. אמינה.
נא להתקשר טלפונית לגבי חוה רודניק
בימים א'-ה' 10.00-14.00 טל: 052-576676
רח' סוקולוב 59, הרצליה 46380, טל. 052-576676
הכתובת למזכירות בכירות

לחברת **מזל"ט** בע"מ דרוש:
מנהל שיווק אזורי
כישורים נדרשים:
- מהנדס או בוגר מנהל עסקים (שיווק).
- שפות ספרדית ואנגלית (כתיבה ודיבור שוטף) הכרחי.
- נסיון קודם בשיווק, לפחות 5 שנים, כולל מו"מ, ניהול חוזים.

נא לשלוח קורות חיים (בכתב יד) בצרוף מסמכים לתמר לת.ד. 1666 חולון (סודיות מובטחת).

למשרד רואי חשבון בתל־אביב
דרושים
1. **מנהלי ביקורת** (מנג'רס)
2. **מבקרים בכירים** (סניורס)
בעלי נסיון רב בניהול ביקורת של חברות ציבוריות גדולות
3. **מבקרים מצטיינים**
בעלי נסיון של שנתיים לפחות
תנאים טובים ומעניינים
נא לפנות מיידית בכתב בצירוף קורות חיים לת.ד. 22865 ת"א

לבנק מסחרי בתל־אביב
דרוש
ח ש ב
רצוי נסיון בתחום הבנקאי
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 1992 תל־אביב

לסנו — החברה הדרומית לשיווק בע"מ — בהוד השרון
דרושים:
נהגים
שכירים ועצמאיים
בעלי רשיון נהיגה של משאית מעל 15 טון להלוקת סחורות בחנויות.
מועמדים בעלי נסיון והמלצות ממקומות עבודה קודמים המתגוררים בפתח־תקוה, הוד־השרון, כפר־סבא ורעננה יפנו טלפונית ל־052-38111 למר פלד לקביעת ראיון.

לחברת בטוח בת"א
למחלקה הימית
דרוש:
ראש מדור תביעות
הכישורים הדרושים:
★ נסיון מוכח וידע רחב בענף הבטוח הימי.
★ בוגר המכון לבטוח – יתרון.
המועמדים מתבקשים לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 25286, ת"א 61252 עבור "ראש מדור תביעות"
– סודיות מובטחת –

למוסד בנקאי בת"א
דרושות:
מזכירות
למשמרת אחה"צ
★ השכלה תיכונית מלאה
★ ידיעה טובה בשפה האנגלית.
★ הדפסת עברית שוטפת.
★ רצוי נסיון במזכירות
העבודה במשרה חלקית
בין השעות 14.00–18.00.
המעוניינות תפנינה בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 23032, ת"א 61230 עבור "מס' 780"

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המפרסמים צפויים לעונש על פי החוק.

לעבוד כמו מלך... במלון המלך שלמה.
למלון הכי הכי... באילת
לעבודה במחלקת משק הבית דרושים/ות
• **חדרניות** נסיון קודם אינו הכרחי
• **טבחים** בעלי נסיון מקצועי מוכח
תנאים טובים, כולל דיור במקום, ינתנו לעובדים שיימצאו מתאימים.
ראיונות יתקיימו ביום ב' 30/5/88 בין השעות 09:00-17:00 במשרדי ישרוטל, רח' המרד 29 (בית התעשיינים) תל-אביב.
ישרוטל ניהול מלונות בע"מ

לשרות תדיראן
דרוש:
טכנאי קרור
עצמאי (קבלן)
★ לשרות מזגנים – באזור המרכז.
★ בעל רכב.
לקביעת ראיון נא להתקשר
ל־03-5575098 – זנט

ל-"דפי תפוז"
מדריך העסקים המסווג גם לפי רחובות
דרושים
רוכשי מודעות מיומנים
עדיפות לבעלי נסיון
לאזור חיפה והצפון: (לפנות למקסים)
טל: 04-668773/660745
לאזורי: השרון, ראשון, רחובות, אשדוד, אשקלון.
(לדורית) טל: 03-663898/661303
עמלה גבוהה
אפשרות למשכורת בסיסית למתאימים

לחברה מסחרית גדולה בת"א
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות
הכישורים הדרושים:
★ סוג 3 בהנהלת חשבונות.
★ נסיון מקצועי של 4 שנים לפחות.
★ יכולת עבודה עצמאית.
★ מגורים באיזור המרכז.
★ העבודה במשרה מלאה.
נא לפנות בכתב יד בפרוט קורות חיים לת.ד. 9175, ת"א 61009

דרוש/ה
למבצע
קידום מכירות
באמצעות הטלפון
שעות העבודה:
17:00-21:00
הכנסה גבוהה למתאים/ה
טלפון: 03-251626

מ.מ.י.ר בע"מ המכללה ללימודי שיווק ומינהל רפואי
מסתיימת ההרשמה
לקורס ב', להכשרת
מנהלי מכירות
בענפי הרפואה
הקורס ייפתח ב־5.6.88* ויימשך כ־14 שבועות.
הלימודים בשעות הערב פעמיים בשבוע.
לבוגרי הקורס – סיוע בהכוונה לעבודה.
ועדת קבלה תתקיים ביום א' 29.5.88 וביום ב' 30.5.88, בשעות: 16–19, במשרדי חברת "מ.מ.י.ר" בע"מ, רח' בן־יהודה 214, תל־אביב.
* מותנה במספר הנרשמים.

מעוז חברה לביטוח בע"מ
אם ברצונך להצליח
עשה החלטה בטוחה
חברת מעוז, חברת ביטוח בתנופה,
מקבוצת הביטוח של בל"ל מחפשת
מועמדים רציניים מגיל 24 ומעלה בעלי
השכלה של 12 שנות לימוד לפחות.
אנ נכשיר אותך בקורס משולב
לביטוח חיים, כולל תכנון פיננסי
פנסיוני ולביטוח אלמנטרי.
נסייע לך לעמוד במבחני רשוי
מתמחה של משרד האוצר
ובהבטחת הכנסה בשלבים
הראשונים של עבודתך כסוכן
החברה. נעזור לך להגשים
קריירה עצמאית.
טלפן לשרית: 04-510282/4.
ביטוח חיים עושים ב־ מעוז חברה לביטוח בע"מ

לתחנת הכח "רוטנברג" באשקלון
דרושים:
★ **מועמדים**
לקורס מפעילים
לעבודה במשמרת
הכישורים הדרושים:
* בוגרי 12 שנות לימוד
* מסיימי שירות בצה"ל
בריאות תקינה
מגורים באשקלון והסביבה
המועמדים יעברו מבחני קבלה;
למסיימי הקורס מובטחת עבודה קבועה
★ **מהנדס כימיה**
מגורים באשקלון והסביבה
★ **הנדסאי/טכנאי כימיה**
לעבודה במשמרת להפעלת מתקנים
כימיים בתחנת הכח.
מגורים באשקלון והסביבה.
המעוניינים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים,
אל מחלקת כח־אדם תיפעול דרום,
רח' החשמל 14, ת.ד. 25, ת"א.
מודעה זו מיועדת לנשים וגברים כאחד

חברת החשמל לישראל בע"מ

מזגני אריאל
מיזוג של כל היתרונות
דרושים:
1. מנהל עבודה למחלקת פח + נסיון בעבודות פח (חיתוך, כיפוף וריתוך נקודתי).
2. עובדי ייצור בעץ נסיון בעבודות פח (חיתוך, כיפוף וריתוך נקודתי).
3. עובדי מחסן אחרי שירות צבאי.
4. בחורים אחרי שירות צבאי לעבודה מאומצת, עדיפות לבוגרי בתי-ספר מקצועיים.
5. פקידה בעלת נסיון בעבודה עם קהל.
המעוניינים יפנו לטל: 332772, 338559, 03-338566.

טוב בשופר-סל
למחלקת השיווק והפרסום דרושה:
פקידת שיווק
• בעלת נסיון • השכלה תיכונית
• עצמאית, דינמית ובעלת יוזמה
• משרה מלאה
★ תנאי שכר טובים
מועמדות מתאימות מתבקשות
לפנות בכתב־יד, בפירוט קורות חיים,
לת.ד. 84 פתח־תקוה 49100
שופר-סל

קבוצת השמירה בע"מ
ליחידת אבטחה עילית
בנמל חיפה
דרושים
משוחררי צה"ל/משטרת ישראל/מג"ב:
• **לוחמים • מכ"ים/משק"ים • קצינים**
★ תושבי חיפה, הקריות, עכו, נהריה והסביבה.
★ פרופיל 65 ומעלה ★ גיל - עד 45.
תנאי שכר מצויינים + הסעות למקום העבודה וחזרה
בתום שנת עבודה - טיסה לחו"ל
הקבלה לעבודה מותנית במעבר קורס
ועדות קבלה תתקיימנה בימים ראשון (29.5.88) ושני (30.5.88), בין השעות 10.00-17.00, בנמל חיפה, במבנה מס' 12 (כניסה דרך שער פלמר).
על המועמדים להצטייד בתעודת זהות, פנקס מילואים, תעודת שחרור, פנקס שבר רג' תמונות.

למוסד ציבור גדול בחיפה
דרוש/ה:
עו"ד לתפקיד משפטי בכיר
הכישורים הדרושים:
★ נסיון מקצועי של 20 שנה.
★ יכולת ניהולית.
★ שליטה בשפות עברית ואנגלית,
ידיעת השפות צרפתית וגרמנית - רצויה.
המעוניינים/ות יגישו את מועמדותם בכתב.
בצרוף קורות חיים ותעודות, עד 15.6.88
לפי המען:
"תפקיד משפטי בכיר" ת.ד. 57 חיפה.

בוא ליצור כוח
לבעלי מקצוע מעולים יש מקום עבודה אצלנו

★ **מסגרים כלליים:**
בעלי נסיון בעבודות הרכבת דודים וצנרת.
ידיעה טובה בקריאת שרטוטים וביצוע עבודות הרכבה.
נסיון בעבודה עם כלי הרמה.

★ **מסגרים-מכונאים להרכבת ציוד מסתובב:**
מכונאים מעולים בהרכבת ציוד מסתובב גדול, כגון:
דחסנים, משאבות אנכיות ואופקיות, מניפות יניקות ולחיצות וכו'.
ידיעה טובה בקריאת שרטוטים וביצוע עבודות הרכבה.
נסיון בעבודות עם כלי הרמה.

★ **מסגרים-מכשירנים להרכבת ציוד מכשור מכני:**
ידיעה טובה בקריאת שרטוטים וביצוע עבודות הרכבה.
נסיון בהרכבת לוחות מיכשור.
נסיון בעבודה עם צנרת נחושת, נירוסטה ופלדה רגילה.

מקום העבודה: תחנת הכוח "רוטנברג" באשקלון.
לתושבי גוש דן מובטחת הסעה.
פנה אישית כל יום עד השעה 17:00, למר ריבקין, מחלקת כח־אדם
טל' 03-612910 או למר הלפרין בתחנת הכוח טל' 051-49210
כתובתנו: מחלקת כח־אדם, אגף הביצוע, רח' החשמל 16, ת"א.
מודעה זו מיועדת לנשים ולגברים כאחד.
בנה את עתידך איתנו!
חברת החשמל לישראל

לחברה דינמית
דרושים
מהנדסים
לתפקיד שיווקי טכני
הכישורים:
★ רקע ונסיון בהנדסת תהליכים/כימיה
★ אלקטרוניקה או פיסיקה הכרחי/
★ ידיעת השפה האנגלית הכרחית
התפקיד כרוך בנסיעות בכל רחבי הארץ
רכב צמוד לבעל התפקיד
נא לפנות בכתב-יד, בצירוף נסיון וקורות חיים לת.ד. 1144 תל-אביב 61010, עבור "מהנדסים".

האוניברסיטה העברית בירושלים
מכרז מס' 3/88
מנהל הרשות
למחקר ופיתוח
תאור התפקיד:
– קיום מגעים שוטפים עם קרנות ומשרדים בקשר לחוזי המחקר והמענקים באוניברסיטה העברית.
– ריכוז הטיפול ברמה המנהלית במענקי ובחוזי המחקר באוניברסיטה וניהול מאגר קרנות הפנים.
– אחריות כוללת על תקציב המחקרים והפצת המידע על קרנות המחקר.
– ניהול והפעלת המערכת הארגונית של הרשות למו"פ.
– סיוע לסגן נשיא למו"פ וועד מנהל הרשות בבצוע מדיניות המחקר באוניברסיטה.
דרישות התפקיד:
השכלה אקדמית ברמה של Ph.D. בתחומי מדעי הטבע ונסיון של 5 שנים לפחות בתחומי מחקר וניהול אקדמי. נסיון בניהול של פרוייקטי מחקר ידיעת השפות עברית ואנגלית על בוריין.
דרגה:
לפי כישורי המועמד.
את הבקשות יש להגיש עד ה־15.6.88 במעטפה סגורה לאגף כ"א האוניברסיטה העברית הר הצופים מיקוד–91905 ולציין ע"ג המעטפה את מס' המכרז.

להקמת תחנת הכח רוטנברג באשקלון
דרושים
★ **רתכים**
★ **מסגרים**
הכישורים הדרושים:
– בוגרי בי"ס מקצועי
– בעלי נסיון
בריאות תקינה
★ **מועמדים לקורס ריתוך**
הכישורים הדרושים:
– יוצאי צבא
– רצוי בוגרי בי"ס מקצועי
בריאות תקינה וראיה טובה
קיים הסדר הסעות למקום העבודה

למחלקת הרכבה חשמלית
באגף הביצוע במרחב הדרום
דרושים:
★ **חשמלאים מוסמכים**
ועוזרים
— בעלי רשיון בתוקף
— רצוי בוגרי בתי־ספר מקצועיים
המעוניינים יפנו אישית, עם תעודות השכלה
אל מחלקת כח־אדם ביצוע דרום,
רח' החשמל 16 ת"א קומה 12, כל יום בשעות
08.00 — 13.00
מודעה זו מיועדת לנשים וגברים כאחד

חברת החשמל לישראל בע"מ

משרד החוץ — מש"ב
משרד החוץ, המחלקה לשיתוף פעולה בינלאומי (מש"ב)
מבקשת מועמדים
לתפקידים הבאים
לאיוש בקיץ 1988:
1. הונדורס – מומחה למרעה והזנת בקר
2. הרפובליקה הדומיניקנית
מומחה למטעים (נשירים).
3. קוסטה ריקה – מומחה לפירות סובטרופיים (אבוקדו ומנגו) וידע בנשירים.
4. מאלווי – מהנדס מים להשקייה.
5. מאלווי – מהנדס השקייה בחקלאות.
6. ליבריה – רופא אף, אוזן וגרון.
7. רופא עיניים בסווזילנד
התפקידים מחייבים ידיעה סבירה של שפת מדינת השירות, תואר אקדמאי, נסיון מעשי של לפחות חמש שנים בתחום ההתמחות.
דרגת השכר 8–10 של הדירוג המקצועי בהתאם לכישורי המועמד, עם תוספת חו"ל, הוצאות דיור וחינוך ותוספות אחרות הנהוגות על פי התקשיר.
משך השליחות 24 חודשים.
הפניות בצירוף קורות חיים (מודפסים) חייבות להגיע אל משרדנו עד 10.6.88 על פי הכתובת: מש"ב – משרד החוץ – ת.ד. 13006, ירושלים, 91–130.

מזכירה כתבנית
למשרד עו"ד בתל-אביב שליטה בהדפסה עברית/אנגלית מעבד תמלילים א'-ב'
א-ה, 08.00–16.00
ניתן לפצל שעות עבודה
טל. (03)232536 03-221417

לדפוס יסמין בחולון
דרוש
סדר יד מדפיס בלט
ל-1/8 היידלברג
תנאים טובים
טלפונים 03-5560790 03-883429

למרכז שקום לנכים
דרושה
מורה מוסמכת/או מרפאה בעיסוק
לניהול מחלקה
★ נכונות לעבודה עם נכים
★ כושר ארגון וניהול צוות עובדים
★ ש"ע 07.30–14.30
לפנות: טל. 483111

לחברה גדולה בענף הבניה
דרושה
מזכירה
בעלת ידע בהדפסה עברית ואנגלית
– למשרה מלאה –
לטלפן 03-7519464

למושב בקעות דרוש
מציל
בעל תעודת מציל והחייאה • לינה במקום.
02-941270, 02-941869

קיבוץ כפר סאלד מחפש
אחות מוסמכת
להתקשר: במשך היום בין השעות 7.00 – 14.00 06-947510 06-947512,
בשעות אחה"צ ובשבת 06-947712.

למפעל מתן באזור בית דגן
דרוש לצוות אחזקה בעל כשורים ותעודות
חשמל—מסגרות
נא לפנות בכתב בצירוף פירוט קורות חיים לת.ד. 40 בית-דגן לידי י.ת. לפרטים נוספים
טלפון 03-985666 03-985227

לחברת יבוא ושיווק בתל-אביב
מנהלת חשבונות מנוסה ועצמאית
– משרה חלקית, 08.30–13.30 6 ימי עבודה
– ניסיון מגוון בעבודות הנהח"ש לסוגיהן
– ידע מעשי בהנהח"ש ממוחשבת – הכרחי
לקביעת ראיון נא להתקשר בין השעות 08.00 עד 13.00 לטלפון 03-321181.
סודיות מובטחת.

לקונצרן כללי
דרוש
מנתח מערכות בכיר
הדרישות התפקיד:
– מעל 8 שנות נסיון בתחום מערכות
– נסיון בתחום תוכנה בתחום הפיננסי הנהלת חשבונות
– נסיון בניהול צוות עובדים
– רקע בתכנות
– השכלה אקדמאית בתחום – כלכלה/חשבונאות/סטטיסטיקה
המעוניינים הרואים עצמם מתאימים לתפקיד זה, יפנו בכתב יד, בצירוף קורות חיים, לת.ד. 58427, ת"א 61500.

רשות הדואר
דרושים:
עורכי דין ומתמחים
בעלי נסיון קודם בתחום דיני העבודה, מקרקעין וחוזים.
נא לפנות בצירוף קורות חיים והמלצות לת.ד. 1283 ירושלים, 91012
העבודה בירושלים.
סודיות מובטחת.

למשרד נסיעות בתל-אביב
דרוש מנהל — שותף
למחלקת תיירות פנים
הנהלת אירוח בארץ, אירועים וימי כיף.
עדיף בעל ניסיון והישגים בנושא.
מעוניינים נא לפנות לת.ד. 1887 רמת-גן.

למפעל מצברים
דרושים
עובדי ייצור
תנאים טובים לחיילים משוחררים
אזור תעשיה חדש ראשל"צ
03-961559

למשרד אדריכל ברמת-גן
דרוש/ה
שרטט/ת
להתקשר:
אחרי 16.00 – 03-7512697,
אחרי 20.00 – 03-495802

מנהל מהנדס
מחשבים/מכונות
SIEMENS
ת.ד. 2689 נתניה.

מזכירת מנכ"ל
לחברת מחשבים מבוססת ורצינית, עם צוות צעיר ואוירה טובה.
צעירה בהרגלות, בעלת אינטליגנציה גבוהה, כושר ארגון, יחסי ציבור והופעה יצוגית.
עדיפות לבעלות שליטה באנגלית.
לפנות בכתב יד בצירוף קורות חיים לת.ד. 20139 תל-אביב 61201.

דרוש
ראש צוות טפטרים
לעבודה בחו"ל (ארץ מערבית)
★ נסיון: מוכח בטפטינג של לפחות 3 שנים
★ המלצות: לפנות בכתב יד לת.ד. 7595 חיפה 31074
לציין על המעטפה: ראש צוות טפטרים

למוסד טיפולי בירושלים
לילדים עם בעיות נפשיות
דרושים
1. **רכז ליחידה** של 14 ילדים,
דרישות: השכלה אקדמאית מתאימה וניסיון בעבודה במסגרת פנימייתית.
2. **מורים ועוזרי הוראה**
לחינוך מיוחד (בי"ס יסודי).
לפנות בשעות הבוקר בלבד.
לטלפון: 02-430998.

"בית-משפחתי"
ל-10 ילדים ונוער נכים
מחפש
אם — בית
המשפחתון לקויים בית זה
– התפקיד כולל טיפול פיזי וחינוכי בילדים
– יכולת להנהיג צוות עובדים קטן
– שעות העבודה בוקר אחה"צ והערב
– קיימת אפשרות של דיור במקום וכן עבודה לבן הזוג
המעונינים, בעלי השכלה על-תיכונית באחד מהתחומים של סיעוד, חינוך או שיקום, יפנו בכתב בצירוף תולדות חיים, לת.ד. 856 ירושלים, עבור "בית-משפחתי".

דרוש/ה
נציג/ת מכירות לשווק:
★ שרותי עיבוד נתונים בתחומים מנהליים/מסחריים
★ חבילות תוכנה בתחומים מנהליים/מסחריים
לפנות בכתב בפרוט נסיון לת.ד. 9286 מקוד 61092 ת"א

לתיאטרון הקאמרי
דרוש/ה
מאפר/ת
עם ידע ביצור פיאות, 5 שנים נסיון
מגורים בגוש דן.
המעוניינים נא לפנות לתיאטרון הקאמרי בין השעות 10:00–14:00
טל' 03-245211 למוטקה.

לחברת יבוא בתל-אביב
דרושה
מנהלת חשבונות
סוג 3
תעודה מועמדת, בעלת נסיון הכנת משכורות ובעבודה עם מחשב IBM 36,
משרה מלאה, 6 ימים בשבוע
לפנות בכתב יד לת.ד. 33037 ת"א 61330.

מלונות
לחברת מלונות דן בע"מ
דרוש/ה
פקיד/ת שכר
– עם ידע בהנה"ח
שעות עבודה 08.00–16.30
מתאימים/ות יפנו לטל' 03-641104

הועד המקומי שערי תקוה
מחפש
מזכיר/גזבר
בהצעות בכתב נא לפנות עד 20/6/88 למזכירות שערי תקווה ד.נ. אפרים מיקוד 44810

מעוז
חברה לביטוח בע"מ
אם ברצונך להצליח עשה החלטה בטוחה
חברת מעוז, חברת ביטוח בתנופה,
מקבוצת הביטוח של בל"ל מחפשת
מועמדים רציניים מגיל 24 ומעלה בעלי
השכלה של 12 שנות לימוד לפחות.
אנו נכשיר אותך בקורס משולב
לביטוח חיים, כולל תכנון פיננסי
פנסיוני ולביטוח אלמנטרי.
נסייע לך לעמוד במבחני רשוי
מתמחה של משרד האוצר
ובהבטחת הכנסה בשלבים
הראשונים של עבודתך כסוכן
החברה. מעוז לך להגשים
קריירה עצמאית.
טלפן לטל': 02-245222-5
ביטוח חיים עושים ב' מעוז

למוסד ציבורי גדול
במרכז הארץ
דרושה:
כתבנית
בשפה העברית והאנגלית
רצויה שפה נוספת
נא לפנות בצירוף קורות חיים לת.ד. 7093 ת"א מודעה מס' 569
פניות מתאימות יענו

לרהיטי מרס
דרושה
פקידת ניהול מלאי מחשב
★ תתקבלנה רק בעלות נסיון בניהול מלאי ממוחשב.
★ עדיפות לבעלות נסיון בתכנת חשבשבת.
שעות העבודה 08.00 – 13.00
לקביעת ראיון 03-836281.

טנא נגה
אזור התעשיה, באר-טוביה:
תעשית מוצרי חלב
גלידות ושלגונים
דרוש
א. **מנהל משרד יצור**
(טכנאי/הנדסאי תעשיה וניהול)
ב. **אחראים ומפעילי קוי יצור**
ג. **מחסנאי טכני** רצוי יוצא חי"א
(לעבודה במשמרות)
מגורים באזור שבין רחובות אשדוד אשקלון קרית-גת
בדבר פרטים נא לפנות לכח-אדם ת.ד. 497 קרית מלאכי 70900

למפעל במרכז הארץ
דרוש
כימאי
הכישורים הדרושים:
★ כימאי או מהנדס כימאי
★ בעל נסיון ביצור דבקים לשימוש תעשייתי
לפנות בכתב בצירוף קורות חיים ונסיון מקצועי לת.ד. 168 רמלה
עבור מנהל כח אדם

משרד העבודה והרווחה
שרות מבחן למבוגרים
דרושים/ות
עובדים/ות סוציאליים/ות
קציני מבחן למבוגרים
לעבודה טיפולית מעניינת עם הדרכה מקצועית צמודה בתחומי הטיפול הפרטני, קבוצתי ומשפחתי.
באזור תל-אביב והמרכז.
המעוניינים יפנו בין השעות 08.30–13.00
לטלפון 03-820436

ברקן בע"מ
אנו מחפשים
את הטוב ביותר (10)
אנו מציעים את הטוב ביותר!!!
אם את/ה
★ גיל 24 ומעלה.
★ השכלה תיכונית ומעלה.
★ בעל/ת יוזמה ושאיפה לקריירה עצמאית, כושר ביטוי ויחסי אנוש מעולים.
★ בעל/ת רכב (רצוי).
אנו מציעים
★ הכשרה וליווי מעולים – ע"י אנשי מקצוע מהמעולים בענף הביטוח.
★ קידום מהיר במסלול אישי מותאם.
★ הכנסה בטוחה.
★ גיבוי לאורך כל הדרך.
להצלחה בטוחה בביטוח !!!
טלפונים: 03-7520166, 03-7518060
שלוחה – 30, 31.

ורד הגליל
תעשית שוקולד וממתקים בע"מ
לרגל הקמת והפעלת המחסנים וסניפי מכירה ראשיים במרכז ובצפון הארץ:
דרושים/ות בענף השיווק
מנהלי סניפים
בעלי/ות נסיון של 5 שנים לפחות בניהול מכירות והפצה – רצוי בתחום המזון והממתקים
אנשי/נשות מכירות
לאזור תל-אביב, חיפה, ירושלים, באר-שבע
בעלי/ות נסיון בקידום מכירות והפצה
רצוי בתחום המזון והממתקים
מפקחים/ות
מקדמים/ות מכירות
לכל חלקי הארץ
מחסנאים
מנהלי/ות חשבונות
פקידים/ות
נסיון בעבודה על מחשבים – יתרון
ידיעת שפות – יתרון
על המועמדים/ות להיות לאחר שרות צבאי/שרות לאומי
תנאים טובים למועמדים/ות שיתקבלו
סודיות מלאה מובטחת
לפנות אל: ורד הגליל תעשיית שוקולד הממתקים בע"מ עבור מנהל חבר העובדים
ת.ד. 1093 צפת, 13110 בצירוף קורות חיים מלאים בכתב יד
בוא לגליל
במפעלי תעשיה - גליל

דרושים
1. **סדרן עבודה**
למשרד הובלה
★ רצוי אדם עם נסיון נהיגה על רכב כבד.
2. **נהג סמיטריילר**
להובלה כללית
★ שאיזור מגוריו סמוך לאשדוד או אשקלון
לפנות בכתב ת.ד. 20521 תל-אביב עבור "משרד הובלה"

---

visonic
לויסוניק בע"מ
דרוש/ה
הנדסאי/ת RF
בעל/ת נסיון בפיתוח מעגלי שידור וקליטה בתחום VHF-UHF
לפנות טלפונית 03-790019 לאשר.

מועצה מקומית מעלה אפרים | החברה למתנ"סים ירושלים
דרוש יזם חברתי
לתפקיד
מנהל מתנ"ס ומחלקת החינוך
דרישות התפקיד: השכלה אקדמאית (B.A לפחות).
נסיון מוכח בארגון מנהלי וכלכלי בהיקף נרחב.
נסיון מוכח במינהל חינוכי בחינוך הפורמלי והחינוך המשלים
נכונות לעבודה בשעות לא שגרתיות.
מגורים במקום תנאי הכרחי.
יש לפנות בכתב בצירוף קורות חיים, שמות ממליצים ופרוט הנסיון אל עמי שגב, הממונה על הטיפול במכרז
הנה אדם בחברה למתנ"סים, גבעת ביתים ירושלים 91034.
על הפניות להגיע עד 17.6.88.
יענו מועמדים מתאימים בלבד.

למוסד ציבורי גדול
באזור המרכז
דרוש:
מהנדס מערכות מזוג אויר / מערכות אלקטרומכניות
דרישות התפקיד: בעל תואר מהנדס לאחר שירות בצה"ל
בעל נסיון של שלוש שנים לפחות בפקוח על מערכות מסוג זה כולל נסיון בביקורת תכנון, תאום ביצוע ותמחיר.
רשיון נהיגה
נא לפנות בכתב לת.ד. 7093 ת"א מודעה מס' 572 פונים מתאימים יענו.

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
מחלקת כח אדם וארגון
מכרז מס' 26/88
שם המשרה: **חשב האוניברסיטה**
תאור תפקיד:
א. אחריות להפעלת מערכת החשבונות, התקבולים והתשלומים, הקרנות וההשקעות.
ב. הפעלת ראשי מחירים הכספים לו לביצוע תה"ל ותאום ביניהם.
ג. הכנת נהלים חשבונאיים.
ד. תכנון ופתוח מערכת ממוחשבת שבתחום אחריותו.
ה. אחריות להגשת דוחות כספים והכנת מאזן שנתי לביקורת רואה-החשבון.
ו. אחריות למערכת הכספית של מחקרי האוניברסיטה.
ז. טיפול במערך ההשקעות הכספיות של האוניברסיטה.
ח. קשר עם מוסדות כספיים ובנקאיים.
הכישורים הדרושים:
א. רואה חשבון.
ב. נסיון במערכת חשבונאות ממוחשבת רב מטבעית.
ג. כושר ארגון וניהול צוות עובדים.
ד. שליטה בשפה האנגלית.
ה. יוזמה.
ו. כושר ניהול מו"מ.
תנאי שכר: לפי נתוני המועמד.
תינתן עדיפות לדיור למועמדים מחוץ לבאר שבע.
פניות בכתב יד בצירוף קורות חיים יש להגיש לאגף כח אדם וארגון אוניברסיטת בן-גוריון בנגב ת.ד. 653 באר שבע עד לתאריך 5.6.88 ולציין מספר מכרז.

למשרד רואה חשבון
דרושים
★ **מתמחה/ מבקר/ת**
עם נסיון.
★ **יועץ מס**
עם ידע בהנה"ח, להכנת דוחות אישיים, הצהרות הון וטיפול שוטף, נסיון לא הכרחי.
03-660124, 03-663577

מציל אחראי
לבריכת שחיה
צבאית במרכז הארץ.
באשר לפרטים יש לפנות לסא"ל יוהר בטלפונים:
03-616651 03-616652 03-616653

למוסד ממלכתי
דרושים
קציני מילואים
ליחידה מיוחדת העוסקת במשימות בלתי שגרתיות
אנו מציעים:
★ תפקיד דינמי ומעניין
★ אפשרות לקידום ולמיצוי היכולת האישית
★ קביעות בעבודה
★ שכר גבוה, כולל הטבות מיוחדות
★ תנאי שירות טובים
★ אפשרויות מגוונות לשינוי בתחום העיסוק, לרבות יציאה לחו"ל או ללימודים אקדמאיים לאחר מספר שנות עבודה.
★ אוירת עבודה נעימה, בצוות צעיר ומגובש.
העבודה המוצעת מתאימה גם לקצינים העומדים להשתחרר מצה"ל בחודשים הקרובים
אם גילך עד 28 שנים ובריאותך תקינה, אנא פנה בכתב לת.ד. 39351 ת"א (מיקוד – 61392) עבור ח', וציין קורות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת"ז וטלפון.
– פונים מתאימים ייענו –

לחברת יבוא ושיווק בתל-אביב
★ **פקיד/ת שירות לקוחות**
– השכלה תיכונית לפחות,
רקע במחשבים – יתרון
– ניסיון בעבודה על מחשב
– משרה מלאה (08.30 עד 17.00), 6 ימי עבודה
★ **מעבדת תמלילים מנוסה**
אנגלית + עברית
– ניסיון בעיבוד וורדסטר רצוי, אך לא הכרחי
– משרה מלאה (08.30 עד 17.00), ימי שישי אחת לשבועיים.
המעוניינים מתבקשים להתקשר בין השעות 08.00 עד 13.00 לקביעת ראיון
לטלפון 03-321181.
סודיות מובטחת.

ש.ה.ל.
אגודה לפיתוח שרותי טיפול וחינוך לנוער
דרושים להוסטל לנוער במצוקה
בת-ים - **מדריכים חינוכיים**
(תדרש עבודה במשמרות)
אם-בית חצי משרה
טבחית חצי משרה
עובדת נקיון חצי משרה
בקרית-גת - **עובד/ת סוציאלי/ת** או
עובד/ת טיפולי/ת מנוער/ת
מרעי התנהגות.
בכל התפקידים תוכנה מגורים במקום או באזור הקרוב.
פניות בכתב בצירוף קורות חיים ותעודות יש לשלוח עד ה-7.6.88 לפי הכתובת: ויינר דבורה, אחראית העמותה, רחוב סמטוני 62 ירושלים 92630.
פניות טלפוניות לפנות אל מר שלום בירולי, מנהל ההוסטל, טל' 03-5529377 אחה"צ 08-472555.

לפרוייקט פרסומי חדשני ומתוחכם במיוחד
דרושים
רוכשי מודעות
הכישורים
1. ניסיון רב ברכש מודעות.
2. יכולת מכירה גבוהה (40,000 ש"ח מחזור לחודש)
3. אפשרות להתחלת עבודה מיידית.
10,000 ש"ח לחודש למתאימים.
למתאימים בלבד טל. 03-290326

לחברה קבלנית לבנין
באזור המרכז
דרושים
★ **מהנדס ביצוע**
נסיון מוכח בביצוע פרוייקטים ציבוריים למבני מגורים.
★ **איש מכירות**
בעל רקע טכני בענף הבניה למכירת דירות וטיפול ברוכשי דירות
לפנות בכתב יד לת.ד. 6641 תל-אביב מיקוד 61066.

דלתא גליל תעשיות בע"מ
DELTA
למחלקת היבוא במשרדנו בת"א
דרוש/ה
פקיד/ה למשרה מלאה
הכישורים הדרושים:
★ ידיעת השפה האנגלית
★ אחרי צבא
★ 12 שנות לימוד
מועד תחילת העבודה – מיד
נא לפנות לעמירם – 03-663633.

דלתא טקסטיל שיווק בע"מ
DELTA
דרוש/ה
מפעיל/ה — קלדנ/ית מחשב י.ב.מ. — 36
★ נסיון קודם הכרחי
★ המשרה – מלאה
מקום העבודה: קרית-אריה, פ"ת
נא לשלוח קורות-חיים בכתב-יד לת.ד. 514 פ"ת 49517 (עבור "מפעיל/ה").
מועמדים מתאימים יענו.

ח.כ.כ.
החברה הכלכלית לקרית-גת בע"מ
דרושים **מצילים**
לבריכות השחיה העירוניות.
המעוניינים יפנו טלפונית למר אלברט ביטון 051-882935 או לחברה הכלכלית לקרית גת 051-888135.

קרן היסוד – המגבית המאוחדת לישראל
מודיעה על משרה פנויה של **"מתאם עזר"**
באגף מפעלים מיוחדים
דרישות: – השכלה תיכונית מלאה
– ידיעת השפה העברית והאנגלית
– הרשמה בשתי השפות
– ידע הנסיון בהפעלת מחשב אישי
– נסיון של מספר שנים בעבודות מזכירות
– גמישות, סדר, דייקנות, זריזות, יוזמה, אחריות וכושר לעבודה עצמאית
– יכולת קום יחסי אנוש
הדרכה: עפ"י הכישורים
המשרד ימוקם עפ"י החוזה מיוחד, מגורים בירושלים הכרח.
סודיות מובטחת.
תאור התפקיד מפורט ניתן לקבל טלפונית 02-233184/53
מועמדויות יש להגיש בכתב יד בצירוף קורות חיים לת.ד. 7865 ירושלים עד יום שני ה-6.6.88.

לחברה מתפתחת בעלת מחזור צפוי של חצי מליון ש"ח בחודש
דרוש
משקיע פעיל
ההשקעה הדרושה עד 100 אלף ש"ח
בעלי נסיון בניהול אירגוני וכספי.
לאינפורמציה נוספת בטלפונים
03-370670 — לאפי
03-374117 — או מאיר

דרושים
1. **טכנאי התקנות** במשרה מלאה.
2. **אנשי מכירות מעולים**
למכירת דלתות בטחון ממוחשבות חדשניות
העבודה בשעות אחה"צ והערב, מתאימה גם לסטודנטים.
רווחים גבוהים למתאימים.
לקביעת ראיון לפנות לטלפון: 03-210083

לחברה העוסקת בתכנון פיתוח והקמה של מערכות תקשורת ומחשבים ובפרוייקטים טכנולוגיים מתקדמים
מהנדס תעשיה וניהול
(משרה מס' 59)
– תואר שני.
– התמחויות: עריכת סקרים, דימוה ותכנון ניסויים.
– 5 שנות נסיון לפחות בתחומי ההתמחות.
מהנדס תעשיה וניהול
(משרה מס' 60)
– תואר שני.
– התמחויות: שימוש בסימולציה, נתוח ותכנון של מערכות תפ"י.
– 5 שנות נסיון לפחות בתחומי ההתמחות.
הצעות נא להפנות לת.ד. 25104 תל-אביב 62150 עבור ר.ה. (נא לציין מס' טלפון לצורך קביעת ראיון).

טמפו BEER & SOFT DRINKS MANUFACTURERS
לטמפו תעשיות בירה
סניף חולון
דרושים
★ **מנהל חשבונות**
הכישורים: סוג 3–2
ידע מוכח במחשב והתאמות. נסיון של חמש שנים (לפחות בהנהח"ש). נכונות לעבודה בשעות בלתי שגרתיות.
★ **מפקח נהגים** (מחלקת הפצה)
בעל מרץ ותושיה. רשיון נהיגה למשאית.
נכונות לעבודה בשעות בלתי שגרתיות.
מועמדים תושבי גוש-דן והסביבה, יפנו בכתב-יד על מיר חלק בצירוף קורות חיים (בציון המשרה המבוקשת) לאברהם אברהם. "טמפו" – תעשיות בירה בע"מ רחוב המלאכה 9 אזור התעשיה חולון 58850.

هكذا من الأصل

مكان الأصل

דרושה
מזכירה לניהול משרד
דרישות התפקיד:
☆ נסיון + המלצות בניהול משרד
☆ ידיעת אנגלית
☆ מעבד תמלילים
מקום העבודה חדרה
לפנות לגיל 06-333812

הוקר אינטרנשיונל בע"מ
מפעל עתיר ידע בירושלים
דרושים
לפיתוח מערכות ניווט באמצעות לוויינים ומערכות מוטסות:
1. איש תוכנה מעולה
2. מהנדס אלקטרוניקה
* שנתיים נסיון בפיתוח מערכות דיגיטאליות
* ידע ב־RF רצוי
נא לפנות בכתב בצירוף קורות חיים ולציין את המשרה המבוקשת לת.ד. 3294 ירושלים 91032

...אל
שירותי כח אדם בע"מ
לסניפנו בת"א והסביבה
☐ חשמלאי מוסמך 5 שנות נסיון תושב ... עד גיל 38.
☐ עובדים כלליים לעבודות אריזה, נקיון והפעלת מכונות.
☐ טכנאי אלקטרוניקה עם רשיון לחשמל בעל 200 אמפר.
☐ חשמלאי לעבודות חוץ להוות עם נסיון מוכח.
☐ מסגרים/רתכים בכל הרמות לעבודות מגוונות.
☐ טכנאי מיזוג אויר עם נסיון.
☐ ... מכניים תושבי אזור השרון לעבודה קבועה.
☐ ... מכירות למשרד פרסום בעלי ... הופעה נאה וכושר שכנוע.
☐ ... מכונות או יצור עם נסיון בניהול עובדים לניהול מחלקה.
☐ ...ים/מאבטחים פרופיל 72 ומעלה לעבודה במשמרות. תנאים טובים.
☐ ... קליף עם נסיון לעבודה בהרצליה.
☐ ... עם תעודת פקיד רישוי. ידע בהנהלת חשבונות.
☐ ... לעמילות מכס. נסיון בסוג ...
☐ ... מכונות בוגרי בתי ספר מקצועיים במגמת מכניקה.
☐ ... לעבודה במשמרות במפעל תעשייתי.
☐ ...ים/המממיקים ... לעבודה בשעות נוספות.
...בא לאבא!
... 222266, 245531
08-469383, 466581,3,10

...עידית בחבר
לסניפנו בת"א
... תבנית
◇ .../שרטט בנין בעל נסיון בשרטוט קונסטרוקציות - לפנות לג'ין.
◇ ... בי"ס מקצועי לאחר שרות צבאי - לעבודות הרכבה והפעלת מכונות לפנות לג'ין.
◇ מסגרים רתכים לריתוך צנרת נחושת ביפוף פחים - לפנות לצבי
◇ טכנאי מיזוג אויר - לפנות לצבי.
◇ ... נסיון מעל 3 שנים במנוף "דמג" ... בגוש דן - לפנות למשה.
◇ צבעי תעשיה בעל נסיון למפעל ... הסעות וארוחות - לפנות למשה.
◇ ... לכנית וכלסים עדינים. הסעות - לפנות למשה.
◇ .../חרטים קונבנציונליים ... המפעל מסודר. לפנות למשה
◇ ...אים מכונאי מסוסים, טוקים או ... לפנות לצבי
◇ ... מחשב HP ו-VAX רצוי ... מהשבים. לפנות לצבי
• ... בפנקס מילואים, תעודת שבי ...
... המשרדית
◇ ... תמלילים IBM
.../אנגלית בתוכנות: ... א-ב, wordmill
נסיון הכרחי בהדפסת טבלאות. אפשרות לפנות ...
◇ ...כתביות דו־לשוניות
+ יכולת ונסיון בניסוח עצמאי ידע במעבד התמלילים
◇ ...ות מנוסות לאזור המרכז לקידום ...
נא להצטייד בתעודת זהות והמלצות.
חבר
03-6101420
... 08.00-18.30
...בחבר - להרגיש בבית

לחברה קבלנית
בתניא
דרושים
★ 3 שיפוצניקים
עם נסיון רב
★ טפסנים
בפרטים לטלפן
03-241841,
03-241839 לאתי

לחברת מחשבים
דרושות:
1. פקידה לאחר שרות צבאי שנת נסיון, ידיעת אנגלית ברמה טובה הכרת הקלדה.
2. פקידה - לאחר שרות צבאי ידיעת אנגלית
5 ימים תנאים טובים
נא לפנות טלפונית מיום א' 03-7513686 שלוחה 24

„מזגן לכל"
חברה לייצור והספקת מזגנים רעננה רחוב אחוזה 87 טלפון 052-454359
דרושים
★ מתקינים למזגנים מפוצלים ומזגני חלון.
★ טכנאים לשירות למזגני חלון ומזגנים מפוצלים.
★ מתקין מזגנים מיני מרכזי
כולל ידע בעבודות תעלות פח
למתאימים רכב צמוד שכר + פרמיות
★ מנהל חשבונות למשרה חלקית עם ידע בהפעלת מחשב מעקב ומלאי האמנות
★ פקידה/מזכירה עם ידע בהפעלת מחשב.

למשתלת „בונסאי" בבני ציון
דרושות עובדות
מאיזור השרון
שכר עד 1000 ש"ח
ראיונות יערכו במשרדי החברה בבני ציון בימים א'-ה' בשעות 9.00-12.00 (טלפון 052-441596)

למפעל תעשייתי באזור המרכז
דרוש
סגן מנהל אגף תפעול
אחריות לתכנון וניהול מערכי־הנדסת ייצור, תפ"י, מחסן חו"ג ועיתוד מלאי
★ מהנדס תעשיה וניהול
4 שנות נסיון לפחות בתפקידי קו ומטה בתעשיה.
★ יתרון לבעלי ידע ונסיון במערכות ממוחשבות.
★ נמרץ, סמכותי, בעל כושר אירגון וניהול.
★ ★ ★
תנאים טובים למועמד המתאים
נא לפנות בכתב בפירוט קורות חיים ונסיון לת.ד. 7095 ת"א מיקוד 61070 מס' 26.
סודיות מובטחת

חברת מוסדות חינוך ותרבות
מיסודה של הנהלת הסוהי לא"י בדימונה בע"מ ת.ד. 554 דימונה
דרוש
מנהל/ת בי"ס מקיף
ע"ש אורית להימן דימונה
תאור המשרה:
נהול תיכון מקיף עיוני־טכנולוגי רב מסלולי 33 כתות כ־900 תלמידים
דרישות המשרה:
1. תואר אקדמי (רצוי M.A) + רשיון הוראה קבועה.
2. נסיון בהוראה וחינוך כיתה של 5 שנים לפחות.
3. מגורים בדימונה - תנאי הכרחי.
תנאי שכר:
יקבעו בהתאם לכישורי המועמדים
פרטים נוספים במשרדי החברה בטלפון 057-53448
מועד אחרון להגשת מועמדות 7.6.88
אלברט שיטרית
יו"ר הנהלת החברה

למשרד פרסום בת"א
.1 מעצב גרפי
נסיון של 5 שנים
.2 ביצועסטית
03-245146

דרוש תקציבאי
שרוצה להתקדם
לפרסום אריאלי
נסיון של שנה לפחות במשרד פרסום.
לפנות לאיציק כץ. טל. 03-246233

לחברת בניה ארצית מהגדולים בענף
דרושים
סגן מנהל אגף ביצוע
(משרה 2685)
לניהול ותאום האתרים השונים בארץ
★ מהנדס אזרחי בעל נסיון מוכח של 10 שנים לפחות בניהול ובביצוע
מהנדסי ביצוע
(משרה 2690)
לניהול אתרי בניה ברחבי הארץ
★ מהנדס אזרחי בעל נסיון מוכח בניהול אתר בניה
★ נסיון בבנייה מתועשת — יתרון
מועמדים ישלחו פירוט קורות חיים ונסיון אל ת.ד. 11024 תל אביב 61110
סודית מובטחת
המודעה לשני המינים
תדל
תחנת ייעוץ לנושאי כח־אדם בע"מ

לחברה מסחרית יצרנית
דרושה
מנהלת חשבונות עצמאית
בעלת נסיון בשימוש במחשב
תנאים טובים למתאימה
טל. 03-622168 טל. 03-622168
— סודיות מובטחת —

חברה גדולה למיזוג־אויר לרכב פרטי ומסחרי
מחפשת
מנהל פיתוח מערכות מיזוג־אויר
לרכב פרטי ומסחרי
הכישורים הנדרשים:
★ נסיון בתיכנון ופיתוח מערכות מיזוג־אויר לרכב.
★ ידע ונסיון בפלסטיקה עיצוב וייצור מודלים לאוקום פרמינג.
★ נסיון בהתקנות.
★ השכלה מתאימה לתחומים הנ"ל.
תנאים טובים למועמד המתאים
מועמדים מתאימים יפנו בצירוף קורות חיים מפורטים בכתב־יד לת.ד. 33263 תל־אביב עבור מס' 123

לחברת שיווק רכיבי אלקטרוניקה
דרושים
★ פקידת מכירות
- סיוע למהנדסי מכירות.
- השכלה במקצוע טכני (שרטוט, מכניקה וכו')
- ידיעת אנגלית
- הדפסה עברית/אנגלית
★ פקיד/ת מכירות מלאי
- רצויה השכלה במקצוע טכני
- ידיעת אנגלית
- הדפסה עברית/אנגלית - יתרון
תנאים טובים למועמדים לאחר שרות צבאי, בעלי כושר אחריות והתמדה. רצוי בעלי נסיון עבודה במחשב. 5 ימים בשבוע 8.00-16.30 להתקשר מיום ב' למס' טלפון 03-372089 לשולי

ORS שרותי כח אדם
קופאיות
לעבודה במרכז קניות גדול
★ עבודה במשמרות:
09.00-15.30 — בוקר
16.00-22.00 — ערב.
במוצאי־שבת — תורנות.
★ הכשרה על חשבון המעסיק — בתשלום.
★ ארוחה חמה בכל משמרת.
★ 10-11 שנות לימוד.
★ תושבות ת"א והשרון בלבד
תנאים מצויינים למתקבלות.
מתאימות יפנו:
תל־אביב: אתרים 134, טל 03-202460
נתניה: שטמפר 15 (מעל בי"ס רמה) טל. 053-332177
ב"ב: רבי עקיבא 65, טל. 03-702148
הטובים עובדים קבוע ORS

ORS שרותי כח אדם
בואו למשרדיות שלנו ברחבי הארץ

תל־אביב
ככר אתרים 134, טל. 03-202460
• מנהל חשבונות מתפלס, הכרת כל המערכת החשבונאית לרבות משא שכר, גביה. עבודה עם חשבשבת הכרחית, משרה מלאה, 6 ימי עבודה בשבוע.
• קלדניות אלפא מסר + קלדניות להנהלת חשבונות, מנוסות בלבד. (עדיפות על תוכנת חשבשבת, מסר).
• מזכירה בעברית, הדפסה על מעבד תמלילים וורדסל במשרה מלאה, שעות 07.30-17.00.
• מזכירה בעברית, הדפסות על מעבד תמלילים - רצוי לניר, ידע בהדפסה באנגלית, שעות: 10.00-17.00. 5 ימי עבודה.
• מזכירה בעברית עם סוג בסחוף, ידע בהדפסה - הכרחי, 5 ימי עבודה בשבוע במשרה מלאה למס' חדשים.
• מעבדות תמלילים עברית ו/או אנגלית על כל סוגי התוכנה.
• מרכזניות לעבודות לתקופות קצרות בקו־צהרים.
• כתבנית באנגלית על מעבד תמלילים, א.ב., יכולת נסוח עצמאית ותרגום חומר, שליטה באנגלית ברמת שפת אם (ידע בהדפסה בעברית) לעבודה במשרה מלאה 5 ימי עבודה בשבוע.

חולון
רח' וייצמן 30, טל. 03-849321
• כתבניות עברית/אנגלית, עם נסיון בלבד, 6 ימי עבודה בשבוע, משרה מלאה.
• מזכירה בכירה למנהל שיווק, נסיון בנהול משרד, אנגלית ברמה גבוהה (נסוח, דיבור והדפסה). רצוי גם צרפתית, 6 ימי עבודה בשבוע, משרה מלאה.
• עוזר למנהל הפצה, רשיון ג' חובה, בחור נמרץ, 6 ימי עבודה בשבוע, משרה מלאה.
• מזכירה עברית/אנגלית ברמה גבוהה (נסוח דיבור הדפסה וסלקס). 5 ימי עבודה בשבוע, משרה מלאה.
• פקידה לעבודות משרד + הדפסה על מעבד תמלילים, קלדנות, בגרות חובה, עבודה במשרה מלאה, 5 ימי עבודה בשבוע.
• מנהלת לשכה, נסיון רב בכח־אדם, רצוי אקדמאית, בגרות לימודי עבודה, בגילאי 30-40, 6 ימי עבודה בשבוע (א'-ה' 07.30-14.30, יום ו' 7.30-13.00, פעם בשבוע 16.00-19.00)
• מזכירת מנכ"ל הדפסות בעברית ובאנגלית על מעבד תמלילים עבודה במשרה מלאה, 5 ימי עבודה.

בני ברק
רח' ירושלים 10 טל. 03-702148,
טל. 03-5792867
• מזכירה נמרצת + הדפסת עברית אנגלית על מכונה חשמלית. הופעה נאה, בב"ב.
• מעבדת תמלילים עברית על תוכנת א"ב, + הנהח"ש וקבלת קהל למשרד עו"ד, 3 ימים 3.30-16.00 ויומיים מפוצל, בב"ב.
• מפי"ס למחסן חומרי גלם (נסיון צבאי) ניהול מחסן ממוחשב, בב"ב.
• איש מכירות בתחום המחשבים, רשיון נהיגה חובה, רכב רצוי, נדרשת אוריינטציה סכנית מובהקת + קשרים - ר"ג.

פתח־תקוה
רח' ההגנה 16, טל. 03-9301913
• פקידת יבוא חברת צרפתית, ידע בדוקומנטציה, הדפסות בעברית ובאנגלית, כולל טלקס, משרה מלאה, 6 ימי עבודה, פ"ת.
• פקידת יצוא־יבוא, עברית אנגלית, דוקומנטים, טלקס, 6 ימי עבודה, משרה מלאה, פ"ת.
• מעבדות תמלילים מנוסות, ספרדית, אנגלית, עברית, רצוי עם סיוע בסחוף.
• פקיד/ת רישוי מוסמך/ת, ידע בעמילות מכס, לאזור ...
• מנהל/ת חשבונות, סוג ג' ... ידע בהתאמות בנקים. רצוי נסיון ... תוכנת קונתהל. 6 ימי עבודה, באזור יהודה.
• מזכירות לניהול עצמאי למשרד ממוחשב, רקע בהנה"ח, משרות מלאות, 6 ימי עבודה, פ"ת.

נתניה
רח' שטמפר 15 (מעל בי"ס רמה).
טל. 053-332177
• מנהל חשבונות מתפלס, ידע על חשבשבת העבודה בחצי משרה, באזור הרצליה.
• מזכירת יבוא/יצוא, ידע בתהליכי יצוא ודוקומנטציה העבודה במשרה מלאה, 6 ימי עבודה.
• מזכירה אנגלית/עברית, שפת אם אנגלית, העבודה במשרה מלאה 5 ימי עבודה

הטובים עובדים קבוע ORS
הטובים עובדים קבוע ORS

משרד העבודה והרווחה ויצו
לעבודה עם נשים במצבי לחץ
דרושה
עובדת סוציאלית
לחצי משרה
5 שנות נסיון
מקום העבודה — אשדוד
נא להתקשר בשעות הערב לגברת מרילה גידון 051-32272

דרוש
מהנדס בנין
מנוסה
לפיקוח על שכונת מגורים בסביבות פ"ת
בעל רכב טל. 03-658428

לעירונים
לפוליגז מפעל לפלסטיק
בקיבוץ מעוז־חיים
דרושים צעירים
לעבודה בקווי ייצור
לתקופה של שנה
אפשרות לקליטה • אפשרות לבני זוג
להתקשר למפעל במשך היום 06-589522
בערב פנינה 06-589541

למפעל תעשייתי גדול באיזור השרון
דרוש מנהל שיווק
הכישורים הדרושים: ★ מהנדס כימאי בעל תואר שני בניהול עסקים במגמת שיווק, או בוגר כלכלה ותואר שני במנהל עסקים במגמת שיווק, עם נסיון בשיווק מוצרים כימיים ★ כושר ניהול מו"מ ★ כושר התבטאות בכתב ובע"פ
★ ידיעת השפה האנגלית הכרחית.
התפקיד מחייב נסיעות רבות ברחבי הארץ
קורות חיים ומכתב פניה בכתב יד, יש להפנות לת.ד. 50427 ת"א עבור „מנהל שיווק"

למעבדת פיתוח באיזור תל־אביב
דרושים
טכנאי/הנדסאי אלקטרוניקה
(משרה 962)
• בוגר בי"ס מקצועי במגמת בזק לביצוע עבודות מגוונות ובעלות אתגר במעבדה ובשטח.
• בעל נסיון של לפחות 3 שנים בתקשורת
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב למחלקת כח־אדם ת.ד. 39295 תל־אביב מיקוד 61393 בצירוף קורות חיים. מס' ת.ז. ומס' טלפון לקביעת מועד לראיון.
— סודיות מובטחת —
18 לפ.ב.

למוסך מרכזי גדול
דרושים:
1. בוחני רכב
2. מכונאי רכב מנוסים
3. פחחי רכב
4. צבע רכב
★ לעבודות פוליש
5. חשמלאי רכב
★ עדיפות לבעלי נסיון בטיפול במאגנים לרכב
לפרטים טל. 7550233, 7550755

עציון
שרותי הובלה משולבים (1979) בע"מ
דרושים
נהגי סמיטריילר מנוסים
לעבודות על קו אילת וכו'
לקביעת ראיון נא להתקשר למספר טלפון במשך היום 08-563163/4 בשעות הערב — 03-9667787 ולבקש את מר אביה בוזין

לטריקלאג בחולון
דרוש/ה
מפעיל
עם נסיון וידע בצילום
טל: (03)846918

ראקום אלקטרוניקה בע"מ
דרושה
מזכירה
☆ שליטה מלאה באנגלית ועברית.
★ נסיון בעבודה עם מעבד תמלילים.
5 ימי עבודה בשבוע
שעות עבודה 800 — 17.00
להתקשר לרויטל החל מיום א'
טלפון 03-491922

לחברת תיירות
דרושה
מרכזנית
להפעלת מרכזת קורל
למשרה מלאה — 6 ימים בשבוע.
הכישורים הנדרשים:
☆ ידיעת השפה העברית על בוריה.
★ ידע בשפה האנגלית.
☆ העבודה בתנאי עומס.
נא להתקשר לתאום ראיון, טלפון 03-5440191 בין השעות 08.30-10.00

רס—קאר רכב בע"מ
למחסן המרכזי בבני־ברק
דרוש
מחסנאי חלפים
בעל נסיון
לקביעת ראיון נא להתקשר לטלפונים 03-785291, או 03-705820, לבקש את אריאלה או רפי.

לבנק דתי
דרושים
עבור סניפיו בכל הארץ
מועמדים לעתודה ניהולית
★ יועדפו בוגרי חוגים לכלכלה, מינהל עסקים או בעלי השכלה מקבילה, אשר סיימו לימודיהם לאחרונה.
★ המועמדים המתאימים יעברו הכשרה מקצועית מגוונת.
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 29036 תל־אביב מיקוד 61290 ולציין על המעטפה עבור מחלקת „משאבי אנוש", „מועמדים לבנק דתי"
— סודיות מובטחת —

דרוש
חתם בכיר
הבקיא בענפי אש ורכב (בקיאות בחבויות — יתרון)
להתקשר לענת החל מיום א' טל:
03-5430801
מנורה
חברה לבטוח בע"מ

כפר הנוער בן־שמן
דרושים לשנה"ל תשמ"ט
1. מורים — לבית הספר התיכון שש שנתי — למשרה
★ למתמטיקה, לחטיבת העל
★ למחשבים
★ לאנגלית
2. מדריכים חברתיים — בעלי השכלה תיכונית/על תיכונית ונסיון בהדרכת בני נוער, מגורים במקום חובה.
3. אם בית — בעלת השכלה תיכונית ונסיון בהדרכת בני נוער, מגורים במקום חובה.
4. ספרן — לשעות אחה"צ והערב, בעל נסיון בהסמכה.
5. שרת — לבית הספר היסודי, בעל נסיון בתחזוקה.
המשרות הנ"ל מוצעות לנשים ולגברים כאחד.
על המועמדים לפנות אל: כפר הנוער בן שמן, מיקוד 71904, טלפון 08-229111 בין השעות 08.30-15.00.

תבל בע"מ
סוכנות לעבודות בינלאומיות
לעבודות בחו"ל דרושים
עובדים בלתי מקצועיים
עפ"י חוזה עבודה שייחתם מראש
★ עבודה בתנאים קשים אך בשכר גבוה
★ יתקבלו אנשים בעלי עבר ללא דופי ובריאות תקינה
★ ההרשמה במשרדנו בימים א'-ה' בשעות 09.00-17.00 ברציפות
★ תשלום בזמן ההרשמה 150 ש' + מ.ע.מ.
★ פגישה עפ"י תאום מראש בלבד
★ יש להצטייד בתעודת זהות ופנקס מילואים
★ למועמדים שיפסלו על קדינו או שלא תמצא עבורם עבודה מתאימה בתום 3 חודשים, יוחזר סכום ההרשמה בקיזוז הוצאות משרדד
טל: 03-283128, 03-283127

להברה
תעשייתית
דרוש
חשב
FREE-LANCE, לביצוע תישובי תמחיר ועלות המוצר
בהצעות נא לפנות בכתב לת.ד. 20512 ת"א 61204

לחברה גדולה בענף הקוסמטיקה דרושים
מנהל שיווק
בעל הכשרה ונסיון בתחום השיווק
אנשי מכירות
בעלי נסיון והכשרה בתחומי המכירה
★ תנאים טובים למתאימים
★ המשרות מוצעות לנשים וגברים כאחד.
נא לפנות בכתב יד ובצרוף קורות חיים לת.ד. 2442 תל־אביב.
— סודיות מובטחת —

לחברה בנמל התעופה בן גוריון
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות מדופלם
נסיון של 5 שנים לפחות.
המעונינים מתבקשים לפנות בכתב יד תוך פירוט קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 58 נמל התעופה בן גוריון 100 .70

לחברה מסחרית גדולה בת"א
דרוש/ה
קופאי/ת
הכישורים הדרושים:
★ ידע ונסיון בניהול קופה ותנאים מזומנים.
★ סוגי 2 בהנהלת חשבונות.
★ יכולת עבודה עצמאית.
★ מגורים באיזור המרכז.
★ העבודה במשרה מלאה.
נא לפנות בכתב יד בפרוט קורות חיים לת.ד. 9175, ת"א 61009

למכון למחקרי שיווק ודעת קהל ברמת־גן
דרוש/ה
למשרה מלאה
חוקר/ת בכיר/ה
הכרחי נסיון של מספר שנים בתכנון, בניית כלים, ביצוע, ניתוח והצגת ממצאים של מחקרים שיווקיים בשוק המסחרי/פרטי.
השכלה אקדמית רלבנטית (תואר שני לפחות) הכרחית.
מועמדים העונים על הכישורים הנ"ל יפנו בכתב, בצירוף קורות חיים ופירוט נסיון קודם לת.ד. 33263, תל־אביב, עבור "מכון מחקר"
– סודיות מובטחת –

עבודה עם טעם!
לקייטרינג יוקרתי בשרון
דרוש
מנהל עבודה
אחראי על צוות עובדים מגוון בשעות עבודה בלתי שגרתיות.
אחרי שרות צבאי (רצוי בוגר קורס קצינים), רווק, רשיון ג' חובה.
עבודה מיידית.
טל. 052־61125

Kodak
למחלקת השירות בהרצליה ב׳
דרוש
טכנאי אלקטרוניקה
★ נסיון באלקטרוניקה ובמכשירים אלקטרומכניים
★ ידע באנגלית טכנית
★ נסיון כטק שרות יתרון
★ רשיון נהיגה
נא לפנות תאל מיום א׳ 6–052־521815

לעבודה מנהלית – סוכנות מעניינת במרכז תל־אביב
דרושים
עובדים
בעלי השכלה תיכונית ולאחר שירות צבאי
מאיזור גוש דן – לחודשים יוני – יולי.
לטלפן: 03־332392, 03־332990

למפעל בחולון באזור אשקלון
דרושים –
עוזרי קבימים
בעלי הנתונים הבאים:
★ השכלה תיכונית.
★ גיל עד 35.
★ בריאות תקינה.
★ שירות צבאי פיקודי.
כמו כן דרוש כלבן מקצועי.
★ למתאימים – תנאים טובים
08־221128

לחברת י. ספובר בע"מ
דרושים
– פקיד/ת יבוא
לסניפה בנתב"ג
– פקיד/ת רישוי
לסניפה בנתב"ג
– פקיד/ת רישוי/מסווג
לסניפה בת"א
טל. 03־286133

לנורקיים בע"מ
למפעל בחולון באיזור המרכז
דרושים
★ סגן מנהל ראשי
★ עוזר טבחים
★ עובדים/ות
חדר אוכל
★ עובדי נקיון
5 ימי עבודה בשבוע מ־07.00 עד 16.30.
נא לפנות בטלפון: 03־5426456, 03־5426465 לשלמה רוזנר.

ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י
המרכז: תל־אביב, רח' קהילת קייב 15. מיקוד 69410, ת.ד 24104, מיקוד 61240. טלפון 497444

"עמל" רשת מכללות לטכנאים והנדסאים, בתי ספר תיכוניים טכנולוגיים ומקיפים, בתי ספר לתיכונים ובתי ספר תעשייתיים. נתיבים טכנולוגיים בהתיישבות ומרכזי הכשרה למבוגרים

למכללה הטכנולוגית "עמל" ע"ש ל.ד.
רחוב אגמון 25 קרית יובל ירושלים
טל' 02־411090
דרושים מורים לשנה"ל תשמ"ט
ספרות והבעה עברית – משרה מלאה
תנ"ך – חצי משרה
אנגלית – 2 משרות
חשמל – 2 משרות
מבוא למחשב – שליש משרה
מזכירות ומינהל – משרה מלאה
חשבונאות – חצי משרה
מועמדים מתאימים בעלי הכשרה ונסיון מתבקשים לפנות להנהלת ביה"ס.

דרושים מורים לשנה"ל תשמ"ט
לשון וספרות – חלקית/מלאה
היסטוריה – חלקית/מלאה
מתמטיקה – חלקית/מלאה
פיסיקה – חלקית/מלאה
מועמדים מתאימים בעלי הכשרה ונסיון מתבקשים לפנות להנהלת ביה"ס

לשכללה הטכנולוגית עמל א' רמלה
רחוב בן צבי 4 שכ' ויצמן
טל' 08־225205 08־233996

למכללה הטכנולוגית העירונית "עמל" ב'
רחוב אמסטרדם 6 נווה עוז פ"ת
טל' 03־9232548 03־9223875
דרושים מורים לשנה"ל תשמ"ט
חינוך גופני – חלקית
אנגלית – חלקית/מלאה
ספרות – חלקית/מלאה
לשון – חלקית/מלאה
היסטוריה – חלקית/מלאה
פיסיקה – חלקית/מלאה
כימיה וכימיה תעשייתית – חלקית
מועמדים מתאימים בעלי הכשרה ונסיון מתבקשים לפנות להנהלת ביה"ס.

לחברת בניה במרכז הארץ
דרושים
תיקונצ'יקים
לפנות טל. 03־357191

לחברה דרוש
מחסנאי טכני
למחסן חלקי חילוף למוצרים תעשייתיים.
רצוי ידע באנגלית והשכל.
לפנות לבקרוי 03־663651.

לישראליפט מעליות
דרושים
1. מסגר/רתך
★ נסיון של שנתיים לפחות.
★ ידע בקריאת שרטוטים ועבודה לפי תכניות – הכרחי.
2. מפעיל מכבש גדול
★ נסיון של שלש שנים לפחות.
★ ידע בקריאת שרטוטים הכרחי.
תנאים טובים למתאימים.
לפנות בשעות הבוקר לרח' הקישון 31 בני ברק (ליד הקניון בר"ג)
טלפון 579־2626 שלוחה 46 (גדי).

לאומנת ניו־יורק ניו־יורק
דרושים
1. עובד לשיווק
2. עובד למחסן + רשיון נהיגה.
3. עובדות לביקורת טיב.
פרטים במקום:
רח' וולפסון 66 ת"א (ליד התחנה המרכזית)

... אנחנו ממריאים!
הצטרף להצלחה, פרסם ב־ כולנו
רק "כולנו" מאפשר לך לפנות ישירות ל־140,000 ילדים בכל שבוע!

שבועון צעיר

אגוד המפרסמים בישראל
ADVERTISERS ASSOCIATION OF ISRAEL

דוחות ביקורת תפוצה לשנת 1987.

ביקורת תפוצה של "כולנו" לתקופת ינואר — דצמבר 1987.

פרוט התפוצה לפי
מספר הגליונות שהודפסו, הופצו, הוחזרו ונמכרו

החודש	מספר העיתונים שהופיעו בחודש	מספר הגליונות שהודפסו	מספר הגליונות שנמסרו להפצה	מספר הגליונות שהוחזרו	אחוז החזרות	מספר הגליונות הכולל שנמכר (במחיר מלא, בהנחה ומינויים) לאחר ניכוי החזרות	תפוצה ממוצעת להופעה אחת
1.87	4	103,080	103,020	8,850	8.6	94,170	23,543
2.87	4	96,000	95,982	9,298	9.7	86,684	21,671
3.87	5	124,500	124,480	11,725	9.4	112,755	22,551
4.87	4	104,000	103,975	12,438	12.0	91,537	22,884
5.87	4	106,000	105,990	12,500	[illegible]	93,690	23,423
6.87	5	141,000	140,980	15,275	10.8	125,705	25,141
7.87	4	116,000	115,985	13,615	11.7	102,367	25,592
8.87	4	116,000	115,940	16,045	13.8	99,895	24,974
9.87	5	147,000	136,892	13,681	10.0	123,211	24,642
10.87	4	124,000	123,984	13,470	10.9	110,514	27,629
11.87	4	140,000	139,981	12,532	9.0	127,449	31,862
12.87	5	216,000	215,978	14,525	6.7	201,453	40,291

לפי הסקר האחרון של איגוד המפרסמים, תפוצתו של "כולנו" המריאה ב־71% במשך שנה אחת. את ההמראה הזאת אי אפשר להפסיק. את ההמראה הזאת כדאי לך לנצל.
תפוצתו של "כולנו" עולה באופן רצוף וקבוע מיום היווסדו: בשלש השנים האחרונות עלתה התפוצה ביותר מ־ 400%.
עליה מרשימה שכזו בתפוצה הינה תופעה יוצאת דופן בעולם התקשורת. היא מוכיחה את אשר ידענו מהיום הראשון:
"כולנו" הוא עיתון משובח שהילדים אוהבים!
"כולנו" נקרא בכל שבוע ע"י כ־140,000 ילדים בני 8 - 12 (כל גליון נקרא ע"י 3-4 ילדים)
140,000 ילדים שקובעים איזה מעדן חלב אמא קונה, איזה קטשופ ואיזה משקה קל יימצאו במקרר, איזה ג'ינס הם ילבשו ואילו נעלים הם ינעלו.
140,000 ילדים הם כוח צרכני אדיר שלא תרצה להתעלם ממנו.
פרסם ב"כולנו" ותוכל להשפיע על 140,000 ילדים בכל שבוע.

ההצלחה היא של כולנו
שבועון צעיר

לחברת הגליל בע"מ
למשרדנו בתל־אביב דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות
נסיון שנתיים הכרחי
לפנות לטל. 03־381953

דרוש
מהנדס מכירות
למחלקת רכיבים
★ מהנדס/הנדסאי אלקטרוניקה
★ נסיון במכירות בתחום רכיבים פסיביים
נא לפנות בכתב־יד בצירוף קורות חיים
איסטרוניקס בע"מ
ת.ד. 39300 תל אביב 61392

לחברה קבלנית
בר־יקר גת בע"מ – א.רא. בע"מ
דרושות
קבוצות רצפים
לפרוייקט בנייה באילת
טל': 059־73220 לפנות לדוד או
טל': 059־78382 לפנות לדני

למוצר מהמכוני לרכב
דרושים
אנשי מכירות
א. אזור גוש דן.
ב. אזור אשקלון – אשדוד קרית מלאכי.
★ תנאים טובים למתאימים.
טל: 03־210205

למחלקת תיאטרון במשרד הפקות גדול
דרושות
נשות מכירה בכירות
מכל רחבי הארץ
הכישורים הנדרשים:
★ נסיון במכירות או בהוראה (רצוי מורות בשנת שבתון)
★ יוזמה ויכולת ניהול מו"מ ברמה גבוהה
★ בעלות רכב (רצוי)
רק פניות מתאימות תענינה.
נא לפנות בכתב־יד ובצרוף קורות חיים לת.ד: 11717 עבור ג.ע.

אלקטרה
■ באלקטרה מחכה לך עבודה מלאת עניין ואתגרים. בחברה גדולה, מהמובילות בישראל במוצרי צריכה ובמערכות אלקטרומכניות.
העניין שלך - הוא האתגר שלנו.

לסניף חיפה
דרוש
טכנאי מיזוג אויר
דרישות התפקיד:
★ ידע ונסיון בהפעלת מערכות מיזוג אויר מרכזי של 5 שנים ומעלה.
★ בעל רשיון של חשמלאי מוסמך
המועמדים המתאימים מתבקשים לפנות לסניפנו בחיפה אל גלי בטלפונים:
04־671415/6, 04־728059

הנחות שלך - האתגר שלנו

המועצה המקומית אור־יהודה
מחלקת החינוך
לתוכנית העשרה לגילאי 3–0
דרושים
מרפאה בעיסוק או פיזיותרפיסטית
גננת בכירה למעונות בשתוף הורים
מורה לריתמוסיקה
נא לפנות אל יהודית טל' 03־348403 03־355880
עו"ד יצחק בוכובזה
ראש המועצה

משרד פופובסקי
אבחונים גרפולוגיים
ארלוזורוב 1/52 52481 טל' 03־724938
עבור לקוח שלנו מפעל גדול ומבוסס בגוש דן דרוש
מנהל חשבונות ראשי מדופלם
נסיון מוכח 5 שנים בתעשיה גיל 30־45
קורות חיים יש לשלוח בכתב יד על גבי נייר חלק לפי הכתובת הנ"ל.

רוברט הלף
ROBERT HALF
החברה המובילה בעולם המתמחה בהשמת כח אדם בתחומים נבחשבונאות
מזכירת הנהלה
לחברה בצפון ת"א, דינמית, בעלת נסיון, שליטה מלאה בשפות אנגלית ועברית ...
מעבדת תמלילים
לאזור ת"א הצפונית. Wordmill, Wordstar ...
מזכירה
לחברה גדולה ...
להתייעצות ...
03־204711
סודיות מובטחת

דרוש/ה
הנדסאי/ת אדריכלות מנוסה
03־222780

דרוש
איש מכירות
לבגדי נשים
03־347519 בערב
לא בשבת

לקייטנת "צברי"
דרושים
מדריכים/ות
בחודשי יולי אוגוסט
בתנאי פנימיה
מטפלים/ות
ומטפלים/ות
לפרטים 06־399871
גם בשבת

למפעל העוסק בשנה השנייה
דרוש
1. טרמב מעולה
בוגר בי"ס מקצועי.
2. חוט מעולה
בוגר בי"ס מקצועי
תנאים מצויינים
טלפון 03־727345
03־729684, 08־240429

לסוכנות ביטוח
דרושים
★ מרכזנית
★ פקידת תיקיה
★ כתבנית
למשרה מלאה
טלפון 03־200242
לפנות ליעל

לחברת שיווק גדולה
דרושה
דיילת מכירות
לסניף רב־מכר, לשעות אחה"צ.
לקבלת פרטים
נא לפנות לאילנה, כח־אדם,
טל' 03־9234424

לחברה לכרטיסי אשראי
דרוש/ה
איש מכירות
לאיזור חיפה והצפון
צעיר/ה בעל/ת חוש מסחרי, מגע טוב עם אנשים.
רכב ומגורים באיזור חיפה חובה. נסיון קודם במכירות יתרון אך אינו הכרחי.
נא לפנות לת.ד. 1392 ת"א למנהל השווק בצרוף קורות חיים בכתב יד.

מתנס באר יעקב דרושים:
מזכירה מעולה בעלת יכולת בארגון וניהול משרד ידע בסיסי בהנה"ח הדפסה טובה ונסיון מוכח.
רכז/ת נוער וספורט מדריך מנוסה או מורה מעולה נסיון מוכח.
עובד קהילתי בוגר עבודה סוציאלית בעל נסיון מוכח בעבודה קהילתית.
רכזת אתגר מורה או אקדמאית בתחומי החברה/ חינוך בעלת כושר ארגוני ויכולת הדרכה
לפנות למתנס רח' עוזיאל 13 באר־יעקב טל' 08־246058

לחברה המתמחה בהפצת מוצרי מין
דרוש
מפיץ עצמאי
לריכוז מערכת הפצה ארצית בעלי נסיון קודם ובטחונות מתאימים יפנו לת.ד. 37746 ת"א עבור מפיץ עצמאי

מעליות טל
למחלקת הביצוע דרושים:
★ **מרכיב בכיר** – בעל נסיון בעבודות מיוחדות ומורכבות.
★ **מרכיבי מעליות מנוסים**
★ **עוזרים למרכיבי מעליות**
בעלי רקע טכני המעוניינים בלימוד המקצוע.
למתאימים שיתקבלו מובטחים תנאים טובים.
לקביעת ראיון: טל' 03־9225231
בשעות העבודה.

למוזיאון תל־אביב לאמנות
דרושים למשרה מלאה
1. מנהל אחזקה ופתוח לנהול ואחזקת מבני המוזיאון
– הנדסאי או הכשרה מתאימה בעל נסיון של 5 שנים לפחות בתפקידי ניהול ותיקות
– יכולת לקיים מו"מ וקשר עם גורמי חוץ והפעלת צוות עובדים
– ידיעת השפות עברית ואנגלית
– נכונות לעבודה בשעות בלתי שגרתיות
2. חשמלאי
– בוגר ביה"ס מקצועי במגמת חשמל
– בעל רשיון חשמלאי מוסמך
– ידיעת אינסטלציה וקריאת תכניות
– גיל עד 35
– העבודה ב־2 משמרות
3. עוזרת מזכירה לסמנכ"ל
– תואר B.A בכלכלה
– נסיון בעבודה כלכלית בעיקר בנושא תקציבים
– נסיון כמזכירה עצמאית בנהול משרד
– ידיעת השפות עברית ואנגלית ויכולת ביטוי בעל פה ובכתב בשפות אלו ידע ונסיון במחשב
– יתרון
4. ממונה על מנויי המוזיאון
השכלה אקדמאית במדעי החברה
התמחות בבנגנות שווק – יחסי ציבור
ידיעה עברית ואנגלית על בוריין
נסיון בשווק והערכת רחבה של לקוחות
נא לפנות בכתב (בצרוף קורות חיים) למח' כח־אדם לת.ד. 33288 תל־אביב 61332.

אנשי מכירות
לא.ט.י.
פרסום חוצות מואר
דרושים/ות
אנשי מכירות.
טל. 03־701627

למושב קדש ברנע
דרוש
גזבר/מרכז משק
טלפונים בערב:
057־73715
או 057־74490

לחברה לעבודות פיתוח וסלילה בחולון
1. מפעילי שופל
2. מפעיל מחפרון
3. פועלים
4. מודד
03־5030388

לחברה קבלנית בת"א
דרוש
הנדסאי/ מהנדס
• בעל נסיון בהגשת חשבונות למזמינים, הכנת מכרזים והתחשבנות עם קבלני משנה.
בפרטים לטלפן
03־241641, 03־241639
לאתי

למרכיקט ...
דרוש/ה
רוכש/ת מודעות
מנוסה ...
לעבודה ...
טל: 03־5448815

שותף מקצועי
לדוכנים אופנה באזור המרכז
2 מכונות ג׳י כי או
ב...
ברעננה 6 פ"ת

למדריך שנתי, יוקרתי, מצליח ובלעדי
דרושים:
★ רוכשי מודעות ★
★ מנהלי מכירות למוצר פרסומי
★ תנאים טובים והטבות
טלפון 03־9661231 (גם בערב)

למלון דן ת"א דרושים/ות
קונדיטור/ית
טבחים/ות
מתאימים/ות יפנו למח' כ"א טל' 03־241111

למוסד פנסי
דרוש/ה
כלכלן/ית
עם ידע ונסיון בסקטור ההתיישבותי
מקום העבודה תל־אביב.
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים, מוסדות לימוד, השכלה ונסיון קודם, ת.ד. 11333 תל־אביב מ. 61112
עבור "כלכלן".
– סודיות מובטחת –

דרוש מנהל עבודה
בענף המסגרות
בעל נסיון בניהול צוות עובדים
תנאים טובים למתאים
ש.ב.א. מפעלי מתכת בע"מ
טלפונים 04־761710 04־761624

סוכן מכירות
דרוש לחברה מובילה בתחום יבוא ושיווק של תיקי עור.
★ התפקיד: שיווק תיקי עור לרשתות שיווק ובתים מסחריים.
★ עדיפות לבעלי נסיון בשיווק ומכירות.
לפנות בטל' 03־725013

לחברת ביטוח
דרוש/ה
פקיד/ת ביטוח משנה
נסיון מוכח הכרחי
אפשרי במשרה חלקית.
טל: 03/383976, לחיים.

למפעלנו באשדוד
דרוש
מפעיל ל־I.B.M. S/36
לשעות אחה"צ והערב.
רקע טכני וידע בהפעלת מחשבים – יתרון.
מגורים באזור חובה.
לפנות בכתב יד לת.ד. 4057 ת"א 61048.

למלון 5 כוכבים בתל־אביב
מלצרים/יות עם נסיון,
מרכזנים/יות עם נסיון
צ'קרים/יות עם נסיון
פקידה אחרי צבא, הדפסה
איש קירור ומיזוג
בדבר פרטים נא לפנות לכ"א כח אדם
טלפון 03־294422.

למפעל פלסטיק מתפתח בראשל"צ
דרושים
1. לבורנט/ית
לבקרת איכות עם ידע ונסיון בכימיה
2. מלגזנים
נסיון של שנה לפחות
לעבודה במשמרות
3. מפעילים
לעבודה במשמרות, הכשרה 10 שנות לימוד ...
לפנות לכח אדם ... 03־9612410

לחברת אלקטרוניקה
דרוש/ה
אחראי/ת למחלקה
להשכרת ציוד וידאו מקצועי
דרישות התפקיד:
★ יחסי אנוש מעולים
★ כושר ניהול משא ומתן
★ יכולת הפעלת צוות עובדים
★ נכונות לעבודה מאומצת
לפרטים לפנות 03־776920, 03־774379

هكذا من الأصل

משאבי אנוש
נוס והערכת מנהלים בע"מ

לכמה מפעלים בתחום המתכת
דרושים

1. **סמנכ"ל תפעול**
השכלה – מהנדס מכונות (רצוי גם תעשיה וניהול)
נסיון – ניהול תפעול בסדר גודל של כ־200 ע'.

2. **מנהל כ"א – מנוסה ונמרץ**
נסיון – חוקי עבודה, הדרכה ורווחה.

3. **מהנדס המפעל**
השכלה – מהנדס מכונות
נסיון – פיתוח ושפור תהליכי ייצור
ניהול מהנדסים.

4. **מנהל תפ"י**
השכלה – מהנדס תעשיה וניהול
נסיון – מערכות ממוחשבות
נורמות ופרמיות

מגורים בצפון חובה

המועמדים המתאימים יפנו בכתב יד בצירוף קורות חיים לת.ד. 189 רמת־גן 52101. סודיות מובטחת.

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל

במחלקה להנדסת חומרים
דרוש חוקר

מגן דוד אדום בישראל
MAGEN DAVID ADOM IN ISRAEL

דרושים
נהגי אמבולנס

לסניפים: חיפה, חדרה, נתניה, ת"א, רמת־גן, בת־ים, ירושלים, אשדוד והסביבה.
עבודה במשרה מלאה (אפשרות חלקית) לאחר שיוכשרו בקורס מתאים ויעסקו במשמרות.

כישורים:
- חובשים/ות קרביים/כלי לאחר שרות צבאי מלא או בעלי הכשרה מקבילה.
- פרופיל רפואי 72 ומעלה.
- רשיון נהיגה סוג ב' 4 שנים או סוג ג' 3 שנים.

לפנות טלפונית לסניף מד"א הקרוב לאזור המגורים או למרכז מד"א מחוז גוש דן 03-302222.

למחוז הנגב
דרושים/ות
פיזיותרפיסטים
לעיירות הפיתוח בנגב
(אופקים, דימונה, ירוחם)
מובטחים תנאי עבודה טובים במיוחד לעובדים שיתחייבו לעבוד במקום שנתיים לפחות.
המעוניינים יתקשרו למנהלת שרותי פיזיותרפיה לח' פופקו
שרקי טלפון 057-37712,
057-38873.

לחברה ארצית לעיבוד נתונים
מהגדולות בענף
דרוש
מנהל פרוייקט
(משרה 2695)

לניהול ולקידום פרוייקט דב־זיקי באיזור ירושלים
ולניהול צוות משולב של מתכנתים מנתחי מערכות ואנשי איש

- ★ בעל רקע וניסיון מקצועי וניהולי מוכח
- ★ הכרת מחשבי IBM 43XX — יתרון
- ★ הכרת מערכות כספיות ופיננסיות — יתרון
- ★ רצוי ידע ב־DOS, CICS, DL-1, ADABAS; COBOL; MANTIS

תנאים טובים למועמד המתאים מובטח

מועמדים ישלחו פירוט קורות חיים ונסיון אל ת.ד. 11024 תל־אביב 61110
סודיות מובטחת
המודעה לשני המינים

תהות ייעוץ להשמה כח־אדם בע"מ

למפעל תעשייתי הפותח קו ייצור חדש
דרושים
מפעילי מכונות אוטומטיות

הכישורים הדרושים:
- השכלה תיכונית מקצועית.
- לאחר שרות צבאי.
- עד גיל 30.
- רצוי נסיון קודם בהפעלת מכונות אוטומטיות.
- כושר פיסי תקין.
- תושב עכו והסביבה.

המועמדים המתאימים יפנו בכתב בפרוט קורות חיים ונסיון בעבודה ומספר טלפון להתקשרות לת.ד. 4496 חיפה 31044 ולציין על המעטפה עבור מפעילי מכונות אוטומטיות.
- המודעה מיועדת לנשים ולגברים כאחד.

למפעל תעשייתי באור יהודה
דרושים/ות למשרה מלאה

1. **מזכירה**
   - א. שליטה מושלמת באנגלית (כולל הפעלת מעבד תמלילים וטלקס)
   - ב. כושר ארגון ויכולת עבודה עצמאית
   - ג. הכרת דוקומנטציה יבוא/יצוא — יתרון
   - ד. נסיון בן 3-5 שנים
2. **כתבנית אנגלית**
   - א. אנגלית ברמת שפת־אם
   - ב. ניהול התכתבות עם גורמי חוץ – טלקס ופקסימיליה

תנאים טובים למועמד/ת המתאים/ה. נא לפנות בכתב לת.ד. 201 אור יהודה או טלפון 03-343416 אחרי 14:30

עירית לוד
דרושים:

פיזיותרפיסטים

אורבוטק מערכות בע"מ

חברתנו מפתחת, מייצרת ומשווקת מערכות עתירות ידע, המשלבות אינטליגנציה מלאכותית וראיה ממוחשבת לבדיקות איכות של מוצרים אלקטרוניים.
עם הרחבת פעילותנו דרושים לנו:

1. מהנדסי/מהנדסות אלקטרוניקה (משרה ש/176)
להשתלבות במערכת השרות והתמיכה בלקוחות ברחבי העולם.
דרישות התפקיד:
- ★ מהנדס/מהנדסת או הנדסאי/הנדסאית אלקטרוניקה.
- ★ נסיון במערכות אלקטרוניות רב תחומיות.
- ★ ידיעת השפה האנגלית הכרחית.
- ★ יכולת עבודה עצמאית עם לקוחות.

יש לפרט בקורות חיים נסיון מקצועי, מצב משפחתי, שפות וכו'.
המועמדים המתאימים יעברו תקופת הכשרה של מספר חודשים במפעלנו, לאחריה יוצבו במשרדי החברה באירופה או בארה"ב לתקופה של מספר שנים עם משפחותיהם.

2. הנדסאי/הנדסאית אלקטרוניקה (משרה י/225)
לעבודה במחלקות האינטגרציה והבדיקות הסופיות.
דרישות התפקיד:
- ★ הנדסאי/הנדסאית או מהנדס/מהנדסת אלקטרוניקה.
- ★ נסיון של 2-4 שנים בתחום.

בתום שנתיים יוצע למתאימים מסלול קידום הכולל אפשרות להשתלב במערך השירות בחו"ל ואיוש תפקידי מפתח בפעילויות הייצור וההנדסה.
לקביעת ראיון נא לשלוח קורות חיים בכתב יד בציון מס' המשרה לת.ד. 215, יבנה, מיקוד 70651.

מבוקשים לעבודה קבועה ומידית למלון 4 כוכבים באזור הצפון
- ★ מנהל קבלה ★ מנהלת משק
- ★ טבח ראשי ★ רב מלצרים
- ★ טבח סוג 3 ★ מרכזנית

נא להתקשר לטלפון 04-920818 בין השעות 18.00-20.00

מערכי מידע
לחברה ותיקה ומקצועית בתחום הפרסום
דרושים
אשפי מכירות — המקצוענים שבחבורה

למוסד ציבורי ברמת־אביב
דרוש/ה
עוזר לאב הבית / קצין בטחון

הכישורים הדרושים:
- ★ לאחר שרות מלא בצה"ל בדרגת יוזנ'ץ או נגד
- ★ פרופיל גבוה
- ★ וסיון בתפקידי בטחון (יתרון לבוגרי קורס קציני בטחון)
- ★ נסיון בניהול צוות עובדים

העבודה במשרה מלאה בשעות אחה"צ והלילה.
נא לפנות טלפונית 03-422569, 422617

למעבדות רמא בע"מ
דרוש
מהנדס מפעל
אחראי על כל הנושאים הטכניים של רכש, תחזוקה, והתפעול של ציוד.
- ★ מהנדס מכונות
- ★ בעל נסיון בתחזוקה במפעל
- ★ בעל יכולת ונסיון בניהול צוות

מועמדים מתאימים ישלחו פרוט קורות חיים ונסיון אל מחלקת כח אדם ת.ד. 405 ירושלים 91003
– סודיות מובטחת –

לחברת קוסמטיקה דרושות
דיילות יופי
בכל רחבי הארץ
למבצע שיערך בחודש 7/88
לפרטים 03-218474 03-269006
מיום א' שעה 9.00

אולמי נטלי
דרושים
- ★ שף במטבח
- ★ טבחים מקצועיים + עוזרים

טלפון: 03-9665220/1

לחברת כח אדם
אשת השמה ומכירות
דינמית וחרוצה + רכב
בתנאים טובים
03-659457

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה התשמ"א 1981

נמל תעופה בן־גוריון
רשות שדות התעופה בישראל
דרושים
יוצאי יחידות קרביות
ליחידת אבטחה בנמל תעופה בן־גוריון

העבודה מוצעת במשרה מלאה במשמרות לחוזה מינימאלי של שנה.
אפשרות העסקה גם במשרה חלקית לסטודנטים

תנאי הקבלה:
- שרות צבאי מלא ביחידה קרבית.
- 12 שנות לימוד.
- מצב בריאות תקין.
- מגורים באזור גוש דן.
- רשיון נהיגה חובה.
- למועמדים המתאימים יוצעו תנאי שכר נאותים והטבות נוספות.
- למעוניינים בעלי הכישורים המתאימים תתקיים ועדת קבלה במנהלת נמל תעופה בן־גוריון בבניין משרד הבריאות (סמוך לאולם המכס) ביום ב' 30.5.88 בין השעות 08.00–11.00
- על המועמדים להצטייד בתעודת זהות, פנקס מילואים, תעודת שחרור מצה"ל ושתי תמונות.
- המתאימים יעברו הכשרה במסגרת קורס בין מספר ימים.

למפעל תעשייתי בתנופת התפתחות
דרושים:
מרכיבים/ות
- ★ נכונות לעבודה בשתי משמרות, ראשונה מ־07:00־17:00 ושניה מ־16:00־24:00.
- ★ גברים מגיל 24 ומעלה ונשים מגיל 20 ומעלה.
- ★ ארוחות + הסעות מגוש דן והשרון (כולל נתניה).
- ★ אפשרות לשעות נוספות.
- ★ למתאימים מובטח שכר גבוה, תנאים סוציאלים מלאים וקביעות.
- ★ העבודה במפעל בגוש דן.

לראיון נא לפנות או להתקשר לטלפונים הבאים:
ר"ג, הרואה 6 03-724359 03-734288-9 חולון, הנשיאים 3 03-883636 נתניה, סמילנסקי 21 053-818749 הרצליה, סוקולוב 34 052-847777

לחברה לבטון מוכן באזור חדרה נתניה
דרושים
- ★ **מוהל מפעל לבטון**
- ★ **מפעיל לתחנת בטון**

מועמדים תושבי האזור
– עדיף בעלי נסיון –
לטלפן החל מיום א' 053-24681/2 לאה או ישראלה

לעבודה בטחונית בארץ ובחו"ל
דרושים
יוצאי יחידות קרביות

הנתונים הדרושים:
- גילאי 21-28
- שרות צבאי ביחידות שדה כלוחמים (הכרחי קורס פיקודי) עדיפות לקצינים.
- ידיעת השפה האנגלית ו/או שפה אירופית אחרת.
- כושר גופני טוב ובריאות תקינה (פרופיל 82 ומעלה).

אנו מציעים:
- עבודה רבת אתגר בארץ ובחו"ל.
- תנאי שכר טובים והטבות מיוחדות למתאימים.
- חוזה העסקה למספר שנים (אפשרי חוזה לשנה אחת).

העבודה מתאימה גם לסטודנטים המתכוונים ללמוד בארץ או בחו"ל בשנת הלימודים הבאה

המעוניינים העומדים בכל הדרישות לעיל יפנו בכתב לת.ד. 39350 ת"א מיקוד 61392 עבור שחר בצרוף תולדות חיים ופרטים אישיים נולאים כולל מס' ת.ז. וטלפון.
– פונים מתאימים ייענו –

א. בן־נון תעשיות
דרוש
מבלטן בכיר
כישורים:
נסיון מוכח של 10 שנים בתבניות למוצרי פלסטיק בהזרקה וניפוח.
5 ימי עבודה בשבוע
נא לפנות טלפונית 03-804649
03-5560844

למפעל חדיש ומתקדם בתחום אריזות מתקפלות מקרטון
דרוש
מעצב אריזות
- ★ בוגר בי"ס מוכר לעיצוב לעבודה מעניינת ורבגונית, מקום העבודה באזור חיפה,

לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ת.ד. 3953 פתח־תקוה ולציין מעצב.

אוניברסיטת תל־אביב
דרושים/דרושות

1) מהנדס/ת
לביה"ס לפיסיקה ואסטרונומיה. ידע בתחזוקת מעבדות פיסיקה ואלקטרוניקה, ידע בטכניקות וקום וקריוגניקה ושמוש בציוד בסיסי של בית מלאכה מיכני; לתמיכה במחקר בוואקום גבוה, יצור שכבות דקות, לחצים גבוהים מאד וטמפרטורות נמוכות.
לפרטים נוספים – טל' 03-5450524

2) מזכירה כתבנית
השכלה תיכונית, נסיון של מספר שנים בעבודת מזכירות כללית, הדפסה במכונה תשמלית (IBM) רצוי במעבד תמלילים (W. MILL) למשרה מלאה או חלקית.
לפרטים נוספים לטלפן ל־03-5450575

מועמדים/ות מתבקשים/ות להגיש מועמדותם בכתב, בצרוף פרטים על נסיון ושמות ממליצים אל: מדור העסוקה, יח' המנגנון, אוניברסיטת תל־אביב 69978

דרוש
איש מכירות
לשיווק אפרוחים
(רצוי יוצא קיבוץ או לולן לשעבר)
לפנות לטלפון 06-332632

לחברה לעבודות פיתוח
דרושים
- ★ **קבלני מישנה לאבן דבש**
- ★ **רצפי מדרכות**

טל. 03-888703

ליחידת האבטחה בנמל אשדוד
דרושים
מאבטחים ובודקי/ות מטענים
- ★ עד גיל 45 (אחרי שרות צבאי).
- ★ תושבי אשדוד, אשקלון, קרית־גת ורחובות.
- ★ שכר חודשי 1000 ש"ח לפחות, הסעות, בונוסים ונסיעה לחו"ל בתום שנת עבודה.
- ★ תוספת משמעותית לאחראי משמרת.

ועדת קבלה בימים ראשון (29.5.88) ושני (30.5.88) משעה 10.00 עד 17.00 בבניין הבטחון בנמל אשדוד, שער מס' 3.
ובלשכות העבודה בקרית־גת, רחובות ואשקלון.
להצטייד בתעודת זהות, פנקס מילואים ושתי תמונות.

למזנון הכנסת - חמד ירושלים
דרושים
1. טבחים
2. מלצרים
3. מלצר ראשי
4. עובדי נקיון

5 ימי עבודה בשבוע
תנאים טובים למתאימים
טל: 02-564348 02-564371

לחברת מר ושות'
דרושים
צעירים יוצאי־צבא
(רצוי יחידות שדה)
לעבודות בכל הארץ.
לא דרוש ניסיון קודם.
רצויה סיומות טכנית.
מגורים באזור חולון
רצוי רשיון נהיגה וטלפון
לקביעת ראיון טל: 03-809191 03-807301

קיבוץ רמות־מנשה
מחפש
גננת לשנת תשמ"ט
- ★ בוגרת "אורנים" או סמינר הקיבוצים
- ★ רצוי עם נסיון בגן מעורב

להתקשר למרגלית, בעבודה 04-893987 ובבית 04-895937

אוניברסיטת תל־אביב
דרושה
פקידה - מעבדת תמלילים
למשרה מלאה - ימים א'־ו'
- נסיון בעיבוד תמלילים – תוכנת WM
- ידע כללי בעבודות משרד
- יחסי אנוש טובים
- ידע והדפסה באנגלית – יתרון

פניות בכתב בלבד נא להפנות
אל: המכון לבריאות תעסוקתית
– לידי המזכירות –
אוניברסיטת תל־אביב
הפקולטה לרפואה
תל־אביב 69978

בני משה קרסו בע"מ
יבואני "רנו" בישראל
למחלקת מכירות רכב חדש
דרושים/ות
אנשי מכירות
בעלי הופעה נאה, יוזמה וחריצות
רשיון נהיגה ונסיון במכירות
מועמדים/ות מתאימים/ות יפנו
לסופי במחלקת כח אדם
רח' ריבל 20 תל־אביב או בטלפון 03-027111

מלונות דן
למלון דן פנורמה ת"א
דרושים / ות
מלצרים / יות
מפקח / ת ערב למשק בית
חדרנים / יות
מתאימים / ות יפנו למח' כ"א
טל' 663311

פקר פלדות דייק בע"מ
(מקבוצת פקר־פלדה)
למפעלנו בכפר־סבא
דרושים
1. **איש אחזקה**
2. **טכנאי "יצור**
3. **עובדי "יצור**

נא לפנות טלפונית: 052-440150,
אל שמואל כהן – משעה 15.00.

ליבואן רכב גדול
למוסך המרכזי באזור ת"א
דרוש
מנהל מוסך
בעל תעודת הסמכה לניהול מוסך
מועמדים מתאימים יפנו בכתב־יד בציון קורות חיים, ידע, הכשרה ועיסוק בתחום הטכני והניהולי.
– ידע בשפה זרה יתרון –
ת.ד. 1648 תל־אביב 61015
עבור "מנהל מוסך"

לנציגות חברה זרה דרושה
פקידה/מזכירה
השולטת בשפה האנגלית
לפנות טל': 03-736849
או לת.ד. 22387 ת"א, 61223

לרשת מרפאות שיניים
לסניפנו בירושלים
דרושות
- ★ **סייעות מוסמכות/מתלמדות**
- ★ **שיננניות**

טלפון: 02-226152 03-5446132

ת"א דחף מרכז	ת"א דחף דיזנגוף	ת"א דחף בן יהודה	ת"א דחף אלנבי	דחף — פרסם מודעה! בדחף תקבל יותר ובמחירי העיתון	חיפה דחף	ירושלים דחף	דחף טלפון 03-611001	ובעוד 50 סניפי דחף בכל רחבי הארץ
622547	239952	656120	614433		645333/4	226335		

לפעמים אתה צריך פרסום. תמיד דחף

לחברת מהנדסים בתל-אביב
דרושים
1. הנדסאי אלקטרוניקה
* בעל ידע במיכשור ובקרה/מערכת איסוף נתונים/תיכון מעגלים אנלוגים ודיגיטליים.
* בעל ידע טוב באנגלית.
* רצוי יוצא ח"א.
העבודה בבית מלאכה וכהנה בנסיעות ברחבי הארץ.
2. עורך טכני
לכתיבת ספרות טכנית
* מהנדס מכונות או אלקטרוניקה.
* אנגלית ברמת שפת אם.
להתקשר מיום א' 10:00–14:00 לבורית
16:00 – 19:00 לאווה. טל': 377785

לחברת מהנדסים בתל-אביב
דרושים
1. תכניתן/מעצב
בעל נסיון מוכח בתחומים הבאים:
• עבודה במערכת VAX/VMS
• תכנות בשפת PL1
2. תכניתן/מעצב
בעל נסיון מוכח בתחומים הבאים:
* עבודה בסביבת VMS
* עבודה במערכת IMS DB/DC
* תכנות בשפת PL1
יועדפו מועמדים בעלי 3 שנות נסיון.
מועמדים בעלי יכולת עבודה ולמידה עצמאית, יתקשרו לטל': 377785 מיום א' בין השעות 10:00–14:00 לבורית 16:00–18:00 לאווה.

למחלקת תביעות
דרושים:
1. פקיד / ה
למדור רכוש
נסיון של 3 שנים בטיפול בתביעות
לפנות לאלכס: 03-5430718
2. פקיד / ה
למדור רכב – נפגעי גוף
עדיפות לבעל/ת נסיון
לפנות לבני רוזנבלום: 03-5430716
מנורה חברה לבטוח בע"מ

פרויקט התחדשות ופיתוח העיר רמלה
דרוש לאיזור רמלה
רכז לפיתוח משאבי אנוש וכח אדם
בוגר במדעי הרוח או השכלה תיכונית עם נסיון ארגוני.
פרטים נוספים: ימים א'-ה' 08.00–15.00
טל: 08-229176, 08-228053 לבקש את אתי.

נמר צרכי צילום (2000) בע"מ
דרושה
מנהלת חשבונות למחלקת לקוחות
נדרש: ידע ונסיון בהנה"ח ממוחשבת
נא להתקשר מיום א'
03-9234222
Agfa

לסוכנות ביטוח ברמת גן
דרוש/ה
ח ת ם / ת
לענפי האלמנטרי
כולל עבודה עם מחשב.
תנאים טובים למעמד/ת המתאים/ה
נא לפנות טלפונית 03-7512702

קופת חולים מכבי
דרושים
למרפאת שיניים בפתח-תקוה ואילת
רופאי שיניים כלליים ומומחים
למשרות מלאות וחלקיות.
למרפאת שיניים תל-אביב ופתח-תקוה
סייעות ושיננית בעלות נסיון
סודיות מובטחת
בבקר פרטים נא לפנות לד"ר בוקן או דוד גו טל': 03-5103711
מזכירה רפואית
מקום עבודה: תל-אביב
למשרה מלאה או חלקית
בפרטים נא לפנות לגב' הניה טל': 03-291566

לקבוצת **השמירה**
למתקן בטחוני
דרושים
א. מאבטחי שערים
* עבודה אחראית * יוצא צבא עד גיל 50 * מתאים לבעלי/משפחות
עבודה באיזורים: כפר-סבא, רעננה, הרצליה, פתח-תקוה והסביבה.
* 1350 ש"ח נטו (לא כולל שעות נוספות) * כלכלה * נסיעות.
ב. ראשי משמרות + אבטחה + מאבטחים
* עד גיל 35 * יוצאי יחידות קרביות * עבודה במשמרות * מתאים גם לסטודנטים * אבטחה במוגנות

לחברה מסחרית בענף הצילום
דרוש/ה
איש מכירות
עם נסיון בשיווק וידע בענף הצילום
לפנות בכתב לת.ד. 692 תל-אביב.

למשרד רואה חשבון בתל-אביב
דרושים
עובדי ביקורת
שנה נסיון אחת לפחות.
לעבודה במשרה מלאה
נא לפנות בין השעות 17:00–19:00
03-5611071

למשרד מדידות
דרושים
• מודדים
• שרטט/ת
• עוזרי מודדים

תל-אביב הילטון
דרושים/ות
צעירים/ות
אחרי שרות צבאי
לעבודות מלצרות
• בגדי תיכון
• שליטה בשפה האנגלית
• הופעה נאה ומסודרת
העבודה במשמרות ומאפשרת גם לסטודנטים.
לקביעת ראיון נא לפנות טלפונית 03-6402924

פזכים בע"מ
דרוש/ה
אגרונום/ית
לעבודה משרדית
במחלקה החקלאית
הכישורים הדרושים:
• בוגר/ת פקולטה לחקלאות.
• שפות עברית-אנגלית.
• עדיפות לבעלי נסיון באדמיניסטרציה.
• נסיון בהפעלת מחשב.
• שפות נוספות.
נא לשלוח קורות חיים לת.ד. 16398 ת"א

יחד YACHAD
סוכנות לביטוח חיים בע"מ
סוכן ביטוח / מועמד לסוכן ביטוח
האם ברצונך להתקדם?
האם אתה מרגיש שאתה מסוגל ליותר אך לא מאפשרים לך לרוץ קדימה?
איתנו "ביחד" תמצא צוות מיומן המתמחה
בביטוח חיים
מובטחת לך עזרה מקצועית מעולה וליווי צמוד.
אם אתה בעל רשיון סוכן ביטוח או מעוניין ללמוד ומוכן לעבוד קשה.
התקשר טלפונית 03-612084, 612138
בשעות 8.30 עד 15.30
בימי א'—ה'
מנורה חברה לבטוח בע"מ

קוביט cubital
לחברת קוביטל בע"מ דרוש
מהנדס תכנה
מנוסה בעבודה בסביבת VMS ו-UNIX בנושאי תקשורת ומערכות הפעלה, והכרות מעמיקה עם VMS / INTERNALS.
מועמדים מתבקשים לשלוח קורות חיים אל קוביטל בע"מ, ת.ד. 330 הרצליה ב' 46103.
דיסקרטיות מובטחת

מנהל/ת חשבונות מדופלם/ת
לעבודה מגוונת ומעניינת בלוד, לתקופת מבוטחת ולזמן מלא עם אפשרות לשעות נוספות.
מנפאואר MANPOWER
החברה הגדולה בעולם לעבודה זמנית
03-298877

סלפי איכות
דרוש
טכנולוג מזון
צעיר ודינמי
נדרש נסיון בענף המזון (מעל שנה).
נא לשלוח קורות חיים מפורטים לת.ד. 489 יבנה 70600

ברקום bercom
לעבודה בחו"ל
דרוש
מהנדס מכונות
בכיר
(רצוי תואר שני)
עם נסיון מוכח באלמנטים סופיים וידע בתוכנות
לפנות מיום א' לאירית, טל' 7810192, 03-7810190

לחברה מסחרית בת"א
דרוש/ה
חשב / ת
התכונות הדרושות
* רואה חשבון
* 3 שנות נסיון קודם בתפקיד דומה
* נסיון בניהול ופיקוח על מערכות מלאי וכספים

דרושה
גננת מוסמכת
לגן 3–4

סוכנים עצמאיים
בעלי נסיון למכירה
לחנויות הלבשה
וספורט אזור ת"א,
מרכז דן ודרום הארץ
03-815914

למפעל עור דרושים
א. תפרים מקצועיים
לתפירת חגורות ורתיקי עור לאקרחים
ב. תפרים
לעבודות תפירה בקבלנות משנה
ג. בעלי רקע ונסיון במכונות תפירה תעשיתיות.
אדלר 373 זוינגר 45
– תנאים טובים למתאימים. טל 767214

למוסך סובארו יפו
דרושים:
1. בוחן רכב
(יוצא צבא)
2. מכונאי,
לעבודות קלות ומיוחדות (רצוי פנסיונר).
לקביעת ראיון לפנות לשושי 823898,
813860

ת.מ.ה – מפעלי הובלה בע"מ
בקעת הירדן
דרושים
נהגים
בעלי רשיון לפולטרלר ומשאות מעל 15 טון.
בעלי נסיון מוכח.
לפרטים: 02-941820 02-941842

לפרויקט חדשני בתחום כח האדם
דרושים
אנשי מכירות מעולים
(משרה 2650)
לייצוג ולקידום מכירת הפרויקט באזורי הארץ השונים
★ בעלי הופעה, שיקול דעת וכושר עסקי
★ בעלי נסיון בתחום כח האדם ו/או מכירות
★ תמורה גבוהה למתאימים
מועמדים יפנו לטלי 03-5440693 החל מיום א' או ישלחו פירוט קורות חיים ונסיון אל ת.ד. 47030 תל אביב 61110. סודיות מובטחת
המודעה לשני המינים
צומת

לחברת שירותים ארצית
דרושה
מזכירת הנהלה ומנהלת המשרד הראשי
למשרה מלאה
ידיעת השפה העברית על בוריה.
שליטה בשפה האנגלית קרוא וכתוב.
נסיון בניהול משרד.
ידע בניסוח מכתבים.
פניות בכתב בצירוף קורות-חיים ורשימת ממליצים נא להעביר לת.ד. 1465 ת"א מיקוד 61014,
עבור "מזכירת הנהלה"
סודיות מובטחת

סדרנים לתערוכה
6 ש"ח לשעה
רחוב שפ"ר 10 ת"א
(ליד שוק הכרמל)

מכונאי תעשייה
מנוסים ומתחילים +
מסיק דוודים
בתנאים מיוחדים
03-5103811-2

דרושה
משפחה דתית
רצוי עם ילדים
לטיפול בשלושה ילדים בגילאים 7–12 בחודש אוגוסט
רצוי במושב או קיבוץ
לפרטים: 02-617155

לחברה ארצית לשרותי כ"א
לסניפיה בת"א/ב"ש/אשדוד/נתניה
בחור/ה צעיר/ה
נמרץ/ת ושאפתן/ית
רצוי קצין בדרגת סגן/סרן משוחרר, בעל נכונות לשעות עבודה רבות ומאומצות.
רקע טכני או מזכירותי חובה,
רשיון נהיגה רצוי.
נשים או גברים העונים לדרישות מתבקשים לפנות בצרוף קורות חיים בכתב ולציין מקום עבודה רצוי
לת.ד. 44971 חיפה מיקוד 31448

דחוף עובדים
סביב השעון
דרוש/ה
ביצועיסט/ית
שעות העבודה:
12:00-20:00
נא לפנות מיום א' לעירית
03-622547

קבוץ דתי במרכז הארץ מחפש
אחות רווקה
מגורים במקום
לזאב. 08-548326 08-548462
לדוד. 08-548327

לחברת ק.ט.י.– קוסמטיקה טבעית יישומית
דיילים/דיילות
למכירת ברשתות – שווק בת"א, חיפה, ירושלים, טבריה ונהריה. ניסיון
הופעה נאה הכרחיים! שכר הולם
04-233397, 04-220968

אלעד מערכות - כח אדם בע"מ
לעבודה בירושלים דרושים:
★ **מפעילי VAX**
בעלי נסיון
לפנות לגברת נורית או חיים מירונה
טלפון: 02-208439
★ **מפעילי M.F. IBM**
בעלי נסיון
לפנות לשאול שמש טלפון: 02-277262

אתגר
סוכנויות ביטוח בע"מ מקבוצת בנק לאומי
תושב/ת גוש דן והסביבה
בוא/י הצטרף/י למערך השיווקי שלנו
ובנה/י לך קריירה חדשה
אם הנך מעל גיל 25, בוגר/ת תיכון, עם מוטיבציה גבוהה, רשיון נהיגה ורכב. אנו מזמינים אותך לקורס בן 3 שבועות, שיועבר ע"י צוות מומחי מכירות וביטוח.
הקורס בן 5 ימי לימוד בשבוע ויפתח בחודש יוני הקרוב.
בתוכנית הקורס: לימודים וסדנאות בביטוח חיים ואלמנטרי כולל הגשה לבחינות רשיון של האוצר.
למסיימים מובטחים תנאים מצויינים, סיוע והכוונה ופיקוח אישי ע"י החברה.
פנה/י עוד היום ישירות ללאה משה.
טל. 03-5101839.

לחברת פי.סי. סופט בע"מ
דרושים:
1. מהנדס/ת תכנה
לפתוח מערכת בסביבת OS/2.
בעל/ת נסיון של 4 שנים בזמן אמת/גרפיקה על מחשבי י.ב.מ. פי.סי. בשפות "C" ואסמבלר.
לפנות בכתב בצירוף קורות חיים, נסיון, והמלצות: אוסישקין 16, רמת-השרון 47210.
2. פקיד/ה
לעבודות משרד באנגלית.
בעל/ת ידע בשמוש במעבד תמלילים.
ידיעת שפות נוספות – יתרון.
לפנות בטלפון: 5611941.

דרושים
לחברה גדולה של מוצרי חשמל ביתיים
דרושים
אנשי מכירות
הכישורים: נסיון במכירות
רכב פרטי
הכרת שוק הלקוחות
בענף החשמל
תנאים טובים למועמדים המתאימים
נא לפנות לת.ד. 1334
ת/90989 תל-אביב 61013

לחברת מזון גדולה
דרושים לגוש דן
1. מנהל מכירות
2. מקדם מכירות
3. מוכרנית
יועדפו בעלי נסיון מוכח בענף-המזון
לפנות בכתב בצרוף קורות חיים לת.ד.
1334 ת"א
ולציין ע"ג המעטפה עבור ה-91030

לבנק למשכנתאות בנצרת
דרוש/ה
פקיד/ת משכנתאות
דובר/ת ערבית רצוי השכלה אקדמאית
המעונינים יפנו בכתב יד לת.ד. 2265 ירושלים

ניקול מחסן מכר – מיכשור תעשייתי
טכנאי/הנדסאי מיכשור ובקרה או חמ"מ
• קריאה והבנה אנגלית טכנית.
• עדיפות לבעל נסיון מסחרי.
• כושר ניהול מו"מ עם לקוחות.
• אירגון וביצוע עצמאי.
• מקום העבודה רמת-גן.
לייעות בכתב יד עם פירוט השכלה וניסיון קודם ת.ד. 14095 תל-אביב 61140

דרוש לאזור רחובות
מיקרוביולוג
1. בתחום האימונולוגיה.
2. נסיון במעבדה.
3. נסיון בשווק.
08-476173

לחברה לתמעול מסעדות
דרושים
★ **טבח/ית**
למסעדת עובדים ברמלה.
★ **טבח/ית**
למטבח צמחוני בהרצליה.
03-871812,
03-594530

למשרד רואה חשבון
מזכירה / כתבנית
מעבד תמלילים
WARDSTAR
טל. 03-319864

5,000 ש"ח + לחודש
דרוש
איש מכירות
מעולה ומנוסה + רכב לשיווק ציוד למסעדות, גלידריות וכיוצ"ב למספר חודשים.
בפרטים אישיים מלאים לפנות לת.ד. 21526 ת"א
העבודה על בסיס משכורת + אחוזים.

דרוש/ה
מנהל/ת
למשרד הפקות ואמרגנות
רצוי בעל/ת נסיון
03-5440338/9,
03-231121

SONY
דרושים
למעבדת מוצרי תקשורת
★ **טכנאי / ת הנדסאי / ת**
נסיון בתחום הוידאו
★ **טכנאי / ת**
למקולי דיסק
נסיון בתחום האודיו דיגיטל
מועמדים מתאימים לאחר שרות צבאי יתקשרו לפנינה 03-5101515
ישפאר
רח' אחד העם 9,
מגדל שלום, ת"א,
טל' 03-5101515.

לשה"ל שרותים רפואיים בע"מ
דרושים
★ **נציגי מכירות**
★ **מנהלי צוותי מכירות**
קורס הכנה ומיון ייערך בין ה-6 ל-8 ביוני.
מועמדים מתאימים, הגרים באזור תל-אביב, בעלי רכב, ואשר יכולים לעבוד בהיקף מלא מתבקשים לפנות לקביעת ראיון לטלפון 330551

למשרד הקשור בענף הביטוח
עורכת-דין
בעלת ניסיון וידע בנזיקין וביטוח, לתפקיד מקצועי וניהולי.
לפנות בכתב-יד לת.ד. 26233 ת"א

למשרד פרסום
דרושה
מזכירה
עם ידע בניהול משרד עצמאי, הדפסה וידע בעברית ואנגלית, רשיון נהיגה, הופעה מרשימה
יום עבודה שלם, תנאים טובים.
03-221058

למפעל מזון מתקדם באזור חדרה
דרושים
מחלקים
עם רכב קירור
עד 3 טון לאזור המרכז וגוש דן ואזור חיפה והצפון
לפנות טלפון 06-595555 לפסח

03-611001 דחפון
24 שעות
שרות מודעות טלפוני של **דחף**
לבעלי כרטיסי אשראי
ויזה, ישראכרט, דיינרס

هكذا من الأصل

مكامن الأصل

נחמה שיבלי, עקרת בית מאזור:

מכרו לנו משק ברמת־צבי ועכשיו מבטלים – כי בעלי בדווי שהתגייר

מאת יצחק בן־יהודה, סופר „דבר" בעמק

„מזכירות מושב רמת צבי שבעמק מכרה לנו משק והיא מבטלת עכשיו את ההסכם שנחתם איתנו – בגלל שבעלי הוא בר מוצא בדווי. לא שמנו לב לשם המשפחה, הם אומרים מהגאווה, ואמרו כי לא מוכנה לאשר קבלתה לעבודה של משפחה שראשה ממוצא בדווי."

כך טוענת נחמה שיבלי, עקרת בית מאזור, שרכשה, יחד עם בעלה, יצחק (האשם) שיבלי, תמורת 100,000 דולר, משק במושב רמת צבי, כדי שהמשפחה תוכל להיות בקרבת משפחתו של הבעל המתגוררת בכפר הבדווי שלרגלי הר התבור – כפר שיבלי. על השתלשלות הפרשה, הנראית, ממבט ראשון, לפשוט מוזרה, סיפרה אתמול ל„דבר" נחמה שיבלי, עקרת בית ואם לשלושה:

„אני ילידת חולון. אבי, נתן גולדמן, הוא פנסיונר של „אגד". הכרתי את יצחק בעלי, בזמן שירותו הצבאי. הוא שירת אז במשמר הגבול ואחר כך במשטרה הרגילה. עכשיו הוא חבר „אגד". בעלי גויר על ידי הרב הראשי לשעבר, שלמה גורן, והרב לנדמן, רבה של חולון, הוא שהשיא אותנו. שלושת הילדים שלנו, אתי, בן ה־11, דרור בן ה־9 ושגב, בן ה־5, למדו בבתי ספר דתיים, לפי דרישת בעלי, שרצה שהם יספגו שם יהדות ומסורת. יצחק (קודם האשם) משרת במילואים יותר מהרבה אנשים שאני מכירה. אנחנו מנהלים בית יהודי, קצת מסורתי, אבל גם שומרים קשר הדוק עם משפחת בעלי בכפר שיבלי. ראש המועצה שם, עלי שיבלי הוא דודו. אח אחד של יצחק משרת בצבא קבע, שני הוא קצין מבצעים במשמר הגבול. אח אחר משרת בחיל השריון. החלטנו לרכוש בית ומשק ברמת צבי, כדי להיות קרובים לכפר שיבלי, המצוי רבע שעה משם. מעולם לא הסתרנו את העובדה שבעלי הוא בדווי שהתגייר, ואפילו לא עלה על דעתנו לשנות את השם. אינני יודעת איך אנשי רמת צבי להגיד שהם לא ידעו שבעלי ממוצא בדווי הרי השבט שלו זה בכפר שיבלי, השכן, הנמצא מרחק של רבע שעה של נסיעה."

יצחק ונחמה שיבלי מכרו את ביתם ואת מכוניתם כדי לממן את רכישת המשק ברמת צבי. „מזכיר המושב, יעקב גרוזבסקי, הוא שהציע לנו לרכוש את המשק, שעבר לידי המזכירות, בצו בית המשפט. הוא טילפן אלינו והזמין אותנו לבוא לרמת צבי עם כסף ו...בקבוק שמפניה. חתמנו במזכירות המושב על זכרון דברים, שילמנו מקדמה, חתמנו אחר כך הסכם אצל עורך דין ושילמנו עוד עשרות אלפי דולרים ועכשיו פתאום נזכרו שהם לא רוצים בגוי" שואלת נחמה שיבלי.

יעקב גרוזבסקי, חבר המזכירות של רמת צבי סירב אתמול להגיב על טענותיה הקשות של משפחת שיבלי: „הפרשה מצויה כיום בהליכים משפטיים" אמר אתמול גרוזבסקי ל„דבר": „כל עוד לא הסתיימו ההליכים בבית המשפט, לא תקבל ממני שום תגובה."

ואכן, – „הצדדים" עומדים להיפגש, פעם נוספת, להמשך הדיון בפרשה, בבית המשפט המחוזי בנצרת.

הרשות להגנת הצרכן:

מאז נובמבר – התייקרו מוצרים בעשרות אחוזים

מאת חיים באור, סופר „דבר"

שורה של מוצרים התייקרו בשיעור של עשרות אחוזים מאז נובמבר ‎'87 – עולה מסקר מחירים שערכה הרשות להגנת הצרכן בהסתדרות.

הסקר מצביע, לדוגמא, על האורז הרגיל, שהתייקר ב־146 אחוז, שמן סויה ב־41 אחוז וחומץ טבעי – 21 אחוז.

יו"ר הרשות להגנת הצרכן, נזהת קצב, תבעה אתמול ממשרד התעשיה והמסחר להחזיר לפיקוח מיידי את המוצרים שהתייקרו באופן חריג. היא הוסיפה כי עירעור הציבור במשק לנוכח התייקרויות אלה. קצב הטעימה עד שאין הצדקה להעלות את מחירי המים לקראת תקופת הקיץ, שבה גדלה הצריכה.

משגיח כשרות חשוד בליטוף ישבנים במקווה

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

משטרת זבולון ממליצה להעמיד לדין פלילי את משגיח הכשרות העירוני של קריית ים ועובד המועצה הדתית בעיר מרדכי אטיאס (46), בחשד כי ביצע מעשים מגונים בגופם של שלושה נערים מקריית ים בעת שטבלו במקווה העירוני.

אטיאס, העובד כעשר שנים במועצה הדתית, הובא לבית משפט השלום בחיפה ומעצרו הוארך בחמישה ימים. מפקד תחנת זבולון, סנ"צ שרגא לוי מסר, כי החשוד הודה בחלק מן העבירות המיוחסות לו. בימים אלה יוגש החומר לפרקליטות מחוז חיפה לשם הגשת כתב אישום.

בחקירתו במשטרה אמר משגיח הכשרות: „עזרתי להם לצאת מהמקווה וליטפתי להם את הישבנים". הנערים בני 14־15 מקריית ים טענו לעומת זאת בעדותם במשטרה, כי החשוד ליטף לא רק את ישבנם אלא גם איזורים מוצנעים אחרים בגופם. לאחר התלונה ובתיאום עם המשטרה קבעו השלושה להיפגש עם המשגיח פעם נוספת ואולם הוא לא הגיע. כעבור יומיים זוהה ברחוב על־ידי הנערים ואז נעצר על־ידי המשטרה.

אלוף (מיל.) בוצר – בראש ועדת החקירה לאסון באוניית הפחם

מאת יוסף מיכלסקי, סופר „דבר"

אלוף (מיל.) אברהם בוצר, נתמנה על־ידי שר האנרגיה והתשתית משה שחל, ליו"ר ועדת החקירה של האסון שאירע שלשום באניית הפחם „אורניקה", בו נספו שלושה עובדים ואחר נפצע קשה.

אברהם בוצר מפקד חיל־הים לשעבר משמש כיום כמנכ"ל קצ"א והוא משפטן בהשכלתו. לוועדה זו יצורפו קרוב לוודאי מומחים מטעם משרד העבודה ומנהל הספנות של משרד העבודה. על הוועדה הוטל לברר: מה היו הגורמים והנסיבות שהביאו לאסון, אם קיימים תקנות, נהלים, הוראות לביצוע עבודות ניקיון במחסני אניות להובלת פחם, מה הם האמצעים וההסדרים הבטיחותיים הדרושים לביצוע עבודה כזו, אם כל הגורמים המופקדים על הנושא פעלו כמיטב יכולתם כדי למנוע את האסון.

הוועדה צריכה להגיש מסקנותיה לשר האנרגיה והתשתית תוך שבועיים ולכלול בהם גם המלצות לשיפור הבטיחות בעבודות במחסני אוניות פחם ולמניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

המשטרה וגם נציגי משרד העבודה חוקרים את נסיבות האסון. נודע שאתמול נגבו עדויות נוספות מרב החובל ואנשי צוותו. האניה תשלים פריקתה בשבוע הבא ותפליג.

בינתיים, נמסר על שיפור במצבו של זהר כחלון הנפצע מאסון „אנית הפחם" על אף מצבו הקשה, הוא הוכנס אתמול פעם נוספת לתא הלחץ בבסיס חיל־הים ואחרי החזרתו לבית־החולים רמב"ם אפשר היה לנתקו ממכשירי הנשמה. למרות השיפור במצבו של הפצוע קשה הוא לא היה מסוגל אתמול לשוחח עם הסובבים אותו.

מואשם באונס מפגרת ובחריכתה בסיגריות

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

משה ברוך, בן 54, מחדרה מואשם בבית המשפט המחוזי בחיפה באונס בחורה המפגרת בשכלה, לאחר ששרף את זרועה ובטנה מספר פעמים בסיגריה בוערת.

התובעת, עורכת הדין דלי קריטוורי־גוטמן, טוענת בכתב האישום, כי ברוך הבחין בנאנסת ב־12 באפריל השנה בלכתה ברחוב. הנאשם הכיר את קרבנו וידע על מצבה השכלי. לאחר שביקש ממנה לעלות לרכבו הסיעה לאחת הסימטאות בחדרה שם הפשיטה לחלוטין מכל בגדיה. כשביקש ממנה לקיים עמו יחסי מין והיא סירבה, שרף את בטנה וזרועה בסיגריה כדי להניעה להסכים לגחמותיו וכדי למנוע התנגדותה.

בן 12 היכה בת כיתתו – וניסה להתאבד

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

תלמיד בן 12 מקריית ביאליק ניסה שלשום להתאבד בבליעת כמה עשרות כדורים למניעת התקף לב ואקמול תוך שתיית בקבוק בירה, לאחר שהסתכסך עם בת כיתתו והיכה אותה עד שזו איבדה את הכרתה. הנער הועבר מחוסר הכרה לבית החולים רמב"ם בחיפה ונשקפת סכנה לחייו.

מועצת ירקא מצטרפת למשטרה במלחמה נגד סוחרי הסמים

חיפושים – גם בבתי שייח'ים ונכבדים ועל גופן של נשים

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

המועצה המקומית ירקא בגליל המערבי בשיתוף נכבדי הכפר, קיבלה החלטה היסטורית ותקדימית בעדה הדרוזית – „לאפשר למשטרה לערוך חיפוש גם בבתיהם של שייחים ונכבדים וגם על גופן של נשים.

ההחלטה התקבלה בישיבה מיוחדת לפני כחמישה חודשים והיא מתפרסמת עכשיו לראשונה. היה זה כאשר ראשי הכפר החליטו לראשונה, לשתף פעולה עם המשטרה בכל הנוגע למלחמה נגד סוחרי הסמים. זאת, לאחר שהתברר לנכבדים כי כפר ירקא הפך ל„סופרמרקט של סמים", בהגדרת המשטרה, המספק סמים לכל איזור הגליל וצפון הארץ.

מקור בכיר במשטרת מרחב הגליל סיפר לסופר „דבר" כי כפר ירקא החל לשמש כמקום פעילות מרכזית לסוחרי הסמים בגליל מיד לאחר מלחמת שלום הגליל ב־1982. „היתה לנו בעיה גדולה להיכנס לכפר דרוזי מבחינה מודיעינית בגלל הלויאליות והרוקה השוררת בין בני העדה אשר חיפו על סוחרי הסמים. המצב הגיע לידי כך שסוחרים מכרו סמים באמצע הרחוב לכל דיכפין, ללא כל חשש", אמר המקור.

לאחר ההחלטה ההסטורית הגבירה משטרת עכו סוכן סמוי לכפר ובעזרת מידע מודיעיני שהצטבר פשטו עשרות שוטרים ב־25 בפברואר לכפר עם חמישה כלבי גישוש ותפסו לאחר חיפושים נרחבים 855 גרם קוק פרסי, בשווי רבע מליון דולר. שלושה סוחרי סמים נעצרו, ביניהם נאדים מולה, שלטענת המשטרה הוא אחד מגדולי הסמים בצפון. אחד משלושת העצורים ניסה להתאבד בתאו לפני כשבועיים. נגד השלושה הוגשו כתבי אישום.

במהלך הפעולה עצרו שוטרי תחנת עכו בראשות מפקד התחנה סנ"מ חיים דראש שתי נשים. הן נחקרו בתחנת המשטרה השוטרה. לפני כחודש שוב נכנסה משטרת עכו בכוח גדול לכפר ירקא עם כלבי גישוש. באחד החיפושים ברח סוחר סמים מביתו ואולם הוא נתפס על ידי עקבים ושבוים. בבית החשוד סלימאן חביש, קצין בצבא הקבע, שמעצרו הוארך על ידי בית המשפט ב־15 יום נתפסו סמים ורולדים. כמו כן נתפס ציוד צבאי גנוב ש„אפשר לצייד בו גדוד שלם" כהגדרת קצין משטרה. בשבוע שעבר נתפס בכפר סוחר סמים נוסף שניסה להחביא סמים באסלת השירותים בביתו.

במקביל לפשיטות המשטרה זימנו נכבדי הכפר אסיפה של כל התושבים ב„חולואה" – בית התפילה – בו נאמר כי כל תושב שייתפס עם סמים – ינודה. כמו כן נערכה פעולת הסברה מקיפה עם מנהלי בתי הספר והמורים.

צעדה מכברי לכפר יסיף – לחיזוק הידידות בגליל

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

במטרה לחזק את יחסי השכנות והידידות בין ישובי הגליל המערבי היהודיים והכפרים הערביים השכנים מארגנים המועצה האזורית מטה אשר, בשיתוף המועצה המקומית כפר יסיף, צעדה משותפת מצומת כברי ועד לכפר יסיף.

הצעדה תתחיל מחר (יום שבת) בשעה ארבע אחה"צ מצומת כברי. בשעה 6.30 בערב תתקיים עצרת חגיגית במגרש הכדורגל של כפר יסיף ובה ינאמו מזכיר חברת העובדים ותושב קיבוץ כברי דני רוזוליו ובן ראש המועצה המקומית כפר יסיף, נימר מרקוס. כמו כן תתקיים במקום תכנית אמנותית.

צעדה זו היא המשכה של פעילות מתמשכת להידברות הדדית ולמפגשים הנערכים באופן קבוע בין תושבי כפר יסיף לבין שכניהם מכברי ומבית העמק.

שלושה נהרגו בתאונות דרכים

מאת חנה מאור ויוסי ליבוביץ, סופרי „דבר"

בתאונת דרכים קטלנית שאירעה בכביש 40 נהרג יואב ברשארי, בן 32, תושב פתח תקוה.

תאונת הדרכים ארעה בלילה שבין רביעי לחמישי בשעה 23.00 בכביש 40. רכב מסחרי מדגם פיאט פיורינו שנסע מכיוון דרום לצפון פגע ביואב ברשארי, תושב „אבי" אב לשלושה ילדים, אשר חצה הרגלית את הכביש משמאל לימין. בכיוון נסיעת הרכב.

אור ליום חמישי בשעה 02.15 לפנות בוקר בכביש החוף, בקילומטר ה־29, בקטע בין שפיים לרשפון נהרג רפאל מרקס, בן 27 תושב יפו. רפאל מרקוס נסע בלווית אשתו במכונית סובארו מכיוון צפון לדרום. מסיבה שטרם ידועה הוא סטה ברכבו לצד הכביש לכיוון ימינה והתנגש בגשרון, אשר עליו נמצא מנגנון לקריאת מצוקה. אשתו אשר ישבה לידו נפצעה קשה.

רוכבת אופניים, חנה אטייג בת 37, מאור עקיבא נהרגה אתמול בבוקר בתאונת דרכים שאירעה בכביש הפנימי המוביל מאור עקיבא לעתיקות קיסריה.

התאונה ארעה כאשר מכונית וולבו שנסעה מאור עקיבא לקיסריה פגעה מאחור ברוכבת האופניים שנסעה מצד ימין. האשה נהרגה במקום והנהג הפוגע נעצר לחקירה.

הגדיים נמצאו – אך הנער שאיבדם ברח וכנראה טבע

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

עשרות שוטרים ממרחב הגליל בסיוע מסוק, כלבי גישוש ושוטרי משמר הגבול יוהלו הבוקר, זה היום השלישי ברציפות, בחיפושים אחר הילד פסדי איסמעיל המרון, רועה צאן בן 14, מהכפר שעב שבגליל המערבי שעקבותיו נעלמו ביום שלישי בצהריים.

בני משפחת הנער הודיעו למשטרה על היעדרו רק 24 שעות לאחר העלמו. זאת מאחר ובעבר נהג הנער לברוח מהבית ולחזור כעבור יממה. הוא נהג לעשות זאת בכל פעם שאיבד מספר גדיים כשיצא לרעות עמם בשדות, מאחר ואביו נהג להכותו נמרצות על כך.

ביום שלישי אחר הצהריים ברח הנער מהכפר לאחר שמספר גדיים נעלמו שוב מעדרו. בני משפחתו שהחלו בחיפושים מצאו את הגדיים כעבור כמה שעות ואולם עקבות הנער נעלמו. הודעה למשטרה נמסרה רק ביום רביעי אחה"צ. אז יצא כוח של 40 שוטרים בחיפושים בוואדיות, בבקיקים ובביצות באיזור הררי בגליל המערבי עד שעות החשיכה.

אתמול בבוקר יצא שוב כוח מתוגבר של 60 שוטרים בסיוע מסוק וגששים. המחפשים הגיעו עד שדות קיבוץ כפר מסריק. המשטרה משערת, כי ייתכן והנער טבע באחד הנחלים והביצות הטובעניות או שנעלם מהאיזור למשך מספר ימים ומסתתר במקום מחבוא.

המתנדבים למשטרה מאיימים לפרוש אם לא יקבלו מדים

מאת נתן רועי, סופר „דבר" לענייני משטרה

מתנדבים למשטרת ישראל ולמשמר האזרחי קובלים על הקצב האיטי של קבלת מדי משטרה.

ח"כ בני שליטא (ליכוד) אומר, כי ההחלטה של צמרת משטרת ישראל לחלק מדים לשוטרים ולא למתנדבים, בגלל בעיות תקציב, מעוררת תסיסה במשטרה ובעיקר בקרב המתנדבים. „מאחר שהמשטרה החליטה להנפיק מדים חדשים, ומאחר שהתקציב אינו מספיק, היא נאלצת לחלק את המדים החדשים בקצב איטי למדי ולא לכולם. השוטרים המתנדבים למשל, יקבלו אחרונים את המדים החדשים".

שליטא אומר עוד, כי ההחלטה להמשיך ולהפעיל את המתנדבים כשהם לבושים בבגדי האקי מעוררת תסיסה רבה, ורבים מהמתנדבים אומרים, כי הם יפרשו אם לא יקבלו מדים זהים לאלה של השוטרים.

דובר משטרת ישראל עדי גונן אמר אתמול בתגובה, כי קיימת החלטה עקרונית לצייד את המתנדבים במדי משטרה. חלק מיחידות המתנדבים קיבלו מדי משטרה ואילו האחרים יקבלו מאוחר יותר.

המושבים תובעים מהבנקים מחיקת חובות נוספת

מאת דויד מרטיוב, סופר „דבר" לענייני חקלאות

מזכירי תנועת המושבים גדליה גל ויוחנן דניאל תובעים מהבנקים לבצע מחיקה נוספת של חובות אותם מושבים, אשר הסדר ועדת רביד אינו מהווה לגביהם פתרון.

בישיבת מזכירות תנועת המושבים, שהתקיימה אתמול, טענו השניים כי עגלת הסיוע תקועה בבנק. שכה מושבים בלבד הגיעו להסדר עד כה וזאת מתוך מאות מושבים השרויים במצוקה קשה והזקוקים לסיוע כלכלי בהתאם לממצאי הוועדה.

גל ודניאל תקפו גם את אופן טיפולה של הממשלה בנושא הסדר המושבים ואת אדישות הבנקים לעניין. השניים הזהירו מפני הפיכת משבר המושבים לנושא ויכוח פוליטי, שכן לדעתם המושבים הם נכס חברתי ולאומי לישראל.

ויזל בשטחים

חתן פרס נובל, הסופר אלי ויזל, העושה בימים אלה בישראל, בעת מפגש עם קציני צה"ל בשטחים. (צילום: דובר צה"ל)

רשות למלחמה בסמים תוקם במשרד רה"מ

מאת הסופר המדיני של „דבר"

רשות מרכזית למלחמה בסמים תוקם בקרוב במשרד ראש הממשלה.

כך הודיע אמש ראש הממשלה יצחק שמיר בפגישה עם משלחת בינלאומית למלחמה בסמים. את הפגישה ואת ביקורה של המשלחת ארגן אמיל נאג'ר, מי שהיה שגריר ישראל ועובד ותיק של משרד החוץ.

מטרת הרשות, שתוקם לאחר הליכי חקיקה מתאימים בכנסת, תהיה לרכז את המאבק של כל רשויות השלטון בישראל ולתאם בין הגופים השונים הפועלים נגד הנגע.

צוקר „עולה" על להט: „רתמת לעגלתך המפלגתית מנהל קרן ת"א לפיתוח"

מאת נתן רועי, סופר „דבר" בתל אביב

במינויו של חנן בן יהודה, מנכ"ל קרן תל אביב לפיתוח, לראש מטה הבחירות של ראש העיריה שלמה להט, יש פגיעה בשמה הטוב של הקרן, אומר חבר מועצת העיריה אריה צוקר, המסתמך על פרסום ב„דבר".

כותב צוקר ללהט בין השאר: „אינני יודע אם יש בכך עבירה על החוק, אבל מה שברור מעל לכל ספק שגם אם הדבר 'כשר', זה הרס האמון למנכ"ל הקרן ולקרן עצמה.

„טענתי ודרשתי כל השנים להתיר למבקר העיריה לבדוק את חשבונות הקרן, אך אתה סירבת בנימוקים פורמאליים. דרשתי, כי ידעתי שהקרן חורגת ממטרותיה ומשקיעה כספים בפרוייקטים שאינם פרוייקטים של פיתוח אלא של בידור, כמו פארק־קונצרט. גם ביזוז 200,000 דולר למימון התקציב השוטף של מוזיאון ארץ ישראל, שנעשה לפי הוראותיך, נוגד את מטרות הקרן והדבר רק חיזק את דעתי שאתה עושה בקרן כבתוך שלך. ידוע לי שלפני שנתיים היתה לקרן הזרמה כספית של מאות אלפי דולרים ששמשו כקרן מיוחדת. מאין עורפי הכספים ולמה שמשו ומשמשים, אינני יודע, אבל זכותי, כחבר המועצה, לדעת.

„אתה, שלפי דבריך חרד לשמה הטוב של הקרן, עשית מעשה פזיז, לא נכון, לא כשר ולא מוסרי בכך שרתמת לעגלתך המפלגתית והאישית את מנכ"ל הקרן. אני פונה אליך בדרישה להרפות מהקרן ומנכ"לה ולא לגייסם לקידום ענייניך האישיים בבחירות לראשות העיריה.

„בהזדמנות זו אבקשך לדעת אם מר עמיקם שפירא, שצירפת אותו למטה הבחירות שלך, הוא עדיין איש יחסי ציבור ופרסום לקרן תל אביב לפיתוח".

דובר העיריה בני כהן אישר שלשום את מעורבותם של עמיקם שפירא, רוני רמון ואלחנן כהן בקידום מסע הבחירות של להט. הוא אמר כי אינו יודע את הגדרת תפקידו המדוייק של אלחנן כהן בצוות.

אושר ייצור הורמון צמיחה מזורזת לילדים נמוכי קומה

מאת אריאלה ראובני, סופרת „דבר"

הורמון צמיחה, המופק בשיטות של הנדסה גנטית, על־ידי חברת „ביוטכנולוגיה כללית" בקריית וייצמן ברחובות והמאריך את קצב הגדילה של ילדים נמוכי קומה, הסובלים ממחסור בהורמון הגדילה או מהפרעות בהפרשתו, בשיעור של 10־8 ס"מ לשנה לעומת 3־2 ס"מ לשנה ללא טיפול בתכשיר – אושר בימים אלה לייצור ולמכירה על־ידי משרד הבריאות בארץ.

פרופ' מריאן גורצקי, סגן הנשיא למחקר ופיתוח של חברת „ביוטכנולוגיה", אשר השתתף אתמול בכנס ביוטכנולוגיה של שנות ה־2000, שנערך בחיפה, מסר לסופרת „דבר", כי הניסויים הקליניים שנערכו במשך שנתיים בחומר החדש הקיפו כ־170 ילדים בגילאי 14־2 שנים הוכיחו את עצמם כיעילים וכבר החל בייצור מסחרי והפצתו של החומר. הניסויים נערכו בארבעה בתי חולים בארץ ובמקביל בכמה בתי חולים בארה"ב וחברה בת של „דו־פונט" משיקגו השתתפה במימונם. הפיתוח והמחקר של החומר החדש נעשה כולו בארץ.

רופאי ילדים ורופאים אנדוקרינולוגים המטפלים בחומר החדש עומדים בקשר עם החברה המייצרת והחומר משווק באמצעות קופות החולים השונות.

ההורמון החדש מופק מחיידקים, העוברים תהליך ניקוי ייחודי ההופך אותו להורמון גדילה אותנטי. יתרונותיו של החומר החדש לעומת הורמון הגדילה המופק מבלוטות יותרת המוח של בני אדם הוא בכך שכמויות הפקתו אינן מוגבלות, מחירו זול יותר והוא נקי מוירוסים שעלולים להימצא בגופו של תורם בלוטות יותרת המוח. בארץ מדובר ב־20־50 ילדים לשנה הסובלים ממחסור בהורמון הגדילה או מליקויים בהפרשתו. יעילותו של החומר רבה יותר ככל שהטיפול בו מתחיל בגיל רך ככל האפשר של הילדים.

כיום נבדקות אינדיקציות נוספות שבהן עתיד החומר החדש לשמש כחומר טיפולי יעיל. הנושא נבחן גם מבחינות כלכליות. נמסר כי חברת „ביוטכנולוגיה" מנהלת בימים אלה מגעים עם חברות באירופה ובמזרח הרחוק ליצוא הורמון הגדילה החדש.

לקראת הכינוס בשבוע הבא:

יחסי ישראל השוק המשותף – בקונגרס היהודי האירופי

מאת יקיר צור, סופר „דבר"

יחסי ישראל והשוק האירופי המשותף, והעיכובים בביצוע הסכמי הסחר של ישראל עם השוק המשותף, יעמדו במרכז דיוני הכינוס השנתי של הקונגרס היהודי האירופי, שיתכנס בתחילת השבוע הבא במטרות השוק המשותף בבריסל, בלגיה. המשתתפים, ראשי השוק המשותף, יציגו בכינוס את בעיותיה השונות של הקהילה האירופית וראשי הקהילות היהודיות יעסקו בנושאים הנוגעים של יהדות אירופה.

מנכ"ל הקונגרס היהודי העולמי בישראל, ד"ר אבי בקר, אמר כי אירוח הכינוס על ידי מוסדות השוק המשותף מהווה מחווה מיוחדת מצד ראשי השוק המשותף כלפי הקהילות היהודיות באירופה.

„אין ספק", אמר ד"ר בקר, „שהדיון שם יכלול גישות פוליטיות המאפיינות את הויכוח המתמשך בין ישראל ומדינות מערב אירופה בסוגיות הסכסוך הערבי־ישראלי".

מישראל הוזמנו להשתתף בכינוס שר התעשיה והמסחר אריאל שרון, תא"ל (מיל.) אפרים סנה, לשעבר ראש המינהל האזרחי בשטחים, ואבי פרימור, שגריר ישראל לבלגיה ולשוק המשותף. מטעם השוק המשותף יופיעו בכינוס נשיא המועצה, ז'אק דילור, ונציבי השוק, קלוד שסון, קרלו ריפה די־מאנה וויליד קלרק.

בקונגרס היהודי האירופי מיוצגות למעלה מ־20 קהילות יהודיות מרחבי אירופה המערבית והמזרחית. בראשו עומד ד"ר תיאו קליין מצרפת.

מוסכי אלינורה בע"מ

שרות סוברו – מורשה מטעם יפנאוטו בע"מ
★ מכונאות ★ חשמלאות ★ פחחות ★ צבע בתנור
רח' הירדן 33 / ז'בוטינסקי 162 בני־ברק טל. 703718, 03־704646

לחברנו **עמוס ערן**
הנהלת מבטחים ועובדיה
מברכים אותך עם היבחרך
לתפקיד נשיא אוניברסיטת חיפה
ומאחלים לך הצלחה וסיפוק בתפקיד הרם

בנק הפועלים בע"מ
הודעה על אסיפה כללית של בעלי מניות הבנק

ניתנת בזה הודעה כי ביום ו' 3 ביוני 1988 בשעה 09.00 בבוקר, תתקיים באולם הישיבות של הבנק בשדרות רוטשילד 50, תל־אביב, האסיפה הכללית השנתית של בעלי מניות הבנק ועל סדר יומה יעמדו הנושאים הבאים:

1. אישור המאזן ליום 31.12.87, חשבון רווח והפסד ודו"ח המנהלים לשנה שהסתיימה ביום 31.12.87.
2. בחירת דירקטורים.
3. בחירת דירקטור מקרב הציבור.
4. קביעת גמול לדירקטורים מקרב הציבור.
5. מינוי רואי חשבון.
6. שונות.

המחזיקים בתעודות מניה למוכ"ז של הבנק יוכלו להשתתף באסיפה, אם יפקידו את התעודות האמורות, במשרדי הבנק לא יאוחר משעה 09.00 בבוקר ביום ד' 1 ביוני 1988 על מנת שהתעודות תשארנה מופקדות עד סיום האסיפה, או אם יפקידון בכל בנק או אצל סוכנים לניירות ערך, שהם חברי הבורסה לניירות ערך בתל־אביב, וימציאו אישור בדבר ההפקדה כאמור, לפני פתיחת האסיפה.

העתקים מהדינים וחשבונות הכספיים ודו"ח המנהלים לשנה שהסתיימה ביום 31.12.87 יוכלו בעלי המניות לקבל, לפי בקשתם, בכל סניפי הבנק בארץ ובחוץ לארץ.

אם כעבור חצי שעה מן המועד שנקבע לאסיפה הכללית של בעלי מניות הבנק לא ימצא מנין חוקי הדרוש לקיומה, תדחה האסיפה ליום ו' 10 ביוני 1988 באותו מקום ובאותה שעה הרשומים לעיל, ואם גם באסיפה הנדחית כאמור לא ימצא מנין חוקי תוך מחצית השעה מן המועד שנקבע לפתיחתה, יהוו בעלי המניות שיהיו נוכחים בכל מספר שהוא, את המנין החוקי.

בפקודת הדירקטוריון
ה. קרופסקי, עו"ד
מזכיר הבנק

קבלת מודעות 24 שעות נדחוף
מודעות משפחתיות דחופות
וכל יתר סוגי המודעות ל'
הלוח הכללי
דבר
מתקבלות
24 שעות ביממה
ב' דחוף דיזנגוף
רח' דיזנגוף 118
(מול כסית)
טל. 246363 239952

לחברתנו **לובה צלניק**
איחולי מזל טוב
לנשואי נכדתך
סמדר עב"ל ינון
בית „דבר"

האזינו היום בשעה 14.00
לקול השלום בשידור חי
איתן דנציג
מראיין את
גד יעקבי
שר הכלכלה והתקשורת
שידור חוזר ביום ב' 30.5.88 בחצות

מלאו שלוש שנים לפטירתו של יקירנו
ברוך פוזנר
(ברכצ'ה) ז"ל
נעלה לקברו ביום שני י"ד סיון תשמ"ח 30.5.88,
בשעה 18.30.
המשפחה
ובית [illegible]

למשפחת הורוביץ כפר גלעדי
תנחומים על מות
ישראל הורוביץ ז"ל
זלמן גסטר
ראש המועצה האזורית הגליל העליון

בצער רב אנו מודיעים על פטירת יקירנו
אליעזר (לודה) **טריפולסקי**
מותיקי רחובות
הלויה תתקיים היום יום ו' 27.5.88 בשעה 15.30 בקיבוץ [illegible].
נוגשים על־יד חדר האוכל.
המשפחה

אנו מודיעים בצער רב על פטירתה
של חברתנו
הלה קרביוב ז"ל
מראשוני ומייסדי כפר אז"ר
ומשתתפים בצער המשפחה
ועד כפר אז"ר
חברי כפר אז"ר

דפים כואבים / יזהר סמילנסקי

אלף ותשע מאות

אלף ותשע מאות כלואים היום במחנות הריכוז של ישראל.

כולם שם מסיתים, מתפרעים, עושי־צרות, חשודים, מולשנים, חסרי־מזל, וגם אתה ואני.

כולם שם הם רעים בלי צורך להוכיח שהם רעים – אלא רק לתפוס ולכלוא.

כל־כך קל וזול לתפוס אנשים בלי חובת הוכחה, בלי שמיעת עדויות, בלי שום ביקורת ובלי שום אחריות – רק לתפוס ולכלוא.

איזה גיבורים הם החלשים האלה שתופסים אנשים כה מרובים ומפחדים מחובת ההוכחה, ומתחבאים ממשפט גלוי – ורק לתפוס ולכלוא.

והלא זה לא כבר נתפסו אנשי בטחון ולא מן הזוטרים – ולעיני כל שיקרו במצח נחושה (הסינים מעונש) – שיקרו למפקדים, לשופטים, לממשלה ולעם ישראל. כעת צריך לסמוך עליהם שהכל לפי החוק – ורק לתפוס ולכלוא.

הכלואים ייצאו מכלאם עם זרעי שנאת עולם. אבל הלא־כלואים לא ישלימו עם זריעת ההפקר בתוכנו. בעיניהם יש משהו יקר יותר מהשקטת השטחים. משהו נכבד יותר ומאריך ימים יותר: ערך האדם. אבל את זה התופסים־כולאים ושולחיהם – אינם מסוגלים להבין. אלא רק לתפוס ולכלוא.

כוח גדול וראש קטן, ראש קטן ומלא דם – אינם פחות מקלקלים ממסיתים בשטחים. ובמבט מרחיק קלקולם עולה. המסיתים מתכוונים לגוף והתופסים־כולאים משחיתים פנימה.

מי שנוטל די חופש לתפוס־ולכלוא בסיטונות, אפילו יש לו איזה סעיף בחוק – דורס את החוק, חומר מזה, מכה עד עפר את האמון בו, בשיפוטו וביושרו.

מי שתופס וכולא אלף ותשע מאות אנשים ללא שום הליך משפטי – מדינתו כבר הפסידה, זו כמות שמוחקת כל הגיון מלבד הגיון הקלות: לתפוס ולכלוא.

ממש הקלות הזו היא המוליכה אותנו לטמטום הדעת.

כנסת במלחמה / שלמה גינוסר

1 בנובמבר התחיל השבוע

מועד הבחירות לכנסת הוא תאריך אוטונומי מאוד, טורף קלפים ומפרק שותפויות, אם לא כונס נכסים. הכנסת הנוכחית כבר השכירה את כל נכסיה

אפילו אמנון לין בא להצבעה. אף־על־פי שהכנסת הי"12 כבר לא רלוונטית עבורו. ולא מופיעה הוא הוזעק על־ידי סיעת המערך, אלא – לא פחות ולא יותר – מקינשאסה בירת זאיר, שם השתתף בכנס של מפלגת השלטון כאורח של הנשיא מובוטו. זה כדי להדגים לכם איזו מידה של זהירות נקט המערך במהלך שלו להפרדת הבחירות לרשויות המקומיות מההצבעה לכנסת. לראות למעלה ממאה חברי כנסת באולם המליאה ו־20 שרים ליד שולחן הממשלה בימי השרפון והשממון האלה של הכנסת התמה לגווע, בשביל זה בלבד היה כדאי לעקוב אחרי המהלך הפרלמנטרי הזה.

ואמנם, אף כי הכנסת דמתה שלשום לזקנה תשושת־שרידים הנזעקת בעל כורחה להדר־כושר, המהלך של המערך החזיר לכנסת את המידות האמיתיות של התמונה הפוליטית.

ראשית, זה היה עימות בין המערך לליכוד. ממשלת האחדות הלאומית וצל־הענק הקואליציוני שהיא הטילה על הכנסת הי־11 השכיחו במידה רבה את העובדה, שהעימות הפוליטי העיקרי בישראל הוא בין שני גושים אלה. זאת היתה, אם תרצו, יריית־הפתיחה במערכת הבחירות.

שנית, האמנות הקואליציונית איבדה את משמעותה הפורמלית מול האינטרסים המנוגדים של חלקיה השונים: הדבר בלט במיוחד בהצבעתן של סיעות „גוש הליכוד": מפד"ל הצביעה עם המערך, ושס וחולקו בהצבעתה ואגו"י חסכה מעצמה התלבטויות מיותרות (שני חבריה שהם חו"ל). נסיון של הרגע האחרון של השר חיים קופמן לשכנע את הסיעות הדתיות שדווקא בבחירות נפרדות לרשויות המקומיות יהא עליהן להתמודד עם רשימות דתיות מקומיות, נכשל.

שלישית, האינטרס המפלגתי הוא פונקציה של הרגע הנתון. כשם שהליכוד לא יכול היה לסמוך על נאמנות קואליציונית של המפלגות הדתיות בעבר, כך גם המערך יטעה אם יסמוך על ההצבעה השבוע כמפנה ביחסי הכוחות הפוליטיים.

מכל הבחינות הללו, ההצבעה בכנסת על הפרדת הבחירות לרשויות המקומיות מהבחירות לכנסת היתה טלטלה קטנה, שהזכירה לכל מי שהיה זקוק לתזכורת כזאת כי 1 בנובמבר, מועד הבחירות לכנסת, הוא תאריך אוטונומי מאוד, טורף־קלפים ומפרק־שותפויות, אם לא כונס נכסים. אפשר לומר גם ש־1 בנובמבר התחיל שלשום. הכנסת הנוכחית כבר השכירה את כל נכסיה, הרוחניים והפיסיים גם יחד, לכנסת הי"12. שום דבר לא יקרה כבר בכנסת הזאת שאינו מלחמה על המלחמה על הבחירות.

זוהי תופעה מובנת וטבעית ככל שהיא גם מביכה. חברי כנסת באים בשבועות אלה לכנסת גם משום שעדיין זאת הדרך לנגישות גדולה יותר לבוחר. חברי כנסת אינם באים לכנסת בשבועות אלה משום שזאת הדרך הקלה ביותר (אבוי לקלות הזאת, ייאנחו כמה מהם) להיאבק על מקום ברשימה לכנסת הבאה. אין אפס. באשר יירגעו הרוחות במרכזי המפלגות והרשימות הסדורות לכנסת הי"12 ייסגרו, כבר ייתמו ימיה של הכנסת הזאת לגווע.

גם את המהלך הפרלמנטרי המוצלח של המערך צריך לשפוט במגבלות ובאילוצים של התפתחויות קצרות־טווח. הסטגיות הזאת אינה מבשרת שום אביב למערך. זה היה מהלך מוצלח לשעתו, בעיקר – משום שעצם המהלך הפרלמנטרי הזה הוא רק בראשיתו. על פי הלוח הוא התחיל כבר לפני חודשים לא מעטים כאשר יו"ר השלטון המקומי דב תבורי ניסה לשכנע את ראש הממשלה שמיר להקדים את הבחירות לרשויות המקומיות ונתקל בסירוב מוחלט. לפני ארבעה חודשים הגיש יו"ר סיעת המערך ח"כ רפי אדרי על שולחנה של הוועדה הקואליציונית לענייני חקיקה בראשותו של השר יעקבי הצעת חוק להפרדת הבחירות לרשויות המקומיות מהבחירות לכנסת. כל אותה עת, אומר ח"כ אדרי, לא זכתה הצעת־חוק זאת לשום התייחסות, גם לא להסתייגות. השבוע החליטו ח"כ אדרי וח"כ עוזי ברעם, החתום גם הוא על אותה הצעה, להביא אותה להצבעה בכנסת. התייעצויות עם הסיעות השונות הבהירו למערך ולליכוד כאחת, שמסתמן רוב להצעת המערך.

גם כאן לא צריך להגזים ולחטוא בי־מימות־יתר: עמדותיהן של שתי הסיעות הגדולות הן פועל־יוצא של אינטרסים מפלגתיים ברורים. רוב הרשויות המקומיות נמצאות „בידי" המערך. למערך מותר לחשוש שערבוב נושאים מדיניים ובטחוניים עם נושאים לוקאליים מובהקים עלול לפגוע ברוב הזה. בדיוק מאותה סיבה עצמה חושש הליכוד שהפרדת הנושאים הכלל־לאומיים מהנושאים הלוקאליים עלולה להנציח את התמונה הפוליטית ברשויות המקומיות. המערך קיבל, כנראה, חיזוק לעמדתו בנושא זה כאשר התברר לאחרונה שכמה ראשי רשויות מקומיות מהליכוד מבקשים „לרוץ" בבחירות לרשויות המקומיות ברשימות עצמאיות. הרבה יותר קל יהיה להם לעשות זאת (ולהפיק רווחים פוליטיים ממשיים) כאשר הנושאים שיעמדו על הפרק בבחירות לרשויות המקומיות יהיו לוקאליים.

על רקע זה התנהל השבוע הקרב הפרלמנטרי בין המערך לליכוד. עד כאן כלכל המערך את צעדיו בהצלחה. הליכוד, לעומת זאת, נכשל לאורך כל הדרך. כאשר התברר לליכוד שהמערך שיריין לעצמו רוב כמעט בטוח לקראת ההצבעה שלף הליכוד ארבעה שפנים. ארבעתם היו שפנים עייפים מאוד: האחד – האיום בהעלאתה של הצעת־חוק להקדמת הבחירות (הצעה חפוזה שלא הועלתה כלל לדיון משום שמלכתחילה לא היה לה כל סיכוי לעבור). השני – הטענה שיש בהעלאתה של הצעת החוק הזאת משום פגיעה בהסכם הקואליציוני (מכיוון שהדבר לא נדון בוועדה האמורה לטפל בכך). השלישי – החלטה מזורזת במקצת של ועדת השרים לענייני חקיקה שסירבה לאשר את העלאתה של הצעת החוק בכנסת (לפחות שני שרים החברים בוועדה זאת, משה שחל וחיים בר־לב, טענו אתמול כי הנושא כלל לא היה על סדר היום של הוועדה). לא ברור בכלל כמה שרים ומי מהם נכחו באותה ישיבה. השפן הרביעי – הטענה כי הצעת החוק הזאת מנוגדת לסעיף 4 בחוק התקציב מכיוון שהיא דורשת מימון שאינו כלול בתקציב. לצורך זה אף כונסה בבהילות ועדת הכנסת דקות ספורות לפני שהנושא אמור היה להידון במליאה. ועדת הכנסת דחתה את הטיעון. עוד נסיון לעכב את הליכי החקיקה בכנסת נכשל במליאה עצמה כאשר ח"כ רוני מגן חזר על הטיעון הזה וביקש לכנס את נשיאות הכנסת.

הצעת החוק להפריד את הבחירות לרשויות המקומיות מהבחירות לכנסת יורדת עכשיו שלוש קומות, מהמליאה לקומת הוועדות. ועדת הכנסת תצטרך להחליט בימים הקרובים אם לקבל את הצעתו של ח"כ אדרי להקים ועדה מיוחדת שתטפל בנושא או להפקיד את הטיפול בה בוועדה מוועדות הכנסת הקיימות. הליכוד ינסה כמובן להתניק את ההצעה בתעלולים פרלמנטריים פרוהלגיסטיים, בעיקר באמצעות סחבת. לא ברור אם הדבר יעלה בידו. כל הקלפים עשויים להיטרף שוב אם תהיה הסכמה בין הליכוד למערך להקדים את הבחירות לכנסת. המלחמה על המלחמה על הבחירות עדיין בעיצומה.

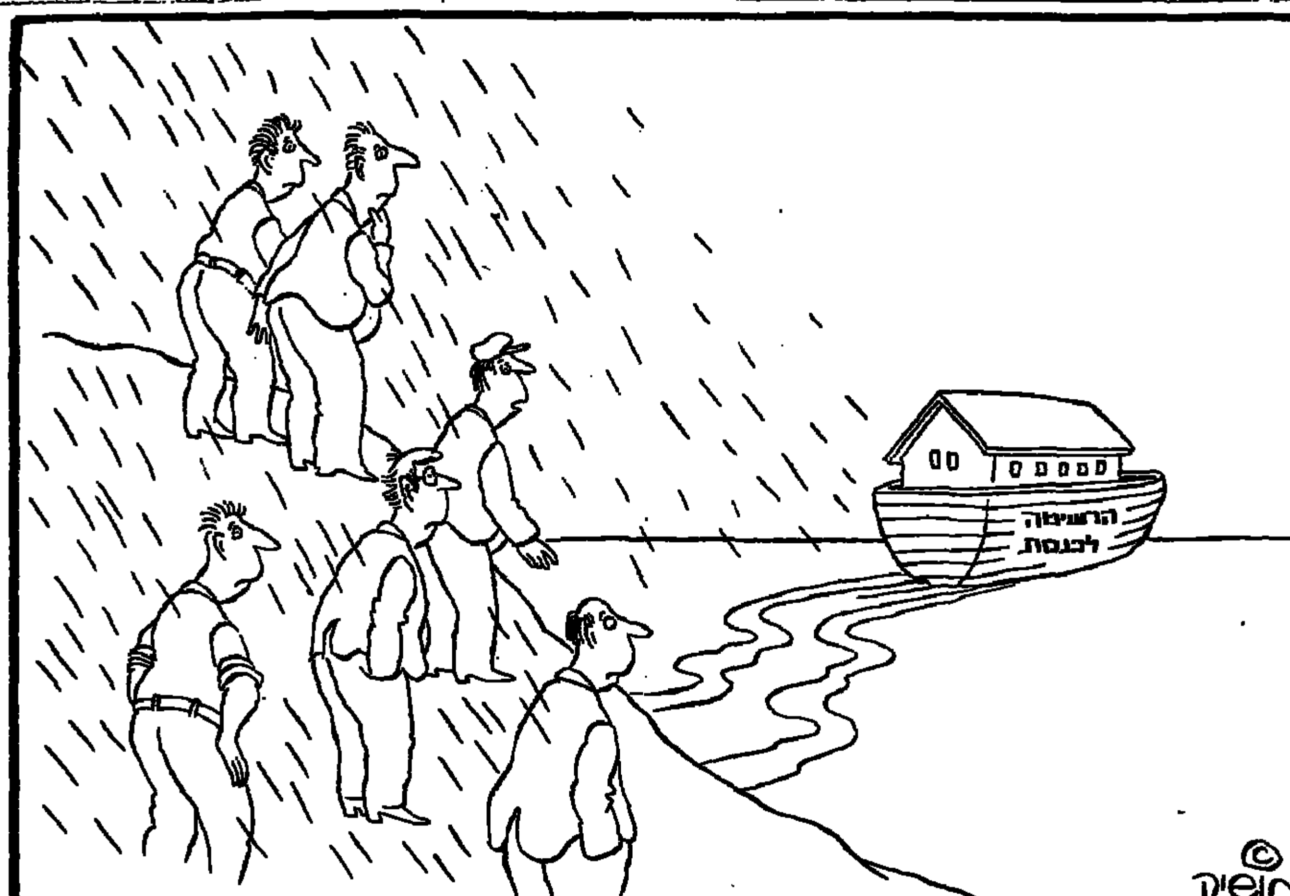

שבוע אמריקאי / אמנון דנקנר, ואשינגטון

מבוא לפסגה הבאה

הצדדים קרובים לסיכום שיפתור את המלחמה באנגולה. מכיוון שבוועידת הפסגה האחרונה הונח היסוד לנסיגה הרוסית מאפגניסטן מורה לוח ההישגים על פתרון שלום בסכסוך אזורי מדי ועידה. בפעם הבאה יגיעו אולי גם אלינו

כשהמריא הנשיא רייגן שלשום להלסינקי, התחנה בדרכו למוסקווה, הוא השאיר אחריו בבירה האמריקאית את שני עוזריו הבכירים בשטח מדיניות החוץ והבטחון. ג'ורג' שולץ נשאר כדי לעצב את הפרטים האחרונים בעיסקה שנרקמה לסילוקו מהשלטון של מנואל נורייגה מפנמה, והגנרל קולין פואל, היועץ לבטחון לאומי, נשאר כדי לקבל את אישור הסנאט להסכם צמצום החימוש הגרעיני בעל הטווח הבינוני, כדי לקחת את הנוסח המאושר המתוקן למוסקווה.

בעוד רייגן עושה את דרכו מעל האוקינוס התברר, כי בנושא הראשון ספג ממשלו מהלומה: הכל היה כבר גמור ותפור ובוואשינגטון ציפו כי נורייגה יארוז את מזוודותיו ויעזוב את פנמה, אולם לפתע חזר בו השליט הפנאמי מהסכמתו לעיסקה ושולץ הנבוך נאלץ לכנס מסיבת עיתונאים מיוחדת ולהודיע על הכשלון. זה היה מאוד לא נעים לספוג את זה לפני הפסגה במוסקווה: מנהיגים אוהבים להגיע לוועידות כאלה כשהם נראים גדולים וחזקים ורייגן לא נראה כזה, לאחר שמאמץ של חצי שנה לסלק ממשרתו נשיא של מדינה קטנה וחלשה אינו עולה יפה על אף לחצים כבדים של ארה"ב, איומים, פגיעות כלכליות ומימון של נסיון הפיכה צבאי כושל. לעומת זאת יכול היה רייגן לצפות כי בניגוד לשולץ, קולין פואל יביא עימו חדשות טובות: נראה היה כי הסנאט יאשר את הסכם צימצום הטילים הבינוניים עד הפסגה. בשבועות האחרונים זה לא נראה כל־כך פשוט והיה חשש, גם בממשל וגם במוסקווה, כי הסנאט תוקע מקלות בגלגלים ועלול לגרום לכך שאיזו עננה תעיב על הפסגה העגינית. השאלה לא היתה אם ההסכם, עליו חתמו רייגן וגורבצ'וב בפסגת ואשינגטון, יאושר בסופו של דבר, אלא האם יאושר עד פסגת מוסקווה. זה היה יותר עניין סמלי מאשר מהותי.

גנאדי גראסימוב, דובר משרד החוץ הסובייטי, אמר כי אם לא יאושר ההסכם בזמן „זאת לא תהיה טרגדיה, אבל זה יהיה לא נעים". את האישור במועד איימו לסכל לא אנשי הרוב הדמוקרטי בסנאט אלא דווקא בעלי בריתו בעבר של רייגן ותומכיו הנלהבים בראשית דרכו – אנשי האגף הימני השמרני במפלגתו הרפובליקאית, בראשותו של הסנאטור מצפון קארולינה ג'סי הלמס. הם הגישו שורה ארוכה של תיקונים להסכם, בתכסיסים פרלמנטריים, עד מעבר לפסגה. אולם מולם התייצב פוליטיקאי משופשף לא פחות מהלמס הוותיק – מנהיג הרוב הדמוקראטי, הסנאטור ממערב וירג'יניה רוברט בירד, שיותר מכל אחד אחר בסנאט מזכיר מפא"ניק ותיק מהדור של שרגא נצר. הוא החל פועל בברוטאליות, תוך ניצול ערמומי ומתוחכם של התקנון, כשהוא נעזר בעמיתו, מנהיג המיעוט הריפובליקאי רוברט דול, וביחוד הבטיחו השניים כי ההסכם יאושר במועד, ככל הנראה היום. לתומכי ההסכם מובטח רוב של יותר משני שלישים, לאחר שההסתייגויות הרציניות יותר, ובעיקר אלה של הסנאטור סאם נאן, שיוקרתו כמומחה לענייני בטחון גדולה, הובאו לידיעת הסובייטים והתקבלו על ידם.

אנשי הימין הקיצוני מתנגדים להסכם, משום שהם מתנגדים לכל הסכם עם הסובייטים, לכל התקרבות והבנה בין שתי המעצמות ולכל מה שנראה כנסיגה של רייגן מעמדתו ההתחלתית כי ברה"מ היא „הממלכה הרשעה". אולם אחרי התפנית של רייגן שחלה ב־1983 בדעותיו, הם נשארו מאחור, מבודדים במיעוט קטן וכל מה שנותר להם הוא לקונן על בגידת רייגן וללכת לראות את הצגת הבכורה של „רמבו 3" שבו סילווסטר סטאלונה מנצח כמעט לבדו את הצבא הסובייטי באפגניסטן, בנוסח הישן והטוב של האמריקאים האמיצים והטובים מול הרוסים המרושעים והשפלים.

רייגן נהנה ממשענת ציבורית רחבה מכיוון שארה"ב כולה מרותקת ואולי אפילו מאוהבת בפתיחות, הרגשה, של הרוסים, ופתיחותם הטלוויזיה כאן מלאים בסיפורים וכתבות משודרות על המצב בברה"מ, תוך התפעלות יום־יומית מעוד מחיצה של סודיות ופראנויה המוסרת על־ידי השלטונות. נציגים סובייטיים רהוטי דיבור, שופעי הומור וידידותיים, מככבים בתוכניות הדיון בטלוויזיה וחורשים את רחובי היבשת בהרצאות. מדי יום מאבדת כאן ברה"מ עוד סנטימטר מהצד האפל שלה ותרתי משמע, והמלחמה הקרה מאבדת עוד ועוד ממשמעותה.

זאת כמובן רק תחילת הדרך וכך למשל ברור כי יש קשיים מרובים בדרך להשגת הסכם נוסף – ההסכם לצמצום הנשק הגרעיני האסטרטגי ב־50 אחוזים, שעליו קיוו שני המנהיגים לחתום עוד השנה. יש עדיין מידה רבה של חשד הדדי, והוא מצא ביטוי גם בקבלת הפנים הצוננת שערכו האמריקאים להצעתו של גורבצ'וב למבצע חלל משותף לשתי המעצמות – משלוח חללית לא מאויישת למאדים. „אנחנו נבדוק את הדבר", אמר מזכיר המדינה שולץ בתגובה, „אולם צריך לזכור שיש כאן בעיה של העברת טכנולוגיה מתקדמת לסובייטים, דבר שלא היינו רוצים לעשות בשלב זה". הנשיא רייגן עצמו – אף כי שיבח בנאום שנשא ערב צאתו את ברה"מ ואת גורבצ'וב על ההתקדמות שעשו – הדגיש כי עדיין יש להם דרך ארוכה ללכת בנושא זכויות האדם.

בעוד רייגן נח בהלסינקי עמלו עוזריו על ניסוחן של הצעות אמריקאיות חדשות בנושא הסכם צמצום החימוש הגרעיני האסטרטגי. כאן חלוקות שתי המעצמות באופן בולט בעיקר בנושאים הבאים:

★ הרוסים דורשים לכלול בהסכם גם את הנשק הגרעיני העשוי להיות מוצב בחלל וגם את הטילים הגרעיניים המוצבים על צוללות. האמריקאים אינם רוצים לפגוע בתוכנית „מלחמת הכוכבים" של רייגן, וטוענים גם כי אין לכלול את הצוללות מכיוון שאין כל אפשרות לאמת קיום הסכם לגביהן.

★ הרוסים טוענים כי כל מפציץ גרעיני אמריקאי נושא טילי שיוט צריך להיחשב כנושא את מירב חימושו האפשרי – 20 טילים – בעוד האמריקאים אומרים כי למעשה נושאים המפציצים האלה רק 10 טילים כל אחד וכך הם צריכים להיחשב.

★ מחלוקת בשאלת הפיקוח על טילים יבשתיים ניידים.

לעומת הקשיים האלה העומדים עדיין, יחד עם קשיים טכניים נוספים, בדרך לחתימת הסכם כזה, צפויה התקדמות בנושא הסכסוכים האזוריים, ולמרבית הצער לאו דווקא לגבי אזורנו: הצדדים קרובים לסיכום שיפתור את המלחמה המתמשכת באנגולה. על־פיו תהיה נסיגה של כוחות דרום אפריקה מאנגולה, שם הם מסייעים לצבא המורדים הפרו־מערבי, וכן מנמיביה. הקובנים יוציאו את כוח המשימה המיוחד שלהם המסייע לצבא אנגולה המרקסיסטית. בימים האחרונים שהו בוואשינגטון נציגים בכירים של ממשלת דרום אפריקה שאף נתנו בהבנתם לעקרונות ההסכם הזה וצפוי כי יוסכם עליהם בוועידת הפסגה במוסקווה.

מכיוון שבוועידת הפסגה האחרונה בוואשינגטון הונח היסוד לנסיגה הרוסית מאפגניסטן, לוח ההישגים יהיה נאה למדי: פתרון שלום בסכסוך אזורי מדי ועידת פסגה. אולי בפעם הבאה יגיעו גם אלינו.

אולם מעבר להישגים הנקודתיים, יש בתהליך המתמשך הזה של פסגות רייגן־גורבצ'וב אמת מדינית מרתקת: רצון למתן את התחרות העזה שניטשה מתום מלחמת העולם השניה על ההגמוניה בעולם, רצון למתן את המאבק על השפעה מעצמתית במדינות העולם השלישי, הכרה כי מאבקים אלה, שעלו לשתי המעצמות הון עתק ולעתים גם חיי אדם רבים, הניבו תוצאות דלות, שעה שמדינות שלא היו מעורבות בתחרויות מסוג זה, כמו יפאן וגרמניה המערבית, יכולות היו להתפנות לפריחה כלכלית שהשאירה מאחור את שתי המעצמות הצבאיות הגדולות.

גורבצ'וב יבקש למסד את הרצון המשותף הזה באיזו הצהרה, באיזה סיכום, או לפחות ביצירת אווירה של שיתוף פעולה וריכוך הקונפליקטים. הוא כבר מציץ בזווית עינו אל הממשל הבא – של בוש או של דיוקאקיס. הוא מקווה כי הפסגה האחרונה בינו לבין רייגן תהווה מבוא לפסגות נוספות שבהן יהיה ניתן לצייר תמונה תחרותית פחות ומשתפת פעולה יותר בין המעצמות, כדי שיוכל להתפנות למה שהוא רואה כעיקר תפקידו – בנייתה מחדש של ברה"מ, כלכלתה, והסדר החברתי בה.

נגד ועדת חקירה / חיים י. צדוק

אין תרופת פלא

המחלוקת בנושא הבריאות היא על סדרי קדימויות ומקורות מימון. ההכרעה הנחוצה היא הכרעה שבמדיניות והיא עניין למערכת הפוליטית: לממשלה ולכנסת

הצעה לכונן ועדת חקירה שיפוטית – ועדת חקירה לפי חוק ועדות חקירה – לעניין מערכת הבריאות, מעידה על אי־הבנה לגבי מהותו ותפקידו של מוסד זה במערכת המימשל בישראל. ועדת חקירה נועדה – כפי ששמה מעיד עליה – להיות, ראשית כל וקודם כל, מכשיר לחקירת עובדות ולקביעתן המוסמכת. מקימים ועדת חקירה, כאשר העובדות שנויות במחלוקת והתפקיד העיקרי של הוועדה הוא לקבוע מה בדיוק קרה. המעיין בדברי הכנסת, בדיון על הצעת חוק ועדות חקירה, ייווכח עד מהרה, כי ראייה זו של תפקיד ועדת החקירה – כמוסד לקביעת ממצאים עובדתיים – היתה מקובלת על הכל ללא עוררין. ועדת חקירה לא נועדה להיות מכשיר לקביעת מדיניות.

כדי להבטיח שיהיו בידי ועדת החקירה הכלים הדרושים להגיע לחקר האמת העובדתית, צייד אותה החוק בסמכויות דומות לאלה הנתונות לבית המשפט בחקירת עובדות: סמכות לכפות הופעתם של עדים והגשתם של מסמכים, חובת עדים להעיד עדות־אמת, סמכות לצוות על עריכת חיפושים ועוד.

אופיה של הוועדה כמוסד לקביעת עובדות בא לידי ביטוי בחוק עצמו: הממשלה מחליטה על הקמת ועדת חקירה ש„תחקור בעניין" – הווה אומר: תחקור בעובדות – ותמסור לממשלה דין־וחשבון. ומה יהיה תוכנו של הדין־וחשבון? הוא יכלול את תוצאות החקירה – הווה אומר: את סיפור העובדות – ואת המלצות הוועדה, „אם תמצא לנכון להוסיף המלצות" (סעיף 19). הממצאים העובדתיים הם עניין שבחובה והם העיקר בדו"ח הוועדה. המלצות הן עניין שברשות – הוועדה, ברצותה, מוסיפה המלצות וברצותה אינה מוסיפה – ואין הממשלה, בשעת כינון הוועדה, יכולה לחייב אותה להמליץ המלצות.

כך נהגו שלוש ועדות החקירה העיקריות שקמו עד כה: ועדת אגרנט למלחמת יום הכיפורים; ועדת כהן לטבח בסברה ושתילה; ועדת בייסקי למשבר המניות הבנקאיות. עיקר עבודתה של כל אחת מהוועדות האלה, עיקר הדו"ח שלה, היו הממצאים העובדתיים. על גבי בניין הממצאים האלה העלתה הוועדה מעין קומת־גג של המלצות אישיות, ארגוניות ומוסריות.

קומת־גג ללא בניין תחתיה. ההצעה למנות ועדת חקירה לעניין מערכת הבריאות הופכת את הקערה על־פיה: העיקר הופך לטפל – והטפל לעיקר. במשבר הפוקד את מערכת הבריאות המחלוקת איננה על העובדות אלא על מדיניות ועל דרכי הפתרון. השופט שיעמוד בראש הוועדה, שהכשרתו ונסיונו הם בבדיקת ראיות ובקביעת עובדות, יהיה „מבוזבז" בוועדת חקירה לעניין מערכת הבריאות. לסמכויות השיפוטיות של ועדת החקירה לא יהיה שימוש־של־ממש בפעולתה. תהיה זאת ועדת חקירה שלא נועדה לחקור ושעיקר המצופה ממנה הוא המלצות לפתרון המשבר במערכת הבריאות – דבר שהוועדה אינה חייבת בו. המלצות ועדה כזאת – אם יינתנו – יהיו בבחינת קומת־גג ללא בניין תחתיה.

הדיון על ועדת חקירה למשבר מערכת הבריאות יתעלם מהיבט נוסף. כינון ועדת חקירה הופך את נושא החקירה לנושא שהוא „סוב־יודיצה". עם כינון הוועדה חייב להיפסק, כבמטה־קסם, כל דיון ציבורי על מערכת הבריאות שיש בו כדי להשפיע על מהלך החקירה או על תוצאותיה. וזוהי, כמובן, תוצאה אבסורדית שאין הדעת סובלתה וגזירה שהציבור לא יוכל לעמוד בה. והרי לפנינו ראיה נוספת, כי המוסד של ועדת חקירה שיפוטית נועד לחקירת עובדות ולא למתן פתרונות לבעיות מן הסוג שמעלה משבר מערכת הבריאות.

המחלוקת בעניין הבריאות היא עקרונית ומעשית כאחת. המחלוקת העקרונית היא בין שתי אסכולות מנוגדות. האחת מחייבת שירותי בריאות ציבוריים שוויוניים לפי העקרונות המסורתיים שהונחו ביסודה של קופת חולים הכללית של הסתדרות העובדים; השניה מחייבת פיתוחה של רפואה פרטית בצידה של מערכת הבריאות הציבורית. המחלוקת המעשית היא על סדרי קדימויות, על מקורות מימון והקצאת משאבים למערכת הבריאות, על מגבלות תקציביות, על שילובה של מערכת הבריאות הציבורית במדיניות השכר. ההכרעה במחלוקת זו היא הכרעה שבמדיניות והיא עניין למערכת הפוליטית: לממשלה ולכנסת.

האחריות על הממשלה. בהכרעה זו יכולות הממשלה והכנסת להיעזר בעצת מומחים בלתי־תלויים. הוועדה הציבורית־מקצועית בראשותו של פרופ' נתן טריינין, שנתמנתה לפני כשנה על ידי שרת הבריאות וזה עתה השלימה את המלצותיה והצעותיה, היא דוגמה טובה להסתייעות במומחים. בוועדה השתתפו רופאים, כלכלנים, מומחים למינהל ולשירותי רווחה ועוד. הוועדה עסקה בגיבוש הצעות לקביעת מדיניות ולהיערכות ארגונית ותפקודית של מערכת הבריאות. מן הראוי שהממשלה תיתן להצעות ועדת טריינין את כל המשקל הראוי. עם זאת, דו"ח ועדת טריינין אינו תורה למשה מסיני ואינו סוף פסוק. הממשלה יכולה להסתייע במומחים נוספים. דבר אחד חייב להיות ברור: האחריות להכרעה היא על הממשלה ועליה בלבד.

כינון ועדת חקירה שיפוטית לעניין מערכת הבריאות אינו עולה בקנה אחד עם חוק ועדות החקירה, ככתבו וכרוחו, ואין הממשלה יכולה להתחמק מאחריותה על ידי כינון ועדה כזאת. לאחר שהועלה הרעיון להקים ועדת חקירה, היו רבים בממשלה שכרעו ברך לפני תרופת־פלא זו ועמדו על סף החלטה חפוזה להקים את הוועדה. אך חיש־מהר התאוששה הממשלה, גנזה לפחות לפי שעה את רעיון ועדת חקירה כראוי לו וחזרה לדרך האחריות והתבונה של חיפוש פתרונות תוך הסתייעות בהצעות ועדת טריינין ובמומחים אחרים כפי שתראה לנכון. נותר רק לקוות שהממשלה תתמיד בדרך זו.

עידן חוזר / טלי זליגר

מעורבות היא עניין אסטרטגי

זכותו וחובתו של הרמטכ"ל להתבטא ולאפשר לקציניו ליטול חלק בדיון אחראי שחייב להתנהל כאן בנושא כליבך קריטי כמו האינתיפאדה למשל, גם לנוכח התקשורת

השבוע היה השבוע של הפוליטיקאים, שבוע ראשון בסימן מובהק של בחירות קרבות. הכתבים הצבאיים יכלו להתרווח במקצת בכסאותיהם ולשוטט כמתור בשכפ"ץ. המלחמה עברה לדירה אחרת. ואולם, ההודעה הסופה ועם כבוש של אנשי אוניברסיטת תל־אביב המרכז למחקרים אסטרטגיים ע"ש יפה ברבר ביטול יום העיון „ישראל מול ההתנערות", שהיה אמור להי[illegible] בסוף החודש, החזירה בתזכורת קטנה ועקי[illegible]י מובהקת, את צה"ל גם אל הזירה הזאת.

בידיעה קצרה שהתפרסמה בחלק מעיתוני השבוע שעבר נאמר, כי הרמטכ"ל דן שומרון סירב את קיומו של יום העיון. שומרון חזר בו מההסכמה שנתן להשתתפות שלו ושל שניים מאלופיו, כדוברים בכנס. בירור מעמיק יותר אצל מקורבי הרמטכ"ל הבהיר כי הסיבה לנסיגה היתה חשיפת הדברים שייאמרו ביום העיון לקהל הרחב. התברר, כי משנודע לרב־אלוף שומרון שיום העיון יהיה פתוח לתקשורת, ביקש לאלתר את השתתפותו ואף אסר על האלופים מרדכי ומיצנע להשתתף. הרמטכ"ל חושש כרגע מהרגישויות הפוליטיות הגבוהות של שנת הבחירות ומהסיכון שדברים שיאמרו הוא וקציניו יתפרשו כאמירות פוליטיות או שייעשה בהן שימוש פוליטי. רב־אלוף שומרון, הסבירו מקורביו, תפס כי הבין לא נכון את אופיו של הכינוס וחזר בו משום החשש שלא יוכל, באופן כבעי, לעשות צנזורה על דברי הקצינים והתרצאות יגלשו מהעברת אינפורמציה גרידא להתייחסויות שבמהות, שהתקשורת והציבור עלולים להבין לא נכון או לסלף.

הימנעות הרמטכ"ל מליטול חלק בעצמו או לאפשר לקציניו להשתתף בכל דיון ציבורי הקשור בסוגיה העומדת במרכז חיינו (חוץ מהבחירות) ושהשלכותיה הרות גורל לחברה שעל קלובה ושלמותה מופקד צה"ל, מצביעה על זהירות מפלגת הגובלת באורח פרדוקסלי בחוסר אחריות לאומית. הלך מחשבה זה מאפיין מאד את ההנהגה הצבאית הבכירה המתמבאת בפוליטיקה המשתמשת בצינורות הפוליטיקה לקידום אינטרסים או לבלימתם של אחרים, אך כצד שני בורחת כמו מאש מכל מגמה של מעורבות בעלת גוון שאינו צבאי. אי־אפשר שבשטחים תתחולל אינתיפאדה וחיילי צה"ל, סדיר ומילואים, יישתקו בתוכה והרמטכ"ל לא ייצא באמירות חד־משמעיות מובהקות שיאירו את דרכם של פקודיו ויתוו ציון או כיוון דרך לשאר העם שהוא כידוע במקומותינו כולו צבא במילא. „הרמטכ"ל לא ידבר אל צה"ל דרך התקשורת", חורצים מקורביו ורומזים בכך, כמו גם בסיבת־התקשורת לביטול ההשתתפות ביום עיון, לעוינות כלפי „המפלצת" הזאת.

אבל הרמטכ"ל דווקא יכול וצריך לנצל את התקשורת להעביר מסרים לצבא, ולמשפחות אנשי הצבא. הוא אישיות לאומית ממלכתית וככזה זכותו ואף חובתו לשגר ולשדר מסרים בכל דרך אפשרית. זכותו וחובתו להתבטא ולאפשר לקציניו ליטול חלק בדיון אחראי שחייב להתנהל כאן בנושא כליבך קריטי כמו האינתיפאדה למשל.

השתתפותם הזעומה בכלל של קציני צבא בכירים בימי העיון, שעורכים המרכז למחקרים אסטרטגיים וגופים אחרים, היא תופעה שמצביעה על עצלנות, לאו דווקא על צפיפות לוחות הזמנים של הגנרלים, והיא ביטוי למעט מדי מעורבות דווקא במקום בו היא נדרשת. זוהרו של צה"ל לא יורה רק מפעולות במיידון או באל־לאוייה שבלבנון. לא כוח בלבד יהיה כוחו של הצבא. צריך לצפות מהרמטכ"ל שבמקביל לעשייה המבצעית החשובה והבוקש ל„התחלקויות לשון" בנושאים חינוכיים או מבצעיים, כמו המהירות שבה הודיע באמצעות הכתבים הזרים על קיומה של הפעולה באל־לאוייה, טרם שהסתיימה ובניגוד לכל הכללים, יהיה אמיץ דיו לקחת את הסיכון הכרוך במעורבות בונה ואינטליגנטית בנושאים שבהם הצבא הוא חלק ולא רק משקיף או מוציא לפועל.

هكذا من الأصل

مكان الأصل

תתארו לעצמכם

ללא גמישות לשונית / יוסי מלמן

אותה הגברת, אותה האדרת

במדריד שמע פרס מאיש שיחו הסובייטי "דברים חדשים". בוואשינגטון הבהיר לו השגריר הסובייטי דובינין כי אין כל חדש

כשהגיע שר החוץ שמעון פרס לפני כעשרה ימים לוושינגטון, הוא הופתע לשמוע, כי שגריר ברה"מ בוושינגטון יורי דובינין מבקש להפגש עמו. רק ימים אחדים קודם לכן נועד שר החוץ של ישראל במסגרת ועידת האינטרנציונאל הסוציאליסטי במדריד עם אלכסנדר זוטוב מהמחלקה לקשרים בינלאומיים של המפלגה הקומוניסטית של ברה"מ. קשה היה לכאורה להבין מה טעם היה לפגישה הנוספת בוושינגטון. אך דווקא הפגישה במדריד יכולה לתת פשר למפגש בוושינגטון. לאחר שיחת מדריד טענו עוזריו של פרס ובמיוחד יועצו המדיני נמרוד נוביק, כי שמעו "דברים חדשים". נראה כי השגריר דובינין רצה להבהיר היטב לשמעון פרס את עמדת ממשלתו ולאותת לו כי מה ששמע מזוטוב אינו משקף בהכרח את גישתה של מוסקבה לבעיות המזרח התיכון. וכדי שהרמז העבה שלו יובן הקריא השגריר דובינין באוזני השר פרס מסמך, המסביר את עמדת ברית המועצות.

המסמך עצמו המקיף שני עמודים (ראה מסגרת) אינו מחדש הרבה. הוא שב וחוזר על עמדתה המסורתית של ברה"מ לסכסוך הישראלי-ערבי:

- כינוס ועידה בינלאומית בחסות האו"ם, ובהשתתפות כל הצדדים לסכסוך וחמש החברות הקבועות של מועצת הבטחון.
- כבסיס משפטי לוועידה ישמשו החלטת האו"ם 242 ו־338 הקוראות לנסיגת ישראל מהגדה, עזה ורמת הגולן.
- הכרה בזכות הפלשתינאים להגדרה עצמית.
- זכות הפלשתינאים לקבוע אם ברצונם במדינה משלהם או בהסדר קונפדראטיבי.
- הנחה כי אש"ף הוא הנציג החוקי של "העם הערבי של פלשתינה". דווקא השימוש במינוח האחרון הזה "העם הערבי של פלשתינה" יכול לעורר, אם לא חשדות של ממש, אזי לפחות תמיהות: למה הוא מתכוון? מדוע אין המסמך הסובייטי מסתפק בדברו על אש"ף בשמוש המוכר והישן של לנציג החוקי של "העם הפלשתינאי" ומעדיף נוסח זה?

בכל מקרה, אין בעמדה הסובייטית, כפי שהצביע השבוע גם ח"כ אבא אבן משום חידוש רב. היא גובשה כבר לפני כשלוש שנים. תחילתה בשיחות באו"ם של שר החוץ יצחק שמיר עם עמיתו אנדריי גרומיקו. המשכה, בפגישה החשאית בביתו בפריס של המנצח דניאל ברנבוים בין שגריר ישראל עובדיה סופר לעמיתו הסובייטי יוי וורנייצב. המשכה גם בשיחות של מנכ"ל משרד ראש הממשלה ראו אברהם טמיר עם שגריר ברה"מ באו"ם אלכסנדר בלוניקוב. במהלכים אלה החלו נציגי ישראל להתבשר על השינויים בגישת ברית המועצות. בניגוד לעמדתם המסורתית, שנקבעה מייד לאחר מלחמת יוני 67, שבה הציגו תנאים מוקדמים לחידוש הקשרים הדיפלומטיים בין שתי המדינות – נסיגת ישראל מכל השטחים הכבושים כולל מזרח ירושלים ומתן זכות הגדרה עצמית לפלשתינאים – הציגו הדיפלומטים הסובייטים במיפגשים מאז 1985 גישה שונה מתונה יותר: מערכת הקשרים עם ישראל תתפתח בזיקה להתקדמות לקראת שלום במזרח התיכון. רוצה לומר, לא עוד תנאים מוקדמים. השינוי הנוסף הוא בנכונות ברה"מ לפתוח בדרישה מדינית עם כל הצדדים המעורבים לסכסוך, ובכלל זה ישראל, כדי לקדם את רעיון הוועידה הבינלאומית.

במסגרת שינויים אלה הסכימה אף מוסקבה להחליף משלחות קונסולאריות עם ישראל. ביקורה של המשלחת מישראל התעכב עד כה משום שהמנכ"ל המדיני, יוסי ביילין נכנע ללחצים של גופים וחרורעות מסויימים של המימשל הישראלי שביקשו להרחיב את מנדט המשלחת ולאפשר לה לעסוק לא רק בעניינים קונסולאריים אלא גם בעניינים יהודיים ולפעול למעשה כשגרירות לכל דבר. עתה לאחר שישראל התקפלה מניסיונה לפעול כגנב בלילה ולחדור מבעד לדלת האחורית ישובו הדרורים ד־5 דיפלומטים זוטרים של ישראל יורשו להגיע בעוד שבועיים למוסקבה.

אך אסור להסיק מהביקור ומכל המהלכים הסובייטים האחרונים מסקנות חפוזות. ברית המועצות פועלת בשיטתיות על פי סמני דרך שהתוותה לעצמה ובקצב המתאים לה. המקור לשינויים במדיניות הסובייטית בברית המועצות הוא כמובן ברפורמות של מיכאיל גורבצ'וב. הכתובת האמיתית היא וושינגטון ולא ירושלים. כדי להתחיל ב"פרסטרויקה", בייעול המשק הסובייטי, זקוקה ברית המועצות לצמצום מרוץ החימוש עם ארה"ב. דבר שיאפשר לה להעתיק משאבים כספיים מתקציבי הבטחון. כן היא זקוקה לסיוע כספי וטכנולוגי של המערב כדי לבנות את כלכלתה מחדש ועל יסודות איתנים. לשם כך זקוקה ברית המועצות ליציבות בינלאומית. לשם השגתה מוכנה מוסקבה לשלם לארה"ב ביסודות של דטאנט והפגת מתיחויות בסכסוכים אזוריים. המזרח התיכון הוא רק אחד מהם.

אדרבה, יכולה להיות סכנה מסויימת בפטפטנות של כמה מעוזריו של שמעון פרס. כדי להאדיר עצמם והישגיהם הם יוצרים רושם מוטעה, כאילו הצליחו להביא להגמשה במדיניות הסובייטית. ולא היא כמובן. דיפלומטים אמריקאיים התלוננו לאחרונה, כי הדיבורים הבוקעים מקרבתו של שמעון פרס פוגעים למעשה בכוח המיקוח שלהם עצמם במגעיהם עם הקרמלין. לא שארה"ב אינה מעוניינת להגיע להדברות עם ברה"מ על תהליך השלום במזה"ת. ההיפך הוא הנכון ואפשר להניח גם שבסופו של דבר הבנה כזו תושג כשיכנס המימשל הבא לתפקידו בוושינגטון. אך עד אז מעוניינת ארה"ב להשיג מהסובייטים ויתורים נוספים, לפחות גמישות לשונית בנסוחיהם. דיבורים מיותרים עלולים להפריע.

מסמך סובייטי חדש-ישן

זהו נוסח המסמך הסובייטי, כפי שהוקרא ב־17 למאי על ידי שגריר ברית המועצות בוושינגטון, יורי דובינין, באוזני שר החוץ שמעון פרס והועבר כעבור יומיים למשרד החוץ ולמשרד ראש הממשלה בירושלים, על ידי אלי אבידן, ציר-יועץ בשגרירות ישראל בארה"ב.

הגישה הסובייטית הנוכחית כלפי ועידה בינלאומית והסכסוך הישראלי-ערבי מבוססת על העקרונות המיועדים להבטיח את מאזן האינטרסים של כל הצדדים ולהשיג החלטות קונסטרוקטיביות של כל ההיבטים של הסכסוך, שיהיו מוסכמות אהדדי. גישה זו נובעת ממגעים דיפלומטיים קודמים שנוהלו לאחרונה על ידי ברית המועצות.

אנו יוצאים מההנחה שיש עקרונות של הסכסוך במזרח התיכון, שמהם לא ניתן להתחמק. כדי לעסוק בעקרונות אלה ולתרגמם למציאות, יש להפעיל גמישות. שלום קבע במזרח התיכון לא יושג אלא אם כל הצדדים לסכסוך ידבקו תמידית בעקרונות של שוויון, בטחון שווה, אי התערבות של האחד בעניינים הפנימיים של השני, כבוד העצמאות הפוליטית והדברנות ואי שמוש בכוח במכשיר לפתרון נושאים שנויים במחלוקת. הבסיס הטריטוריאלי של ההסדר מוגדר על ידי החלטת האו"ם 242, הקוראת לנסיגת כוחות ישראל משטחים שנכבשו במהלך הסכסוך הצבאי של 67: הגדה המערבית של ירדן, רצועת עזה, רמת הגולן. חיוני להבטיח את הזכות של העם הפלשתינאי להגדרה עצמית. ההחלטה כיצד יעשו זאת הפלשתינאים נתונה בידיהם. הם שיצטרכו להחליט באמצעות ביטוי חופשי של דעתם, אם להיות במדינה משלהם או להכנס לקונפדרציה עם אחד משכניהם.

ועידה בינלאומית בחסות האו"ם היא המכשיר המוסכם באורח כללי להשגת פתרונות מוסכמים לכל ההיבטים של הסכסוך במזרח התיכון. הבסיס המשפטי של הוועידה חייב להיות בהכרה של כל המשתתפים של החלטות 242 ו־338 של מועצת הבטחון של האו"ם ובהכרה בזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתינאי, כולל הזכות להגדרה עצמית. הוועידה הבינלאומית היא פורום אוניברסלי, אשר יוכל מראש להסיט הרכבי משתתפים לדיונים פנימיים, אך אף לא אחד מהם, יוכל לכפות החלטות על המשתתפים. בוועידה יוכלו להשתתף כל הצדדים המעורבים בסכסוך כולל העם הערבי של פלשתינה, כמו גם החברות הקבועות של מועצת הבטחון של האו"ם. אנו יוצאים מההנחה כי הנציג החוקי של העם הערבי של פלשתינה הוא אש"ף. תפקיד החברות הקבועות של מועצת הבטחון של האו"ם יהיה ליצור אווירה קונסטרוקטיבית לניהול המו"מ בוועידה. למטרה זו במיוחד, הם יוכלו ביחד או בנפרד, להגיש הצעות והמלצות שיהיו מיועדות להשיג הסדר מוסכם. ההזמנות למשתתפי הוועידה ישלחו על-ידי המזכיר הכללי של האו"ם.

אפשר יהיה לנהל את הוועידה הבינלאומית בשלושה דרכים בסיסיות: א. פגישות בתדירות בזו או אחרת של המליאה, כמו גם על סמך בקשות של המשתתפים הישירים של הוועידה. ב. פגישות של קבוצות עבודה רב צדדיות בנושאים הנוגעים לאינטרסים של כל או לרוב הצדדים לסכסוך. ג. פגישות של קבוצות עבודה גאוגרפיות על בסיס בילאטרלי אשר ידונו בשאלות הנוגעות במישרין לצד ערבי אחד או הישראלי, אך בדרך כזו שלא תמנע השתתפות של צד-שלישי. אין אנו נגד אמצעי ושלבי ביניים בדרך להסדר כולל, אם כי אמצעים ושלבים אלה חייבים להשקל ולהתבצע במסגרת הוועידה ובזיקה עם פתרון הקבע.

איפה שמיר ואיפה ה"מה בוער" שלו / חגי אשד

בצל האיום הסיני

הסובייטים דורשים שיישמר השוויון המלא בין שתי מעצמות-העל. כלומר כל חמש המעצמות שוות, אבל ארה"ב וברה"מ שוות יותר. זו דרישה שבאה בתגובה לדרישה האמריקאית, אבל ייתכן שגם בתגובה לטילים הסיניים

קצב האירועים במזרח התיכון עשוי להשתנות מאד בחודש הבא. ממראית עין של רשרוש במקום הוא עלול לקבל מראית עין של תאוצה פתאומית קדימה. כדאי להיזהר ולהגזר את חגורות הבטיחות גם בכניסה איטית. גם כאשר נדמה שהמכונית נמצאת במצב של חניה. לתאוצה הזאת יכולות להיות כמה סיבות. האחת – ועידת הפיסגה בין הנשיא רייגן והמנהיג הסובייטי גורבאצ'וב. מייד לאחריה כינוס יוני של המפלגה הקומוניסטית בברית-המועצות. יש פרשנים שמייחסים ל"כינוס יוני" חשיבות של "מהפכת אוקטובר" שניה. בכינוס זה יוכרע עתיד שלטונו של מיכאיל גורבאצ'וב בברה"מ וחופש הפעולה שלו מבית ומחוץ. אבל במה שנוגע למזרח התיכון – הסיבה העיקרית לתאוצה האפשרית הגדולה היא הנשיפה הסינית בעורפם של הסובייטים והאמריקאים גם יחד. זוהי הנשיפה של הטילים הסיניים ארוכי-הטווח שהופיעו לפתע פתאום בסעודיה.

הנשיפה הזאת יכולה לטלטל את שתי מעצמות-העל והיא כבר טילטלה את ישראל בחרדה עמוקה. בעוד ארה"ב וברה"מ מדברות על הצורך בקיצוץ מספר הטילים לטווח בינוני, קודם באירופה ואחר-כך אולי גם באיזורים אחרים, הן מתבשרות במפתיע ובאיחור רב – כשלון מודיעיני של שתיהן, ככל הנראה – על כניסת טילים סיניים ארוכי טווח למזרח התיכון. זהו איזור ששתיהן רוצות להרחיק ממנו את סכנת המלחמה. אך הטילים הסיניים מקרבים אותה מאד. ואם מצרפים לטילים הללו ראשי נפץ כימיים – גוברת הסכנה פי כמה. יותר ויותר מתחוור עתה לעין כל איזה עיוורון נורא היה זה לשאול "מה בוער?" ולהתנהג בהתאם לכך. את השאלה הזאת שאל, כזכור, ראש הממשלה יצחק שמיר והוא קיבל מאז שתי תשובות. האחת – האינתיפאדה בשטחים והשניה – הטילים הסיניים בסעודיה. אלה תשובות שמטילות על האיזור כולו וגם על מוסקווה וואשינגטון צל כבד של דאגה, שהולך ומתארך.

הצל הזה יהיה מוטל קודם כל על דיוני הפיסגה האמריקאית-סובייטית. דוברים סובייטיים כבר הודיעו בשיחות שהם ניהלו לאחרונה, כי מיד לאחר שתתחיל להיפתר בעיית אפגניסטן (ואולי גם היא קיבלה תאוצה על-ידי הנשיפה הסינית בעורף הסובייטי?) יעלה על הפרק הסכסוך הישראלי-ערבי. זה בוער מאד לסובייטים וגם לאמריקאים. וגם לנו. באיזור מצער. מנקודת ראות ישראלית ואמריקאית יש מקום לשאלה למה הסובייטים זזים באיטיות כבדה כל-כך. אך מנקודת ראות סובייטית יכולות להינתן כמה תשובות. וקודם כל הם יכולים להשיב בשאלה – למה הישראלים, ובעיקר: למה האמריקאים זזים בקצב כה איטי? גם הישראלים והאמריקאים היו צריכים לחשוש מן הקצב ומן הכיוון של ההידרדרות בעולם הערבי והמוסלמי. אך התשובה הסובייטית העיקרית היא, כנראה, בכל זאת התשובה הפנימית – זו הקשורה בתכונה לקראת ההכרעות של "כנס יוני", המחייבת את מיכאיל גורבאצ'וב לחשב את צעדיו בזהירות רבה, כמי שמהלך על חבל דק.

ועל כן: התאוצה הגדולה תהיה, אולי, רק למראית עין. הסיכויים לפריצת דרך ממשית במזרח התיכון לפני הבחירות בישראל ובארה"ב יישארו קלושים. המטרה המעשית – האמריקאית, וכנראה גם הסובייטית – תהיה ותישאר: להכין למימשל הבא בוואשינגטון תשתית אמריקאית-סובייטית משותפת להסדר הסכסוך הישראלי-ערבי, שתהיה מבוססת על "תוכנית שולץ מתוקנת". כמה מתוקנת היא תהיה ובמה – זוהי השאלה שהיא עדיין פתוחה. והתשובה עליה יכולה להינתן החל מהחודש הבא, כאמור. לכך כדאי להתכונן. גם המועמד הרפובליקאי לנשיאות ג'ורג' בוש מעוניין בהכנת תשתית משותפת אמריקאית-סובייטית. ואם ייבחר המועמד הדמוקרטי מייקל דוקאקיס – על אחת כמה וכמה.

הסובייטים עושים עבודת הכנה כל הזמן לכינון התשתית המשותפת הזאת. הם מכינים ניירות ו"לא-ניירות", כפי שמכנים בארגון הדיפלומטי את הטיוטות הלא-מחייבות של ניירות העמדה השונים. הם מקרבים עמדות ומרככים התנגדויות גם מצידם. הם מחפשים ניסוחים חדשים ובודקים את התגובות של כל הצדדים. גם של הצד הישראלי. ואגב, העיכוב במתן ההרשאה לכניסת המשלחת הקונסולארית הישראלית למוסקווה לא היה באשמת הסובייטים. הוא נבע מהתחכמות, שאפשר להסבירה כאי-הבנה מהצד הישראלי דווקא. בינתיים הסובייטים מחלישים את "השיניים הסמכותיות" של הוועידה הבין-לאומית, עד כדי השמטת ההגדרה הזאת מכל וכל. הם מצמצמים בהדרגה את רשימת הנושאים המולטילטרליים, שיידונו לפי הצעתם במליאת הוועידה. ומגדילים את רשימת הנושאים שיידונו אך ורק בוועדות הדו-צדדיות, שבהן יתנהל משא-ומתן ישיר. ולמשל: בעבר הם טענו שכל נושא הבטחון הוא מולטילטרלי. עכשיו הם מסייגים את הדרישה הזאת ואומרים: הצדדים צריכים להגיע להסכם על הסדרי בטחון ביניהם, באורח ישיר, ורק הנושא של בלימת מירוץ החימוש הוא מולטילטרלי. קודם הם אמרו שהנושא הפלשתינאי בכללותו הוא מולטילטרלי. עכשיו הם אומרים שיש רק כמה מימדים מולטילטרליים של הבעיה הפלשתינאית, כמו פתרון בעיית הפזורה הפלשתינאית בלבנון ובמדינות המפרץ. ואכן, אין סיבה להתנגד לדיון מולטילטרלי בשתי הבעיות הללו, כמו לדיון בתוכניות פיתוח איזוריות. זאת ועוד: בעוד שקודם לכן הם דרשו שהמליאה תתכנס לקבל דיווחים באופן שוטף. עכשיו הם מציעים שהיא תתכנס על בסיס תקופתי. בכך הם מתקרבים להצעה האמריקאית שהמליאה תתכנס כל 4־5 חודשים לישיבות שימשכו 48 שעות בלבד. נוסף לכך הסובייטים הסכימו להסדרי ביניים בדרך להסכם הכולל וגם זה יכול להיות פתח לריכוכים נוספים מצדם בעתיד.

עדיין נשארו מוקשים לא-מעטים. בחלק מהניירות חלה אפילו החמרה לעומת הנוסחים הקודמים. ככל הנראה בהשפעת ההתפתחויות באיזור. בעיקר בנושא הפלשתינאי. אמנם הסובייטים מצידם אינם עומדים על כינון מדינה פלשתינאית עצמאית כפתרון בלעדי של הבעיה. אבל הם עומדים על הדרישה שהפירוש לצורת היישום של זכות ההגדרה העצמית צריך להיקבע על-ידי הפלשתינאים באורח בלעדי. וזאת בתגובה לכך שגם מדינות ערביות ולא רק ישראל מתנגדות לבלעדיות הזאת. זו לא עמדה סובייטית סופית ומכל מקום הסובייטים גורסים ששאלה זאת אינה דחופה והיא יכולה להידחות עד לאחר שיימצא פתרון מוסכם לבעיות הבטחון והגבולות. וגם בעניין הגבולות חלה הגמשה: הסובייטים מקבלים את ההגדרה של נסיגה מ"שטחים" ולא מ"השטחים".

בעקבות הדרישה האמריקאית שנכללה ב"תוכנית שולץ", שבאה בהיענות לתביעת המלך חוסיין, שהאמריקאים יוכלו להגיש תוכנית להסדר הקבע מייד לאחר שייפתח השלב הראשון של הדיונים על הסדר הביניים, דורשים הסובייטים שגם להם תינתן הזכות הזאת. הסובייטים דורשים שיישמר השוויון המלא בין שתי מעצמות-העל, משום ששתיהן אחראיות לשלום העולם. כלומר כל חמש המעצמות שוות, אבל ארה"ב וברה"מ שוות יותר. זו דרישה שבאה בתגובה לדרישה האמריקאית, אבל ייתכן שגם בתגובה לטילים הסיניים. מה שהיה אפשרי לפני שהם הוכנסו לאיזור, כבר לא יהיה אפשרי לאחר מכן. הסינים כבר כאן ובכוונתם להישאר ולא להסתלק. להיפך. וככל שיידחה ההסכם על הנוהל והסמכויות של הוועידה הבין-לאומית, כן תגבר הסכנה של הגבלת עצמאותה של ישראל במהלך דיוני הוועידה. ולא רק בוועידה. תגבר גם הסכנה לבטחונה של ישראל ויוחרף מירוץ החימוש באיזור. ככל שיידחו הדיבורים על שלום, כן יוחרפו ההכנות למלחמה. הטילים הסיניים יטילו על האיזור כולו את צילם הכבד והארוך יותר ויותר. זהו מחיר ההחמצה וההידרדרות לקידום השלום בשנתיים-שלוש האחרונות. ולצערנו לא יהיה עוד מי שיעז לחזור על השאלה האווילית הזאת-האסון "מה בוער?".

מחברת עובדים למשק עובדים* / יצחק טאוב

במבחן הזמן

ותיקי ההסתדרות הסופקים כפיים למראה מילחמת הדיאדוכים בצמרת חברת העובדים – אם אינם סובלים מזכרון סלקטיבי, לבטח אינם בקיאים בהיסטוריה של ראשית ימי חברת העובדים. טוב יעשו איפוא אם יעיינו בספרו של ד"ר יצחק גרינברג. מסתבר, כי מבעד למעטה כבד של אידיאולוגיה, כמנהג ההתייחסות והלהג של אותם ימים, צצו כבר אז הבעיות האופייניות המוכרות – ניגודי האינטרסים המוסדיים והאישיים, הנהלת חשבונות בלתי מקצועית וניהול כושל, שהכשילו מוסדות ואנשים ושמו לאל רעיונות נשגבים.

אין זה ספר קל לקריאה ואין הוא מאורגן תוך התחשבות-יתר בקורא המעיין, להבדיל מן המתמחה. עקבות הדוקטוראט ממנו צמח ניכרים עדיין פה ושם. זהו ספר היסטוריה מדוקדק, המקפיד להישען על מקורות ולצטטם בהרחבה. הוא מותיר עוד מקום רב לניתוח סוציולוגי של מבנה החברה היישובית הקטנה, שבניה הגו (העתיקו, התאימו) את הרעיונות המהפכניים הרבים שהיישוב הפועלי הזעיר הצטיין בהם. רבים מהם עמדו במבחן הזמן של משברים פוליטיים-כלכליים ושינוי טוטאלי של אופי פני היישוב, מחברה אליטיסטית הבוטחת בדרכה, חלוצית בהשקפתה, לחברה המונית פופוליסטית, שכל הרעיונות שפיעמו בלבותיהם של האבות המייסדים זרים להם.

כבר אז, כמו היום, אנו מאבחנים שתי אסכולות הפעלות ביישוב החלוצי: זו של הסער והפרץ, לאמור, קודם כל נעשה ואחר-כך נשמע (או נכון יותר: אחר-כך נבחן את התוצאות): השנייה, של סוף מעשה במחשבה תחילה, של זהירות הכספית, של בדיקת פרוייקטים, של תשתית הנהלת-חשבונות אמינה וכיו"ב, אשר רק הם יבטיחו את יציבות המבנה כולו. במושגים של ימינו אפשר לומר, כי בראש ההסתדרות הצעירה וחיה הפוליטיים התוססים התייצבו, זו לצד זו, שתי אסכולות – האקטיביסטית והפרגמאטיסטית. הראשונה מיוצגת בדרך-כלל על-ידי אחדות-העבודה והשניה על-ידי הפועל-הצעיר.

היטיב לתאר את ההבדל בין חברי שני הגופים הללו ד"ר חיים ארלוזורוב, שנמנה על הריאליסטים של אותם ימים, כשכתב: "מצד אחד טיפוס אחדות-העבודה המזועזע והמסתער עד כדי התרגשות מופרזת, הנוטה לקנאות תוקפת ועיוורת, שהיא תוצאה טבעית של טמפרמנט כזה בלי מעצורים ועיכובים פנימיים בביטוי שאיפות והצגת מטרות. בדמיונו טס מסיסמא לסיסמא, מדרישה לדרישה, לכל רחבי ומרומי תבל. מצד שני, טיפוס הפועל-הצעיר, השואף לשלום בסערה, הדבק בצעד הקרוב והדואג את דאגתו. קורטוב של רוח קונסטרוקטיבית מורגש במחשבה וניכר בפעולה. הדמיון מרוסן תמיד על-ידי התבונה המעשית והתנגדות עיקשת למגדלים פורחים באוויר. בהצגת מטרות ובביטוי שאיפות הוא נוטה על כן לצמצום עצמי אולי לצרות". (מצטט י. ג. בע' 269).

נקל לשער לאיזה אסכולה השתייך השכלתן ארלוזורוב. הוא אמר את הדברים בשנת 1925. 63 שנים מאוחר יותר, כאשר כמעט כל הנפשות הפועלות ירדו מכבר מן הבמה, עדיין נראות לנו שתי אסכולות אלה חיות וקיימות בישראל של 1988. די אם נאזכר את מסוס הלביא או הרצון העז להחזיק בכל השטחים הכבושים בלי מחיר ובלי חשבון, תוך דרישות "לכל רחבי ומרומי תבל".

הסינדרום המקסימאליסטי חי וקיים. גם כיום אנו ניצבים עדיין בפני בעלי הכלכלה ההירואית מול בעלי הכלכלה חסרת החזון כביכול. לא אעשה צדק לספרו של יצחק גרינברג אם רק אדלה צימוקים ממנו לצורך עשיית אנלוגיות היסטוריות. תופעות רבות אחרות, המוכרות לנו כיום, מקורן באותם ימי בראשית לפני 60 שנה ויותר.

אופייני ביותר הוא רצון האבות המייסדים של חברת העובדים לשלוט שליטה מלאה במערכת ולכוונה מבחינה חברתית. כפי שעולה מדברי גרינברג התדרדרו הדברים לשליטה ביורוקראטית במה שאנחנו מכירים היום כ"משק המוסדי" ולא "חברת עובדים", כפי שבן גוריון וחבריו רצו, או לפחות הצהירו כי הם רוצים בראשית שנות ה־20. וכדאי לזכור, בן-גוריון היה באותם ימים מזכיר ההסתדרות.

בסוגיית "סולל בונה" דאז אומר גרינברג: "הזרות והניכור בין 'סולל בונה' לבין פועליה באו לידי ביטוי... בהעדר עניין בהצלחת החברה... בזבוז חומרים, מלאי של ציוד והעדרות מעבודה". כן רבו הסכסוכים בנוגע לשכר העבודה ולשינויים בו". ("סולל בונה" העסיקה באותם ימים כ־3,000 עובדים. מספר עצום באותם ימים. בסופו של דבר פשטה את הרגל ב־1927).

הנושא המאלף והמטריד עד היום הוא שליטת ההסתדרות וחברת-העובדים "במשק המוסדי". הזרוע השלטת בחברת העובדים היא כביכול מנהלת חברת העובדים. מזכ"ל ההסתדרות הוא גם יו"ר חברת העובדים, אך מבחינה מעשית עומד בראש המערכת מזכיר חברת העובדים. המינוי למשרה זו הוא פוליטי והיא חסרה למעשה תוכן ניהולי מוגדר. ממילא שאפו לאיישה כך שלא תפריע למנהלים החזקים בחברות, השולטים על כספים ומנגנונים, לעשות את עבודתם כהבנתם.

הכוונה היתה אחרת אומר גרינברג. לאחר ניתוח מסמכים ופרוטוקולים של דיונים הקשורים בייסוד חברת העובדים: "בהגדרת סמכויות המוסדות העליונים של חברת העובדים היתה אם כן ידם של מחייבי הקו הצנטראליסטי על העליונה. למועצה ולמנהלה הוקנו סמכויות מפליגות שמשמעותן מערכת מישקית-חברתית ריכוזית".

לאחר מכן מנתח המחבר את אופן הקמתם של הגופים העליונים וכיצד התגלגלו למעשה הכוונות הטובות. את המצב שהשתרר ב־1929 לאחר כשלונות שונים להקים מועצה כלכלית עליונה, מסכם גרינברג בתמציתיות: "חזון חברת העובדים הומר במשק עובדים, והפער בין האידיאולוגיה לבין המציאות הלך והתרחב".

ברבות הימים, ואין זה חלק מן הספר הנסקר כאן, התברר שהמשק השתחרר מכל מרות אידיאולוגית-פוליטית, עד כי מזכיר הסתדרות אחד (פנחס לבון) נאלץ כמעט בכוח להביא לביזור מוקדי הכוח בתוך משק העובדים, מחשש שמא ההסתדרות תשאר רק עם סמלי השליטה בידה.

השמאל באותם ימים החזיק בעמדה מעניינת, אם כי לא מקורית. הקונסטרוקטיביזם הציוני-סוציאליסטי, בעיניו, לא ניתן ליישום. מכיוון שיש בו סתירות פנימיות אין הוא רצוי. אל לה להסתדרות הכללית לעסוק בכלל בבניית משק: ראש וראשון בתפקידיה של ההסתדרות הוא להגן על האינטרסים של האדם העובד, ואילו את הארץ יבנה ההון הפרטי.

יצחק גרינברג עשה שירות רב לקורא המעוניין להתעמק. הספר משופע בפרטים ובמובאות לרוב, והוא סוקר את לידתם וראשיתם של מוסדות משקיים רבים, כבנק הפועלים, המשביר ומרכז הקואופרציה, והוא בוחן נתונים רבים – כספיים, מנהליים וארגוניים.

לשכמותי, העוקב אחר תולדות ההסתדרות וחברת העובדים, מתעוררת תוך כדי קריאה, תחושה עמומה של "דז'ה וו" בתחומים רבים, גם כאלה שלא הוזכרתי כאן, כמו המאבקים סביב קביעת שכר שוויוני במוסדות ההסתדרות ובמפעלי חברת העובדים. מאבקים אלה העלו חרס, אפילו בתקופה שבה עוסק הספר – עד 1929.

על אף משקלו העצום של המשק ההסתדרותי בארץ ותרומתו הקונסטרוקטיבית ל"בניית משק", כהגדרתו של מזכיר חברת עובדים לשעבר אפריים ריינר, הרי בסוגיה של בניית חברה דומה שתרומתה של חברת העובדים היא שולית בלבד. שלטון המנהלים במשק המוסדי צריך להטריד היום, כאז, את הצמרת הרעיונית של ההסתדרות. אם אנחנו קוראים בימים אלה בעיתונים, כי מזכיר חברת העובדים, בשיתוף כמה מנהלים, הציע התפטרות קולקטיבית, כדי ללחוץ על ישראל קיסר – יש מקום להערכה המעוגנת בהיסטוריה, כי חברת העובדים בשלה "לסיבוב לבוך" חדש.

תרומתו של יצחק גרינברג אינה מתמצה רק באיסוף שיטתי של עובדות רבות, מהן נשכחות, מהן עלומות עד כה, ועימותן תוך בחינה היסטורית. ספרו של גרינברג חושף את הניגוד הטראגי בין עולמם הרוחני של מייסדי ההסתדרות וחברת-העובדים לבין המציאות הארץ-ישראלית של אותם ימים, ובכללם טבע האדם הניתן, ככל הנראה לעיצוב פחות משחשבו. יש לספר גם לקח מאלף: לא כל מה שנראה לנו כמקור עצמה ומקור לגאווה נשאר כזה לאורך ימים. "סולל בונה" אז והיום הוא בבחינת ראיה עצובה למסקנה זו.

*) יצחק גרינברג, מחברת עובדים למשק עובדים. (התפתחות רעיון חברת העובדים בשנים 1920־1929) הוצאת פפירוס. אוניברסיטת תל-אביב, 1987 תשמ"ז.

מסע ברצועת האינתיפאדה (ב') / חיים גורי

ח'ייבר, ח'ייבר...

„ח'ייבר, ח'ייבר יא יהוד
ג'ייש מוחמד סה יעוד" (מתוך
קריאות ההמון בעת ההפגנות)
„אתה פונה ימינה. אחר־כך אתה
פונה שמאלה ולבסוף אתה מיואש"
(סאויל די)

תחילה, טרם שניכנס למחנה הפליטים שאטי, אולי נתרגם לעברית את המובאה הראשונה מתוך השתיים דלעיל. פגשתי השבוע בתל־אביב את המזרחן פרופ' איתמר רבינוביץ. סיפרתי לו כי הייתי בעזה ואני נושא אתי כמה כרוזים של המפקדה המאוחדת ושל תנועת הג'יהאד האיסלאמי. באלה של הג'יהאד, תנועה חזקה מאוד ברצועה, מסתיים אחד הכרוזים בקריאה: „בשם אללה אללה אכבר, בשם אללה כבר הגיע זמן ח'ייבר. אללה אכבר והמוות לכובשים". איתמר היה מודע לכך, ציין כי באחת ההפגנות שם קרא ההמון בחרוזים: „ח'ייבר, ח'ייבר, יא יהוד / ג'ייש מוחמד סה יעוד" ובעברית: „ח'ייבר, ח'ייבר, הו היהודים / צבא מוחמד עוד יחזור" ולמען תחושת הקצב הנכון נביא ולא במדוייק משהו כמו: „יהודי הקשב היטב / צבא מוחמד מתקרב".

וזה מזכיר לי קריאה דומה במקצבה ששמעתי מפי אסירים ערבים בהיותם במעצר בריטי המכים בקצב על דפנות המשאית: „חסן שוקרי, יא דיוס / בעא אל־והאטן ביל פולוס". כלומר: „חסן שוקרי הנבל / מכר את המולדת תמורת כסף". מי שהיה ראש עיריית חיפה בימים ההם, במאורעות תרצ"ו. ערבי מתון שנורה בידי אחיו.

החיילים חדשים כאן, רק כמה ימים. גילו פטנט משלהם. בעת הסיור בסמטאות העוני והמשטמה האלה הם שרים ומכים באלותיהם על כלי הרכב לקצב המנגינה. מגרשי שדים. „כל העולם כולו גשר צר מאוד"

ח'יבר, ח'ייבר... מלווה אותי הקריאה, זכר לנצחון מוחמד על יהודי ח'ייבר בחיג'אז במאי־יוני שנת 628, לאחר מפלתם הקשה של יהודי אל־מדינה. 1360 שנים חלפו מאז והנה שבה הקריאה לעזה שתחת שלטון היהוד. ושוב אני בעזה ובקרוב ניכנס למחנה שאטי. ורס"ן ב' אתי וגם רס"ן א' הסמג"ד וא' הקמב"ץ, העלם המגודל. ממתינים למילואימניקים המפטרלים בשאטי, קו הצרעות. „לא, לא רצוי להיכנס לשם ללא ליווי נוסף. לעולם אינך יודע מה יקרה שם. היום, בינתיים שקט־יחסי", ביום הפיגוע במלאת יום 40 לחיסולו של אבו ג'יהאד מתכים לשביתה כללית ולהפגנות בכל הרצועה. ודאי יהיה פה שמח".

באו המילואימניקים בשלושה קומנדקארים. ירדו חמושים ברובים ובאלות וחובשים קסדות. היה זמן לדבר אתם. והיה שם מ"פ גבה קומה שהכריז מראש כי „בפלוגה הזאת, כמו בעם ישראל, תמצא את כל הדעות הפוליטיות, אך כעת אנחנו בצבא ואנחנו ממלאים את התפקיד שהוטל עלינו". זה ברור, זה ברור, עבור! וכי איך יתכן אחרת. אך בינתיים מדברים וגם שואלים אותי כיצד אני רואה את המצב ומה יהיה. שאלתם הנצחית של אחינו בני ישראל: מה יהיה? הם חדשים כאן, רק כמה ימים. גילו פטנט משלהם. בעת הסיור בסמטאות העוני והמשטמה האלה הם שרים ומכים באלותיהם על כלי הרכב לקצב המנגינה. מגרשי שדים. והתחילה שם שיחה „על המצב" ומעברים עלו קולותיהם ואילו היה לנו זמן היינו יושבים שם בצל, לא הרחק מהים, ומגלגלים בעניינים האלה שאין חשובים מהם לישראל. רבבות חיילי מילואים עושים ביהודה ושומרון ועזה ומעומתים ללא רחם וללא כחל ושרק עם הפלשתינאים האלה, חרורי רוח „ההתנערות". כיצד ישובו הביתה? מה ישתנה בהשקפתם? שאלתי אם שירות כזה בשטח עתיד לשנות משהו או ישובו כשם שבאו, דבקים באמונתם. היו שאמרו כי תקופת המילואים פה רק מחזקת בלב האנשים את דעתם הקבועה והיו שטענו כי ישובו אחרים מכאן. וזו, באמת, שאלת השאלות: מה עושה הפגישה הזאת לאנשים האלה. שאלתי קצין המשרת בעזה זה זמן רב, האם באים חברי כנסת לשהות עם החיילים יום־יומיים, להיות עמם בעת פיזור ההפגנות והמעצרים והשלטת החוק והסדר. הוא השיב בשלילה.

עולים על „הרכבים" ומתחילים לנוע ואני שומע פתאום את שירתם של המלווים: „כל העולם כולו גשר צר מאוד והעיקר לא לפחד כלל" ואנחנו כבר בסמטה הראשית המוליכה אל גבב הבתים הנמוכים, אל גגות הפח תמוכי האבנים הכבדות, אל הקירות הכהירים המכוסים באין ספור סיסמאות בארום ושחור, הנמחקות בלבן ושבות כצעקה אל הכתלים האלה. ודגל אש"ף על הכתלים ועל חוטי החשמל וציורי קלצ'ניקוב על קיר בוהק בשמש. ועולה בי קריאתו של השבאב המקומי: „לא ליל חוף / לא ליל חוף / אל חג'ר סארה קלצ'ניקוב" שפירושה: „לא לפחד, לא לפחד, האבן תהיה קלצ'ניקוב". ופה „ילדי האבנים" הפליטים הללו, בניהם ונכדיהם וניניהם שגילו את „כוח ההמון". שאטי של צפיפות וזוהמה וריבוי זרע. אספלט וחולות המשחירים משריפת הצמיגים ועשנם העולה השמימה ותילי אשפה וסמטאות מתעקלות ומבויים סתומים והכתב אש הלחמה כחלחלת בפרנה מקומית עלובה ומוסך ושורת חנויות נעולות ואחת פתוחה, מכולת של מה בכך וממגד וכבר השוק המלאה ירקות ופירות ודוכן פלאפל וזוהמה בת שבועות וחודשים המצינה באור התכלת העזה.

נוספים לאט לאט בראשון וצופים לעברים. מכאן, נוהגים לידות אבן או להטיל בקבוק תבערה באותה פתאומיות חוזרת ונשנית. מבנים אומללים אלה נפקרים לא פעם בשעות הלילה בבוא מקודת המעצרים לפי רשימות שחודות.

אני זוכר את דברי ד' המג"ד: „כאשר אתה נכנס לחדר כזה בלילה לעצור מישהו זה לא פשוט. בתוך צר כזה מתגוררות תריסר נפשות. לפעמים אין לאיש ולאשתו פינה משלהם. פעם דפקנו על הדלת והאיש ביקש רגע כדי להתלבש ואחר־כך יצא והלך אתנו. והיה מקרה שבאו חיילים שלא הבינו ערבית וכאשר ראו שהוא לא יוצא מיד חשבו שהוא ברח ופרצו פנימה ומצאו את אשתו חצי ערומה ואת הילדים בוכים והוא התחיל להשתולל בגלל הפגיעה בכבוד אשתו. זה קורה. זה לא נעים. ולפעמים באמת אחד כזה מנסה לברוח ומתחיל מרדף בלילה. שאטי זה מקום ארור. לא רק קנאים לאומיים או דתיים אלא גם עולם תחתון של מבריחי סמים ופושעים למיניהם. בשנת '70 כאשר לא ישבנו בתוך המחנות היו המון מקרי רצח.. נשים בחדרות באנסו ונרצחו. כתבו לידן „זונה יהודיה". אחר־כך הבהר שזה לא היה על רקע לאומי אלא פושע מין השתולל שם עד שחיסלו אותו".

כעת שרים חיילי הליווי „האמיני יום יבוא, טוב יהיה מבטיח לך". הם שרים ברחוב השותק. נשים רעולות. ילדות בית־ספר, לבושות סינרים אפורים, שבות הביתה נעלמות בגבב המבויים הצרים. ילד מרים אבן. צופים בו והוא שומט אותה ונעלם. שקט בינתיים. זקנים יושבים בפתחי בקתות, צופים בנו ברמיזה. לפי גילם הם עדיין זוכרים את אשדוד ואשקלון ויפו. אך גם נכדיהם וניניהם ישיבו לך כי הם מעקיר ומזרנוגה. הפצע הפתוח עד היום. הפליט כבשק הסרי. והן אפשר היה מזמן „לפתור את הבעיה" ואותה טענה חוזרת ונשנית: „הן אנחנו קלטנו מאות אלפי יהודים מארצות ערב והם היום אנשים מסודרים ומכובדים בתוכנו הללו, עם כל הפטרודולרים שלהם, הפקירו בכוונה את אחיהם" וכו' וכה ידוע, כן, כה ידוע. ומישהו אומר לי כי צריך היה ליישב את רובם בסיני במימון בין־לאומי הם, החרוצים המוכשרים, היו בונים שם ארץ לתפארת ואולי „פלשתין" שלהם, לא הרחק. ואחר אומר שהפתרון הוא הונג־קונג או סינגפור, עיר־מדינה, גורדי שחקים ורשתות מסחר ונמל פורח ובתי מלאכה ומתפרות לייצוא ותעשיה מתוחכמת. הן אפשר הן אפשר ומה עשינו אנחנו, הישראלים, במשך עשרים ואחת שנים כדי לרפא ולו חלקית את המורסה הזאת?

מכאן פרץ המרי בידי „ילדי האבנים" הללו המכונים בפי המקומיים „'הצברים' של הכיבוש" וכעת אנו נוסעים אם בליווי צמוד מאימתם של אלה. ועוד תילי אשפה ועוד דגלי אש"ף על חוטי החשמל ודממת פנים הצופות בנו ביום הזה, „השקט יחסית", כמו שנאמר. פתאום עוצרים. חנות פתוחה. יורדים. „אולי אתה רוצה לדבר עם בעל החנות?" שואלים אותי. ואני ניגש אליו ורואה חדר 2 על 2 ובו סחורה מועטה. פנים כהות הרצוצות. ומסתבר שהוא מאשקלון אך אינו דובר עברית. וכאשר שואלים אותו מה נשמע הוא משיב „חמדו לי אללה", השבח לאל וכאשר ממשיכים לנדנד לו: מה יהיה? הוא משיב „בסיד חייר", יהיה טוב. וכי מה יענה? ומישהו שואל אותו אם מותר, במלאת ארבעים יום למות אבו־ג'האד, יהיו פה מהומות הוא משיב 'שויק' אלהים יודע.

שאטי. יום אחר. השמש חמה. חלק ממבואות המחנה בחביות בטון מולחמות זו לזו במסגרת ברזל. ראו בכך אמצעי בדוק. בלילה, כמו בעבודת נמלים חשאית, החלו אלמונים לפרק את החומה. שאטי. אדם רב ובהמה רבה. קמבאזים ושראוואלים. פרנג'י ועבאיות ונחילי אטוטים. כעת שרים החיילים „הכל בגלל מסמר קטן, הכל בגלל מסמר". אתמול, בעת ששרו באחת הסמטאות, עמדו נערים ומחאו כפיים לקצב שירתם ונשמעו פרצי צחוק. הם רוצים בשירתם להפיג את המתח ולהרגיל את המקומיים לנוכחות קבועה שאינה קשורה במבצע מסויים. אך הם יודעים מעט מאוד על הצופים בהם כעת. ואתה שומע: „הם לא רוצים אותנו כאן" ומישהו אומר לי: „טנק יכול לדפוק טנק אחר אך לא ילד". הילדים הללו, „השאביבה", גבורי הסיפור. „כעת זה לא מה שהיה", אני שומע, „בדצמבר־ינואר השתוללו אלפים ולא ידענו בהתחלה מה לעשות להם". הקללות והאבנים והתנועות המגונות וההתגרות. ההמון המגלה את „כוח ההמון".

שבים אל בניין הממשל האזרחי. חוצים ברחובות עזה האחרת. כלי רכב שועטים חנויות אטומות ופה ושם פתוחה זו או אחרת ולך דע מדוע ומהו הסדר שנקבע. ונערים ונערות שבים

רגל אש"ף על הכתלים ועל חוטי החשמל ועולה קריאתו של השבאב המקומי: „לא ליל חוף / לא ליל חוף / אל חג'ר סארה קלצ'ניקוב": לא לפחד, לא לפחד, האבן תהיה קלצ'ניקוב

מבתי הספר. החיים הנמשכים ו„האינתיפאדה" הנמשכת. כאן מחליפים תעודות. מאות אלפים. וזה זמן הדין והחשבון של שלטונות המכס המע"מ ומס ההכנסה. כי מי שלא בסדר לא יזכה בתעודה חדשה וללא תעודה אפשר להיות רק במחתרת ולא לנוע ולהעצר במחסום הראשון. תורי ענק. אלה מצטופפים בפתח בעמידה ואחרים יושבים בצל הזה וממתינים. סוחר מקומי אחד אומר לדני צדקני כתב „דבר" בדרום: „מה אעשה? בחיי ראשי! מה כבר הרווחתי בחודשים האלה והנה באים אלי ומטילים עלי שומה של עשרים אלף שקל. ואין לי פרנסה. ואם לא אשלם לא יתנו לי תעודה אחרת. אני איש דתי והאלמלא היה עלי איסור מהקוראן הייתי תולה את עצמי". דני מספר לי כל זאת ושואל אותי אם זה הוגן לקשור את חלוקת תעודת הזהות החדשה בכל החשבונות האלה. „מדוע אנחנו מקימים עלינו כל־כך הרבה אויבים נוספים? הדי כדאי לנו שלא כולם יהיו מיואשים כל־כך. לא כולם מחפשים צרות. אנשים רוצים לחיות איכשהו". הוא מוסיף שאצלנו בישראל אין כורכים החלפת תעודה בעניני מס הכנסה ומכס. משהו מתקומם בו למי פניו. אנשים ממתינים, שעות על שעות בשמש.

נכנסים אל בית־המשפט הצבאי. רוכן השופט. סמל צה"ל ודגל המדינה. סגן אלוף. משמאל תא הנאשמים. צעירים ברובם. בתוך שולחן התביעה. ממול בני המשפחות. עורכי־הדין המקומיים מחרימים את בית־המשפט. אינם מופיעים להגן על בני עמם. הראשונים למרי האזרחי. נער בן שמונה עשרה וחצי מודה כי הצית צמיגים וידה אבנים. פעמיים עשה זאת. מקבל שלושה חודשי מאסר מיום מעצרו ושלושה חדשים על תנאי וקנס, חמש מאות שקלים. דממה. אך קשה להביט בפני הנאשמים וקרוביהם. פנים התומות זעם ויאוש ושנאה. הבא אחריו. הפעם מסתבכים הדברים. הבחור לא מודה. הוא דובר עברית טובה למדי. למד בישראל. עבד במקומות שונים. איש השב"כ, משופם, חגור אקדח, מעיד כי הלה חתם מרצונו ולא תחת לחץ על הודאה כי השתתף בהתפרעות ליד ביתו בשכונה מסוכסכת. אביו של

עזה. זה החל כאן בהתקוממות ספונטנית

הבחור, נכבד כבד גוף ועטוי עבאיה חומה יושב לידו. הבחור טוען כי הוא סובל מכאבי ראש קשים בשל מכה שקיבל בערפו, לפני כמה חודשים, וכי נזקק הוא לתרופות וכי החתים תחת לחץ. „אני לא משקר", הוא מכריז, „אני לא הייתי שם רק ראיתי את זה מה שהיה מהחלון של הבית שלי. אני עובד כל־הזמן בישראל ולא עושה דבר כזה. אני עבדתי ב„עם עובד" וגם בעיתון „דבר" ושם מכירים אותי ואתה יכול לשאול אותם איך אני הייתי בעבודה. הנה פה יושב האח שלי הוא יגיד לך".

אני שואל את האח היושב לידי מעבר למחיצה מה שמו ומה שם אחיו. שם האח, זהיר. שם הנאשם נאסר האדרה. מנהל העבודה שלהם ב„עם עובד" היה גיורא רוזן וגם אהרון קראוס וב„דבר" היו עודד ושייקה. השניים עסקו בעבודות שיפוצים. אני אומר לו כי אני עובד ב„דבר", עתונאי. הוא מבקש אותי להיות מליץ יושר לאחיו, לתת עדות אופי. „אינני מכיר את אחיך", אני אומר לו. הוא טוען שהאח שלו בן אדם טוב ו„לא עושה דברים כאלה". הנאשם ממשיך לטעון לחפותו. הוא חוזר ונשאל מדוע חתם שלוש פעמים על הודאה. מה הקשר בין חתימתו למכה שקיבל לפני תשעה חודשים. הוא שב ואומר כי הוא חולה ולא ידע מה עשה וכי „הבן אדם הזה קילל אותי כל הזמן ואמר שהוא יזיין אותי ואת כל הערבים". איש השב"כ מכחיש כי אמר זאת ולך דע מהי האמת.

והיה לי קשה. אני מן הרחמנים. ואני צופה בפניהם של קרובי המשפחה, גברים ונשים. מביט בפניהם וקורא הכל. לפעמים אתה עד פה גם לפרץ שמחה ולקריאות לחיי „הצדק הישראלי". לפני כמה ימים העיד פה סמל צה"ל, טען שהנאשם הוא שרגם, ללא ספק, את הסיוד ונתפס במרדף. השופט לא הרפה וחזר וחקר אותו, אמר לו: „בעדותך אתה קובע את גורלו של הנאשם. היתה שם מהומה גדולה. גם אחרים נטלו חלק בהתפרעות. האם אתה משוכנע בעמקי לבך כי אכן הנאשם הוא האיש?" וזה הביט בפני הצעיר פעם נוספת ולחש: „אני לא בטוח...". הצעיר זכה מחוסר הוכחות ובני משפחתו הריעו לכבוד השופט. בעוד הסמל ממלמל: „אני בטוח שזה הוא היה"...

משם הלכנו למשרדו של ראש עיריית עזה לשעבר רשאד א־שאווה השוכן ברחוב „אגודת הצדקה" המקומית. היה הוא הראשון בין המנהיגים שאתם נפגשתי אותו יום. באתי בחברת כמה קצינים מידידיי. הבכיר שבהם הוא מכרו האישי ומרבה להיפגש אתו. בחדר ישבו עוד שני נכבדים ממשפחתו. הוגש קפה. גבה קומה. לבוש בקפידה. בן שמונים אך נראה צעיר מגילו. מלך מקומי שירד מגדולתו. מנהיגות אחרת צמחה בחודשים האלה. דור צעיר ומורד. פחת כוחם של נכבדים ומוכתרים. „'הצברים' של הכיבוש" הם גבורי האינתיפאדה, מחברי הכרוזים ומפעילי ההמון. אני שואל אותו „מהי מטרת ההתנערות? האם היא מבקשת להפעיל לחץ על ישראל כדי שתכיר בפלשתינאים ותפתח אתם במשא־ומתן או שמא מדובר במרד המבקש להחריב את ישראל?"

כאן פותח האיש המוכר לישראלים רבים כדוברה של עזה, כמי שהיה מקובל הן על אש"ף והן על המלך חוסיין במונולוג שלא אשכחנו במהרה: „...זה החל כהתקוממות ספונטנית של בני אדם מושפלים ומיואשים שארצם וכבודם גוזלו מהם. זו תוצאה בלתי נמנעת לאחר ארבעים שנה. זה לא החל ביוני ששים ושבע. זה החל בארבעים ושמונה. כבשתם את ארצנו וגרשתם עם שלם מביתו ואדמתו. היתה לנו ארץ. היו לנו חיים יפים. גם לעניים שבנו. אדם עיבד את אדמתו. זרע חיטה. גידל ירקות ופירות. היו לו עץ או פרה וכמה תרנגולות. אנשים אפו לחם בתנור שלהם ולא היה טוב ממנו. גזלתם את הכל. הפכתם עם שלם לפליטים ולמדוכאים. הבנים שלנו עובדים אצלכם כמטאטאי רחובות. בכל מחסום יורדים לחייהם. משפילים אותם. מחפשים אצלם. רודפים אותם. גם זקנים מצטווים לעמוד וידיהם למעלה, לעיני הנכדים שלהם. אנשים סבלו וסבלו עד שנמאס להם. ארבעים שנה. הם ראו איך באו זרים וישבו בבתים שלהם..."

אני אומר לו שבעשרים ותשעה בנובמבר שנת 1947 החליטו האומות המאוחדות על חלוקת ארץ ישראל לשתי מדינות, מדינה עברית ומדינה ערבית. יכולתם לזכות במדינה משלכם עם שלושה נמלים לים התיכון. אך אתם פתחתם במלחמה. זו היתה השגיאה הנוראה ביותר של המנהיגות הערבית שאמרה שמה שנכתב בכריז יימחק בדם. הוא מקשיב בדומיה חשוקת שפתיים ומשיב: „אני מוכן להודות שהיתה זו שגיאה קשה. אך אפשר להבין לסיבות שגרמו לה. פתאום באים זרים לארץ שלך ורוצים את החצי. אילו היה לך בית שלך בן שני חדרים ופתאום בא מישהו זר ורוצה חדר אחד שלך בשבילו, היית נותן לו?"

אני: לא זרים אנו בארץ הזאת. כאן נוצר עמנו. כאן יצר יצירה רוחנית לדורות. כאן היו השופטים והמלכים והנביאים. בית המקדש. לא זרים אנחנו פה. זרים לא היו באים הנה לסבול ולהילחם ולבנות ארץ. מעולם לא הבנתם את מהותה של תנועת התחיה שלנו. אנחנו לא „צלבנים" ולא שלוחה אימפריאליסטית של המערב. אנחנו מכאן. התנועה הלאומית הערבית לא ניסתה לקבל אותנו לידכם, ליד כל ארצותיכם. יכולים היינו ועודנו יכולים לחיות בשלום ולהפריח את המזרח. לא זרים אנו פה. ראש העיר לשעבר: „הבאתם אנשים מכל העולם, מפולניה ומרוסיה ומצ'כוסלובקיה. והם לקחו את הבתים והאדמות שלנו. רק ממני לקחו מאה אלף דונם במשולש שבין קרית גת באר

„אני מוכן להודות שהיתה זו שגיאה קשה", אומר א־שאווה על הסירוב להחלטת החלוקה. „אך אילו היה לך בית שלך בן שני חדרים ופתאום בא מישהו זר ורוצה חדר אחד שלך בשבילו, היית נותן לו?"

שבע ועזה. אתם מביאים במטוסים אנשים מרוסיה ולנו אסור להביא אח שלנו שהיה פה וגירשתם אותו. פעם יכולנו לנסוע לכל מקום ועכשיו לא יכולים לזוז בלי רשיון שלכם. כמה זמן חשבתם שאנשים ישתקו. אנשים בלי חיים, בלי כבוד, שעשיתם אותם לעבדים שלכם. יש לנו זמן. אנחנו נהיה רבים יותר ויותר ומפותחים וחזקים, נגמור עוד אוניברסיטאות ונדע עוד ועוד וגם נלמד מכם דברים רבים ויום אחד, אם תמשיכו ככה, תהיה עוד מלחמה. ואם תפסידו פעם תפסידו לתמיד". אני: במלחמת העצמאות שלנו אבדו לנו אלפי לוחמים מפני שלא הסכמתם לפשרה.

רשאד א־שאווה: „מאתנו נפלו יותר בכל המלחמות אתכם וגם במלחמות שבינינו. ששת אלפים הרוגים אינו מחיר יקר בשביל המדינה שיש לכם. לנו אין כלום. לכן הדור הצעיר מתקומם וזה לא ייפסק עד שנשיג את שלנו". אולי אוזיל כאן. קצר המצע מהשתרע וזו היתה רק ראשיתה של השיחה. היו דברים קשים יותר מפיו וגם מפי אחרים אותו יום כמו ד"ר חיידר עבד אל שאפי, יו"ר „אגודת הסהר האדום" והשייח' אחמד יאסין, המרותק לכסא גלגלים, המנהיג הרוחני של המוג'מע האיסלאמי. איש חולה בעל השפעה רוחנית אדירה. אז הבנתי מדוע אמר לי סא"ל ר' כי לאחר תנודות ימינה ושמאלה הוא מגיע לפעמים לכלל יאוש. עיקר הסיפור לפנינו. ועוד עמי דברים שחשבתי בלבי וגם אמרתי להם בהיותי אתם.

נ.ב. בשובי מעזה פגשתי בחברי פרופ' גבי כהן. הוא שאל אותי איך היה. אמרתי לו כי היתה „רגיעה יחסית". אמר לי גבי: „נאמר לנו שבלי רגיעה לא תהיה התייחסות מדינית. אומרים לנו שיש רגיעה יחסית, היכן אם כן ההתייחסות המדינית?"

הזיות געגועים / דני רובינשטיין

„הלכו שאהבתי"

ספרו החדש, „אחטיה", הוא כמעט קינה אחת גדולה על ילדות אבודה, על „ימי הערבים" שהלכו לבלי שוב

אמיל חביבי, ממנהיגיה הבולטים של התנועה הקומוניסטית הארץ־ישראלית (הערבית?) על גילגוליה השונים, קנה לו פרסום גם בזכות היותו סופר ברוך כשרון. בעבר תורגמו יצירות אחדות שלו לעברית ובראשן הסיפור המופלא על אודות „אשר כישהמזל האופסימיסט" והנה עתה יצא לאור ספר נוסף שלו בעברית בהוצאת עם־עובד.

אין זה בהחלט עניין שבשגרה. קיימות מאות, אם לא אלפי, יצירות ספרותיות של ערבים־ישראלים שחלקן תורגמו והופיעו בעברית, בדרך כלל בהוצאות ספרים קטנות או פרטיות בעלות מגמות פוליטיות של שמאל רדיקאלי. הספר „אחטיה" של חביבי (תרגום השם מערבית מדוברת הוא „החטאה", משורש חטא והוא שם של ילדה) מתפרסם, אפוא, בהוצאה ציבורית־הסתדרותית ותיקה ומוסדת מאוד וזוהי בהחלט הפתעה. יש לזקוף הפתעה זו לזכותה – ויהיו מן הסתם כאלה שיגידו לחובתה – של אילנה המרמן שעורכת בעם־עובד סידרה בשם „פרוזה אחרת". הסידרה משתדלת לשמור על איכות ספרותית גבוהה של ספריה ואכן אחטיה הוא ספר מיוחד במינו, מעורר, מצחיק מאוד וגם מרגיז לא פעם משום שחביבי הסופר מקפיד שלא לפגוע ולו ברמז באמונתו הקומוניסטית השמרנית. גדולתו של חביבי היא, אולי, בכך שחרף היותו פוליטיקאי הדבק בעמדותיו, הוא מצליח לספר בצורה מרתקת, סיפור של עולם שלם – עולמם של ערביי ישראל – מבלי שעמדותיו הפוליטיות המרחפות על פני כל דפי הספר יצליחו לקלקל או לעוות את יכולתו הסיפורית המצוינת.

חביבי מצליח בכך ראשית כל משום שהוא פשוט איש חכם. כתיבתו שופעת נסיון כפי שהוא מעיד על עצמו „...אלא שעכשיו זקנתי, והזמן החולף שוב אינו רק זמן שחולף, אלא הוא החיים עצמם." הוא כמו מקונן שלא רק הזמן עובר, אלא גם החיים עוברים ונורא חבל שאי אפשר להפריד בין השניים, שהזמן יחלוף לו ולא החיים. בכלל, הספר כולו הוא כמעט קינה אחת גדולה. קינה על ילדות אבודה, קינה על אהבת נעורים אסורה, קינה על „ימי הערבים" (התקופה קודם הקמת מדינת ישראל) שהלכו לבלי שוב, קינה על הצעירים „המודרניים" חבריו לעבודה בעתון שאין הוא מבין אותם והם אינם מבינים אותו, ובמרכז הכל קינה על חיפה

אמיל חביבי. למרות שהוא פוליטיקאי

עיר מולדתו ששינתה פניה ושינתה שמות רחובותיה ושינתה אורחות חייה, אך בשארה עירו האהובה.

כבר בהקדמה כאשר הוא נדרש, כדרך הסופרים המערביים, הוא מדגיש) לומר שאין כאילו קשר בין המסופר ובין המציאות הוא כותב: ...אין הדמיון בין חיפה זו שברומן ובין חיפה של ארצנו אלא הזיית געגועים בלבד. ואכן הזיות געגועים הן מוקד הסיפורים אלא שקינותיו של חביבי אינן כלל נוסטלגיה. יש בהן הרבה אקטואליה עם הומור לעניין. הנה, למשל „דרך הדר", רחוב ראשי בחיפה הישנה שהפך ל„שדרות הציונות"... ואחר כך „שרבו עם האומות המאוחדות קראו לו רחוב הציונות... את השם החדש הזה, תמצא עד שלושים ושתיים, על פחי האשפה הפזורים במעלה הרחוב, וכך אתה קורא על פח אחד: הציונות 13, ועל חברו: הציונות 25, ויש אף פח: הציונות 1 ... ואת הפלא הזה ראיתי במו עיני, כשם שפעם ראיתי, במו אותן העיניים, פלא אחר לא פחות מופלא: את דגל ישראל מתבדר בהוד ובהדר ונקיון כפיים, מעל כלא שכם."

חדות עיניו בעלות הנסיון מאפשרת לו להכות אותנו הישראלים, היהודים, הציונים, במקומות כואבים. איש אחד, לדוגמא, שהתרחץ ערום בכנרת מצא כאשר יצא לחוף שגנבו את בגדיו ואת מכוניתו, הוא הגיע לתחנת המשטרה וזו פתחה מיד בחיפושים בכפרים הערביים שבסביבה. „בטוחים היו שהמעשה נעשה על רקע בטחוני". אמר להם האיש שאולי כדאי לחפש גם אצל יהודים, „אמרו לו שהחשודים הערבים כבר הודו".

אפיזודות סרקאסטיות כאלה – הכוללות גם לעג די בוטה לפעילים לאומיים פלשתינאים מושחתים ורודפי תענוגות – משולבות בספר בתוך שני קטעים ארוכים יותר. הראשון על פקק תנועה גדול שהתחיל יום אחד במרכז חיפה והתפשט עד מבואות תל־אביב „...הנהגים מרעישים עולמות בצופריהם, ובין צפירה לצפירה מתירים את לשונותיהם בכל שפות מגדל בבל, עד אשר פוקעת הסבלנות הלשונית והכל עוברים לשפה הערבית שאין כמוה יפה למעמד הזה". חקירת הסיבות לפקק התנועה „מסתעפת", „מסתמנים כמה כיווני חקירה" עד שנופל חשד לפעילות חבלנית של ערבים. אין ערבי במדינה, אומר חביבי, „שלא מקנן בו הספק: אולי, בנבכי נפשו, הוא מחבל". ובמקום אחר החשוד כה מבוהל בחקירה, „עד שהוא הופך לחשוד גם בעיני עצמו". סיפור הפקק והחקירה מסתיים בעקיצות חריפות של המספר לדמוקרטיה הישראלית, לאהדה המופגנת בעולם לסבל הערבים וגם עקיצות לרברבנות של המהפכה הפלשתינאית.

הקטע הארוך השני הוא על הילדה אחטיה וסיומו הטראגי מאפיין את רוח הספר כולו. „הלכו, שאהבתי, ונותרתי כזה הערב, בודד", מצטט חביבי משורר ערבי קדום ואחר־כך הוא חוזר שוב ושוב למחוזות הנעורים ולהוזה ולשתי המילים הכואבות... „הלכו, שאהבתי", שהן, אולי, תמצית עולם פוליטי, חברתי, אישי, של הסופר הקומוניסט אמיל חביבי.

هكذا من الأصل

مكان الأصل

בלאס מ„השוק האפור". צבע הכסף / נתן רועי

נתנו לו הלוואה

באוגוסט 1985 הוחלה החקירה המשטרתית נגד דוד בלאס. במאי '86 נעצר. הוא נחשד בהונאת התק"ם בעשרות מיליוני דולרים. סכומי ענק שנעלמו, הסערה שהתחוללה בתק"ם, חילופים תכופים בצוותי החקירה, והמאבק של בלאס בבתי־המשפט היו חומרי הפרשה הזאת. בשבוע הבא פסק־הדין

בלאס בבית־המשפט

איש העסקים דוד בלאס רצה להיות אלמוני. הכסף נחשב בעיניו יותר מהצדק ומהפרסום. הרחק מאור הזרקורים, חשב, יוכל לעשות עסקים טובים ולהרוויח מיליוני דולרים. ליד המקרה היתה חלק בהתפוגגות חלומו.

ראשיתה של החשיפה ארעה בבית העלמין של קיבוץ מעגן על שפת ימה של הכנרת. בחודש דצמבר 1984 הגיעו אנשי אש"ת כספים, חברה שעסקה בהשקעת כספים גדולים של התק"ם, לבית העלמין כדי להלוות כבוד אחרון לאחד מאנשי הקיבוץ, נחום שביט. במהלך ההלוויה זיהו האנשים את מנכ"ל בנק דיסקונט אלי כהן. התפתחה ביניהם שיחה קצרה.

אלי כהן: מדוע אתם לא עובדים איתנו?

אנשי אש"ת כספים: אנחנו עובדים אתכם. בלאס הוא איש שלכם, של בנק דיסקונט. יש לנו תעודות פקדון שלכם ועליהן חתימתו של שמואל רקנטי.

המשטרה הגישה לבית־המשפט תצהיר ובו פירוט נסיונותיו של בלאס להוליך שולל את השופט ברק באמצעים כוזבים, נסיונותיו לשחד סוהרים בבית המעצר ברמלה וכן איומים על עדים

אלי כהן: קשה לי להאמין שאתם עובדים אתנו. תיכנסו אלי למשרד.

זמן קצר לאחר מכן, ב־20 בינואר 1985, הגיעו אנשי התק"ם לפגישה עם אלי כהן במשרדי הבנק בתל־אביב. הם הביאו עימם לפגישה תעודות פקדון סחירות (תפ"ס) של בנק דיסקונט על סך 29 מיליון דולר. אלי כהן נטל את התעודות לידיו וברגע היה ברור לו כי דבר מה אינו „כשר". בחינה של סך הבטחונות שניתנו לתק"ם כנגד האשראי של חברת „איבל" הבהירה לו כי התק"ם איננו „מכוסה". למחרת הקפיא אלי כהן את נכסי דוד בלאס בבנק דיסקונט. הקפאת הנכסים חוללה ירידת שערים בבורסה וגרמה להפסד של 80 מיליון דולר לאיש העסקים דוד בלאס.

בלאס, עדיין מסתורי ולא ידוע לקהל הרחב, ניסה להסדיר את ענייניו. סוללת עורכי־הדין שלו נפגשה עם עורכי־הדין של התק"ם ונתנה להם יפוי כוח להעביר את כל רכושו של בלאס לידי התק"ם. באותה עת עשה בלאס „תרגילים" שונים שתכליתם היתה להעביר את נכסיו על־שם בני משפחתו, כך שהתק"ם לא יוכל לקבל את הנכסים. בתק"ם לא ידעו על „התרגילים", אך היה ברור לראשיו כי האסון עומד בשער. הם נותרו ללא 97 מיליון דולר שהלוו לבלאס במזומן. בלאס לא היה יכול להחזיר סכום כזה לקיבוצים. על־פי ההסדר ביניהם היה בלאס אמור לתת לתק"ם ניירות ערך בסך של 40 מיליון דולר, תעודות פקדון על סך 29 מיליון דולר וכל השאר בנכסים שערכם עמד על 30 מיליון דולר. הכיסוי לסכומים אלה היה חלקי בלבד.

בחודש פברואר שחרר בנק דיסקונט לתק"ם 46 מיליון דולר ששועבדו לבנק ממניותיו של דוד בלאס. כל שאר הכספים, כ־60 מיליון דולר, לא הוחזרו עד כתיבת שורות אלה לתק"ם. בהדרגה יצא בנק דיסקונט מהתמונה ובין התק"ם לבין בלאס החלו דיונים שנועדו להחזיר את הכספים לתק"ם ולמנוע את העברת החומר למשטרת ישראל. כשהסתבר כי בלאס אינו יכול להחזיר את חובותיו הוגשה תלונה למשטרת ישראל. בתלונה נאמר כי בלאס רימה והעביר נכסים על־שם בני משפחתו בשעה שחתם על הסכם המעביר את נכסיו לתק"ם. במוסדות התק"ם עלתה הדרישה לבדוק את המפולת הכספית. מישהו היה חייב לתת הסבר לאן נעלמו כספי המפעלים והאיגודים של התק"ם. באותה עת נאלצו הקיבוצים לפטר מאות עובדים והוחלט על הקמתה של ועדת בדיקה בראשותה של סנטה יוספטל. הוועדה ביקשה מן המעורבים בפרשה הסברים על „השואה הכלכלית" שאירעה עם התקשרות התנועה לאיש השוק האפור, דוד בלאס.

ביוני 1985 התפרסם „דו"ח סנטה" ובו נאמר: „אי הסקת מסקנות חד־משמעיות מן ההסתבכויות בבורסה והכשלונות בינואר 1983, תרמה להסתבכות עם דוד בלאס בחודש ינואר 1985". אך מזכיר דגניה המשיך לתת גיבוי לאלעזר עבבל גם כשברקע נשמעו קולות הקוראים לפתוח בחקירה משטרתית. חיים יולש, מנכ"ל אש"ת כספים, שקיבל את תעודות הפקדון של דוד בלאס, עזב את הנהלת החברה וחזר לקיבוץ. גם אנשי הקשר האחרים של דוד בלאס בתק"ם עזבו וחזרו לקיבוציהם.

התק"ם החליט לפנות לעורך־הדין דוד ליבאי, אשר פתח בחקירה המתרכזת בשני היבטים עיקריים של ההסתבכות: קשרי בלאס עם פעילי התק"ם והחשד לחריגות של הפעילים עבבל ופז. בינתיים דרשו גם היועץ המשפטי לממשלה יצחק זמיר ואנשי משטרה, שטענו כי עניינים פליליים ראוי להם שייחקרו במשטרה, את חומר החקירה שאסף ליבאי. ליחידה לחקירות הונאה הגיע ליבאי עם 10 תיקים ירוקים גדושי עדויות ומסמכים. העדויות נגבו על־ידו והמסמכים נמסרו לו על־ידי אנשי התק"ם. בתיקים של ליבאי לא הוזכרו פרטים רבים. לא הוזכר למשל מי שידך בין בלאס לתק"ם. העיתונות רמזה, כי הקשר בין בלאס לתק"ם הוא נעשה בשידוך של חבר הכנסת עדי אמוראי.

באוגוסט 1985 פתחה המשטרה בחקירה. בראש צוות החקירה הועמד עורך־הדין רב־פקד משה פרידמן. בימים הראשונים לחקירה פנו אנשי מזכירות דגניה ליורם גונן ואמרו לו כי החקירה איננה יורדת לעומקם של דברים. המשטרה השלימה את חקירתה נגד נחום פז ואלעזר עבבל והעבירה את התיקים לפרקליטות מחוז תל־אביב. עורך־הדין אמנון רודה, סגן בכיר בפרקליטות, קיבל לידיו את התיקים עם המלצה להעמיד את השניים לדין. אלא שאז, באורח יוצא דופן, החזירה המשטרה ללדי עבבל את דרכונו שנלקח ממנו קודם לכן והוא עזב את הארץ. היום מתגורר עבבל בלוס אנג'לס.

בדצמבר 1985 יצאה הנחיה מלשכת המשנה ליועץ המשפטי של הממשלה, דורית ביניש, לחקור מי רימה את מי ולפתוח בחקירה מקיפה נגד בלאס. החומר שהועבר ליועץ המשפטי לממשלה כלל 20 עמודי פוליו, שבהם נפרשו העדויות שגבה רפ"ק משה פרידמן. זה מצדו המליץ לסגור את התיק מחוסר עניין.

ב־20 בדצמבר הורה ראש אגף החקירות יגאל מרכוס לצוות בראשותה של עורכת־הדין פנינה בן־יוסף, ראש צוות ביחידה הארצית לחקירות הונאה, ללמוד את החומר שנחקר עד כה בפרשת בלאס. מרכוס הורה לבן־יוסף להודיע לו כשתהיה מוכנה לפתוח בחקירה גלויה נגד דוד בלאס. תוך זמן קצר הוצאו צווי חיפוש במשרדי התק"ם, משרדיו של בלאס, משרדי עורכי־דינו ומשרדי בנק דיסקונט.

ב־21 בדצמבר התחיל „הבליץ". המשטרה תפשה 100 קלסרים גדושים בחומר רב ערך. בפעילות אינטנסיבית ביותר, שבה נטלו חלק מחצית מחוקרי היחידה הארצית לחקירות הונאה (!). עד לאותו תאריך לא נתפסה במשטרה ולו תעודת פקדון אחת. הראשונה שבהן הגיעה ליחידה הארצית לחקירות הונאה ב־26 בדצמבר. קצת לפני כן הגיע ליחידה צילום של תעודת פקדון שאיתר חוקר פרטי ששכר התק"ם.

ב־25 בדצמבר מגיע בלאס לחקירה ביחידה הארצית לחקירות הונאה בתום חיפוש בביתו ובמשרדו. על מה שקרה באותו יום חלוקות הדעות. כל הצדדים המעורבים בעניין שומרים על איפול מוחלט. ביממה הראשונה של הפעילות הגלויה נגד דוד בלאס גבתה בן־יוסף, בסיוע אנשי צוותה, עדויות משני מנהלי סניפים של בנק דיסקונט. כמה ימים לאחר מכן עזבה בן־יוסף את היחידה והשתחררה מהמשטרה כעבור זמן קצר.

רב־פקד בועז גוטמן התמנה לעמוד בראש צוות החקירה במקומה. ב־10 בינואר נקראו אנשי הצוותים לשר המשטרה חיים בר־לב, שביקר ביחידה. על המתרחש באותה פגישה אין פרטים מלאים. ידוע רק כי השר התעניין בחקירתו של איש העסקים דוד בלאס. הצוות בראשותו של בועז גוטמן התחיל לתכנן עתה מחדש את החקירה נגד בלאס.

במשך שבועיים למד הצוות את המידע שנאגר בארונות היחידה לחקירות הונאה. בסיום הבדיקה נקבעו דרכי הפעולה שנבדקו מאוחר יותר „תחת זכוכית מגדלת", בבית־המשפט העליון ובבית־המשפט המחוזי בתל־אביב, שעסקו בערעוריו של בלאס על מעצרו. גוטמן הבהיר בבית־המשפט, כי אסר על כל אנשי הצוות לחקור עדים ביחידות וכי החקירה התנהלה בנוכחות אנשי הצוות האחרים. החקירה נעשתה מלמטה כלפי מעלה. בדרך זו נחקרו תחילה הפקידות שהדפיסו את תעודות הפקדון. כך הוברר, למשל, כי חלק מתעודות הפקדון על סך 29 מיליון דולרים הודפסו על־ידי אנשי בלאס בעצמם.

ב־4 במאי '86 נעצר בלאס לחקירה. מעצרו היה פתאומי ועשה כותרות 48 שעות אחרי מעצרו. המעצר, ראוי לציין, נודע לאנשי היחידה מהאזנה לתחנות „קול ישראל". המידור היה הדוק כל־כך עד כי רק חלק מאנשי הצוות ידעו על המעצר וזאת פרט לראש היחידה, כמובן.

ב־12 במאי, שמונה ימים לאחר מעצרו של בלאס הגישה עורכת־הדין פנינה דבורין, סגנית בכירה לפרקליט מחוז תל־אביב, כתב אישום נגד דוד בלאס וצבי אהרוני בגין מרמה של 29 מיליון דולר. בכתב התביעה נרשמו שמות 31 עדים מטעם התביעה. דבורין, שהיתה עסוקה באותה עת כתובעת במשפט יערי־גרנות ביקשה מבית־המשפט לעצור את דוד בלאס עד תום ההליכים המשפטיים נגדו. ראש צוות החקירה הציג בפני השופט הקלטה של שליח ששלח בלאס לביתו (של בועז גוטמן). השליח הזהיר אותו מפני השלכות אפשריות הצפויות לו כתוצאה מחקירת פרשה זו. התובעת דבורין הביאה בפני השופט גם תרשומת שערך תנ"צ גונן ובה מאשים בלאס את המשטרה ומזהיר מפני תוצאות החקירה נגדו. „כולם יפלו על הפנים", מצוטט בלאס.

שופט בית־המשפט המחוזי בתל־אביב החליט לעצור את בלאס עד תום ההליכים המשפטים נגדו. „קיים חשש ממשי שיעשה הכל לשבש הליכי המשפט, להשפיע על עדים ואפילו למלט עצמו לחו"ל", אומר השופט בהחלטתו. סניגורו של בלאס אורי סלונים הודיע על החלטתו להתפטר. את שרביט ההגנה נטלו לידיהם יהודה וינשטיין ועורך־הדין ד"ר יעקב וינרוט, שנעזרו בשמונה עורכי־דין ממשרדו של בלאס. בהודעתו ערעור על המעצר עד תום ההליכים אמר השופט: „יש בתיק זה תשתית ראייתית הקושרת את הנאשם דוד בלאס למרמה בהיקף אדיר". הסניגורים ערערו על המעצר בבית־המשפט העליון. „עיינתי בחומר הרב שהוגש לי. הגעתי לכלל מסקנה כי קיים חומר ראיות לכאורה. כן שוכנעתי כי קיימת עילה בדין למעצרו של המבקש (דוד בלאס) ושעניינה העיקרי החשש לשיבוש הליכי משפט. חשש זה איננו תאורטי בעלמא", כתב השופט ברק.

המשפט החל להתנהל ב־2 בנובמבר 1986. ב־19 בנובמבר הגיש בלאס עתירה רביעית לבג"צ. בעתירה זו, המופנית נגד פרקליט המחוז, הוא מבקש לקבל לידיו הקלטות של שיחות טלפון, מסמכים של אש"ת כספים, וחומר חקירה של סגן־ניצב מרדכי תבורה. בתשובה לעתירה זו הגיש רפ"ק גוטמן תצהיר ובו פירוט בין היתר את נסיונותיו של בלאס להוליך שולל את השופט ברק באמצעים כוזבים, את נסיונותיו של בלאס לשחד סוהרים בבית המעצר ברמלה וכן איומים על עדים. בג"צ דחה את עתירתו של בלאס והטיל עליו קנס כספי.

במאי 1987 הסתיימה מסכת עדי ההגנה והתביעה. השופטת שושנה ברמן שישבה בדין החליטה לאפשר לבלאס להעיד מטעמו את איש דגניה אלעזר עבבל שנמלט לחו"ל חרף כתבי האישום שהוגשו נגדו. בחודש מאי השתחרר בלאס ממעצרו הארוך, לא לפני שהציג ערבויות ועיכב את יציאתו מהארץ. ב־19 במאי הוגש נגדו כתב אישום נוסף בנושא הונאת הרשות לניירות ערך והשתלטות על בנק הספנות בדרכי מרמה.

בנובמבר התקיימו סיכומי המשפט. התובעת דבורין הציגה על גבי פלקטים ענקיים את גרסת התביעה והסניגוריה. עו"ד יעקב וינרוט רמז בסיכומיו, כי חיים יולש, מנכ"ל אש"ת כספים, עשה יד אחת עם בלאס והסכים לקבל לידיו את התפ"סים, אף כי ידע שאין להן תוקף. מרשי חף מפשע, סיים וינרוט.

ב־31 במאי תנתן הכרעת הדין באחד המשפטים המסובכים ביותר שנשמעו בעשור האחרון בישראל. 4,000 עמודי פרוטוקול ועשרות עדויות הובאו בפני השופטת שושנה ברמן לפני שתחרוץ לשבט או לחסד את דינו של דוד בלאס, נוכל או קרבן.

בעל הבית

דוד בלאס נולד בשנת 1946 בעיראק. הוא עלה לישראל עם משפחתו כשהיה ילד. „אותי לא יפחידו. אני גדלתי במעברה, בטנר", צעק בבית־המשפט. במהלך לימודיו בבית־הספר היסודי עבד בעבודות נקיון בדרום תל־אביב כדי לפרנס את הוריו. בסיום לימודיו היסודיים עבר לחיפה, שם עבד בקרצוף אניות. לצבא הוא לא התגייס. הפסיכיאטר ד"ר קלאצ'י רשם חוות דעת, על־פיה הוא מגלה נטיות לדמיין דברים. בלאס שוחרר מהשירות על סמך „פרופיל 21". בשנת 1965, כשהיה בן 19, שכר חדר קטן ברחוב עליה בתל־אביב והחל לעסוק בתיווך. תוך זמן קצר ביותר נעשה בעל בתים באיזור דרום תל־אביב ומאוחר יותר בכל גוש דן. הוא גם החל להלוות כסף בריבית גבוהה לסוחרים בשוק ורכש מגרשים שהפכו למגרשי חניה. ב־1970 הכיר את רעייתו איזבל גרוסמן, שהגיעה לארץ כמתנדבת ממנצ'סטר, בריטניה. ב־1971 הם נישאו. עד לפני כמה שנים התגורר בלאס בווילה בסביון. בשנים האחרונות עבר לבית דירות חדש בשדרות חן 32 בתל־אביב.

במרוצת השנים הרחיב את עסקי ההלוואות שלו ונעשה לאחד מ„לוויתני השוק האפור". אומרים עליו שהוא גאון בחישובי ריבית וסוחר ממולח. על תדמיתו התרבותית שניסה לטפח יש חילוקי דעות. אומרים שזו רק „פוזה" של בן־מעברה שמנסה להרשים את סביבתו.

לשוני, עין צור, זכרון יעקב. טיול / צבי אילן

מן הים ומן ההר

בימי האביב המאוחר אפשר להציע טיול בציר שאינו רחוק מהים, והוא בצלע הכרמל, שאפשר לעלות אליו לתפוס אוויר הרים יותר קריר. הכוונה למסלול הכביש הישן תל־אביב־חיפה־בנימינה־שוני, עין צור־רמת הנדיב־זכרון יעקב־שפיה. נכנסים בכביש מול תחנת הדלק, שבין צומת אור עקיבא ובית חנניה, נוסעים מזרחה וכעבור זמן קצר רואים משמאל את המבנה הגדול של זרעניה, שנעשות בו עתה עבודות.

עוברים את בנימינה, בכביש לזכרון יעקב ומגיעים כעבור כקילומטר לשוני. זהו כנראה „כפר שומי" העתיק, וכך כתוב במפות. המבנה הגדול הוא כנראה בעיקרו בניינו של האפנדי סלים חורי, שהוקם מעל גבי תיאטרון רומי עתיק. כיום מכשירים במקום את פארק ז'בוטינסקי, ונערכת בבניין ומחוץ לו חפירה בניהול אלי שנהב, ארכיאולוג הקרן הקיימת, מקימת הפארק. רואים במקום את בימת התיאטרון, את ריצופו ושתי שורות ספסלי אבן בחצי גורן. לא נמצאו ספסלים נוספים. אפשר שהיו שם גם ספסלי עץ שנתבלו. נראה שהתיאטרון פעל עד המאה השלישית, במקום שנודע בפולחן ובשעשועי המים שלו, ולאחר מכן חודש, אולי כמקום כינוס מצומצם יותר, תוך ניצול אבנים מעוטרות מהשלב הראשון. בצד התיאטרון נראים כל חלקיו של בית בד שנחשף בחפירה. דרך הבמה אפשר להגיע אל צידו החיצוני של התיאטרון, הנמצא עתה בתוך אולמות של הבניין המאוחר.

מחוץ לבניין, משני צידי הדרך המוליכה למבצר שוני, נראים חדרים שונים מרוצפי פסיפס, שנחשפו בחפירה. היו אלה אולי בריכות טבילה ושיכשוך לאנשי קיסריה. מימין לדרך (מכיוון הכניסה) רואים אמה עתיקה שנחשפה לאורך עשרות מטרים. ייתכן שהיא המשכה של האמה שנתגלתה לא מכבר בעין צור.

כשני קילומטר משוני (בין המבנה לבין הכביש רואים, כפי שמוסר שלט, קטע מאמת המים לקיסריה) מצוי בית־הספר „אורט שומרון". מרחק מה לפניו מוליכה דרך עפר, אפשרית לכל רכב, המגיעה עד לבית־הספר, בחלקו האחורי. יש שם ברז מים לשתייה ומילוי כלים. בצמוד לבית־הספר יש גדר ובה מעבר אל חורשת אורנים שלידה דרך המובילה אל עין צור הסמוך. המעיין נמצא בצלע הכרמל המשתפל אל הבקעה, ומעליו היישוב הקדום העזוב חורבת עלק (אום אל־עלאק). ייחודו של המקום כיום הוא בעיקר עין צור, ניקבתו ואמתו.

מי המעיין שיבשו את הקבוצה היהודית שהתיישבה כאן ב־1921, ואחר־כך את היישוב תל צור, שהוקם ב־1939 מעט מזרחה ממנו. כעבור ארבע שנים עברו אנשי תל צור לשוני. המעיין נעזב וכוסה בצמחיית פטל סבוכה, שהסתירה אותו כמעט כליל. עם פיתוח פארק רמת הנדיב מטעם קרן רוטשילד קיבלו על עצמם זכריה בן דוד ושמואליק גרוס, מבית־ספר שדה של החברה להגנת הטבע במעגן מיכאל, לגלות את המעיין עם חוגי נוער של החברה. עבודת ידיים וחפור הביאו לחשיפת הפתח במערה שבסלע שממנה יצאו המים ובזמנו הובילו לבריכת ביסון, שממנה השקו. המשך הניקוי הביא לגילוי העובדה שהמים הובלו בניקבה שאורכה 48 מטרים ויש לה ניקבה משנית באורך 9 מטרים. ברצפת הניקבה מצאו המנקים תעלה חצובה שלעתים הוחלפה בצינור חרס. לניקבה יש פירים כלפי מעלה ועמודי סלע תומכים.

לא מכבר, תוך כדי ביצוע עבודת טרקטור לפינוי צמחיה נתגלתה אמת מים המתחילה מהקצה החיצוני של הניקבה. היא נחפרה בהנהלת גרשון אבני. האמה עוברת בתחילה בתוך בריכה עגולה, אולי בריכת הנביעה הקדומה, ונמשכת מזרחה. יש לה קירוי דמוי גמלון, בעל שתי אבנים נסמכות זו לזו, וביניהן טיט. בבריכה יש תא ביקורת בנוי. מי המעיין הוטו הצידה והם יוצאים עתה מצינור פלסטיק. נראה שהאמה היא אחד הסעיפים שהתחברו לאמה שהובילה מים לקיסריה, אולי ראשיתה של האמה הנראית בשוני. המקום בכללו יפה. שרידי חקלאות השלחין וניצול המים הקדומים מרשימים ובלתי צפויים. בקירבתו יש עצי בר מצלים למנוחה.

מכאן יוצאים לכביש, ואפשר להמשיך ולעלות בו אל רמת הנדיב עצמה, שהטיולים במרחביה חופשיים עתה לציבור, בכלל זה לאחוזה הקדומה שבמנצור אל עקב. זמנה הוא ימי בית שני והתקופה הביזאנטית ולאחר חפירתה נעשו בה גם עבודות שיחזור. בהמשך אפשר לבקר בבית העלמין ההיסטורי של זכרון, לראות את מבניה הישנים, לרדת דרך היקב, לעצור ליד מעיין עם שולחנות שבצמוד לגדר תות (כביש ואדי מילח). כאן אפשר להיכנס לשפיה, לעבור ולעצור ליד הברוש הגדול בארץ, שלרגליו חלקי בתי בד, ולהיכנס אל כפר הנוער, שיש בו שכונה ובה מבני משקה הבת של זכרון, היא מאיר שפיה.

מכאן אפשר לנסוע הן לכיוון הכרמל בגובה, הן לכיוון הים, לדור או לקיסריה, ליהנות משני עולמות, מן הים ומן ההר כאחד.

התיאטרון העתיק בשוני

פרשת השבוע / יוני להב

לאן אתה רץ, אהובי?

– לאן אתה רץ, אהובי?
– אני רץ לאינתיפאדה, הגיע צו גיוס.
– אבל באינתיפאדה רע מאוד, יקירי...
– אבל הם שלחו לי את הצו, את מבינה, ועל כן אני הולך, כי אין לי פה הרבה ברירה...
– אבל הם יורים באינתיפאדה, אהובי, המכוניות של הצבא מטורטרות עם מכונות הירייה...
– כן, אבל הם צריכים אותי דווקא עכשיו, אז אין לי פה הרבה ברירה, את מבינה: אני אחזור בסתיו, נוכל לצאת לחופש נפלא...
– ומה עם הנושא המצפוני?
– זה הורג אותי, הנושא המצפוני, אני בוכה על זה, על מה הורגים ונהרגים! ולמה דווקא אני?! אבל מצד שני...
– הם משלמים בזמן ביטוח לאומי?
– כמו שעון. בעניין הזה הם עשר, ילדתי.
– אולי תהיה חולה?
– חולה?! אבל אני מרגיש בריא כמו שור.
– אז תספר להם סיפור...
– אני?! אני לא מספר סיפור, הרי ככה חינכו אותי; אני מצטער, אני לא מסוגל לשקר, אפילו כשזה נגד מצפוני...
– אז תלמד לשקר, אהובי, כמו שלמדת לשקר לי...
– כל־כך הייתי רוצה לשקר את עצמי, כל־כך הייתי רוצה לשקר את השקר הקטן, את השקר הכחוש, כדי לא לשקר את שקר הכיבוש, אבל פי נאלם כשהוא רוצה לשקר, אני לא מסוגל לספר שום סיפור, אני אלך, אני אסבול, אני אשנה מבפנים... עוד יהיה לנו כל־כך נעים כשאחזור... כל־כך נעים...
(אחרי שבוע, טלפונית)
– אהובי?
– את שומעת אותי?
– הקו מתרבך...
– גם כאן...
– מה שלומך?
– מה שלומך?
– איך?!
– מתגעגע נורא...
– אז מה מצבך הנפשי?
– די לבד...
– קרה משהו מיוחד?
– הפלוגה שלי גמרה על איזה ילד...
– מה אמרת? שהנוף יפה?
– ילדה הגיע אפילו רופא...
– עזוב, את זה, אתה כבר לא תוכל להועיל...
– קשה, קשה...
– אל תחשוב על זה...
– אבל אני אדם חושב, כזה אני, כך חינכו אותי, אם הייתי כמו החבר'ה פה מהפלוגה, אבל אצלי העניין שונה אינטלקטואלית ונפשית, אני לא יכול להיות, מבחינה מוסרית חוד החנית. כזה אני...
– מה?
– החבר'ה פה רוצים את הקו... להתראות לעכשיו...
– שמור על עצמך, אהובי!
(אחרי שבוע, טלפונית)
– זה אתה, אהובי?
– קשה, קשה...
– אתה אוכל כמו שצריך? לשלוח חבילה?
– חבילה? לא, זאת איננה השאלה הנכונה...
– איזו שאלה?
– השאלה המוסרית...
– ראיתי ב„מבט" איך מורידים להם מכות...
– בטח ראית! ביניהן, הם חולאות...
– מי?
– אני לא כמו הבהמות של הפלוגה, יש לי רקע של תנועת העבודה...
– לא, לא צילצלו מהעבודה...
– מי?
– מה?
(אחרי שבוע, טלפונית)
– מתי תחזור כבר, מתוק?
– תדעי לך שהכל פה נעשה במסגרת החוק...
– מה?
– ומה רצית? שנשב לה פה בחיבוק ידיים?!
– מי?
– די, אנ'לא מוכן להתווכח!!!
(אחרי יומיים, בבית)
– אה...
– אהההה...
– זה היה נפלא...
– כבר חשבתי שאולי את לא אוהבת אותי...
– אל תהיה טיפש...
– אש! אש!
– אלוהים! מה קרה?!
– זה חוזר לי...
– תירגע... זהו זה... אתה כל־כך יפה כשאתה מסוייט מהמראות... זאת לא אשמתך...
– זאת לא אשמתי, אני יודע, אז למה אני חש את האשמה?!
– אתה בסך הכל ביצעת הוראות...
– אבל המראות, המראות...
– תאמר להן שלום ולא להתראות... כולנו פה באחריות שווה...
– את בטוחה?!
– אנחנו, הם, הרוסים, הסי.איי.אי., יהדות הונגריה, יש לה יד ורגל בעניין...
– אני לא מעוניין לדבר על זה!!!
– תישן...
– וגם ההסתדרות... וויצ"ו... הפועל פתח־תקווה... המחתרת בציילון... ההוילון... לכולנו יש בעסק איזה חלק...
– ולפעמים אני נשבר, ואז אני שוקע מהורהר במחשבות עלי, ואני שואל את עצמי מהו מוסר ומהו מוסר יחסי, האם כל זה איננו שום דבר, או אולי זה הרבה? ואני, ואני, כיצד יכולתי כן, אולי יכולתי לא, האם אני שם אולי אני פה, ובכלל, מי אני, האם כן, אז מתי, ואם לא, אז אולי, ואם...
– בוא אלי...
– אני בא... אני בא...
(חושך)

כל יהודי צפת יצאו מחורי המרתפים מבלי להאמין / יעל דגני

ושם הפלמ"ח לא מש מפיהם

בשבוע הבא יעלו בדרך צפונה לצפת אנשי הגדוד השלישי של הפלמ"ח במסגרת כינוסה של חטיבת „יפתח" לציון 40 שנות המדינה. ייחודו של הגדוד הוא בכך שהתמיד בהכשרה לקראת עליה לקרקע לאורך כל דרכו הסוערת במלחמה, משחרור הגליל, קרבות עמק הירדן, מבצע דני, קרבות לטרון, משלטי הנגב, טריז בית חנון וכיבוש באר־שבע, ואיפשר מיד עם תום המלחמה להקים עשרות יישובים ממשגב עם ויפתח שבצפון ועד רביבים בדרום. מכתבים שנשמרו מאז מספרים על ימי עבודה, אימונים ומלחמה של פלמ"חניקית, אשר כל שנקראה לעשות עשתה בכל מאודה ובהתמסרות מלאה

יוצאת למרעה

עין־גב, 29.4.47

... אני כבר יוצאת למרעה, כעת עולים על שאריות גן הירק, הבננות והשלפים. תאבונם הרב (של הצאן) נוסך גם בי תאבון, הריר עולה בפה כשרואים ובעיקר שומעים את לעיסתם השוקקת. ומה עוד אני צריכה? כן, כובע רומנטי רחב שוליים, כובע קש...

שלושה וחצי ליטר

עין גב, 15.5.47

... היום במרעה היה נהדר, אני כבר פחות מתעצבנת כי יש לי כבר „חק", והכובע כמובן מוסיף לעיניים הרגשה מיוחדת. היום נודע שבאותו יום שיצאתי לראשונה למרעה וחשבתי שאיבדתי את כל העדר ושלא יהיה חלב, הנה דווקא באותה חליבה היו שלושה וחצי ליטר יותר. יחי אבי!

והרי יש כאן חורשה

עין גב, יוני 47

בזמן האחרון אני עובדת בשיפורים, כלומר באותה עת שמקימים את בתי המרגוע, כבר נוטעים עצים וגנים ופרחים ובזאת אני עוסקת. עד אתמול היתה עבודה זו רק שיפור השטח. השטח כולו היה מזופת, שיחי פרא, קוצים, אבנים וכו' ועלי היה לשרוף ולגרוע ולסקל. זו עבודה מלוכלכת נורא, את השריפות מבצעים ע"י שפיכת סולר על הגזע ואני נראית בדיוק כמנקה ארובות קטן ומלוכלך, העיקר שכבר בסוף נורא התייאשתי מהעבודה אלא שאתמול חל „המפנה הגדול".

ביום ה' ניגשתי לשרוף שטח שע"י החורשה שלנו (אגב כל חוף הים שהיה מלא שיחים מהמזח למחנה כעת ריק משיחים למרות שהתנגדנו לכך כי אלה היו פינות הרומנטיקה שלנו). מיד בא הטרקטור וחרש אותו ותכף חילקתי אותו לשורות וסימנתי מקום לכל עץ וניגשתי לחפירת בורות קטנים, ואתמול בא אוטו עם שיחי אקליפטוס ובעזרת עוד חברה נטענו אותו במהירות של קרן אור והרי יש כאן חורשת אקליפטוסים חדשה שכמו ידי עשיתי את כולה. בערב נשארתי להשקותה עד מאוחר בלילה, זו היתה עבודה שבגללה כדאי היה לסבול את כל השריפות והסולר המסריח.

בעוד 6–8 שנים החורשה הזו תהיה בגודל של זו שבה אנחנו גרים כעת, תארו לכם הרי זה דבר עצום.

לפתע התחלנו לרקוד

עין גב, יוני 47

הייתי בטיול עצום. יצאנו ב־4 בבוקר בסירה, עברנו את הכנרת היפה והפורייה, המשכנו עם הירדן וזו היתה דרך כבירה, הירדן זורם בשצף קצף וכולו מכוסה ירק, הדרך זרועה כלניות צבעוניות, בעלות צבעים שמעולם לא ראיתי, ממש. ... הגענו למשמר הירדן [illegible] בחורים, המשתייכים לקיבוץ שעתיד לעלות אי פעם, זהו מין חאן עם מגדל וכמה חדרים וזה הכל. בלילה שכבנו סביב המדורה ואחד ניגן בהרמוניקה ושתינו קפה עם ביסקויטים, ולפתע התחלנו לרקוד הורה. ריקוד כזה בחיי שלא ראיתי מעולם. הירח בדיוק עלה ומסביב למנורת נפט קטנה בחוץ התרקדנו כתריסר מטורפים, הידיים מורמות למעלה, ורק אחד מלחש בלחן שוטף ומשגע, את ההורה, כל מיני קריאות שונות הכל בלחש והשאר שותקים וסובבים. זה היה כה מוזר וכה נפלא, לא אשכח זאת.

למחרת היתה הדרך הנפלאה ביותר בכל הטיול. הדרך מדרדרה לכפר סולד, לאורך החולה. כל כמה מטרים היה עלינו לדלג על פלג קטן, ספרנו 69 נחלים קטנטנים כאלה וביניהם גם גדולים, וכל מעבר היה צחוק עצום ונפילה למים והרטבת הנעליים וכו' וכו'. עזבנו את הדרדרה לפני הזריחה, יצאנו והכל היה אומרם, כל השטח של ים סומכי וזרוע מיני פרחים נפלאים בצבעם וצורתם, שיחי פטל וכל מיני שיחונים קוצניים, שושנות בר וכו', הקרקע מכוסה רקפות זעירות נפלאות ומחביות, זה היה מעין חלום בהקיץ, מעין פנטזיה קוסמת.

ב־5 לפנות בוקר עזבנו את מנרה כך שכמעט ולא ראינוה והגענו לרמות נפתלי. ישנו קצת, אכלנו והתחלנו לרדת. עברנו ליד דישום, זהו כפר ערבי שעשה עלי רושם כביר, הטיפוסים בו הזכירו לי את אברהם אבינו, כפר יפה מסודר ונעים, עצי שקמה, בתי אבן, חלקות זיתים ופלחה, כה נאה ומסודר ומראה על חריצות ואהבת עבודה, לעומת זאת בדרכנו למנרה בלילה, עברנו בחניין. שם קדמתנו מקהלת כלבים, הבתים היו כולם חשוכים, והשאירו בי רושם מפחיד ולא נעים. אבל דישום השאירה רושם נעים, למטה מתחתיה זורם ואדי פרע, שהוא עמוק ותלול ואנו ירדנו לקרקעיתו והלכנו לאורכו. באמצעו נפגשנו עם החלק השני של החבר'ה שהתחילו אותו הטיול בכיוון נגדי, נו שמחה וששון ומנוחה קלה ופרידה. ותארו לכם מה מצאתי בדרך, אחד יחיד באותו היום – יקינטון!

כדי שיתעוררו כולם

עין זיתים, דצמבר 47

... עין זיתים מנותקת. מי שאינו בתפקיד ישן כמת. מישהו קלט בודדו הידיעה על ההצבעה בליק סכסס ב־29 לנובמבר. מרוב שמחה מטיח אבנים בגג הפח של חדר האוכל כדי שיתעוררו כולם וידעו והכל מזנקים עם סטנים בטוחים שיש התקפה.

יהודה פריימן נפל

טבריה, 4.1.48

רותי חביבתי!

יושבת אני במסעדה בטבריה והריני כותבת לך. רותי גרמה לי שאוכל למלא ספרים שלמים היום, אם רק אוכל לבוא לידי ביטוי. גשם, גשם ושוב גשם מאז הבוקר, הכנרת אפורה והמים משונים כ"כ. הסירה עולה ויורדת והגשם טופח במי הים. אין חוף ואין אופק, ערפל מסביבך ואת מפליגה אל האין...

הרינו עומדים במחלבה ומחכים לאוטו והגשם יורד לבלי הפוגות, ושלוליות. המים העכורים ניגרים ונשפכים, לאן... ואז מפליט ג'ינג'י: „יהודה, יהודה פריימן נפל..." הרי רותי כיצד אוכל להביע מה אני חשה כעת, הריני אבן, שתי דמעות נמוצו מעיני ואח"כ צחקנו ונסענו טרמפ בעגלה לכנרת המושבה ונרטבנו בגשם, ושם היה הרדיו פתוח אצל הלוף וניגן השוליה של הקסם. רותי גרמה לי שאני כותבת שטויות, אך איני יכולה אחרת, עמוס... יהודה... וכעת פגשתי באלודי* והוא לא יודע... כנראה שלבותינו אבן ואנו קרים וקשים, רק בלילות, הרי הלילות האיומים הללו. שרה סורגת ואני קוראת ושתינו האף דולף וזה לא משום שיש לנו נזלת, אלא משום ששתינו רוצות לבכות, ולמה לבכות, יען כי איננו יודעות מה אתנו ומה בכלל.

רותי, אל לך להתפלא אם תראי שרגע אני כותבת לך על מוות ופחדים ורגע שני על שטויות... ככה זה, התרגלנו לבכות קצת ומיד להתפקע מצחוק. המשונה ביותר הוא שכעת, זה בעצם לא משונה אך זה מרגיז, מין שינוי ערכין קפץ עלי לפתע. כל מה שהייתי רגילה אליו כאל היום־יומי, הרגיל, נראה לי כה מסובך וכה קשה לי לחזור אליו, עבודה, חברה... בכלל מין משבר כזה אם לכנות זאת כך.

כאן במסעדה בעלי המסעדה חיים את חייהם, הנה כעת סיימו את ארוחת הצהריים והילדות מכינות שיעורים. הקטנה שומעת לקח מאחותה הבכורה, שתיהן עם שערות קשורות בסרטים לבנים והאם בעלת פני דג טיפש יושבת לידן וסורגת, הבכורה שבין השתיים בוודאי בת 12. יש לה עיניים כה יפות, כחולות אפורות מכוסות ריסים ארוכים והיא נחמדה, הקטנה פרצוף ערמומי ופיקחה למעלה מכפי גילה. שטויות, רותי, אולי תסבירי לי מדוע אני כותבת לך זאת?

יעל

* אלדד פן, חברו הטוב של יהודה פריימן, נהרג גם הוא מאוחר יותר בקרב על גבי סמאל.

הנשים של תש"ח. תמונת ארכיון של להחמת

הכל בסימן מלחמה

הר כנען, 1.5.48

השאלה היא אם נצליח לפרוץ את מצור צפת או לא... כעת שרויים אנו בקדחת ההכנות. קשה להכיר את החברה ובכלל אין כבר שיחות נטוליות (בסלות). הכל בסימן מלחמה. אכן היא באה ונתרגשה עלינו בכל חומרתה.

שמחת הנצחון

הר כנען, 2.5.48

הכבשת האויב, הריסת רכושו, צבירת הרכוש והשמחה הילדותית למראה השלל, כל זה אולי לא רגיל אצלנו. נהגנו כבימי התנ"ך והרגשנו בדיוק כך. הבחורים שלנו יצאו עם לילה, פשוט באויב והכוהו שוק על ירך ואז אספו כל אחד לאשר אהבה נפשו ממיטב השלל ונשאו אליה. וכל הבנות רצו לקראת החוזרים מהמערכה והשמחה והצהלה גברו. כך ממש, שמחת נצחון על אותו כפר שתמיד היה בעוכרינו, שהרס את עין זיתים הישנה, שהתגרה בחדשה ושׂשם מצור על צפת. עין זיתון זו רק ההתחלה, ואמנם התחלה מוצלחת. נקווה שההמשך יהיה טוב. הנצחון הזה עם כל הזוטות הללו הלהיב את הרוח.

אני מתארת לעצמי שבעקבות מכתבי האחרון וזה של היום, בוודאי יתעוררו ביניכם ויכוחים על תפקיד הבנות, על שלל וכו', אך אין לי כל טעם להתווכח מעל דפי העיתון, כשאנו יודעים בדיוק מה הם פני הדברים. אני מקווה שלאחר שתודר צפת והגליל ניפגש ואז נדבר על הכל.

אני כותבת לכם כעת בעט „ערבי" מהשלל. משונה, בדיוק אותו כתב.

נו, שלום רב לכם ונשיקות

יעל

היינו מוכרחים לנצח

צפת, 11.5.48

אמא ואבא יקרים,

פשוט איני יודעת במה להתחיל... כתבתי לכם רגע לפני שיצאתי לדרכי שהנני עוברת הנה. הצטערתי על כך מאוד, וכי למה להדאיג אתכם סתם וכי מדוע לכם לדעת שהנני בצפת ולא בכנען, אך מילא את הנעשה אין להשיב, אך היה לזה גם שיקול, שמא לא אוכל לכתוב זמן ארוך, שתדעו היכן אני.

באתי הנה יום לפני ההתקפה השניה, בלילה הגעתי. הפעם היינו מוכרחים לנצח. פשוט אחרת אי אפשר, נו וכשמוכרחים הרי זה בסדר. תפסנו את המצודה, משטרה אחת ועוד אחת. כעת נשארה צפת הערבית מונחת לרגלינו לשבט או לחסד. זה עוד יקח קרבות וכו', אך העיקר נעשה.

אצל הודי הייתי הבוקר. אף דמעה לא רוצה לרדת והייתי דווקא רוצה לבכות ... אך מצב הרוח טוב. ניצחנו, כבשנו ושוב הולכים בסמטאות צפת זקופי קומה... התנאים כאן הם ככה ככה. מלאי המזון בצפת התרוקן, בקרוב כבר יחרשוהו בדרך המלך. ישנים, עובדים וכו' באותם הבגדים. ישנים במרתפים, כי התותחים ממירון לא הכי נעימים. זה לא נעים לשמוע את פצצת התותח שורקת ומתנפצת...

אנחנו כאן שלוש בנות, תיבה בן יהודה, רחל שטל (אביה רופא ברח' ביאליק) היא נפצעה הלילה ברגלה. רחל היחידה שלקחה חלק בפועל (בקרב). לתיבה אין ברגע תפקיד ואני יש לי עבודה מעל הראש במחסן התחמושת, במרתף ביה"ס, כעת קצת התפניתי. אתמול חילקתי את הנשק לכולם ולא כדאי לכם לשאול כמה זה... היום החלק הלא נעים של המלאכה. מחזירת התחמושת והנשק של הפצועים והמתים. זה רובהו של הודי, הנה דמו על הרימונים... אלה החיים וזו המלחמה. העיקר הערבים בורחים. מזג האוויר רע, גשם ושמש שמש וגשם חליפות...

חבל שאיני יכולה להעלות על הנייר את כל מסע צפת והנצחון שם, כי זה דבר עצום ונפלא. כתבתי לכם כיצד הגעתי לשם וגם כתבתי אחר הנצחון. אנשי צפת קיבלונו ובירכונו וכיבדונו בכל אשר הלכנו. רבי אחד בירך אותנו ובכלל הרגשה עצומה. ברגע שהונף הדגל שלנו על גג המשטרה יצאו כל יהודי צפת מחורי המרתפים מבלי בכלל להאמין כי אכן היה הדבר. ושם הפלמ"ח לא מש מפיהם.

מולדת זה כל כך הרבה

עין זיתים,

אבא ואמא שלי!

לאור עששית מזופתת יושבת אני כעת ומשום מה אני רוצה לכתוב אליכם. איני יודעת אם אצליח לשלוח זאת, אך משבא החשק צריך לכתוב.

מהרהרת אני והוזרת ומהרהרת באותה מדינה יקרה שנולדה לנו. אך משום מה אין לבי גאה משמחה עם כולם, אין עובר בי רטט אשר כפי שצריך להיות, כמדומני שזה לא זה.

כן אבא ואמא, ישנו אצלי מושג, ומושג נפלא ומרהיב – מולדת.

קטנטונת הייתי כשפגשתי במלה זו, אך מאז היא מחממת את לבי ומעבירה בי רטט. מולדת – מלה כה נפלאה וכוללת דבר נשגב ועצום – מולדת – זוהי אדמה נרחבה, אדמה חומה ודשנה הגובלת בשמים כחולים כחולים ועמוקים.

ומולדת זה כל כך הרבה, זה כל הטוב המקווה. אך משום מה מולדת, זו אינה רוצה בשום אופן להתמזג עם מדינה זו שקיבלנו רק אמש. חבל, אבל אולי אתה אבא „אשם" בכך. כך חונכתי מאז שאני זוכרת את עצמי. ארץ רוצה אני רחבת ידיים, ארץ כפי שהובטחה לנו והנה קצצוה מכאן ומשם ועלינו עוד להודות על כך. לא, קשה לי לשאת זאת. המפה שלנגד עיני היא כגוויה של יצור יפה ונפלא אשר התעללו בגופו וחיללוהו. מעלש, אנחנו נשים חיים לגוף זה ונבנהו ונצורהו כך שלבנים שלי תהיה המולדת מושג ממשי ולא דמיוני כאשר לי.

שלום שלום והרבה נשיקות,

יעל שלכם

פורטרטים מקומיים / אבירמה גולן

עיר קשה, נתניה

המון מספרות יש כאן וגם הרבה משרדים של עורכי דין ואף פעם אין חנייה והבריונים החביבים בגופיות טריקו מהלכים באמצע הכביש — שלהם הוא וזוז מכאן. ובמשרדים הממשלתיים בעיר — גם שם יאמרו: שלהם הוא וזוז מכאן

אם תרצו יש בה איזה יופי: בשנים האחרונות גם שיפצו קצת את שפת הים והגן שלידה (בקצה רח' הרצל) והוסיפו מדרחוב נאה ממש. היא גם לא חסרת זהות, כמו הערים החדשות, וכמו השכונות שלא שייכות לשום מקום ולשום דבר (נאות אפקה, נווה אביבים, גבעת סביון, וכל שאר הנאות והנוות המתהדרות בכלים ריקות כ„יוקרתי" וכדומה לזה סימנים מסימני התקופה) נתניה היא עיר תיירות מובהקת, ויש לה קהל תיירים קבוע משלה, קולני בדרך־כלל, דובר צרפתית בדרך־כלל, אוהב־חיים. גם בין התושבים לא מעטים דוברי הצרפתית, במבטאים שונים, החל מפריסאי מגונדר וכלה בצפון־אפריקאי שרקני. בתי הקפה שלה מלאים אנשים ונשים בעירוב מעניין של אמהות צבריות, צעירות עוטות עדיי זהב ולבושות באלגנטיות עם ז'וז'ו וסימון ומישל בחליפות הבהירות ובנעליים הלבנות, ולידם הבריונים בגופיות הטריקו הצבעוניות ובמבט הבוטה הצבור של „מה יש לך אתה". הרחובות, כמעט תמיד ועד שעות הלילה המאוחרות, הומים אדם, והחנויות, שחלונות הראווה שלהן מסודרים בטעם משובח, מוארות באור יקרות. המון מספרות יש כאן, ומצד שני המון משרדים של עורכי־דין ויועצי מס, ואף פעם אין חנייה, והבריונים החביבים בגופיות הטריקו הצבעוניות מהלכים להם באמצע הכביש בנינוחות כזאת שבאה לומר לך, האורח, שהדרך כולה, כמו האוויר וכמו בתי הקפה – שלהם היא, וזוז מכאן.

עיר קשה, נתניה, למרות היופי ולמרות הפנינים הזרויות כה פה ושם ומנצנצות שפע חיים טובים. כל שוטר יאמר לך שזאת עיר בעייתית, סבוכה בפקעת חזקה של פשע, של זלזול בחוק, של הברחת תיירים וניצול תיירות והונאות בסכומים גדולים וקטנים. פעם, לא מזמן, היה בארץ הזאת עיתונאי אחד מריגפש, רודף צדק אבסולוטי ועקשן גדול, ושמו ברוך נאדל. לפני שהלך מכאן בכעס הספיק להסדיר כמה משרדים בנתניה מאלה שנועדו לשרת את הציבור ולמעשה הם מענים את הציבור. הוא לא הניח לנושא, ישב ובדק את הטאבו, ואת משרד הרישוי, ואת משרדי מס־רכוש. התיאור היה מזעזע. כמה סיורים לא מודרכים במקומות האלה בנתניה יוכיחו שהמציאות מזעזעת לא פחות.

נעקוף את המכשול של משרד הרישוי, המסורת, אזור עצום ובנוי – בעיקר במושגים של קבלת־קהל יעילה – כאילו מדובר באוכלוסיה של שני כפרים: נדלג על הקוריוז המכונה מס־רכוש שבו, במשך חודשים ארוכים ומייגעים, התנהל ויכוח ביני לבין המחשב (זה מה שמופיע במחשב, גיברת) על הנושא המצחיק הבא: המחשב טען ששמו של בעלי הוא ממוס מכלוף והוא הבעלים החוקיים של בית וחלקה בנתניה, וכן, כך אמר המחשב, הוא חייב במס־רכוש עצום ורב. אי־לכך, טען המחשב ובעקבותיו הפקידה המשועממת וקצרת־הרוח, אי־לכך בעלי, שאינו בעלי כי אם מכלוף הנ"ל, אינו מתגורר במקום שהוא טוען שהוא מתגורר אלא בחלקה ההיא בנתניה, וצריך לשלם את חובו. לא עזרו לנו כל הטענות, כל ימי העבודה המבוזבזים וכל תעודות הזיהוי החדשות הישנות – כה אמר המחשב. לבסוף ביליתי יום אחד ארוך בריצה הלוך ושוב בין כל המסופים וכל מפעילות המסופים, ועד לאיזה מנהל זוטר הגעתי, ובחורה אחת, נדמה לי ששמה רבקה, ידעה באמת איך מפעילים מה שצריך שם להפעיל, וגידרה מספרי חלקה ומספרי תעודת זהות ושמות וכתובות, והאמת יצאה לאור, ובעלי החוקי שב להיות מי שהוא וארון מכלוף שב לחלקתו אשר בנתניה, והתברר שלא הוא ולא אנחנו איננו חייבים אגורה שחוקה אחת למס רכוש. מיד הצטיידתי בכל האישורים האפשריים ואינני מניחה להם מידי עד עצם היום הזה. אבל לא נתעכב שעה ארוכה מדי במקום המרכאה הזה, וניכנס למשרד רישום המקרקעין, הלא הוא הטאבו הידוע.

כמה פעמים בחייו מגיע אדם לטאבו? באמת לא הרבה, אבל פעם אחת או פעמיים בנתניה ישכנעו אותו להשאר בדירתו לנצח. הבניין, כמו כל בנייני המשרדים בנתניה, ישן ומחניק, התור ארוך ומעצבן ואין בו טיפה של נחמה ומעט מאוד מקומות ישיבה, ובסופו המתיש של התור ניצב, קומתו תמר, הפקיד הכי מתעלל שראיתי מימי. ככל שהתור מתקדם אליו, כך האנשים עומדים יותר שפופים, יותר חוששים, ומצפים לנידרדינב: ירצה לתת את הנסח או לא ירצה. יגיד לי לא להתחצף או לא יגיד. מי שפונה למנהל ומבקש להתלונן על הבחור מקבל תשובה פייסנית, מלווה בהתנצלות – מה אני יכול לעשות, הבחור נכה צה"ל, עושה עבודה טובה, רק קשה לו עם קבלת קהל...

אבל המשרד המרתק מכולם הוא משרד פקיד השומה בנתניה. אני מכירה במיוחד את מדור השכירים, בגלל בעיות ביורוקרטיה מסוייכות, הגורמות למחשב המפורסם לפלוט כל מיני מכתבים הנשלחים אלי הדורשים ממני תשלום חובות שאינני חייבת או מקדמות, שאני לא צריכה לשלם בכלל וכיוצא בזה ציבוקים, המטרידים אדם מביתו ומעבודתו אל המדור הנ"ל, השוכן כבוד בבניין ישן, עלוב והומה פעילויות שונות ומשונות. עם הזמן למדתי להבחין את המקום, על פקידיו ומחכיו בתור, ועל ההדר המיוחד והמשונה שלו. פקיד אחד מנומנם מאוד, ואחר, ותיק, בעל ארשת פנים חייכנית ואופטימית תמיד, מוכן לשלוף את התיק שלך מתוך הארון האינסופי גם בשעה שהוא מקלף לו תפוח. אחר, גבר רחב־מידות שמסרק תקוע בכיסו האחורי, מרעים צעקות שאלה והוראה מחדר לחדר, ועוד אחד, שקט, מהודר, מופנם מאוד ובוחש את כוס התה שלו בריכוז קפדני ונוזף בך בשקט על שאינך זוכר את מספר התיק והוא חייב לקום בגללך שוב ושוב. ויש אחד אדיב, שמסביר לכולם בסבלנות של מורה לחינוך מיוחד וכאילו מפיק הנאה מיוחדת מן האפשרות להוציא אותך מהסבך המייאש. אנשים לא רעים אם אתה מביט בהם ללא טינה. אבל קשה להביט בהם בעין אובייקטיבית, כשאתה בא עם כל הנידיות ולא מבין שום דבר, כמו גברת אחת שראיתי לפני שבועיים בקודך. די צעירה, וחוששת לומר מלה מיותרת או להפגין התרגזות, שמא יבולע לה כאן, במס הכנסה (היא לא היתה כאן מעולם) והדבר ניכר בה: המקום נראה לה זר ומאיים, כמו בית משפט לעציר שלא פשע והופלל. הגברת התהלכה במבוכה, כמעט בחוסר־אונים, מחדר לחדר, וחיפשה מושיע: היא ביקשה איזו הלוואה או איזה אישור ואמרו לה שם – אבל לבעלך יש תיק במס־הכנסה, אז תביאי אישור שאין לו הכנסות. מה פתאום תיק במס הכנסה? שאלה הגברת בתימהון, כמו שבעלה שכיר. כמה, והראו לה שהוא על גבי המחשב, והוסיפו שאם יש כאן איזו טעות הם לא יכולים לעשות שום דבר, ושהיא תלך לברר במס־הכנסה. הגברת הפסידה בוקר אחד של עבודה והלכה לברר, אבל הגיעה למדור הלא־נכון ושלחו אותה למקום אחר, וכשהגיעה למקום האחר הוא כבר היה סגור, והאיש, שנעל את דלת הברזל, אמר לה תבואי מחר. למחרת היא הפסידה עוד בוקר עבודה והגיעה למדור הנכון, ושם התחילו להריץ במחשב כל מיני מספרי תעודת זהות ומצאו שלבעלה אכן יש תיק. היא נבהלה מאד, אבל חששה להתווכח, ואמרה, כמעט בלחישה – אבל אנחנו מעולם לא גרנו ברחובות. אולי אתה מוכן לברר. בסיומו של ההליך שכלל ויכוח, תחינה, חיוכים ודמעות, התרצה הפקיד וערך עוד כמה בירורים ובדיקות. מתברר שהתיק ברחובות שייך לחקלאי ברחובות ששמו כמעט זהה לשם בעלה, ומספר תעודת הזהות שלו דומה למספר של בעלה. טעות. טוב, המחשב טעה, גיברת, אמר לה הפקיד. אין מה לעשות. תכתבי מכתב, ויבטלו לך את התיק. אבל הגברת נזהרה, וגם לא כל־כך הבינה למה היא צריכה לבקש שיבטלו את התיק אם היא לא פתחה אותו. הפקיד התרגז – מה אני יכול לעשות, גיברת, אמר. את יודעת מה, תסעי לרחובות, ושיבטלו לך את זה שם. אז אני צריכה לנסוע לרחובות? קיבלה עליה הגברת הקטנה את הדין. כן, אמר הפקיד. מה לעשות, כעת. הגברת הזולה לאכוף את עריפת הנידירות שלה בפחי־נפש, וכאן התערב חלק מן הציבור, שישב שם והרגיש את עצמו כמו בבית, והתחיל ויכוח למה היא צריכה לנסוע לרחובות בגלל טעות של המחשב, מה היא אשמה, וכיוצא בזה טענות קורעות־לב. פקידים אחרים הצטרפו להמולה, ובסופו של דבר, במחווה אדירה ובהשתתפות כל רצון טוב ורוח טובה, הוחלט הכל שהגברת באמת לא צריכה לנסוע לרחובות וקל־רובבית' יכול לסדר את זה, והפקיד המיטיבי הרים טלפון וחייג ללייבוביץ', והסביר לו בנימוס רב ובכבוד רב מה הבעיה, והודה לו מראש על הטיפול, ובא לגברת הקטנה גואל, אני מקווה. הפקיד הגדול, בעל הקול הרועם, שם לב שהמקרה משעשע אותי מאוד, הרעים עלי, בחיוך רחב, צעקה – זה מצחיק אותך? שאג, וזה הדבר היחיד שמצחיק אותך במדינה? אמרתי לו שלא, ושיש עוד הרבה דברים שמצחיקים אותי, בחיי, וכל אותו יום תמהתי ביני לבין עצמי למה אמרתי שטות משונה כזאת ומה בכלל מצחיק אותי, והגעתי למסקנה שהעובדה שכולם חייכו שם וחלק אפילו צחקו מוכיחה שנתניה אולי עיר קשה, אבל בנאדם, כמאמר המשורר, הוא רק בנאדם, עם המחשב או בלעדיו, וגם אם הוא פקיד במס־הכנסה.

איש ערבי. באחד התורים ההם בנתניה פגשתי אותה איש אלגנטי מאוד, באמצע חייו, רזה, פניו גלויים ומגולחים למשעי, עיניו בהירות ומתעניינות מאוד, עוקבות ללא הרף אחר המתרחש, מפיקות פקחות טובה. הוא דיבר עברית רהוטה עד כדי חשד: מי זה האיש הזה. איזה מבטא יש לו. עד מהרה התברר שהוא פקיד ממשלתי, ממשרד מבקר המדינה, והוא ממהר מאוד, מפני שאיננו רוצה להפסיד יום עבודה, והוא ערבי. מטייבה. ואני שאלתי אותו מדוע הוא מוכן, שהוא שייך למדור מיעוטים במס־הכנסה? התפלאתי מאוד לשמוע שקיים דבר כזה, והוא אמר שכן, אבל למה אני מתעניינת, הפקיד שטיפל בו אמר שזה לא נכון שיש מדור כזה, שהוא בוטל מזמן, וגם הוא רצה לדעת למה זה חשוב לי, והתגלגלה שם שיחה די לבבית, והאיש רשם לי את שמו המלא ואת כתובתו על פיסת נייר מפני שהוא, כדבריו, מנוע מלהפגין ומלשלוח מכתבים זועמים (פקיד ממשלתי) אבל הגיע הזמן שמישהו יכתוב על זה (ופיסת הנייר אבדה לי, לבושתי, ואני זוכרת רק שקראו לו עאדל, אם אני לא טועה ואם אינני מאיירת באופן שגוי) והאיש החביב הזה אמר לי – למה לפי דעתך העלו את המחירים דווקא עכשיו? (הימים היו ימי הרמדאן) בדרך־כלל לפני חגים יהודיים שר האוצר לא יעלה על דעתו להעלות מחירים, נכון? ואת יודעת איזה קניות עושה המשפחה המוסלמית הממוצעת לפני הרמדאן ובמהלכו? התחלתי להתנצל ולגמגם ולהסביר שחוסר־מחשבה מסוג זה מאוד אופייני למנהיגינו היקרים, אבל האיש הניד ראש, וחייך, ואמר שאני יכולה לחשוב לי מה שאני רוצה, אם זה מרגיע אותי, אבל לו יש תחושה קשה שהעניין איננו מקרי, ושלא חוסר־מחשבה היה כאן אלא מחשבה תחילה.

עד עכשיו אני לא מסוגלת להאמין שכך הדבר. איך זה יכול להיות. בארץ שלי. אבל מה די לי בכך שאדם כזה מרגיש כך, כדי להזכיר, בפעם המי־יודע־איזו, כיצד חלמאות ואדישות קודרים קרע הולך וגדל בינינו לבין ערביי ישראל, גם במקומות שהכי קל לשמור בהם איזו שלמות, מעבר לסכסוך ולמלחמה: בעיות דיור, למשל. שלא לדבר, כמובן, על החינוך.

ולא הצלחתי, עד עכשיו, להשתחרר מן הרצון להצטדק בשם הכסילה (מצחיק, הוא דווקא מייצג אותה ולא אני) ולומר לו שהוא סובל מפאראנויה קלה. תגיד שכן – את הפאראנויה הזאת אנחנו מיטיבים, יותר מכל עם אחר, להכיר. מי כמונו יודע שבדרך־כלל יש לה סיבה.

ללא טיפת חמלה. לפני שבוע ישבה אשה צעירה, רווה קטרי שמה, במסדרון מחלקה פנימית ב' בבית החולים „בילינסון" וחיכתה. בתוך המחלקה, בחדר טיפול נמרץ, שכב בעלה, איש צעיר כבן 30, וגוסס ממחלת הסרטן. אני לא מכירה את רווה קטרי ואינני יודעת מה חשבה. אני יודעת רק שהיא אחזה בידה תיק גדול ובו כל היקר לה, כאילו עמדה לצאת לדרך ארוכה. היו שם מסמכים, תעודות, תכשיטים שנשמרו במשך דורות במשפחה, תמונות, כל מה שאדם אוסף לו ומקווה להבא בו בעת נחמה. לא הייתי שם ולא ראיתי את רווה, אשה צעירה שימיה ולילותיה קודרו והושחתו בשל המחלה ובשל המוות המתקרב ומכרסם שעה אחר שעה, ישבה שם ובכתה או שהיתה מותשת מדי ונמנמה. לפתע קרא לה הרופא שתיכנס, והיא מיהרה בבהלה. לא היה צורך להסביר לה; היא ידעה מדוע הרופא קורא לה. התיק הגדול נשאר לרגע שם, במסדרון, מפני שהתויה הכאבים של רווה לא היו עימה כשרצה פניכה להיפרד מבעלה, וכאשר שבה לקחת את התיק, הוא לא היה שם. מה חשוב האובדן הזה לעומת האובדן הגדול, אמרו לרווה כדי שתשכח ותרגע, אבל הרי בתיק הזה נאסף כל עולמה, ומה היא בכלל מבקשת, רק שיוחזרו אליה המסמכים והתעודות, ותכשיטי המשפחה. מעט חמלה.

هكذا من الأصل

مكان الأصل

התקווה מתה אחרונה. ראיון עם אלכסנדר דובצ'ק

אי־אפשר להשאיר דף לבן בין דפי היסטוריה

20 שנה לאחר אביב פראג מספר דובצ'ק על חייו כגולה בארצו מאז אירועי אוגוסט 1968 ועל הלקחים שהסיק מכשלון המדיניות שניסתה הנהגת המפלגה ליישם בצ'כוסלובקיה. העידן החדש שפתח גורבצ'וב מאיר את אביב פראג באור חדש. • על־פי ראיון שהתפרסם במקורו ב„אוניטה”, בטאון המפלגה הקומוניסטית באיטליה

– אנו עומדים עתה על סף מלאת 20 שנה ל„אביב פראג”. במפלגה ובחברה בברה"מ רווחים כיום רעיונות דומים לאלה שהיו במוקד שנת 1968 בצ'כוסלובקיה. איך אתה, כנציגו המובהק של „הקומוניזם בעל פני האנוש”, רואה את ה„פרסטרויקה” של גורבאצ'וב?

מבחינה אובייקטיבית וסובייקטיבית ה„פרסטרויקה” היא בלתי נמנעת. יש בה מענה לבעיות שהכשילו ותובעות את פתרונן בקהילה הסוציאליסטית. אני מברך עליה ותומך בה. אכן יש קשר עמוק בין תהליכים אלה למה שהתחולל בצ'כוסלובקיה לפני עשרים שנה. כמובן שהדברים מותנים במקום ובזמן ומקבלים גוון אחר. זהו פרק זמן ארוך, אם ניקח בחשבון מה היה יכול „הכיוון החדש” להשיג במשך שנים אלה – עד כמה החברה שלנו וכל התנועה היו מועשרים באמצעות ריענון הסוציאליזם. האירועים בברה"מ מאשרים עד כמה היו הרעיונות שלנו ב־1968 חיים ומלהיבים.

אינני גוזר גזירה שווה בין ההתפתחויות העכשוויות בברה"מ ובמפלגה הקומוניסטית הסובייטית להתפתחויות אצלנו ב־1968. אי־אפשר להתעלם מן הייחודיות המבדילה ביניהן. הזמן שעבר מספק עובדות ותובנות באשר למקורות ההשראה אצלנו ובברה"מ. המקור העיקרי הוא הצורך לשפר את איכותם של הסוציאליזם והחברה ולעשות זאת באופן מעשי ואוניברסלי, כך שתיווצר התאמה למהפכה המדעית והטכנולוגית שהתחוללה כבר זמן רב לפני כן בעולם הרחב.

אם יש דמיון, הוא מתבטא בצורך הבלתי־נמנע בחריש עמוק במערכת הניהול הכלכלי, באמצעות בניה מחדש של המנגנון הקיים על בסיס השפעות הגומלין של התוכנית והשוק, יחסי סחורות וכספים, שגשוג, רווח ודמוקרטיזציה. אם יש דמיון הוא מתבטא בצורך לעורר יוזמה ולעודד את האינטרסים הפלורליסטיים של הארגונים הסוציאליסטיים, החברתיים והתרבותיים במסגרת השיטה. הדמיון מתבטא בצורך לבטא וליישם את אמות המידה והמעשה של הצדק החברתי היום־יומי בהתאמה עם טובת הפרט וכלל החברה: בתפישה של דמוקרטיזציה כללית של המפלגה והחברה ובעידוד המחויבות של המוני הפועלים לגייס את כל משאביו ויתרונותיו של הסוציאליזם כדי שיהיה חלופה בעלת כוח משיכה לתרבות האנושית.

אני מקדם בברכה (ואני מאמין שלהשקפתי שותפים קומוניסטים צ'כוסלובאקים רבים אשר גורשו מהמפלגה ומספר גדול של אנשים שאינם חברי מפלגה) את הבעת התמיכה של ההנהגה המדינית הצ'כוסלובאקית הנוכחית ב„פרסטרויקה” וב„גלאסנוסט”. אנו מתכוונים

> **„ההתפתחויות במשך 20 השנים האחרונות בברה"מ ובארצות קומוניסטיות אחרות הן עדות לכך כי הסוציאליזם אינו יכול להתקיים יותר על סטריאוטיפים, קלישאות, דוגמטיזם וכיתתיות”**

לא רק לעקוב אחר התקדמות התוכניות, אלא לתרום תרומה מידבית להישגיהן עד כמה שנוכל. כרגע, ההצהרות רבות והמעשים מעטים. הדבר החשוב ביותר עכשיו הוא להציג בפני האנשים תוצאות ממשיות וליצור אקלים שיאחד את כל הכוחות היוצרים בחברה בקו ההתחלה של מדיניות השיקום. יש לשים קץ לאיומים, כי שום דבר ממה שקורה עכשיו בברה"מ או בארצות אחרות לא יזכיר לעם הצ'כוסלובאקי את תהליך ההתחדשות ב־1968.

בקצרה, התקופה שחלפה מאז 1968, ההתפתחויות במשך 20 השנים האחרונות בברה"מ ובארצות קומוניסטיות אחרות הן עדות מובהקת לכך כי הסוציאליזם אינו יכול להתקיים יותר על סטריאוטיפים, קלישאות, נוקשות, דוגמטיזם וכיתתיות, וכי הוא חייב להתחדש ולהתאים את עצמו לתביעות השעה.

– בברה"מ מתרחשת ה„פרסטרויקה”, אך מצד שני גוברים הקשיים במדינות ברית וארשה. אלה משתקפים בקשת הגישות כלפי ההתחדשות, אך גם בניתוח ביקורתי של המשברים שעוברת החברה הסוציאליסטית. מה הסיבות לקשיים הללו?

ההתפתחויות בכמה ארצות סוציאליסטיות הוכיחו, כי גם בשיטה הסוציאליסטית אפשר שיתחוללו משברים מדיניים וכלכליים. עובדה זו לא היתה כתובה בספרי ההלכה שלנו. נכזבה האמונה, כי משברים כאלה הם תוצר בלעדי של הסתירות הטבועות באופיו של הקפיטליזם, וכי שורשיהם במאבק שבין הכוחות הפועלים מתוך יחסי הייצור. המציאות של המבנה הסוציאליסטי הוכיחה כי השליטה על אמצעי הייצור הבסיסיים אינה מהווה מעצמה ערובה לפעילותם על בסיס סוציאליסטי וכי תהליך זה תובע שינויים חברתיים־כלכליים מתואמים, רפורמות, ויצירת הרמוניה בין יחסי הייצור לבין כוחות הייצור. השהיית התהליך מביאה למשברים אפילו תחת השיטה הסוציאליסטית. צריך לומר כי המשבר נגרם גם על־ידי עיוותים במעגל שלטון החוק ופגיעה בזכויות האדם והאזרח.

אווירה זו היתה כר נוח לעידוד דוגמטיזם, דריכה במקום המוצגת כיציבות, וקבלת תכתיבים מגבוה. הקלישאות היכו שורשים עמוקים. מצב זה התאים לשיטת ממשל שהתבססה על קבוצה מצומצמת המרכזת בידיה את כל הסמכויות. רצון אמיתי ליצירה וסקרנות נתפשים באווירה זו כחתרנות, ולעת סכסוך מחסלים אותם כאופורטוניזם ורוויזיוניזם.

אלא שעידן החלל, הגרעין והמחשב מאלצים אותנו לפתח את המורשת המארקסיסטית־לניניסטית. אל לנו להחפז ולראות את בבואת האויב בכל מקום ועניין. עלינו ליישם את השינויים שחלו בעולם למען טובתו ובטחונו. עיבוד הנתונים והאלקטרוניקה המאפיינים את תקופתנו מביאים להתקרבות בין האנשים, המעמדות והעמים באמצעות הגדרה משוכללת יותר של זהותם. שינויים אלה משפיעים באופן בלתי נמנע על תוכנה ותפישתה של מלחמת המעמדות לעומת הצורה שבה הוצגה לפני 70 או 40 שנה. גם התדמית של החברה הקפיטליסטית אינה כפי שהיתה. גם טבע העבודה בארצות הסוציאליסטיות משתנה והולך. כל התופעות החדשות האלו צריכות להיבחן בזהירות. יש לנתח ולהעריך אם שתי השיטות המתקיימות זו לצד זו בשלום צריכות גם להתחרות ביניהן.

– בעת ביקורו הרשמי של גורבאצ'וב בצ'כוסלובקיה באביב שעבר טענו מקורות מערביים, כי שיגרת מכתב למזכיר הכללי של הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית.

אני מודה שאיני אוהב לדבר על ההתכתבויות שלי ואין זה משנה למי הן מכוונות. אינני מרשה לפרסם את עמדותי כשאין בידי תשובה ישירה. הצעותי נועדו לעזור להתגבר על האירועים הטרגיים בעקבות ההתערבות הצבאית ב־21.8.68, כמו גם על התוצאות שניכרו אחר־כך במדיניות ובמציאות הצ'כוסלובקית.

כתבתי מכתב מפורט לנשיאות ולמליאת הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הצ'כית. הרבה שקרים, מסקנות מפוברקות, הצהרות דמגוגיות ומידע כוזב פורסמו ונכתבו עלי ועל המדיניות הרשמית של המפלגה ב־1968 והועברו לבעלות בריתנו. זו הסיבה שמכתבי נשלח למנהיגי מדינות סוציאליסטיות מסויימות. על אף הכל נותרו עדיין דפים ריקים באשר למאורעות העבר אשר צברו מימדים בין־לאומיים. מאורעות אלה, וכל מה שבא בעקבותיהם, לא היו ואינם יותר עניין בלעדי למפלגתנו, אף שהמפתח להם נשאר בידי המפלגה הקומוניסטית הצ'כית והעם הצ'כי. עד 1974 מסרתי את השקפותי על התפתחות תהליכי ההתחדשות שלנו, כיצד הם נבלמו והתוצאות שנבעו מכך. התוצאה היתה הפעלת צעדים בטחוניים נגד כל בני משפחתי ובאותה עת מערכה ציבורית ארצית שניהלו כנגדי. תוכניתנו ב־1968 התקבלה במפלגה ובעם בהתלהבות חסרת תקדים. על כן אינני יכול להסכים כאשר מותחים קו משווה בין ההתפתחויות בצ'כוסלובקיה ב־1967־1968 לבין ההתפתחויות הידועות היטב במפלגת הפועלים המאוחדת הפולנית ובחברה הפולנית. העם,

> **„חייתי כאסיר תחת פיקוח. גרמו לי ולאחרים להבין שאני שייך לשולי החברה. עבדתי כמהנדס יערות ומאוחר יותר בסדנה. הדבר היחיד שהרגיז אותי היה המעקב התמידי. מאז ביקור החבר גורבצ'וב בצ'כוסלובקיה נעלמו העוקבים”**

העובדים, חקלאים ואינטלקטואלים תמכו והגנו על המפלגה שלהם. הם הצטרפו אליה מבלי שנתבקשו לעשות זאת. אנשים רבים אינם מסוגלים או אינם רוצים לראות זאת. המפלגה הפולנית בחרה בדרך שונה ובשיטות שונות וקיבלה שבחים על כך שהצליחה לפקח על התהליך. אנחנו הוצפנו בעצות ובלקחים בעוד שבפולין סירבו להכיר בכך שכיתתיות צרה ודוגמטיזם שולטים אצלם בכיפה. הם סירבו לראות את הצטברות הניגודים עד שהביאה לאובדן הבטחון של הפועלים ושל האינטלקטואלים, ובסופו של דבר למאורעות הטראגיים שהסתיימו בירי בפועלים. בדיוק כדי למנוע מאורעות מעין אלה פנה הוועד המרכזי של המפלגה הצ'כוסלובקית לדרך של התחדשות מהפכנית של הסוציאליזם – „פרסטרויקה” צ'כית, אם תרצו.

תארו לעצמכם אילו אכן היתה זו „מהפכת־נגד” – האם היה כל העם הצ'כי, ביוזמתו וללא קריאה רשמית של הממשלה, מתגייס ותורם צמידי זהב, שעונים, מזכרות משפחתיות וסכומים גדולים של כסף לתמיכה בקרן הרפובליקה? האם היו העובדים בכל מקומות העבודה עובדים בהתלהבות ובלהט שלא זכור בעבר אילו היה זה מצב של מהפכת־נגד המאיימת לחזור לקפיטליזם, כפי שנטען נגדנו. אנשינו לא היו כל־כך תמימים. שום „שיכתוב” של היסטוריה אינו יכול לשנות את העובדות. אף־על־פי שתהליכי ההתחדשות נמשכו בסך הכל כתשעה חודשים היו התוצאות הכלכליות של אותה שנה טובות יותר מבעבר, כולל גידול שנתי בהכנסה הלאומית הצ'כית ב־1968־1969. האם כך מתנהגים אנשים בעתות של תוהו ובוהו, כשהחברה מתפרקת?

– מהן לדעתך תוצאות ביקורו של מיכאיל גורבאצ'וב בצ'כוסלובקיה?

> **„המדיניות החדשה בברה"מ מחזקת את אמונתי בצורך להחיות את הרעיונות הסוציאליסטיים. דבר אחד ברור היום: אסור לנו להרשות למציאות הסוציאליסטית להיות כלואה ב'כתונת משוגעים'”**

אנחנו קידמנו בברכה את מיכאיל גורבאצ'וב לא רק כמזכיר הכללי של המפלגה והנציג הראשי של מדינה ידידותית, אלא מעל לכל כאישיות המרכזית מאחורי המדיניות החדשה בברה"מ, אשר מציעה לכלל הקהילה הסוציאליסטית תקוות כה גדולות ורבות משמעות.

אין ברצוני להכחיש שחלקים גדולים באוכלוסיה הצ'כית טיפחו אשליות באשר לתוצאות הביקור – תקוות שהביקור יביא לשינוי במדיניות. כיום שוררת אכזבה ופסימיות כתוצאה מהערות־אגב על צ'כוסלובקיה שלאחר 1968־1969, שהשמיע גורבאצ'וב באוזני קהל בפראג ובמפעלים בהם ביקר. הערות אלה אינן עולות בקנה אחד עם השקפותיהם של האחרים. ברור כי אין בכך כדי להיות הקריטריון היחיד להערכת הביקור שהיה רב־משמעות לגבי האוריינטציה הפוליטית של המפלגה הקומוניסטית הצ'כית. בינתיים רק לגבי האוריינטציה. ההיבט השלילי של הביקור מקבל ביטוי בעמדתם של אנשים מסויימים, אשר במקום לקדם תפישה או תוכנית שתאחד ותקדם אותנו, מפנים אצבע מאשימה כלפי קומוניסטים צ'כוסלובקים שגורשו וכלפי אלה שאינם חברי מפלגה וטוענים כי הם קופצים על עגלת „הדרך החדשה”. אנשים אלה משלמים אמנם מס־שפתיים ל„בניה מחדש”, אך לעומת זאת מתנגדים למשמעות הבסיסית של תוכנית המפלגה הצ'כית מ־1968 ורוצים לנצל את ביקור גורבאצ'וב ואת ה„פרסטרויקה” הסובייטית.

– התערבות ברה"מ וכוחות ברית וארשה ב־1968 השאירה פצע עמוק בארצך. האם אתה חושב שאפשר לרפאו?

את הפצע אפשר לרפא, אך נחוצה לכך תרופה טובה ולא רק שינויים קוסמטיים. אי־אפשר להכחיש את האירועים או להשאיר דף לבן בין דפי ההיסטוריה. על כן ייטיבו לעשות כל אלה היודעים כי חתרנו בכנות לסוציאליזם, כל אלה שהאינטרסים של המפלגה והעם יקרים להם, בלי קשר אם הם חברי מפלגה כיום או לא – אם יעשו מאמץ כן להתגבר על העבר.

האחריות הגדולה ביותר מוטלת על בעלי השררה בצ'כוסלובקיה. עליהם להבטיח כי יחסי הברית הדו־צדדיים לא יהיו מושתתים בעתיד על תוצאות ה־21 באוגוסט 1968, אשר השפיעו בצורה טראגית על המפלגה ועל חיי החברה הצ'כית.

אם נמנה רק את אלה מהם נשללה החברות במפלגה ואת בני משפחותיהם הקרובים ביותר נגיע למניין של 1.5 מיליון אזרחים. אם נוסיף ונמנה את אחיהם ואחיותיהם ואזרחים שלא היו חברי מפלגה ובני משפחותיהם, שנפלו קורבן לאפלייה בשל דעותיהם, נגיע לאוכלוסיה המונה 15 מיליון צ'כוסלובקים. רבים אולי לא הושפעו באופן ישיר, אך אני תוהה מה הם חושבים בסתר ליבם, ומה הם מספרים לילדיהם על המאורעות לפני 20 שנה?

– בהצהרה שפרסמת לא מכבר בעיתונות הצ'כית הגבת על הראיון שנתן ואסיל בילאק ב„דר שפיגל”. בילאק אמר, כי יחד חתמתם על מסמך הנוגע למצב המהפכה הנגדית בצ'כוסלובקיה ב־1968. איזו תשובה קיבלת מהרשויות? מה היתה לדעתך מטרת ההצהרה של בילאק?

לא קיבלתי תשובה בכתב או בעל־פה עד עצם היום הזה. במצבי כידוע אין בידי האמצעים – אפילו לא החוקיים – להשמיע את קולי. באווירה שנוצרה מסביבי אף אחד אינו מדבר אתי, אפילו לא בדרגים הנמוכים ביותר, וכמובן לא העיתונות הלאומית... כאשר אתה קורא את האשמות של בילאק הן נשמעות משכנעות

> **„מדינות המערב לא היו מעוניינות בהצלחת הרפורמה הצ'כית. אירועי ה־21 באוגוסט 1968 התאימו להן. חוגים לא אוהדים במערב סייעו להסית את חברות הברית שלנו ולקצר בכך את הזמן שנדרש כדי להשלים את התוכנית”**

למדי. רק הכותב יכול לדעת את מטרות השקר הזה, או אולי אלה שהחליטו לתת פרסום לשקר בכל העתונות היומית שלנו ובסוכנות הידיעות הצ'כוסלובקית. אולי הם רצו להציג אותי בפני הציבור המקומי והעולמי כאדם שפל הצבוע. כביכול הסתרתי מהמפלגה, מהעם ומדעת הציבור העולמית את פרטי המסמך, הידוע כ„מסמך בראטיסלבה”, עליו חתמתי. בניגוד לדברים שאמרתי בשידור הטלוויזיה מבראטיסלבה בערב החתימה באוגוסט 1968, כי לא חתמתי על דבר מלבד המסמך שקיבל פרסום.

– אנשים רבים במערב מאמינים שבעיית היחסים בין דמוקרטיה וסוציאליזם היתה הסיבה המרכזית להתערבות הצבאית ב־21 באוגוסט. האם אתה מסכים עם דעה זו?

עשרים השנים שחלפו מאז מספקות את התשובה. המדיניות החדשה שלנו התבטאה ב„תוכנית פעולה” ובצעדים התקיפים שנקטנו כדי לתרגמה לשפת מעשה – אלה היו, כידוע, בלתי מקובלים לחלוטין על בני בריתנו. הוכחה לכך ניתנה בחיסול המוחלט של המדיניות הרשמית של הוועד המרכזי במפלגה הקומוניסטית הצ'כית וממשלת הרפובליקה ובסילוק אנשי המפתח שהיו מופקדים על יישומה של התוכנית. כחצי מיליון צ'כים, קומוניסטים ופאטריוטים, דמוקרטים ותומכי הקו המפלגתי הוקרבו על מזבח „שיקום המפלגה” והשבת „הסוציאליזם הנכון” במאבק נגד „מהפכת־הנגד”.

אין לי ספק שמדיניות המערב (במובן הפוליטי של המלה) לא היה מעוניינת בהצלחת הרפורמה הצ'כית. אירועי ה־21 לאוגוסט 1968 התאימו להם. אינני רוצה להכליל ואינני שוכח כמובן את כל ההצהרות והפרסומים שראו בהתחדשות שלנו אפשרות לקידום היחסים בין המערב והמזרח. אך הייתי רוצה להדגיש כי התוכנית שלפיה פעלנו היתה מכוונת למפלגה ולעם הצ'כי. היו חוגים לא־אוהדים במערב אשר סייעו להסית את חברות הברית שלנו ולקצר בכך את הזמן שהיה דרוש לנו כדי להשלים מדיניות קונסטרוקטיבית.

– האם אתה מאמין שאפשר היה להימנע מההתערבות הצבאית אשר שמה קץ ל„אביב פראג”?

אנו יודעים כיום שזה היה בלתי־אפשרי, לא בכוחה של צ'כוסלובקיה. שמעתי וקראתי עצות רבות, הערות וביקורות על מה הייתי או לא הייתי צריך לעשות, אבל אף אחד לא שואל מה

> **„15 מיליון צ'כים נפלו קורבן לאפליה בשל דעותיהם. רבים אחרים אולי לא הושפעו באופן ישיר, אך אני תוהה מה הם חושבים בסתר ליבם ומה הם מספרים לילדיהם על המאורעות לפני 20 שנה”**

יכולתי לעשות. צופה מבחוץ יכול להתווכח ולטעון שההתערבות הצבאית היתה יכולה להימנע בתנאי שתוכנית הפעולה שלנו היתה מתחסלת „בשקט” על־ידי הכוחות הפנימיים שלנו (כולל שימוש בצבא, כוחות הבטחון, המיליציה וכו'). אלא שלא היו כוחות פנימיים כאלה בוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הצ'כית, בממשלת הרפובליקה או באסיפה הלאומית, כולל נשיא הרפובליקה.

אני יכול לקבוע בוודאות כי ההתערבות הצבאית של חמשת הצבאות בצ'כוסלובקיה לא היתה מתרחשת אילו ההנהגה הפוליטית בברה"מ היתה כזו הקיימת שם כיום.

– האם אתה סבור שעשית שגיאות? האם אתה מוכיח את עצמך על טעות שעשית?

אינני צריך לומר עד כמה חשבתי על שאלה מסוג זה. במשך השנים בחנתי את עצמי מכל הכיוונים. אני מאמין שאין לי כל סיבה ללבוש שק ואפר, לפחות לא במצבי הנוכחי. ישנם הטוענים שהייתי צריך להתקדם בקצב מהיר יותר ואחרים שטוענים שהייתי צריך להאיט אותו. היום אנו יודעים שזה אינו רלוונטי. אין שום דבר משמעותי שבגללו אני צריך להוכיח את עצמי. המדיניות שנקטנו נחלה הצלחה בקרב העם הצ'כי אך סוכלה בשיטות לא מדיניות.

– מה היה הרגע הדרמטי ביותר בחייך במשך השבועות ההם שהיו כה סוערים לכולם?

אני מעדיף שלא תתעקש על תשובה.

– איך היו חייך מאז גורשת משורות המפלגה? מה עשית? מה קראת? מה היו יחסיך עם המפלגה הקומוניסטית הצ'כית והממשלה?

החדשות על גירושי מהמפלגה התפרסמו בעתונות ב־1970. עליך להבין שלאדם שהיה במפלגה מאז 1939, היה במחתרת, עבד בהתלהבות בבניין ובשיקום הרפובליקה הסוציאליסטית, שיכנע אחרים ללכת באותה הדרך – זו היתה מכה שאינה נשכחת בקלות, כואבת ומסרבת להירפא. אני יודע שכאב נפשי גדול מכאב גופני, הרגשתי את שניהם. הנשיאות הוציאה אותי מהמפלגה בהיעדרי ומליאת הוועד המרכזי אישרה זאת גם כן בלעדי. נוכחותי לא היתה כנראה משנה, אך הייתי רוצה להביט ישירות בפרצופם של כמה מהחברים.

איך היו חיי? אפשר לתאר אותם כחיי אסיר, תחת פיקוח, באיזור מוגבל. סיפרתי על כך משהו במכתבי לאסיפה הלאומית ולוועד הסלובקי הלאומי ב־1974 – אך לא היו לכך תוצאות. לאחר מערכה ארצית גורשתי גם

> **„נכזבה האמונה כי משברים מדיניים וכלכליים הם תוצר בלעדי של הסתירות הטבועות באופיו של הקפיטליזם. גם התדמית של החברה הקפיטליסטית אינה כפי שהיתה בעבר”**

מהאיגודים המקצועיים. גרמו לי ולאחרים להבין שאני שייך ל„פריפריה”, לשולי החברה. עבדתי כמהנדס יערות ומאוחר יותר בסדנה. עבודה מצויינת אף־על־פי שיש החושבים אותה לעבודה שחורה. אך זה „לכלוך נקי” והאחווה שוררת בין העובדים. הדבר היחיד שהרגיז אותי היה המעקב התמידי אחרי. העוקבים אחרי דאגו גם שאדע על כך. צריך לומר כי מאז ביקור החבר גורבאצ'וב בצ'כוסלובקיה הם נעלמו.

יכולתי לקרוא, אם כי לא הכל בגלוי. קריאה היא מעין מזון למחשבה גם בימים של אי־שקט. אפשר למצוא שלווה בקריאת סיפורת, סיפורים קצרים או שירה. העדפתי שירה של משוררים צ'כיים מאמצע המאה ה־19 אשר חיזקו אותי נפשית ומוסרית.

באותה מידה מעניינת אותי קריאת ה„סאמיזדאט”. מפרסומים אלה אני לומד מה אסור לפרסם בארצנו. ברגעים של דכאון אני לוקח לידי את „החייל האמיץ שווייק” של האשק. יש בו כל־כך הרבה „חוכמות” על השירות הצבאי, המשטרה, כלבים ואפילו מיניסטרים עד כי אינך יכול שלא לפרוץ בצחוק אפילו אם רגע לפני כן היית על סף דמעות. חזרתי ליצירות הקלאסיות של מארקס, אנגלס ולנין, בהן אני רואה גם עכשיו ירושה לדורות הבאים של מהפכנים. לדוגמה: „דבר אחד בטוח: הפרולטריון המנצח לא יכול לכפות אושר על כל אומה אחרת, אם אינו רוצה לחתור תחת נצחונו הוא” (ק. מארקס, פ. אנגלס: פרקים נבחרים, מהדורה רוסית, 1947 עמ' 356־357).

היחסים שלי עם המפלגה התאפיינו במשך השנים האלה במכתבים ששלחתי ושהם תייקו. מעולם לא קיבלתי תשובה. אך זו גם כן תשובה.

– במשך השנים הארוכות האלה האם עלה על דעתך שתוכל יום אחד להמשיך בעבודה שנקטעה בברוטליות באוגוסט 1968? מה נתן לך תקווה, ומה נותן לך כיום תקווה?

אני מנסה לפעול על־ידי פניות לחברי הוועד המרכזי של המפלגה בנסיון לעודד אותם לנקוט צעדים שאני משוכנע כי יתרמו לנו ולבני בריתנו להתגבר על נטל העבר. מבוקשי הוא שיוחזר לי ולחברי הכבוד הפוליטי שלנו. ישנה אימרה שהתקווה מתה אחרונה: מי שכבר איבד את התקווה מאבד את הסיכוי ולא משנה באיזה מימד של החיים. הרעיון של מדיניות ההתחדשות שנקטנו חי עדיין במפלגה ובקרב אנשינו – לא הצליחו לדכא או לחסל אותו לחלוטין. הוא אינו ניכר על פני השטח, אלא חבוי עמוק במחשבתם של האנשים ויש להתאימו להווה ולעתיד.

המדיניות החדשה של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית מחזקת את אמונתי בצורך להחיות את הרעיונות הסוציאליסטיים. כאשר אני מהרהר בשאלותיך ובתשובותי, עוברים כמחזה אירועי העבר וההווה. בכל הנוגע לבעיות חברתיות – שלהן אני מייחס חשיבות עליונה ובסיסית – לא קיימת „מעבדה” שבה נוכל לאשר את הנכונות של השיפוט ההיסטורי, אלא בחיי החברה כיום. לכן תשובתי לשאלה, האם יש עתיד לסוציאליזם, היא חיובית. כן, יש עתיד. אבל האם הוא יהיה כסוג הסוציאליזם הידוע לנו כיום? לא. או איך הוא יהיה? איך יראו הרעיונות הסוציאליסטיים החדשים? האם יהיה רק מהסוג בו אנו נתקלים כיום? מה תביא בעקבותיה התפתחותם היוצרת? העתיד יספק לנו תשובות מעשיות לשאלות אלה. דבר אחד ידוע לנו היום לאשורו שאסור לנו להרשות למציאות הסוציאליסטית או לתיאוריה שלה להיות כלואה ב„כתונת משוגעים”.

רק מה שתואם את רצון הרוב יכול להיות לגיטימי. אף־על־פי שאפשר לאכוף פעולות חסרות לגיטימיות בשיטות שונות, השאלה היא, האם הן משפיעות בקביעות או משאירות את רישומן על חיי החברה בבלי לעורר התנגדות או מרד. זה יכול להיות רק זמני. לכן צריך לחזק תקנות דמוקרטיות, תקפות לגבי כל אחד ובכל חלקי חיינו. כן, דמוקרטיה פירושה דיון, אך גם עבודה ופעילות.

משא

לספרות, אמנות ועיון

חכמת המתינות

מאת יוסף פרוינד

צבי יעבץ, „אוגוסטוס – נצחונה של מתינות", הוצאת „דביר", 1988; 344 עמ'.

„בקונסולאט השישי והשביעי שלי, אחרי שכיביתי את להבות מלחמת האזרחים וקיבלתי לידי בהסכמה כללית את הפיקוח על העניינים, העברתי את המדינה מסמכותי שלי להחלטות הסנאט והעם הרומי. על שירות זה זכיתי על פי החלטת הסנאט לשם אוגוסטוס". קיסר יוליוס קיסר אוקטביאנוס, נכד אחותו של יוליוס קיסר, בנו המאומץ של הדיקטטור ויורש לגיונותיו, הכתיב את הדברים הללו שנים רבות אחרי שנות הקונסולאט האלה. ב„העברת הסמכויות" עיצב משטר חדש ברומי; בכך ראה את הישגו החשוב שלו. לפרק היסטורי משמעותי זה מוקדש ספרו של צבי יעבץ המחבר הגדירו כספר לימוד לתלמידי ההיסטוריה באוניברסיטאות שלנו. אכן, ספר לימוד מעולה, ואף גרמו פה על אמנות מחבר ביכולת הסטודנט שלנו ובמריצותו שיאפשרו לו „לעכל" את תוכן הספר הזה, אחרי שיתבשם מרמתו, מרבגוניותו ומזיוויות הגישה בהרצאת הדברים. קהל היעד האחר – בדברי ההקדמה – הם „סתם חובבי היסטוריה". אכן, אלה יגלו עד מהרה שלידיהם נמסרה שכיית חמדה, יצירה חשובה אשר פורשת לפני הקורא תמונה של תקופה רבת גוונים, כעין פסיפס עשיר, ובמרכזו דמות גדולה אשר השפיעה על קורות זמנה – ושנים רבות אחר כך. כך בתורת המדינה וכך במופת של חכמת המדינאות.

כאשר עיצב אוגוסטוס את משטר הפרינקיפאט היה הים התיכון כבר זמן ניכר הים הפנימי של האימפריה – MARE NOSTRUM – הארצות שלחופיו פרובינקיות רומיות. המפגש היהודי עם רומי תחילתו ביחסי בית בן יהודה המכבי לבין הסנאט הרומי. המשכו של מפגש זה מרנין הרבה פחות: כיבוש רומי, שלטון רומי ישיר, על ידי לגאטים ופרוקוראטורים, או עקיף – על־ידי מלכי בית אנטיפטר, עושי דברם של הרומאים. ונקודות המשבר הטראגיות: דיכוי שתי מרידות רבתי, שריפת בית המקדש וגזירות השמד של אדריאנוס. הראשונה שבמרידות אלה הניבה את כתבי יוספוס פלביוס. ובכל זאת מצאו חז"ל לנכון לציין „כמה נאים מעשיהם של אומה זו"; נרצה אגדות על שני ילדים שגדלו יחד – אנטונינוס ויהודה, הם אחר־כך קיסר רומי נוח ליהודים, ומי שעל שמו נקראת „המשנה".

כמו בהיסטוריה הרומית כך גם בתולדותינו היתה לסדרים שקבע אוגוסטוס השפעה מעצבת על הדורות הבאים. מתקופה הרומית נמצאו בארץ ישראל שרידים ועדויות ארכיאולוגיות חשובות. על תאריך בניינם המדוייק של המימצאים השונים יש ויכוח. כך, למשל, ישנם חילוקי דעות על זמן חיבורן של מגילת „סרך היחד", „מגילת המקדש" או „מלחמת בני האור בבני חושך". על זמנו של מבנה אחד אין ויכוח: הכותל המערבי שנשקם כחלק מ„גידור" הר הבית, והמקדש המחודש עצמו נבנו בימי אוגוסטוס. כ„איזון" למפעלו היהודי הזה של הורדוס ראוים בניין הערים ההלניסטיות: סבסטיה וקיסרי, שניתן על שמו של אוגוסטוס. הסדר האוגוסטיאני קבע את אופי השלטון ב„פרובינקיה יודיאה" לטוב ולרע. הפרינקפס הראשון נהג לפקוח עין על שליטים מקומיים, לדאוג לחינוך צאצאיהם ברומי כדי שיהיה אפשר להתחייב בהם כאשר האינטרס הרומי דרש זאת. שיטה זו היא שעיצבה את חייהם של אגריפס הראשון ואגריפס השני, נכדו ונינו של הורדוס.

מה שהגדיר יעבץ כספר לימוד הוא בעת ובעונה אחת חלק ממפעלו ההיסטוריוגראפי הכולל שורה של ספרים הדנים על מלחמת האזרחים ברומי: „מקורות למרד ספרטקוס"; „מרידות עבדים ברומי" (יחד עם ז. רובינזון). „פשוטי העם ברומי"; „המון ומנהיגים ברומי בשלהי הרפובליקה ובקיסרות הקדומה"; „קיקרו והרפובליקה הרומית"; „קיסר וקיסריזם" „קיסר בעיני דעת הקהל" (בגרמנית 1979) והנוסח האנגלי „יוליוס קיסר ותדמיתו הציבורית" (1983). ואלה – פרט למאמרים ברבעונים מדעיים וב„זמנים" (רבעון להיסטוריה), שיעבץ היה בין מניחי היסוד של הצאתו לאור. את אחד הספרים, שיצא לאור בהוצאת אוניברסיטת אוקספורד, ליווה אחד מבעלי הסמכא המובהקים בקורות רומי שם בהערכה, שזהו „אחד מעשרת הספרים הטובים ביותר אודות יוליוס קיסר שיצאו לאור אחרי מלחמת העולם".

בספר שלפנינו חמישה חלקים: חלק א': „השליט שמת במטתו" הוא עלילתי במהותו; חלק ב' „החברה האוגוסטאית" הוא החלק האנאליטי המפורט של הספר (ע' 97–204). החלק השלישי „שליט ותדמיתו" (עמ' 205–294) הוא נדבך נוסף בתחום התעניינותו הסגולי של ההיסטוריון. (והשווה עם שמות ספריו הקודמים) בחלק הרביעי והאחר את המבחר המצויין של תצלומי מונומנטים, כתובות ויצירות אמנות פלאסטית וכן טבלה גיניאלוגית ושתי מפות הממחישות את השינויים שהכניס אוגוסטוס במינהל האימפריה. בחלק החמישי שישה נספחים, המפרטים ומעמיקים בסוגיה מסויימת (כגון: תאריך של אוגוסטוס) וכאלה שמאירים אורים מאפייני החברה האוגוסטאית: חוקי הנישואין שלה, טרימלכיו – אב טיפוס של עבד משוחרר שהתעשר. ועוד: היבטים יהודיים וכלליים של תולדות ישראל בימי אוגוסטוס.

צבי יעבץ

נצחונה של מתינות: את אשר ניצח אוגוסטוס מבהירים דבריו שלו שהבאנום בפתח דברנו כאן. הספר שלפנינו מבקש להעמידנו על הבנת הנצחון ועל הבחינה החשובה שבה נבחן ערכו של כל נצחון: היכולת לנצלו ולשמור על השגיו לאורך ימים, לא רק לטובת עצמו אלא לטובת המדינה שבה הושג הנצחון הזה. על סוד הנצחון הזה תהו כבר בני דורו של אוגוסטוס ומאז כל המאורות הגדולים של ההיסטוריוגרפיה, ואף הוגי הדעות שלא היו היסטוריונים, כדוגמת סנקה. כותרת הספר מבארת את דעת מחברו מהו סוד הנצחון הזה. ופה מתבקשות שאלות אחרות: האמנם רק מתינות? האם תמיד מתינות? מה היו גילוייה בעשייתו הפוליטית של אוגוסטוס? ולמה כתב על הפרינקפס הראשון „גוכל־כפוי טובה, כילי צר עין, צמא דם, המבצע את פשעיו בשלווה, האשר כמדינה המוקפת כותבות שיטה, לא היסס להכחיד את האזרח המתחננים על חייו בשל פשעו הראשון" (מובא בעמ' 287/8). מה ל„מתינות" בתמונה כפי שצייר אותה הוגה דעות צרפתי נודע שהיה גם היסטוריון חשוב (ספרו הגדול על לואי הי"ד ותקופתו נעשה ליצירת מופת בהיסטוריוגרפיה של העת החדשה)?

אמנם, דרכו של אוגוסטוס לאותו הקונסולאט השביעי ול„העברת הסמכות" לא היתה מתונה כלל־וכלל. כאשר נפלה לידיו בגיל 19 הירושה של אביו המאמץ, נוכח אוקטביאנוס לדעת, כי ירושה זו מסוכנת והאפשרות שהמתנגדים לו לא יתנו לו למות במיטתו ריאלית מאוד מאוד. אוקטביאנוס פנה בשיקול דעת מפוכח למאבק חסר פשרות במערערים על שלטונו. אלה חוסלו ללא רחם, באכזריות עד לאנטון שכתב. כך היה גם גורלו של הצעיר קיסריון בן קליאופטרה ויוליוס קיסר, שלא יעז הוא או מישהו בשמו, לתפוס את מקומו של אוקטביאנוס. את המערכות ניהל בשורת קרבות ומסעות מחוץ לאיטליה, הבטיח לעצמו את ציות הפרובינקיות ועם זאת ריכז בידיו את סמכויות השלטון, ההשפעה על החקיקה ואף שירות במשרה הרמה הגבוהה במדינה. רק כאשר היה בטוח כי חיסול המתנגדים הושלם, יכול היה אוגוסטוס „להרשות לעצמו להופיע בציבור כאדם מתון, בוצע ושולט בעצמו, כבעל „מתינות (MODERATIO)... אשר דוחה על הסף הצעות לדיקטטורה, בז, כדוגמת גיבורי הרפובליקה הנערצים לכינוי „אדון" (דספוט) ושולט רק בעזרת סמכויות אחרות המעוגנות היטב במסורת" (ע' 53). באופן דומה נהג הנשיא תיאודור רוזוולט אשר אמר: „דבר בנחת אבל שא מקל גדול".

יעבץ ממחיש יפה את אופיה של מתינות בזמן מתאים, על ידי הבלטת השלבים הקובעים בגישתו: אוקטביאנוס הקפיד לזכות, בדרך של בחירה מסודרת, בשתי משרות המאפיינות את משטר הרפובליקה הרומית: הטריבונאט והקונסולאט. דרך הבחירה עלתה בקנה אחד עם המסורת הרפובליקנית: לא כן משך ההחזקה בסמכות. לא התואר עניין את אוקטביאנוס: הסמכות היא שהיתה חשובה בעיניו. הנה הפלבס הרומי השיג את ייצוגו על־ידי הטריבון. לתפקיד נתלוותה הדגשה מיוחדת של קדושת אישיותו של הטריבון sacrosanctitas, כך שכל הפוגע בו – מתחייב בנפשו. וזכות הווטו, שניתנה לטריבון על חקיקת הסנאט הפטריקי, היא עד עצם הימים האלה מירשם שכל מחפשי איזון ו־modus vivendi דבקים בו ונוהגים על פיו ברצונם ליטול את העוקץ מאפשרויות של תסכול מסוכן ומסכן של אלה שנידונים להיות מיעוט בכל פורום של בעלי הסמכויות. ובשלהי מלחמת העולם, כידוע, היתה סמכות טריבונית זו אחד מאבני היסוד החשובים בחוקי האו"ם.

הפלבס ברומא לא היו מיעוט, אך החלטות הסנאט הן שכיוונו את חיי המדינה. ובסנאט לא היתה לפלבס דריסת רגל. זכות הווטו של הטריבון, שבא משכבות הפלבס, אילצה את הסנאטורים להתחשבות. הפאטריקים מצידם לא ישבו בחיבוק ידיים. הם חיפשו ומצאו דרך להקהות את עוקץ העוצמה שניתנה בידי נציג „העם הפשוט". אכן, הם ימצאו דרך לאזן ביעילות את גודל הויתור, והתחכמו לנהוג ב„רוחב לב": לא טריבון אחד אלא עשרה טריבונים. בין העשרה אפשר היה תמיד להשחיל איש משלהם, אשר על ידי הווטו שלו יבלום וטו בלתי נוח של טריבון אחר. ואשר ל„סאקרוסאנקטיטאס"? כל הקדושה שבעולם לא עמדה לטיבריוס גרקחוס, טריבון העם, והוא נרצח כאשר ביקש לבצע רפורמות שהיו למורת רוחם של הסנאטורים.

מאה שנים של מלחמות אזרחים שבין רצח טיבריוס גרקחוס לבין נצחון אוקטביאנוס בקרב אקטיום הציעו לקח מאלף למי שהיה מוכן ללמוד. בסמכות הטריבון לא די. נחוצה שמידה על מקורות עוצמה אחרים. אחד מהם היתה הסמכות הפרוקונסולארית. כיצד גיבש אוגוסטוס את העוצמה שבסמכות זו? הוא החזיק במשרת הקונסול ברציפות בשנים 31 עד 23 לפנה"ס. האופי הרפובליקני של משרת הקונסול – בניגוד לשלטון המונארכי הרצוף של איש אחד – התבטא בשניים: הקונסול נבחר לשנה אחת, וכדי שלא יהיה בשנה זו שמץ של שלטון יחיד קבעה הרפובליקה כי יבחרו שני ראשי מדינה אשר ימשלו תוך עצה (consituna) והסכמה ביניהם. כינוי המשרה הרמה מבטא כוונה חוקתית זו.

בימי מלחמת האזרחים אנו עדים לבחירת איש אחד לשנות קונסולאט רצופות. כך נתאפשר לאותו איש – מאריוס – לגבש כוח צבאי בדרך חדשה: גיוס חיילים מקרב הפרולטריון. לא יותר איכרים הקשורים לאדמה וחוזרים אליה אחרי תקופת השירות, אלא שכירים, שקיומם ועתידם בגמר שירותם הצבאי תלוי במי שגייס אותם. הקונסולים התקיפים היו ל„קבלנים" של גיוס אמנן צבא הקבע; הלגיונות היו נאמנים למפקדים ולא לתיאוריות חוקתיות. אמנם נשמרה „הזוגיות" הקונסולארית. אך מנהיגים חזקים כמאריוס או סולה ראגו כי שותפם יהיה מאמרי „הן" הנאמן להם. וכאשר עלו שניים שלושה לשיא השפעתם הציבורית, הסכימו אלה ביניהם על שותפות בקונסולאט או על סדרי הבחירה למשרה זו. כך היה בטריאומוויראטים שבהם השתתפו יוליוס קיסר ואחר כך אוקטביאנוס. וכבר הזכרנו שעצם העלייה לשלטון של אוקטביאנוס בן ה־19 נתאפשרה הודות ל„בעלות" מעשית על מקור עוצמה קונסולארי: לגיונות נאמנים למפקדים, לאימפרטור. כתובות מעידות כי אוקטביאנוס נקרא פרינקפס („האזרח הראשון") אימפרטור ואוגוסטוס.

כאמור, לא התארים היו חשובים בעיני אוקטביאנוס, אלא הסמכות, ההשפעה המעשית. במשרת הקונסול החזיק ברציפות משנת 31 עד 23. ב־23 התפטר מהקונסולאט. „במעשה זה נתן אופי חדש לשלטונו". באותה שנה הוסיף הפרינקפס את הסמכות הטריבונית לטיטולאטורה הרשמית. כדי שלא לעורר את הרושם שסמכות זו ניתנה לו לכל ימי חייו הוא הקפיד לחדשה מדי שנה ושנות שלטונו נמנו על פי מספר השנים שנשא במשרה (ע' 48). הקונסולים והטריבונים הוסיפו להיבחר; אך למעשה נשארו משרות אלה משרות של כבוד. הסמכות היתה בידי הפרינקפס. על הצבא ועל הפרובינקיות משל בתוקף הסדר חוקתי הקרוי „הסמכות הפרוקונסולארית" אשר אף לה נמצאו תקדימים משפטיים בקורות הרפובליקה. „טריבונים ושרי צבא סודרים ברפובליקה הישנה היו תופעה חולפת. אך משנתמזגו התפקיד הצבאי (imperium proconsulare) והסמכות הטריבונית בידי איש אחד הפך הפרינקפאט לתופעה של קבע. המשטר החדש לא תוכנן מראש על פי מודלים של משפטנים וחכמי מדע המדינה, אלא היה פרי מאבקים ציבוריים ממושכים ולבטים לא מעטים... ההיסוסים והפשרות שימשו בו בערבוביה..." (עמ' 51). אוגוסטוס טיפח את הפרינקפאט בתשומת לב. למפעל אדירים זה מוקדש חלק ב' של הספר: „החברה האוגוסטאית" (ע' 97–200).

קיומו של שלטון יציב חייב אדמיניסטרציה יציבה וטיפוחה של זו בהתאם לצרכים שהחיים דימנום. פה התבטאו יותר מהותה של המתינות ואמנות השליטה. אלה נתגלו, בין היתר, בבחירת עוזרים מוכשרים ונאמנים. ולכך מקדיש יעבץ פרק מיוחד (ע' 75–81).

„יוליוס קיסר נודע כמנהיג צבאי מעולה. יורשו לא הצטיין בתחום זה. אך הוא ידע את סוד האצלת הסמכויות (ע' 75)... מרקוס אגריפא היה שר הצבא המוהיר של אוגוסטוס, אשר לא נוצח אף פעם בשדה הקרב. הוא לקח על עצמו ביודעין את כל הסיכונים הקשים אך ייחס את ההצלחות לאוגוסטוס, בהבינו כי מנהיגים אינם מחבבים סגנים טובים מהם" (ע' 77). בשעת מחלה קשה, בשנת 24 לפנה"ס – כשנראה היה לקרובי הפרינקפס, ולאוגוסטוס עצמו, כי לא יתאושש מחוליו – מסר את טבעת החותם לאגריפא. מעמדו הרם

(המשך בעמוד הבא)

בשדה עיון

דב ברניר

במרי שיח

עמוס אילון, „במרי שיח", רשימות מארץ ישראל המסוכסכת, הוצאת „עם עובד", 1988; 383 עמ'.

במילון אבן־שושן נאמר על הביטוי „במרי שיח": „שיחה על עניינים מכאיבים ומצערים", ובתוספת אינטרוספקטיבית – „השתפכות הנפש". זמן לא מעט חיפשתי כותרת למאמר זה, שב„קליפת אגוז" – כמאמר הבריטים – יכסה את הספר כולו, ודומני שיגעתי וגם מצאתי. אשר למחבר, בהקדמתו, הוא „מסגל" את עצמו כך: „הנסיון לימדני להיות פסימי". ושוב, כתארו את מסעותיו על רשמיהם, מסעים הוא: „אני נוטע פסימי, מהודהו, אולי מהודהר מדי". אך כלום די להיות פסימי? יש המתפאר בפסימיותו, והיא אף משמשת לו אליבי לקידוש הקיים ולקידוש עצמי, ויש המנהל „שיחה על עניינים מכאיבים ומצערים" במאמץ נואש לפקוח את עיני הבריות ובמאמץ – אפילו סיזיפי – לשחות נגד הזרם. כיצד נגדיר איפוא את הפורקן שעמוס אילון מצא בעצם כתיבתו בעלת ההשראה? אולי נמצא מפתח לגישתו, בתום רשימה זאת.

וכיונתיים, „עלינו לשבח". קראתי את ספריו של עמוס אילון. קראתי, במרוצת השנים, גם את מאמריו ב„הארץ", אך הפעם מגיש הוא אותם במרוכז, במשך עשרים השנים האחרונות. הרי תגליתי המפורשת: התגלה לי, על כל פנים, פובליציסט בחסד עליון, מן הטובים, המוכשרים, הרגישים, עשירי־הסגנון, מרוכזי־הביטוי, ומה שחשוב לא פחות, מן המעטים שיכולים לפרסם, ללא תיקונים, את מה שכתבו לפני עשרים שנה, והזמן לא טפח על פניהם ולא הציבם, כיצד אומרים, „ככלי ריק". יש הגיון ב„סירוק" הפסימי הזה והכאמור, עוד אשאל את עצמי מדוע כה ספקני, כה שרוי במה שהייתי מכנה „מרה אפורה" (מן השורש: מרה שחורה), והוא בן הדור הזה, „דור המשיכים", לאחר דור המייסדים.

★

„זהו ספר רפורטזות, פולמיקה והיוקצאות אישיים" – כך מציין המחבר את חיבורו. „כפובליציסט, השתדלתי להיות רפורטר", מוסיף הוא. ברם, רפורטז'ות לרוב הן בנתונים ובראות מוליקות על פני „האקטואליה". לא כן אילון: הוא נראה תמיד קודח מתחת לשכבה העליונה כדי להגיע ליסודות. הייתי מגדיר את הרפורטז'ות שלו כמעין מסות פילוסופיות, הבאות, אגב, לתת מעין צידוק לפסימיסם שלו – כל אלה בהסתייגות אחת: העבר היה מפואר בעיניו, אנשי העלייה השנייה היו גיבורים, המוסר היה אז מוסר, אך היום כל אלה ירדו למצולות. שוב הקדמתי כאן את המאוחר, כאשר אשאל: מה בצע בפסימיות מחופר זה? המסמנה אין מוצא אישי, או ציבורי, פילוסופי או סוציאלי, ממרי שיחו, שאויה האפורה, בשם איזה „אופטימיזם רשמי", לכפור בתקפותו נשרטט קוונה, מקצת מן המקצת של דבריו בעוזרנו ביתר על רשימותיו, ואתחיל דווקא בפרוזה־סגנון, במעין „צבעי מים" תיאוריים, שבהם מתגלה המחבר כאמן מובהק.

ים כנרת לפנינו: „נוף רך וחולמני, רווי מסתורין... כאן, יותר אולי מבכל מקום אחר בארץ, התמזגו חיים חזון ושושש הבדל בין החולמני והמציאותי". ויש פלא אם בחופי הכנרת מצאו אנשי העלייה השנייה, ואף אנשי ביגוניה־עלית, „השקעים בבינוסי מסתורין אידוטיים", כשחר העלייה השלישית, את הערגה, נוסח השירה: „והיית, אם חלמתי חלום?" עובר המחבר אל אופירה, בסוס נטישה, שבה „הצבעים משתנים כל חמש דקות". בירושלים העתיקה משרטט מכחולו את הערה הארמנית, נוסח „הפנים התתומים האלה, עם העיניים הבוערות במורזק". מלפף הוא בידו את יגאל אלון הצעיר, כאשר „במלחמת תש"ח עלה, כשהוא רק בן שלושים, גבר יפהתואר במידה בלתי־רגילה". מכאן עובר הוא לאחר ממחנות הפליטים שלנו, „מבעית בכיעורו, כמו מולה־עוד ממארת על הנבעה" ו„התגורות האומה" שלו צורות תנובות כל רגש אנושי. שאת עשנן, במתנות השמונה, מביאנו לאושוויץ כאשר „כאן היה לפנים סוף העולם. מיליוני בני אדם עלו כאן לשמים כארובות בעשן עכור, מצחין ומחניק". במבצהון שבבירמינגהם, ביום שרב, „גרזוק הוא לתוך הזרם הקולח של גופות להוטים ומיוזעים", ליד „פניו החשוכים של הנהר הדסון". בארגנטינה יתקל הוא „במשטר הגשיאותי הנוצץ בגדיו הססגוניים, עם קצות מוזהבות וחרבות כסף, ישר מתוך „הספר מסביליה". בלוס־אנג'לס, בארץ „חלומות הצלולואיד", יסתכל הוא „בבהגים בכרים המסבילים מודל לטיול". בחופי הבוספורוס „בשקי הנוף המרוחים של מסגדים לבנים כעין השלג וארמונות בתומים ומגדלים ובציורים לרוב". לבסוף חוזר הוא אלינו ותוהה על מה שאנו מכנים „מרכז־תורתנו", והיא מצטיירת בעיניו כ„ביהל מורשתנו באיזור פרוע". ללמוד (ואולי לא צלחה הדבר בידי) כי לפנינו ספקפובליציסט ספקיסופר, ולמעשה מיפגש בין השניים.

★

יצא מחברנו, כיצד אומרים, „לחפש את המתר", ומצא אכזבה. הנה מצרים של מובארק, „ארץ עגומה, מתוסכלת, מרוזה, צינית, עם ציפיות מעטות, ודכן פסימיות". הנה אתיופיה, זו „הקומוניסטית", שבה „כעשר שנים מוטל עוצר על עיר הבירה אדיס אבבה, בכל לילה מחצות", שבה „מתלחשים על אלפים, אולי רבבות בתי־כלא, או במחנות לעוברי כפייה, על הוצאות להורג מסתוריות", ובה „שלוש ריוויזיות טנקים ורק אלפים טרקטורים שרובם אינם מופעלים בגלל מחסור בחלקי־חילוף, ולא רחוק מן הבירה „האים ילדים שעורם תלוי כמו סחבה על עצמותיהם הרקוקות". הנה טורקיה שבה „הלכתי באיסטנבול משיחה פסימית אחת לאחרת", ב„עיר היפיפיה, המתפוררת, המתפרקת הזאת. פה, הכול ניטו כל דבר והכול נכשלים". הנה ארגנטינה, שבה „יש פער פאטאלי בין המלים למציאות", שבה „ההזיק פירון את המומיה של אוויטה פירון בכלוב שלו", שבה „הפאשיסים הפירוניסטיי הזד עמוק באיגודים המקצועיים", וכל העם הזה „בהפש לעצמו דמות־אב", ורוב הגברים „מבאים את מבוקסים בדמותו של מנהיג רב־עוצמה, פירון או גנראל כלשהו". אפילו בארצות־הברית של אמריקה (וציוויין שהיא אמריקה משנות השבעים; לאחר מפלתה בווייטנאם), לא מצא מחברנו אלא „פסימיזם תרבותי עמוק". הוא הדין בארצנו שבה „אלימות ואידיאלים משמשים בערבוביה", שבה „פעם אמרו כי לישראל עתיד רק כחובה של קידמה ואיכות, שבמרכזה האדם והווהנו. עכשיו אומר מישהו בממשל הצבאי: „בוא, לא נהיה נאיביים". זו ישראל שבה מצהיר הרב דרוקמן בבטחון גמור: „המציאות שלנו מובילה אותנו בהכרח לשראת בנייננו של הבית השלישי", תוך הפיכה מסגדי עזמאר ואל־אקצה לארמה חרוכה. זו הארץ שבה רמת הויכוח היא בקירוב כזאת, כפי הליכוד: „המערך התחזק אתכם בפתונים, אבל אנחנו סגרנו את המעברות". זו ישראל שבה, לאחר היעדרות של חמש שנים (הדברים נכתבו ב־1978) מכתיר המחבר את מאמרו: „היהודי עכברוש ישראלי בימים הראשונים לשובו לספינה טובעת", והוא „אינו זוכר תקופה כה פסימית, מצבדות כליכך המצמיך". כלום זו קדרות הסגולית לו, או שמא מבטא הוא את המהצית „היונית" שאינה מצליחה לפרוץ את סגור מחציתה ולכבוש מחדש את לב העם, כאשר חציו השני נפשו כולו או „מסומם", לנוכח האיום הערבי? כאן מגיעים אנו – תוך פסיחה על פרקים מרשימים, על הדו קרית־שמונה, על, להבדיל, ההזוי בקרית־ארבע, ועל מערכת תיאודיו וטיעוניו סביב הבעייה הגורלית של מלחמה ושלום – למרייושיחו כנעט „הגלובאלי", כלומר, מהי האוטודה האוקיסטנציאלית שבה שרוי לא רק מחברנו אלא, דומני, גם רבים־רבים מבניידורו.

★

אילון מבסס את התרות האופייני של דידי מנוסי, האומר: „לשמות, לכייף / בן חמישים, עייף". ואמנם כן, עייף הוא מחברנו, מאוכזב עד דכא מן המציאות הישראלית ואופפת אותו. נזכר הוא בחולצים שהגיעו מגאליציה: „היה זה ב־1920, בלי בגדים אך עם עותקים של „הקאפיטאל" ושל „פשר החלומות" באמתחותיהם", כאשר „הציונות עדיין היתה בעיני רבים שם נרדף לקידמה ולמהפכנות ולקידמה – לא למיליטאריזם, לגועה לידי קטינים בשטחי כיבוש, על־ידי קולוניאטורים אלימים חובשי כיפות". לדעתו, אנשי העלייה השנייה והשלישית (אוסיף מצידי גם החמישית, בשנות השלושים), „היו ילדי תקופתם, שהיתה אופטימית לאין שיעור, מתקופתנו־אנו". אשר לי, מבדיל אני בין מאמינים לאופטימיים. מאבינים לא היו (או לא היינו), אך מספיק האמנו במיבהי, קרוב או רחוק, כדי להיהלם, ללא עייפות מלכתחילה. אשר לדורו של אילון, אומר לו ברשיה אחת, כי „קבוצת־הגיל שלך, דור הש"ח, סיבל עכשיו מכל הקשיים, התסכולים והסיבוכים, הנפשיים הפוליטיים, של גיל־המעבר". משיב המחבר לטענה זאת ברזנו, ובכל זאת, בהקשר אחר, כותב הוא, ש„לבבו־יהדו של יגאל אלון היה משהו נערי, בגמי ויפה, כאילו לא התנבגר מעולם. הם היו זיקוקי־דינור. הם בערו בצעירותם, אך נשארו מהר מדי והיו כפתונים". כל אלה עד כדי כך שהוא נראה מסכם בסימן־שאלה: „האבות יצאו ממצרים. האם פה – הבנים הם דור המדבר?"

המוצא הקל ביותר נראה כאן ללכת אל הנכדים שישובו בביטול לסביהם. אך איני יודע אם לעיני המחבר עמדה כאן „הדוגמה" של ארגנטינה, שגם היא ידעה מתלונים (קרי, אצלם, פירונים) והמבהיל הזה דבק בה כדיבוק עד עצם היום הזה. שכן בארגנטינה, כדברי המחבר, זכה הנשיא הדימוקראטי החדש ב„תמיכת הציבור, לא משום שפגעה (ממשלת הגנראלים – ד.ב.) בזכויות האדם, אלא בשל הבזיון הצבאי באיי פוקלנד". כלום יתפכח גם העם בציון רק לאחר תבוסה צבאית מבאיבה, או לאחר שהדור העשיר מוואשינגטון יפסוק את כל „בדוי" העזרה ל„מעצמה" מגוחכת זאת ששמה ישראל הקטנה? כאן עולה שוב שאלת „דור הבנים" – דור

(המשך בעמוד הבא)

עמוס אילון

נתן יונתן

טִיסַת־לַיְלָה

מִמְּרוֹמֵי שְׁלֹשִׁים אֶלֶף רֶגֶל שֶׁל מָטוֹס
אֲרַקִּיעַ מִתְגַּלָּה פִּתְאֹם בֵּין עֲבֵי אֵשׁ וְעַבֵי־
דָם שְׁקִיעָה עַתִּיקָה. מֵעֵבֶר לְכַנְפֵי מָה
הַר־חֹשֶׁךְ וּמֵעֵבֶר מִזֶּה הַרְרֵי־אוֹר
וּמִי שֶׁאָמַר יְהִי עֶרֶב, עָטוּר עַנְנֵי־חֹשֶׁךְ
וְעוֹלֶה בְּרֶכֶב אֵשׁ וּרְקִיעַת בְּרֵאשִׁית בּוֹרְאוֹת
אֶת מַלְכוּת הַלַּיְלָה הַגָּדוֹל וּלְמַטָּה לְמַטָּה
בְּאַרְצוֹת הָאָדָם נִדְלָקוֹת נַחֲלִילִיּוֹת בְּתַרְאָנוּשׁ
קְטַנִּים אוֹרְבִים בַּאֲפֵלָה. פִּרְחֵי־הַלַּיְלָה
נִכְפָּתִים בְּלִידָיהָ בְּאֶפֶס קוֹל. אַרְצָהּ אֲשֶׁר
אָהַבְתְּ, נִבְרָה בְּנַחְשַׁת הַרְדִיָּה, בַּבַּרְזֶל
אַבְנֶיהָ, בְּעֶרְגַת שְׁכִמָתָהּ אֲשֶׁר לֹא תֶּחְדַּל
לְעוֹלָם. וְנִשְׁמָתְךָ מְפַרְפֶּרֶת בְּרַחֲשֵׁי מָטוֹס
מְהַבְהֵב בֵּין רוֹם לִתְהוֹם, וּבְאֵין וְרֵטָה
שׁוֹמֶטֶת בְּרֵאשִׁית־תְּהִיָּה לְמִי שֶׁיֶּאֱסֹף
לְאַחַר נְחִיתָה, אֶת שְׂרִידֵי הַקֻּפְסָה הַשְּׁחוֹרָה
שֶׁל טִיסַת הַלַּיְלָה, וּדְוֵי אִישִׁי בִּדְבַר
רִגְעֶיהָ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל אַהֲבָה
מִסְתַּבֶּכֶת וְהוֹלֶכֶת
לְעוֹלָם הַשּׁוֹקֵעַ בְּלֶהָבָה.

א. עלי

בְּחֲצַר הַמַּטָּרָה

„בְּעַנְתוֹת עוֹנַת הַתְּאוֹת עַכְשָׁו" – אַתָּה מְמַלְמֵל
כְּמוֹ בִּלְעָם הַפּוּחַ: רוֹצֶה לְבָרֵךְ,
לְדַבֵּר רַכּוֹת,
לְהַלֵּל אֶת יְפִי הַבְּרִיאָה
„זֶה נִפְלָא, לִהְיוֹתִי" – אַתָּה צוֹעֵק מִן הַבּוֹר
וּמִפִּיךָ, נִפְלֶטֶת צִפּוֹר שׁוֹטָה
נוֹדֶפֶת רֵיחַ גְּוִיּוֹת
„נִפְלָא לְהַלֵּךְ בַּשָּׂדוֹת" – וְאַתָּה נָמֵק
בְּמַרְבְּרִיּוֹת הַבְּמוֹן
„לְהָבִיק" – וְגִלְמוֹד תְּהִיֶּה
עַד יוֹמְךָ הָאַחֲרוֹן

„עוֹנַת הַתְּאוֹת עַכְשָׁו בְּעַנְתוֹת..." אֶפְשָׁר לִשְׁכַּב
בְּשָׂדֶה הַקָּמָה, צָמוּד לַשֳּׁרָשִׁים,
לִשְׁמֹעַ אֶת הַתְּאֵנִים וְאֶת הָעֲנָבִים
מִתְמַלְּאִים
לְטַפֵּל בְּבַעֲלֵי־הַחַיִּים
אוֹ לְלַכֵּד כַּף יָד חַמָּה עַל רֹאשׁ בְּנְךָ
עַל שְׂעָרוֹ הָרַךְ
לְחוּשׁ אֶת הַיַּיִן זוֹרְמִים
אֶל הַדָּם,
לֶאֱהֹב אִשָּׁה אַחַת שְׂרִירָה
כָּאֲדָמָה לֵחָה...
„דְּמְיוֹנֵי" – תַּלְחֵשׁ אִשָּׁה אַחַת
עַל חַיֵּי, וִיהִיֶה זֶה שֵׁם שֶׁל מְתִיקוּת
רַךְ
„דְּמְיוֹנֵי" – וְמִיד אַהֲבָה לְדוֹרוֹת.

הַנָּבִיא מִתְפַּטֵּר

„עַכְשָׁו אַתָּה בְּמֶה רוֹגֵעַ.
שׁוֹקֵט לְאַחַר הַסֵּרוּף הַשְּׁמָן.
שׁוּב רָוִיתָ אֶת דַּם צֹאנְךָ הַקָּדוֹשׁ.
נְבוּאוֹת הַחֻרְבָּן הִתְקַיְּמוּ כַּפִּי שְׁפָטְתָּ.
וְחָטְאנוּ אֶת כָּל הַחֲטָאִים. נִפְלֵנוּ לְכָל הַפְּחָדִים
שֶׁשָּׁמַנְתָּ לָנוּ.
כִּרְגִיל.
„גַּם תִּרְצוּ אֵין זוֹ אַגָּדָה..."
רָצִינוּ... נִמְשַׁכְנוּ בְּחֹזֶה...
הַהּ
וְעַכְשָׁו, עַל הַחֻרְבוֹת,
בֵּין שִׁירוֹת הַבּוֹגְרִים וְשִׁירוֹת הַיּוֹרְדִים לַגּוֹלָה
אַתָּה מְכַבֵּה מַבְּנִי, כָּרָגִיל,
לְהַשְׁמִיעַ אֶת בְּשׂוֹרַת הַגְּאֻלָּה.
אַתָּה זָקוּק לְפַגְיוֹ, כָּרָגִיל, לְמַרְיַת הַדְּבַשׁ
כְּדֵי שֶׁגַּם בָּנֵינוּ הַבְּנֵי־בָנֵינוּ
יֵצְאוּ בְּזִיבִיכִים לְבַלְּהוֹת.
אַתָּה זָקוּק לִלְהִיבֵי כִּבְנֵי הַזָּקוּק לְדָם

אֲבָל הַפַּעַם – לֹא!
אֲנִי לֹא אֶהְיֶה לֹא אַסִּיק בְּשָׁבִילְךָ
„וְהָיָה הֶעָקֹב לְמִישׁוֹר..." „סֹלּוּ סֹלּוּ הַמְּסִלָּה..."
הַהּ
אֲנִי לֹא אֶעֱבֹר בִּשְׁבִילְךָ עוֹד!
לֹא אֶשְׁתַּף בְּפִיוּת!

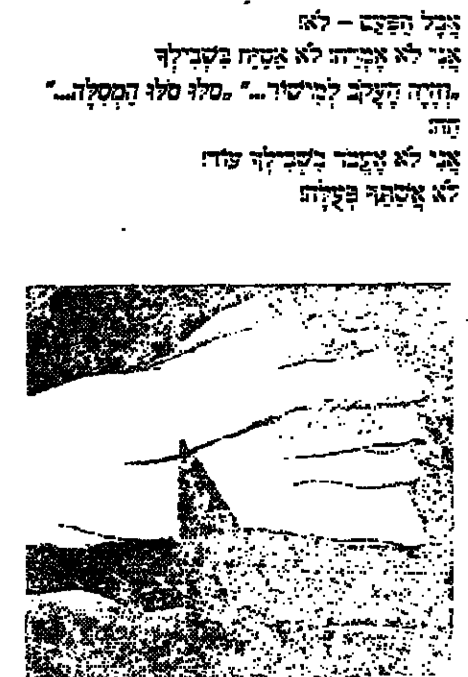

(מתוך „רסוואם לבדוש", ספר שירים וציורים מאת א. עלי (עלי אלהו ויובל דניאל), שראה אור בהוצאת „ספרית פועלים")

„הילד הוא אבי האיש..."

מאת אדיר כהן

אוריאל אופק, ספרות הילדים העברית, 1900–1948, הוצאת „דביר", 1988; שני כרכים, 1987; 721 עמ'.

חקר ספרות הילדים העברית נתעשר באחרונה באחת התרומות החשובות ביותר שידע עד כה ואת עם צאתם לאור של שני הכרכים – „ספרות הילדים העברית, 1900–1948", פרי מחקרו של אוריאל אופק ז"ל. כרכים אלה הם המשך מחקרו „ספרות הילדים העברית – ההתחלה" (הוצאת „מפעלים אוניברסיטאיים, ת"א, תשל"ט), שבחן את התפתחות ספרות הילדים העברית במשך המאה התשע־עשרה, יותר הם מהווים נסיון ראשון, רחב יריעה ועשיר מידע להפליא, לכתוב את תולדות ספרות הילדים העברית עד לשנות המדינה.

במחקרו, במאמריו הרבים ובפעילות הענפה היה אוריאל אופק אחד הבולטים בקבוצת החוקרים והיוצרים המצומצמת, שהפכו את ספרות הילדים כתחום הגות, שגדודותיו פרוצים וכל מיני נבשלי־עט ומדבי מלל עטו עליו ועשו בו כבתוך שלהם, לתחום חשוב בחקר הספרות, כשהוא מסייע לעיצובם של כלים מחקריים ייחודיים ההולמים תחום מורכב זה של ספרות המיועדת לגיל מסויים ומתוך כך בהכרח עוברת מסטרוקטורה במסויבה.

ספרות הילדים אינה נמוכה בדרגתה או שונה מהותית מספרות המבוגרים. אף היא כספרות המבוגרים אמונה על ערכים אסתטיים והמבחן האמנותי־אסתטי הוא מבחנה המרכזי. אמנם היא נבדלת מן הספרות למבוגרים בכמה וכמה עניינים, אך ההבדלים הם דרגתיים ולא מהותיים. הסופר לילדים נאלץ להגביל במידה זו או אחרת את מרחבי הנסיון האנושי שהוא מתאר, כך שהקורא הצעיר יוכל לתפוס בנסיונו ובכישוריו האמוציונליים את המתואר. עליו לצמצם במידת־מה את האפשרויות הלשוניות הבלתי־מוגבלות בספרות למבוגרים ולהתאים את כתיבתו להתפתחות הלשונית של הילד. אך בתוך מגבלות לשוניות אלה חייבת הלשון הספרותית להיות הולמת את העולם המתואר, אותנטית בביטוי החוויה הרגישה כמבנה, גמישה, ציורית, חיה ולא אנמית, דלה וזוויתית.

גם בתחומי האיפיון חייב הסופר לראות את כושר קליטתו של קוראו – הילד – ובכיתה־מה עליו להגביל את ההיסחפות להיאור סבך־נפש ובבוכי התהוות ולהעצבות דמויות מורכבות ביותר. אולם אין פירושה של קביעה זאת, כי הדמויות בספרות לילדים חייבות להיות שטוחות, דו־ממדיות. ניתן לעצב דמויות מעוגלות אף בדרכי איפיון בלתי מורכבות, כשהדגש אינו על אינטרוספקציה מתמשכת של הדמויות, אלא על התגלותן של הדמויות במעשה, בעלילה, בהתמודדות עם המציאות, במחשבה, בהרהור, בחלום, במצבים הדורשים הכרעה והבגישה עם דמויות אחרות.

אולם על אף מגבלות אלה ומעלות אחרות הרי מבחינה מהותית לא פוחתות הן הדרישות האמנותיות מן הספרות לילדים מאשר מן הספרות למבוגרים. בדומה לספרות המבוגרים נמדדת הספרות לילדים במהימנותה האמנותית, בתכונות מבעה ובאיכות מרכיביה האמנותיים.

כאידך גיסא, לא מעטים מן העוסקים בספרות ילדים מתייחסים אליה באמות מידה לא ספרותיות. הם בוחרים לעסוק בה מנקודת־מבט פסיכולוגית, דידאקטית, מוסרית, לאומית או שימושית. השאלות שהם שואלים על היצירה לילד הן: מה מלמדת היצירה? מה ערכה החינוכי? האם היא משחררת רגשות מדחוקים בילד? האם היא מפתחת הבנה בין־לאומית או בין־עדתית? האם היא מטפחת אורחות טובות האם היא מטפחת נימוסים טובים? האם היא מתבנת חינוך לאומי? האם היא מסייעת לילד להתמודד עם בעיות בהתגלותו החברתית, עם אירועים במשפחתו, עם חוויות טראומאטיות? האם היא מקרבת אותו למורשתו התרבותית? וכדומה. שאלות אלה ודומותיהן הן שאלות חשובות, שאין ספק שלספרות הילדים יש נגיעה בהן, התייחסות אליהן, השפעה בתחומן, אך אין הן השאלות המרכזיות של ספרות הילדים, אשר קנה־המידה הראשון והחשוב ביותר לגביה הוא קנה המידה הספרותי.

אולם הגישה הספרותית האימננטית לספרות הילדים היא חדשה יחסית. ראשית התפתחותה של ספרות הילדים בעולם היתה דווקא מתוך הרצונות החוץ־ספרותיים, קודם כל בעולם הדת והמסורת, בתחומי קירובה של התפילה לילד וסיפוח אורח החיים הדתי. הבסיונות הראשונים בספרות הילדים העברית לא חרגו אף הם כן המגמות הדידקטיות המפורסמות. אוריאל אופק, המנתח נסיונות אלה, מדגיש, כי „מכרעם הטהורה של מחבריהן היה חיבוב הלשון העברית על הקוראים הצעירים עם הקניית ערכי השכלה, לאום ומוסר; אם כי לעתים נצבדה אליה גם הכרה בחשיבותה של ההנאה החווייה הספרותית, והתבטאה בהבאת סיפורים נעימים לעונג ולשעשועים (כפי שנכתב על רבים בשערי הספרים בעת ההיא)".

אופק רואה נקודת מפנה בתולדות ספרות הילדים העברית כאמצע המאה התשע־עשרה עם הופעת „אהבת ציון" לאברהם מאפו. מאפו היה מודע להשפעה של הרומאנים ההיסטוריים שלו על הילדים ואף כיוון את כתיבתו לצעירים. הוא מדגיש – „בראשית מלאכתי „אהבת ציון" שמכתי וזן על רוח צעירינו". הוא היה אף הראשון שחיבר יצירה לילדים המעוגנת כולה בחיי הילדים. יצירה זו כלל במקראה שלו „אמון פדגוג" (קניגסברג 1867) ויוסף קלוזנר הוציאה לאור כספר בשם „בית הנך" (ירושלים 1920).

אוריאל אופק מציין, כי הרומאנים של מאפו יצרו את הזרם ההיסטורי־עממי בספרות ההשכלה, זרם שהגיע לשיאו ב„זכרונות לבית דוד". הוא מונה אחרים מן הספרים שתורגמו ועובדו לילדים כגרמנית ומאנגליה בגון: „היעוות ביתר" לשמואל באיר; „יעקב טירדה" ללודוויג פיליפסון; „דור אלרואי" לבנימין ד'יזראלי; „עמק הארזים" לגרייס אגילר ואחרים. כדאי להדגיש, כי הסיפור ההיסטורי לילד תפס מקום חשוב בספרות הילדים עד לשנות החמשים וראשית השישים במאה שלנו.

במחקר שערכתי על הסיפור ההיסטורי בספרות הילדים העברית המתברר, כי הוא עבר בתיבה קריאתם של הילדים עד לשנות העשרים למדינה ומכאן ואילך חל מהפך. די להזכיר את „היאמה" הספרותית של הקורא הצעיר שכללה יצירות כמו „בת יפתח", „דמיה וכית הרכביים", „סוד מערת צוקים" וספרים רבים אחרים על תקופת המקרא, „אחי גיבורי התהילה", „מלחמות היהודים", „אלישע בן אבויה", „זכרונות לבית דוד", „גיבורי מצודת יודפת", „מלכות בתר ההודיה", ועשרות ספרים אחרים על תקופת הבית השני, גלות ספרד וכל תולדות ישראל עד לשנים האחרונות. לעומת זאת, ספרות הילדים על סנות המדינה, נפרדה כמעט להולכים, להוציא ספרים מעטים, מן הסיפור ההיסטורי ששורשיו עמוקים ותכונתו „ההיסטורית" כתמקדת כולה במאה השנים האחרונות בלבד. בתחום זה הופיעו עשרות ספרים, שיוצרים תחושה בקורא הצעיר כי אף הגבול גולדנו, כי ההיסטוריה שלנו ראשיתה בעליה לארץ ובגיונה. לכל שנות הגלות ולכל היצירה היהודית במרוצת הדורות אין התייחסות של ממש.

כדבריו על מחקרו בתולדות ספרות הילדים העברית, מציין אוריאל אופק, כי „עיקרו מעקב כרונולוגי (וגם גיאוגרפי במידה מסויימת) אחרי המעבר ההדרגתי בספרות, 'גלותית', שנכתבה בשביל קוראים צעירים שהעברית אינה שפת אמם ומגמתה דידאקטית־לאומית בעיקרה, אל ספרות ילדים טבעית, שלידתה וצמיחתה בארץ־ישראל והיא מציגה לפני קוראיה הישגים של כמות ואיכות". ואכן לפנינו אוצר בלום של מידע ותיאור, הארה של תהליכים ושל דמויות, התייחסות ליצירות מרכזיות וליוצרים שהטביעו את חותמם על התפתחות ספרות הילדים, דיון מפורט ומאיר עיניים בעתוני־הילדים העבריים החל ב„עולם קטן", שראה אור בירושלים המאה, כי הוא „עתון לילדים, יכיל סיפורים, שירים, משלים וחידות, ידיעות הטבע ודברי הימים כתובים לפי רוח הילדים והסגנתם, יוצא לאור פעם בחודש". עניין מיוחד יש בהערה־הארתו של אוריאל אופק, כי הרעיון להוציא לאור עתון לילדים נולד באסיפת מורים שהתכנסה בראשון־לציון בשנת תרנ"ב. המורים ביקשו לתת לילדים „עתון שיהיה מתאים ברוחו, בסגנונו ובתוכנו לרוח הפעוטי, הילדותי". כמעט במקביל הודיע אליעזר בן־יהודה, שאליו פנו המורים, כי הרנה אשר תשרור ב„עולם קטן" „היא רוח לאומית השכלה לאומית, התכלית אשר שמו להם העורכים היא לשעשע את ילדינו, ובעת הזאת בעצמה ללמדם דעת ולנבוע בלבם חיבה ורוח אמונים לעמם ולארצם".

מקריאת תיאוריו של אופק על התפתחות העתונות לילדים מאז „עולם קטן" עד סנות המדינה, ובמעקב אחרי עתונות הילדים בישראל בשני העשורים הראשונים למדינה מסתבר, כי הקו שהתוותה אליעזר בן־יהודה הטביע חותמו על עתונות הילדים במשך השנים ואולי, הוא שהביא במופגו על רגבי לבעיוהם של בניהם. באשר התיישן הקו הזה ונולד צורך למסחו חדש ושונה להלוכין...

הקיבצת ביחודה גורעת לפרקים המונוגראפיים הנוחבים על חשובי היוצרים בספרות הילדים העברית. פרקים אלה אינם מביאים רק מידע הגאה על יצירתם, אלא הם שופעים מובאות מדבריהם של היוצרים, המספים את תפיסת עולמם היצירתית ועובדים על מקומם בהתפתחות ספרות הילדים העברית.

המגוחה המחקרית של אוריאל אופק בספרים אלה היא שילוב בין גישה היסטורית־תרבותית לבין עיון ספרותי־ביקורתי. הוא ביטיב להאיר התהום החשוב זה בספרות העברית תוך ההתייחסות מתכונת לרקע ההיסטורי־חברתי של צמיחת ספרות הילדים, לזיקתה אל ספרות המבוגרים ואל התפתחות הלשון העברית.

ייתכן שהיה מקום להקדיש תשומת־לב נרחבה יותר לתרגומי ספרות הילדים העולמית לעברית בתקופה הנידונה. תרגומים אלה הם חלק חשוב בהבנת עולמו של הילד העברי הקורא, והם אף עשויים להאיר ולהבהיר ההתפתחויות שונות בספרות הילדים העברית עצמה.

במחקרו המפורט והמתועד בקפדנות ברוחב מבטו מכה אוריאל אופק לשמור על ראייה אובייקטיבית, על צמידות מרבית לתיעודים של התהליכים ועל ההרחקה מאמירה אישית וקביעת־עמדה תקיפה־עצמה הקיצונית אישית. אמנם שוב לבו ואהבתו הגדולה לספרות הילדים שפוכים על הספר כולו ואין הוא מתאפק מלבטאם סיפור ביצירה „מלבבת" ושיר כמבע „מרגש ונוגע ללב", אך אין אלה פוגמים בראייה הצלולה ובבשורי המחקר הנאמן של התהליכים וההתפתחויות הספרותיות.

בבואו לסכם את מחקרו כותב אוריאל אופק: „כל העוקב אחרי שלבי גידולה של ספרות הילדים העברית במחצית הראשונה של המאה העשרים יגלה תהליך רצוף בעל עליות ומורדות, ששלוחותיו מתפשטות אל שלוש יבשות (ואראה מאוד לציין את עיונו ההדרגתי ובאמרי־העיניים של החוקר בספרות הילדים העברית בארצות־הברית, שאיש כמעט לא עסק במחקרה עד כה – א.כ.), ראשיתו הססנית, עדאית ומגמגמת משהו והסופו פריהה באושטת בארץ־ישראל. לא תהיה בכך משום הפרזה אם נאמר, כי לספרות זאת – הרוף פגמיה הבלתי־נמנעים – שמורה זכות כפולה ובלתי־מעורערת: היא ורצה היא סייעו לצמיחתו החזונית של דור הצברים הראשון, כהמשורר כינהו 'מגש־הכסף שעליו ניתנה מדינת היהודים'; ועל ברכיה גדל דור הסופרים והמשוררים ילידי הארץ, שהתחילו ליצור במלחמת־העצמאות ופתחו עידן חדש בספרות העברית".

הכל הוכאב עד מאוד, כי עידן תדש זה בספרות הילדים העברית, עידן רב תמורות ובעל מאפיינים הוגים היסטוריים ואתגרים רבים, שוב לא יזכה למחקרו הפקוד והנאמן של אוריאל אופק.

אוריאל אופק

مكذا من الأصل

هكذا من الأصل

הנאורות הארוטית של התבונה הקאנטית

מאת יעקב גולומב

ירמיהו יובל, „קאנט והפילוסופיה של ההיסטוריה", הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית; תשמ"ח; 250 עמ'.

פרופ' ישעיהו ליבוביץ בדברו על ספרו של ירמיהו יובל אמר, ב„כל העיר – ירושלים", כי „קשה לתרום משהו מקורי לפרשנות של קאנט. קאנט נידון כבר מאתיים שנה בכל הספרות הפילוסופית. קשה לחדש". אכן, קביעתו נכונה. באמת קשה לחרוש תלם מקורי בקרקע כל־כך לא בתולית, עשירה ומגוונת כמו הפרשנות הענפה על הגותו של אחד מגדולי הפילוסופים שבכל הזמנים. על כן חייבים אנו להיות אסירי־תודה לפרופ' ירמיהו יובל ולהוצאת מאגנס על שטרחו והביאו בפני הקורא העברי את ספרו האנגלי של יובל, שראה אור ב־1980 בהוצאת אוניברסיטת פרינסטון. הביקורת הנלהבת שבה התקבל הספר בארה"ב, שהדגישה בין היתר את מקוריותו הרבה של הספר (ראה, למשל, את דבריו של אחד מגדולי חוקרי קאנט באמריקה, פרופ' לואיס וו. בק על העטיפה החיצונית של הספר בעברית ואת דבריהם של פרשנים אמריקאים אחרים), מעידה שאכן נפל דבר בתחום המחקר הקאנטי ושעומדים אנו מול פרשנות מהפכנית ונועזת, שראוי לו לכל משכיל בארצנו כי יעיין ויקרא בה.

מקוריותו האמיצה של הספר שלפנינו מעוגנת הן בתוכנו והן בשיטתו. כמבוא שיטתי לספרו מסביר יובל בבהירות רבה את תוכנו ומעגן אותו בקונטקסט פילוסופי־היסטורי רחב. הראציונאליסטים של תקופת הנאורות ראו את התבונה במהותה כנצחית, אל־זמנית ובלתי־תלויה בגורמים תרבותיים וסוציולוגיים. כלומר ראו הם את התפיסה ההיסטורית כבלתי־מתיישבת לחלוטין עם התבונה „כשהיא לעצמה", את ההתהוות וההשתנות ההיסטורית ראו הם בדומה לאפלטון „כבבואה בלבד של ההוויה הטהורה, צל שלא יוכל להובילם אל משאת נפשם – אל האמת הנצחית הקיימת בעולם האידיאלי ללא תנועה וללא שינוי. גישה א־היסטורית, ולעתים אנטי־היסטורית זו, מסבירה מדוע רציונליסטים דוגמת דיקארט, ובמידה רבה גם שפינוזה, לא עסקו כלל בהיסטוריה כהיבט מהותי של רוח האדם ותרבותו.

שיא ההתנגדות להשקפה זו מופיע בהיסטוריציזם הקיצוני של הגל, שנתן להיסטוריזציה של התבונה תפקיד הכרחי בתהליך של השגת האמת המוחלטת. בכך הגל ביצע למעשה את הסינתיזה הדרושה שבין ההוויה הטהורה להתהוות, בין התבונה להיסטוריה. אולם, טוען יובל, סינתיזה זו לא צמחה בחלל הריק ומי שהכין פילוסופית את המפגש המכריע הזה שבין הרציונליזם להיסטוריציזם היה הפילוסוף של הנאורות – עמנואל קאנט. כל ספרו של יובל איננו איפוא אלא ניסיון היראי להראות ולחשוף את גרעיני הסינתיזה הזו במשנתו של קאנט, סינתיזה אשר שינתה ללא עוררין את כל מהלך ההתפלספות מאז ועד ימינו ובכך אולי גם עיצבה את מהלכה של ההיסטוריה האמפירית. דבר המדגיש במובהק עד מה מלאכותי הוא כל ניסיון להפריד את התבונה מן המעשה, את הפילוסופיה מן ההיסטוריה, את התיאוריה מן הפראקסיס ואת מגדל־השן מן המגדלור.

ניסיונו זה של יובל להראות את קירבתו הרבה ואת חובו הפילוסופי של הגל לקאנט מצטרף מבחינה מסויימת למגמה הבולטת בעשור האחרון בקרב הפרשנים המרובים אשר מבקשים גם הם לסתום את הפירצה בחקר תולדות האידיאות הקשורה לשאלת הזיקה ההדוקה שקיימת בין שני הפילוסופים המשפיעים ביותר במאות ה־18 וה־19. מבחינה זו הספר שלפנינו תופס מקום של כבוד בגל החזק של תחיית העניין בהגותו של הגל בעולם האנגלו־אמריקאי. ייתכן שהוא לא הקדים את הגל הזה או עורר אותו אך אין ספק שהוא מבטא במלוא העוצמה, התעוזה והפרובוקאטיביות שבו את שיאיו של הזרם האמור.

הספר שלפנינו אינו עוסק רק בפרשנות מקורית של קאנט, אלא ניתן לראות בו גם מחקר מעמיק בתולדות האידיאות, וזאת באידיאות בעלות המשמעות החשובה ביותר: תבונה והיסטוריה. שכן מן הספר משתמע שמקור התהליך התרבותי־הגותי של ירידת התבונה „כשהיא לעצמה" והנצחית, כביכול, ממרומי האולימפוס הרציונלי אל בני אדם אמפיריים המתהווים והמתעצבים בהיסטוריה הממשית – המקור לכך מצוי בהגותו של קאנט, כפי שהוא גם המקור לסינתיזה שבין הרציונליזם לאמפיריציזם. יתר על כן, במעבר מן המגמות הרציונליסטיות שרווחו בתרבות האירופאית במאות הקודמות אל העמדה האי־רציונליסטית (כפי שנקראת על־ידי ג'ורג' לוקאץ' ההגות האקסיסטנציאליסטית), יש לקאנט מעמד מכריע, המובלט בספר שלפנינו.

באפילוג לספר, שאליו עוד נשוב בהמשך, מסכם יובל את עיקרי התיזה שלו, שאותה – כך הוא מקווה, ובצדק – הבהירו הפרקים הקודמים:

„למושג ההיסטוריה התבונית נכונות מובהקת במשנת קאנט והוא אף תופס בה מקום מרכזי. מושג זה חודר את האתיקה של קאנט, את פילוסופיית הדת, המדינה, והחינוך שלו וכן את תורתו בדבר המדע והפילוסופיה עצמה. מושג ההיסטוריה התבונית קובע גם את מקומו המיוחד של האדם ביקום, את ייעודו האינסופי ואת תכלית הנבר של הבריאה עצמה... ולא זו בלבד שמושג ההיסטוריה התבונית אינו נכפה על שיטת קאנט מבחוץ אלא הוא מעוגן בתכונות היסוד של הרציונליות כפי שקאנט מבין אותה: סופיותה של התבונה האנושית, אופיה המעוניין או האינטרסאנטי, הצורך שיש לה לעבור תהליך של פיתוח והנהרה עצמית, היותה מכוננת על־ידי הסוביקט התבוני ולא נתונה לפניו כגמורה ועומדת, וכן – מבחינת עולם המעשה – היותה חיצונית לטבע ועם זאת דורשת להטביע את חותמה על גבי הטבע בצורה של חיוב או חובה." (עמ' 203)

ספרו של יובל מציג תיזה זו בהרחבה ובבהירות צלולה וקריאה בשלושת חלקיו המרכזיים:

חלק ראשון, העוסק ב„היסטוריה כמכלול העולם המוסרי" והמוקדש למושג ההיסטוריה בהגותו של קאנט – מושג המכונן על־ידי האידיאה הרגולטיבית של הטוב העליון והמתאפשר בגלל פוסטולאט של האל כממצע בין עולם הטבע לעולם המוסרי.

חלק שני, הדן ב„גורמים מחוללי הקידמה" וביחסים שבין שני מקורות נפרדים לשינויים היסטוריים – העשייה המוסרית והקונפליקט החברתי – ומבהיר את מעמדה השיטתי של התכליתיות ההיסטורית בשיטתו של קאנט.

החלק השלישי, המציג את „תולדות התבונה בהתגלמותה" ומנתח את שלוש התופעות המגלמות (לדעת קאנט) את ההיסטוריה התבונית: דת, פילוסופיה ועמדתו התיאורטית של קאנט עצמו.

לאורך ספרו, יובל מבחין ומפתח את שני המובנים המרכזיים של ההיסטוריה התבונית במחשבת קאנט: א. במובן המעשי „תולדות התבונה במהלכה המעצב את העולם" (עמ' 3), שהוא בעיקרו פוליטי, חינוכי וכד'. ב. במובן העיוני, שהוא „התהליך אשר בו תבונת האדם חושפת בהדרגה את תבניות היסוד הטמונות בתוכה, ומעצבת את עולמה הפנימי, עולם המושגים, העקרונות, האינטרסים והמהותיים שלה, תוך ארגונם בשיטה שלמה וקוהרנטית." (עמ' 4)

למרות הקשיים המרובים שמושג ההיסטוריה התבונית מעורר בשיטתו של קאנט, קשיים פנים־שיטתיים, שלכאורה אינם ניתנים לפתרון במסגרת ההגות

ירמיהו יובל

הקאנטית ואשר הביאו את רוב רובם של פרשניו להתעלם כמעט לחלוטין מן המימד ההיסטורי של מחשבתו – מסתער פרופ' יובל באומץ אינטלקטואלי ראוי לציון על מושג בעייתי זה (ועל בעייתו התמורה עוד אעמוד בהמשך), ומרומם אותו לפיסגת פרשנותו תוך שהוא קובע את התיזה החזקה ביותר שבאפשר לגבי ההיסטוריציזם בקאנט:

„לא זו בלבד שמושג ההיסטוריה התבונית שייך לארכיטקטוניקה של השיטה הביקורתית, אלא, בגילויו באידיאל הטוב העליון, הוא משמש אפילו כמטרה העליונה שמסביב לה מתארגנת השיטה כולה" (עמ' 8). כלומר ההיסטוריה איננה בקאנט רק מבחינת בן לא חוקי או פג שאין לו אפשרות לצמוח בשיטתו – כפי שרבים מפרשני קאנט טענו עד בואו של יובל – אלא ההיפך הוא הנכון: למרות הקשיים המרובים המעורבים בהצגתה לתוך השיטה (קשיים שיובל לא רק שאינו מתעלם מהם, אלא הוא אף מבליטם באפילוג של ספרו), ההיסטוריה בקאנט היא מתויית מבחינת שיטתו ותכליתה והיא אף מהווה את הציר המלכד את כלל ההגות הזו לכדי פרוגראמה תוכנית אחת. ובלשונו של המחבר עצמו: „רעיונו של קאנט בדבר היסטוריה תבונית הוא ברעיון הכרחי ובלתי ניתן לקיום במונחי שיטתו" (עמ' י"ב הקדמה).

זוהי, ללא ספק טענה מקורית ביותר הן מבחינת תוכנה והן מבחינת עוצמתה אך גם הדרך שבה נוקט יובל לאששה בספרו היא מיוחדת במינה. בספרו לא נמצא פירוש עוקב של הטקסטים וגם לא הצגה סיפורית של דעותיו הגלויות של קאנט. זהו במפורש ניסיון לשחזור שיטתי העוקב אחר המהלך הלוגי של הדברים ומבקש לחשוף מה שמובלע בהם מבחינה הגיונית ומבחינת שאר ההשקפות המתחייבות מתוך העמדה שקאנט נוקט. גישה זאת, כך מקווה המחבר, תוציא אל האור את המרכיבים ההיסטוריים של הפילוסופיה הקאנטית החבויים אצלו. במילים הלקוחות מתורת הפרשנות (ההרמנויטיקה) יש בספר שלפנינו פירוש מובהק ונועז ולא רק ביאור בעלמא, דהיינו לא אקספליקאציה מתארת בלבד, אלא תוספת משמעותית של הפרשן והקורא בין השורות וגם מתוח להן המשחזר את המשנה כולה לפי נקודת הראות הנראית בעיניו של המחבר כהולמת ביותר את כוונותיו של הפילוסוף – גם אם לא הצהיר עליהן במפורשות בכתביו. זאת נאמר בגלוי על ידי יובל: „כדי לעמוד על ממדיו וחשיבותו של תפקיד (ההיסטוריה בהגות הקאנטית) עלינו לפנות לניתוח רקונסטרוקטיבי (משחזר), ולקרוא את הטקסטים של קאנט בזיקה אל ההגיון הפנימי של עמדתו ואל מה שמתחייב או משתמע ממנה בהכרח, גם אם לא נאמר תמיד במלים מפורשות" (עמ' 3).

עמדה פרשנית כזו מסתכנת לעתים, ונדמה לי כי יובל היה במקצת קרבן לסכנה זו, בשחזור־יתר על חשבון הדיוק הכרונולוגי של התפתחותה ההיסטורית של המשנה האמורה. כך, למשל, נוצר אצל הקורא הרושם המוטעה כי שיטת קאנט כולה על תכליותיה הבסיסיות ומרכיביה השונים קפצה לה מראשו של מחוללה כמקשה אחת כמו אתינה מראשו של זאוס. וחיזוק נוסף לאשלייה אנכרוניסטית זו מתקבל על־ידי העובדה שיובל כמעט שאינו מטפל בכתבים הקאנטיאניים הבתר־ביקורתיים, שגם בהם – למשל ב„הרצאות על האתיקה" (שעליהן כתבתי בעיון ל"ה, תשמ"ו, עמ' 110־127) ישנה התייחסות לא מועטה להיסטוריה. בקצרה, ההצגה הסינכרונית של המשנה הקאנטית והכנסת ההיסטוריזציה למושג התבונה שלו באות על חשבון הניתוח הדיאכרוני והדיוק ההיסטורי.

אולם מהמפסדנו בעניין זה יוצאים אנו נשכרים בהצגה מובנית למהדרין ובהירה ביותר של אחת הפרשנויות המרתקות ביותר להגות הקאנטית – כאשר ההתעלמות מן ההתפתחות ההיסטורית של שיטת קאנט מחדדת ביתר תוקף את המימד ההיסטורי שלה. שכרו של הקורא גדול אף יותר כאשר המחבר מתמודד ביושר אינטלקטואלי ראוי לשבח בקשיים המהותיים המתעוררים עקב חידודה של פרשנותו. אם רוב הפרשנים שלפניו ביקשו להצניע את תפקידה של ההיסטוריה בהגותו של קאנט בגלל קשיים פנים־שיטתיים ואף טאטאו את מושג תולדות התבונה של קאנט מתחת לשולחן הביקורת הרי יובל נוהג דווקא להיפך. לאחר שהוציא את ההיסטוריה מן המגירה הפרשנית והעלה אותה למוקד פרשנותו אין הוא מטאטא מתחת לשולחן את הקשיים החמורים שדבר זה מעורר, אלא אף מדגיש אותם תחת הכינוי „האנטינומיה ההיסטורית", (עמ' 17־19, ובאפילוג), ומציגם כהוויתם ללא־דעתו תוך חידוד הדואליזם הקאנטי שבין תיזות סותרות בשיטתו, שכולן דרושות והכרחיות במסגרת השיטה בגלל טעמים משלהן – וזהו למעשה פירוש המונח „אנטינומיה" הנקרא על־ידי קירקגור בשם הולם יותר: פאראדוקס (וראה את הלקסיקון שלי למונחי קירקגור בסוף ספרו „חיל ורעדה", הוצאת מאגנס, תשמ"ה).

גורלה של ההיסטוריה במשנת קאנט עולה בקנה אחד עם גורלו של החינוך בה. היות והחינוך מיועד ומכוון לאדם אמפירי־קונקרטי החי במסגר ההתפתחותי של הזמן מתעוררת מן הפרספקטיבה הטראנסצנדנטאלית בעיית הדואליות שבין הזמן (ובמקרה שלפנינו ההיסטוריה) לתבונה. תורתו הביקורתית של קאנט מתייחסת לזמן כצורת הסתכלות אפריורית, שמצד אחד הוא בעל תכונות מכאניסטיות־דטרמיניסטיות ומן הצד השני מאפשר את ההיסטוריה הרציונלית. בגלל הדואליות הבסיסית של מחשבת קאנט האדם שייך בה בו־זמנית לעולם הטבע האמפירי ולהיסטוריה האמפירית של עולם זה, אך גם לעולם החירות ולהיסטוריה התבונית שלו. האדם אם כן הוא אזרח בשני עולמות במקביל: סוביקט של ההיסטוריה האמפירית וגם של ההיסטוריה התבונית. אי־אפשר עקרונית במסגרתה של שיטת קאנט לגשר וליישב בין שני עולמות אלה ועל כן קובע יובל, ביושר אינטלקטואלי רב, כי בסופו של החשבון אין מושג ההיסטוריה התבונית של קאנט קוהרנטי ו„הוא בלתי־מתיישב עם חלק מהותי אחר של שיטתו – כלומר, עם תורת הזמן שלו" (עמ' 18). יובל אינו מבקש להסתבך על „תבסיס" (שם) כלשהו ולבצע ניתוח פלסטי מפוקפק כדי לחלץ את קאנט (ואת פרשנותו) מן המבוך הדואליסטי המהותי בשיטתו. אדרבה, יובל מקבל בהכרה את הדואליזם היסודי הזה ואת אופיין הבלתי־מתיישב של שתי המערכות, ההיסטוריה האמפירית, כצורה של ניסיון, וההיסטוריה התבונית כאופן של תהליכיות לא־זמנית ומאמץ לעצמו באומץ־לב את הקדוח הפרשני, שטוב היה לו קבלוהו גם פרשנים אחרים:

„פירוש נאמן חייב לראות את משקלם השיטתי ואת אופיים המבוזק של שני הגורמים כלי לטשטש את האנטינומיה הנוצרת ביניהם. כלומר, חובה על הפרשן להצביע על הקשיים הפנימיים המתגלעים אצל קאנט בלי להכריע או לפתור אותם מראש בדרך חד־צדדית" (עמ' 19).

יובל לא רק נאה דורש, אלא גם נאה מקיים וב„אפילוג" לספרו, שבו הוא בוחן מחדש ומסכם את עיקרי פרשנותו, הוא מחדד עד גבול האפשר את הקשיים השיטתיים שבהם נתקל פירושו, קשיים הנובעים ברובם מן הדואליזם הקאנטי המהותי והגורמים לכך „שאין בנמצא גורם משביע רצון המגשר בין התבונה לבין העולם האמפירי" (עמ' 205), דבר המביא לכך שקאנט אינו מצליח לאחד את „ההיסטוריה התבונית עם ההיסטוריה האמפירית במהלך אחד, ותורתו בדבר תולדות התבונה אינה מקבלת אישוש מספיק במונחי השיטה אשר מתוכה היא צומחת בהכרח" (עמ' 204). כשלון זה מעוגן היטב בשורשי השיטה הקאנטית ובבעייתיות מרכזית עמוקה, שלה פנים מרובות. כוונתי כאן לשניות הקיצונית שבלב לבה של שיטת קאנט בין תבונה לטבע, בין ספונטאניות לקליטות, בין נתון לכינון, בין „אני אמפירי" ל„אני טראנסצנדנטאלי", בין „ה־דבר־כשהוא־לעצמו" לעולם התופעות, ובתחום המוסרי – בין צו הלב לרחשי הלב. הגל, ממשיכו של קאנט, ביטל את השניות המגוונת הזו באחדות אימננטית אחת שבה מושג־לעל (מלשון AUFHEBUNG) המתח הדואליסטי הזה – אך זה במחיר הכבד יותר על המידה של חזרה לפילוסופיה דוגמאטית ובלתי־ביקורתית. השאלה, אבל, היא האם מוכנים אנו לשלם מחיר זה או להישאר במתח תמידי של השניות הקאנטית. קצרה כאן היריעה מכדי לסקור בפירוט את הזיקות המעניינות הקיימות בין קאנט להגל, שאותן פורש בפנינו יובל, או כדי לעמוד על המגוון העשיר של המוטיבים השונים המגולמים בפרשנותו. לקראת הסוף אסתפק בציון קצר של כמה עניינים הנראים לי כמעניינים במיוחד.

עניין ראשון קשור דווקא לאותו ה„מתח", שזה עתה הזכרתי, ושבו מסתבך כל אחד המקבל את עמדתו הדואליסטית הנאורה של קאנט. הדחף או הארוס המיטאפיסי המתבטא בתהיות, שאינן נתונות לנו מנות, לגבי ההוויה כתור שכזאת, לגבי הטעם האחרון למציאות היקום ולקיומו של היחיד בתוכו, לגבי השאלה מדוע הדברים הם כך ולא אחרת הוא אינטרס לגיטימי ומובהק של האדם בן תבונה. יובל קובע כי קאנט ביקש לספק את הדחף הזה על־ידי גלגול עוצמתו לתוך שאיפות והגות מוסריות במחיר הדחקתו „ניכורו העצמי" (עמ' 219). בניגוד לפילוסופים דוגמאטיים מאפלטון עד הגל, שביקשו לספק את הארוס המיטאפיסי הזה במישרין וללא הגבלת ביקורת, ובניגוד לוויטגנשטיין, שראה באינטרס המיטאפיסי אופן של עיוות לינגוויסטי וביקש לרפאנו ממנו – לדידו של קאנט התמיהות הגדולות של המיטאפיסיקה יעמדו תמיד בעינן בגלל עצם מבנה התבונה האנושית. התוצאה האופיינית של ביקורת התבונה הטהורה בנוסח קאנט היא שמירת המתח הנוצר בין השאלות, השומרות על משמעותן הרציונאלית, לבין התשובות שאינן אפשריות מבחינה תבונית־ביקורתית. מתח זה, כאשר הוא משקף את מגבלותיה העקרוניות של תבונתנו מחזיר לתודעתנו את עובדת סופיותנו. אולם דווקא מודעותנו זו בדבר תבונתנו המוגבלת והסופית היא המניעה את האדם לחיי יצירה אינסופיים, שכן האינטרס המהותי של תבונתנו הוא להתגבר על הסופיות שלה עצמה וליהפך לטראנסצנדנטית. זאת מאחר שמתקיים בה היסוד הארוטי, שאינו יודע מנוח ומבקש להתבטא עד כלות. במילים אחרות: מתוך מודעותנו למוות ולסופיות יצרנו ויוצרים אנו ראשית את המיתוסים והדתות בדבר נצחיותנו, ולאחר מכן את כל מוצרי התרבות האחרים. המתח שבמבנה מעמיד אותנו קאנט הוא מתח פורה ויצירתי, שלא רק יצר את הגל ואת מגוון הקשת הפילוסופית המודרנית, אלא גם את הפרשנויות השונות אודותיהן, המעתק שעושה קאנט לאדם התבוני לגבולותיה של ההיסטוריה אינו מרכאו כי אם להיפך – הוא גורם לו להשתפך על גדותיו וליצור, וליצור.

היבט מועיל נוסף בספר שלפנינו – חוץ מחידודם של הניגודים כגון אלה שלמעלה – הוא שהוא משופע בשורה של הסברים בהירים למושגי מפתח קאנטיאניים וכן גם בשורה של הבחנות צלולות כגון: בין תבונה לאינטליגנציה (עמ' 11), בין אינטרס להדחף בעלמא (עמ' 13), בין „אינטרס" של התבונה לבין „תכלית" שלה (עמ' 14) וכו'.

לגבי זו האחרונה, יובל קובע כי מטרתה היא „מימוש החירות הכלליות התבונית לשם עצמה" (עמ' 139). בנקודה זו ידרשה לי להעיר, כי הדגשת יתר זו על מימוש תכלית התבונית בהיסטוריה הביאה בסופו של דבר לפער עצום בין מבנהו הייצרי־פסיכולוגי של האדם, הנותר בקמאיותו וגולמיותו הטבעית, לבין הקידמה התבונית המוחצנת, בין היתר, אל עולם המדע והטכנולוגיה המתחכמת. פער הולך ומתרחב זה, נדמה לי, הוא מקור סכנה עצום לעתידה של האנושות לא פחות, ואולי אף יותר, מאשר אילו היינו למשל, נותנים בידיה של גורילה כפתור לחיצה על נשק אטומי.

אולם אין קאנט עוסק בגורילות, אלא בבני אדם תבוניים והוא מיישם את עידן הנאורות גם על תולדותיהן של הפילוסופיה, הדת והפוליטיקה בקובעו, שבכולן חבוי גרעין של תבנית תבונית ההולך ומתפתח, אף שהאנשים והמוסדות המוציאים אותה אל הפועל אינם מודעים לה תמיד בשלימות, ולכן נקלעים הם לסתירות ולסכסוכים. אך בשיאה של האופטימיות, שאפיינה את עידן הנאורות בכלל, בטוח קאנט שיש ביכולתנו להבין, בסופו של דבר, את ההיסטוריה שלנו. מכאן ואילך אין האדם התבוני רשאי להימלט אל תוך מוסריותו הפרטית, אלא עליו ליזום שינויים כוללים בפני המציאות או להשתתף בקידומם. במילים אחרות, אסור לו להסתפק בטיפוח גינתו הפרטית בלבד – אם ננקוט את דבריו של וולטייר ב„קאנדיד" שלו – אלא חובתו לתרום את חלקו ברפורמות אתיות, מדיניות ואחרות, שמטרתן אינה רק לעשותו לאדם טוב יותר אלא להפוך את העולם כולו לטוב ולנאור יותר. זוהי משמעותו העמוקה של עקרון קאנטי חשוב הקובע את ראשוניותה של התבונה המעשית. בכך מבקש קאנט לומר, שייעודו העליון של האדם אינו מכוון לתחום הידיעה, אלא ממוקד בעיצובו המוסרי של העולם, דהיינו בעיצובו בתור „טוב עליון". זהו חידוש מהפכני לעומת הגישה הקלאסית שהתרכזה ב־VITA CONTEMPLATIVA נוסח אריסטו למשל. חידוש הבא לביטוי מובהק בעבודתו האקסיסטנציאליסטית של סארטר אשר כתב במסתו „הקאנטית" „אקסיסטנציאליזם הוא הומניזם" (תורגמה ונערכה על־ידי, ועומדת לראות אור בהוצאת כרמל, ירושלים) כי האדם בכל בחירה ובחירה שלו אינו רק מחוקק לעצמו מתוך חירות את ערכיו ומגדיר בהתמדה את עצמו ואת אישיותו, אלא בעשותו כך הוא מחוקק ויוצר את הערכים לאנושות כולה. בהיות האדם חלק בלתי נפרד מחברתם של האחרים – כאשר כל מעשה ומעשה שלו משפיע ומעצב את דמותה של החברה שבה הוא פועל ואת פני ההיסטוריה של חברה זו – הרי אחריותו היא בעלת אופי אוניברסאלי החורג מתחום פרטיותו בלבד. קאנט הוא שאיפשר לסארטר לקבוע ש„האדם הוא עתידו של אדם" ואילו ספרו המאלף והמרתק של יובל מאפשר לנו להבין את השתלשלותן של האידיאות החיוניות ביותר להבנת עצמנו ולהבנת אופיה של תרבותנו – ועל כך נתונה לו הכרתנו.

פיסול במחוזות הדמיון

מאת טליה רפפורט

„צבע טרי" (פיסול), מוזיאון ישראל, ירושלים.

„הצבע הטרי" הירושלמי הרבה יותר טרי, מרשים ומפתיע מזה התל־אביבי, שנסקר כאן בשבוע שעבר. ההבדל הניכר בין שני חלקי תערוכת הישגיהם האמנותיים של בני ה־40 מינוס נובע, קודם כל, מן המדיום. התחושה שהפיסול צבר בשנים האחרונות תאוצה חזקה ומעניינת יותר מזו של הציור היא כבר נחלת רבים היום, אך עד כה אפשר היה לאמתה רק ועיד פה ועיד שם. תערוכת הפיסול העכשווי שערך יגאל צלמונה במוזיאון ישראל היא מפגן כוח רענן, מקורי ותוסס שמכניס ומבסס את משקלו וחשיבותו של הפיסול הצעיר שנוצר היום בארץ.

אישית, נהניתי יותר מן התערוכה הירושלמית, בעיקר משום שבתצוגת הציור התל־אביבית הכל צפוי ומוכר ובחלק מן המקרים רמת העבודות מאכזבת. ואילו בירושלים יש הרבה הפתעות טובות: גם אמנים שכמעט לא הזדמן לראות קודם וגם עבודות מצויינות חדשות של אמנים מוכרים.

עד לפני שנתיים־שלוש נטיתי להעדיף ציור על פני פיסול, כי נדמה שהפיסול תקוע בעיסוקים שיגרתיים למדי והוא חוזר על אותן רגישויות שכבר מיצו עצמן: מתחים בין גושים וצורות, מפגשים נצחיים של אבן עם ברזל או עץ, של אורגני וסינתטי, כבד וקל, סגור ופתוח, מלא וריק, מכתם ובתפריק, חלק ומחוספס וכן הלאה. יש לנו פסלים ותיקים וטובים כמו יחיאל שמי שעשייתם זאת מצויין, אך נראה היה שהדור החדש צריך ללכת הלאה, לכיוונים חדשים. היום, מסתבר, הפיסול עוסק כבר בדברים אחרים לגמרי. הוא השתחרר מהתלות במוסכמות השפה המקובלת (חומרים, בעיות פיסוליות, התייחסות לחלל) והמריא אל מחוזות הדמיון, הצבע והפנטסיה האישית.

אצלנו בארץ, הפיסול הפוסט־מודרניסטי הצליח (לפחות בחלק מן המקרים) במקום שבו הציור הפוסט־מודרניסטי נכשל (ברוב המקרים). הוא הצליח ליישם את סיסמת הפלורליזם בלא ליפול לאקלקטיות משעממת. הוא הצליח לממש את הרשות לשאוף ולצרף צורות, דימויים וסגנונות מכל התקופות בלי להפוך לשעטנז כתמי, או לטבלת מיקרא של תולדות האמנות. בפיסול, יותר מאשר בציור, הבשורה הפוסט־מודרניסטית פתחה פתח לתופש יצירתי פורה, שהביא לעבודות יוצאות דופן, עתירות דמיון, אסוציאציות, הקשרים וגירויים חושיים ומחשבתיים, כמו רבות מאלו שמוצגות עכשיו בירושלים.

במאמר (בחוברת הצנועה שהדפיסו שני המוזיאונים עד שישלם הקטלוג) מציין יגאל צלמונה, אוצר התערוכה, שההיבט התפאורתי והתיאטרלי הוא אחד ממאפייני הפיסול הפוסט־מודרניסטי. הוא מאבחן עוד תכונות אחרות שמרבות להופיע בפיסול העכשווי, כמו השימוש בדימויים דו־ממדיים, בצבע, במניפולציות ציוריות ולא וליווית, ההיצמדות הרבה לקיר ואובדן העניין במסה, משקל, וביחסי הגומלין של הפסל עם החלל שמסביבו. כל אלה מסמנים, בעצם, תהליך של ויתור של האפיונים הבסיסיים המהותיים למדיום הפיסול ופלישה לעבר כללי המשחק של הציור. גם העובדה שאין כמעט בתערוכה פסלים העשויים גוש או מבנה אחד, אלא בעיקר כאלה שמורכבים ממיקבץ פריטים שצורפו יחדיו למחבר הומוגני מתקשרת לתהליכי ציור יותר מאשר לגישת הפיסול המסורתי.

זהו, איפוא, באמת פיסול פוסט־מודרניסטי (להבדיל ממודרניסטי) שהרי אחד מאפייני המודרניזם, כפי שהגדיר את התיאורטיקן האמריקאי קלמנט גרינברג, היה שימוש במתודות המאפיינות את הדיסציפלינה שבתחומה פועל האמן. בשלב המודרניסטי כל מדיום היה צריך להיות „טוהר", להבהיר את התכונות המיוחדות אותו ולסלק כל אמצעי או מרכיב ששואל ממדיום אחר. אך ה„טוהר" הזה לא החזיק מעמד לאורך זמן. הגבולות בין האמנויות נפרצו לפני שנים כבר במיצג ובוידיאו־ארט, שהכליאו את האמנות הפלסטית עם התיאטרון והקולנוע. בהדרגה היטשטשו גם הגבולות בין הציור והפיסול ושניהם נוטים בשנים האחרונות להיות ספרותיים ותיאטראליים, כך שאין כבר מה לדבר על „טוהר". עם זאת, דווקא חטאי ה„היטמאות" וה„היטמעות" האלה הביאו לפעמים לתוצאות מעניינות, והתערוכה הזו ממחישה זאת יפה.

★

חגיגות שנת ה־40 למדינה הביאו עימן, משום מה, יותר תערוכות פיסול מאשר תערוכות ציור, ומדור זה עסק, לפיכך, בשבועות האחרונים (מלבד הדיון בשני פסלינו שיצאו לביאנלה בוונציה) בשלוש תערוכות פיסול גדולות: „חיפוש הזהות", תערוכה יצוא של 40 פסלים לארצות־הברית ו„צבע טרי" במוזיאון ישראל. תפן, ניו־יורק וירושלים. אי אפשר להימנע מהשוואה מסויימת ביניהן, שהרי אין אלו סתם תערוכות של טעם אישי, אלא שלושתן הן תערוכות ייצוגיות רחבות־היקף שבאות להראות תמונת מצב כלשהי של הפיסול הישראלי (גם בתפן היא מצטיירת סביב נושא הזהות). והנה, להפתעתנו, התמונות שהתקבלו בשלוש התערוכות שונות לחלוטין!

בלי לערוך סטטיסטיקות מדוייקות, שכן זה מייגע למדי להשוות שלוש רשימות בנות עשרות שמות, מיד מוזקרת לעין העובדה שמתוך העשרות הרבות, רק שניים־שלושה אמנים משתתפים בכל שלוש התערוכות. אחת מהם היא דהודה הדמיון והמקרה שלה מובן למדי, כי על הפיסול שלה יש כבר קונסנסוס (אם כי לא ברור איך הוא מתקשר לחיפוש הזהות הישראלית), אך כשמדובר בצמוק בדידה, שעד לפני חודשים רק מעטים בארץ שמעו עליו בכלל, מפתיע למדי שדווקא הוא זכה להיות בין יחידי הסגולה האלה. צלמונה הציג אותו כבר ב„80 שנות פיסול" (1984), אך שני האוצרים האחרים (עמוס קינן ורביבה רגב) סיפחו אותו לתערוכותיהם ברגע האחרון בעקבות פרסומו עם בחירתו לביאנלה בוונציה. הדבר אינו נאמר אגב, לגנותם. להיפך, ההתעדכנות המהירה היא דווקא לזכותם.

אם נחזור לתמונת המצב המשולשת הזו של הפיסול הישראלי, צריך לזכור שכל אחת מהתערוכות האלה הוגבלה על־ידי תנאי כלשהו, בין שהוא הכתב מבחוץ ובין שהוא פרי הולשה עצמית. עמוס קינן לקח על עצמו את המשימה הכבדה של חיפוש הזהות בפיסול הישראלי, מה שהוציא מיד מן התמונה חלק גדול מן הפיסול העכשווי, שהתנער מהתעסקות בבעייה הבלתי־אפשרית הזו. התערוכה הישראלית בניו־יורק הוגבלה לקנה־מידה נוח למשלוח אל מעבר לים (עד גודל מטר לעבודה) ואילו יגאל צלמונה הוגבל בגיל המשתתפים (עד 40). כל אחד תימרן במסגרת התנאים שלו ובכיוון שבחר (חיפוש הזהות, תוך פלורליסטי ויצוג הדור הצעיר), ובכל זאת, מוזר להיווכח שנקודת המפגש של שלוש תערוכות פיסול כאלה, שכל אחת מהן כוללת עשרות משתתפים, מצומצמת כל כך.

פער חד במיוחד ניכר בין תצוגת הפיסול בתפן לבין זו שבירושלים. עמוס קינן מקבץ בעבר, בתקופה הכנענית, ורוב האמנים שבחר ממשיכים ליצור ברוחה. מרבית הפסלים המוצגים בתפן מתאפיינים בגושיות מאסיבית, חומרי טבע, חוסר צבע, אחדותיות, מונומנטאליות, הירואיות, רצינות חמורת־סבר ומסר כבד־משקל. כל זה, כזכור, במסגרת חיפוש הזהות. ואילו בירושלים מתאר יגאל צלמונה את התייחסות נבחריו להיבטים המקומיים כ„אירונית או אמתנית־קישוטית, כפחות תרבותית, יותר מאשר כביטוי אותנטי של זהות. מצוקת זהות ולא הצהרת זהות".

בניגוד לרצינות השורשית התהומית של פסלי תפן, הפיסול הצעיר שכונס בירושלים הוא סקפטי, אירוני, ציני. הוא, בדרך כלל, קל־משקל, כמעט חסר־גוף, לעיתים שקוף, לעיתים צבעוני, אך תמיד חושני ומקורי. לפעמים הוא מזויף ומעמיד פנים, לפעמים מתברח, לפעמים מתגרה, מרגיז או משתדל להמם. במקום לעסוק בבעיות פורמאליות, הוא מסתפק באווירה אישית, שגם אם היא קטנה, מעודפלת, מופנמת, מלגלגת או ספקנית – היא תמיד ייחודית. לרוב הוא מפתל, מפורק, או נצמד לקיר, אך כדרך הצעירים, הוא פתוח, נסיוני, מגשש, מעז ומלא מעוף.

במקום הנוכחות הבומבאסטית של הדור הוותיק שמושל בתפן במלוא הדרו (אחיעם, זליגר, דנציגר, שמי, קרישמן, תומרקין) כאן, בירושלים, מפגינים כמה מצעירינו (פיליפ רנצר, כלו פיינרו, דורון יהלום, סיגל פרימור, צביקה קנטור, לורנס מקבב, יצחק גולומבק, עמי לוי, שמחה שפייזר (ואחרים) את כוחם באמצעות אוביקטים משונים או סביבות שמזכירות תפאורה למחזה אבסורד, המוצג רק בדמיוננו.

הם שולחים יד תנופה לתוך החיים ומעלים משם שפע של חומרים ואיזכורים. אם בתפן ראינו הרבה סלעי בזלת, משטחי ברזל וגזעי עצים – בירושלים אפשר לראות דיקט, פורמאייקה, מבנות זכוכית, פרספקס, צילומים, חימר, ראשי בובות, דפי מחשב, פירות מפלסטיק, ארגז חול, ביצים ועוד. שם – חומרי בראשית נצחיים, וכאן – חומרי יום יום זולים, סינתטיים, מתכלים, אך „תויכות החיים" הקטנות, שנראות לפעמים כביכול מסוגגן של גרוטאות זרוקות, מתהדרות פה ושם בכותרות הרות־משמעות כביכול, ובעצם מצחיקות למדי, כמו: „לוקסוס", „משלוח מנות", „גמל שלמה מתפלל", או „תבלין לאוהבי שמש".

המתמידים יאמרו שהדור הצעיר הזה חסר־ערכים, פרוע, דקאדנטי. אפשר לראות את התסיסה המרידה־מתקתקה הזו כהשתוללות חסרת־רסן, כניזון חסר־שורשים, חסר־כיוון, חסר־תכלית. אפשר גם לראותה כפריצה רבת־מרץ מתוך מבוי סתום, כניתוק אמיץ לעבר אפשרויות חדשות. אני נוטה לאפשרות השנייה. יגאל צלמונה היטיב להציג אותה ויצר תערוכה שהיא ממש חוויה.

במרי שיח

(המשך מהעמוד הקודם)

המחבר – שעליו מטעים הוא, בשפת עבר, כי „היו גיבורים עצובים בארץ אכזרית", האומרים „עזוב אותי עם ברל", המבלים „בתל־אביב התאוותנית ושטופת השמש", והללו שואלים, כמעט באורח ריטורי, „היכן הזמנים הנושנים? היכן האדם הנדיב?"

כאן אעשה דיגרסיה משלי: קודם כל, יש אדם חדש בישראל. האדם הגלותי שאני זוכר, היו לו „שתי ידיים שמאליות": לא היה לו שום קשר לאדמת מולדת: הוא כמעט לא ידע ללוש שום חומר, להתמודד עם קשיים פיסיים, לחיות במציאות פשוטה, ללא פילפול וסיבובי־אגודל.

לכן, יש מהפיכה ציונית־לאומית. בצה"ל, ולעתים בתנועת בנייה, יש משהו עד עצם היום הזה המזכיר את האבות המייסדים – והשאלה שיש להציגה ל„דור המדבר" של עמוס אילון היא: מעבר לפסימיותכם, מה פשר עייפותכם? אולי זו נרקיסיות המתפקת בפסימיות של „בון טון", תוך אכזבה מעורבת, והשלמה למעשה עם המצב הקיים? אומר אני זאת משום שהספר, לדעתי, לא נפל, משום שהמהפיכה הציונית, שהיא לזרא לי, חש אני כי חלקים ניכרים מאוד של הציבור הישראלי לא רק אותו נוסטאלגיה, אלא מתפללים עדיין, באמת ובתמים, למיפנה, למעין „חדש ימינו כקדם". לא במהדורה המקורית, אלא במהדורה חדשה. אולי משתמעת מן הנוסטאלגיה של אילון גם תפילתנו, אפילו חרישית – אך לא די שמעתיה – בספרו הטוב.

★

במדור „ראשים", החותם את ספרו – ובו מעין רישומי־עפרון על אישים מאישים שונים – מצאתי תיאור אדיר ממש של משה דיין. להלן כמה קטעים ממנו: „האיש העגום, הבודד, המחוגן הזה – יותר מדי נערץ, יותר מדי שנוא, יותר מדי מפורסם... ועם, מפונק, בלי סבלנות לבריאים, משועמם תדיר, רודף שמלות שאינו מסוגל לידידות בין שווים, כלוא מבחינה רגשית, מבוצר מבודד כפי שהיה מבוצר מאביו, אוהב שררה, נהנות וכסף, אוכל טוב ומכוניות מהירות. הרעיטס. בקיצור, כאחד אנושי. חייל, סופר, מרינאי, בר־מזל... הפוליטיקאי הישראלי הבכיר הראשון ששורשיו אינם במזרח־אירופה אלא במזרח התיכון... הוא היה רודולף ואלנטינו של הציונות... „בעיני כוו... שודד קברים... כמו בסרט ישן של האמפרי בוגארט שבו מגלם פורץ קופות סימפאטי, אנחנו מתאהבים במנוול". ועוד ועוד. הוא הדין בדוד בן־גוריון, בפרופ' יעקב טלמון, במשה שרת, בזלמן ארן, ביצחק רבין, בטדי קולק, ברוברט חולטס, ביוחנן רטנר, בלוי אשכול. ועתה, אחרון חביב: איני יודע על שום מה מובטחים כולם על „קנאת סופרים". מכל מקום אני, כפובליציסט, איני חש כל קושי להעלות על נס את הפובליציסטיקה של עמוס אילון: יש בה כל הכשרון הדרוש לקורא נאמן.

חכמת המתינות

(המשך מהעמוד הקודם)

של אגריפא לא נעלם מעינו הפקוחה של הורדוס. בארמונו בירושלים היו שני אולמות פאר האחד כונה אוגוסטוס והשני אגריפא. ושמו של ידיד הקיסר נקרא על אחד משערי המקדש, ואף אנתדון המחודשת נקראה על שמו. (קדמוניות ט"ו 318; מלחמת היהודים א', כ"א, ח'). אוגוסטוס השיא לאגריפא את בתו יוליה „הוא סמך עליו כפי שלא סמך על איש... עם זאת נזהר, במקרה או על פי תכנון מראש, מלהימצא זמן רב מדי זה בחברתו של זה" (ע' 79).

שמו של הידיד האחר מאיקאס, הנצח כפטרונם של סופרים ומשוררים. „תפקידו העיקרי היה למנוע התהוות מוקדי ההתנגדות למשטר יותר מאשר להילחם בהם. בימינו היה מקור אחד מגדיר את תפקידו כזה של שר פנים והסברה הממונה על גיבוש דעת הקהל". על אף שיחסי אוגוסטוס־מאיקאס לא היו נעדרי משברים, הקיסר אוגוסטוס את האיש כידיד אמיתי „והיה כרוך אחריו" (ע' 81). מאיקאס זוכה מפי יעבץ לאותה הערכה שבה הוא מכתיר את חלק א' של הספר כולו „מאיקאס חב את כל כוחו, עושרו והשפעתו לאוגוסטוס. הוא היה מודע לכך היטב, התנהג בהתאם ומת במיטתו" (ע' 79).

ההיסטוריון טיטוס ליוויוס נהנה מידידותו של הפרינקפס; כך גם היסטוריון אחר, אסיניוס פוליו. בידיו של זה הופקד חינוכם של צאצאי בית הורדוס. אוגוסטוס החשיב היסטוריונים ומשוררים, אבל מידת אהדתו אליהם הודרכה על ידי הרצינות שבה התייחס למעמדה הנישא של רומא וכיבוד ערכים מסורתיים מרכנים בחיי המדינה והפרט כאחד. לכן עוררה שירת אובידיוס כרוך הכשרון, בשל עיסוקה החשפני והמפורש בגילויי האהבה, אי נחת בעיני הפרינקפס. „בימי הקיקתו המוסרית של אוגוסטוס נחשבה שירת אובידיוס לפורנוגרפיה" (ע' 241)... על אובידיוס נגזר לחיות הרחק מרומא. ורגיליוס זכה ליחס אחר, שכן שירתו והגותו של זה במחישות את האידיאלים שאליהם ביקשה להגיע התרבות הלאטינית של הרומאים, אשר הרגישו עצמם במידה רבה של יראת כבוד כתלמידי התרבות והאמנות היוונית וכיורשיה. „פרט לקשת לא תרמו הרומאים שום דבר מקורי לבניה הפרטית או זו הציבורית" (ע' 244). כן הראוי לזכור שהקשת שנתגלתה בשער של ליש הכנענית, נבנתה כאלף שנה לפני התאריך המסורתי של ייסוד העיר רומא. ועוד בנושא אחר בתחום הבניה מעדכנת אותנו הארכיאולוגיה של ארץ ישראל: בחקירת נמל קיסרי התברר, תוך השוואה עם הנמלים באוסטיה ובלפכיס מגנה שאכן יש חידושים רבים וחשובים. מכל מקום יעבץ כבר העיד בהקדמה שלא כתב פרק מתבקש על האמנות הרומית שכן לא חש עצמו מוסמך לכך.

האם היתה שירה אוגוסטאית פוליטית ושמא „שירה מטעם"? שהם גילויי „שירה פוליטית"? דיונו של ההיסטוריון יעבץ בסוגיה זו היא אחת מ„הפנינים" שבספר, ושיאו בדיון המאוזן של הוראטיוס המשורר שהסתופף בבית מאיקאס. „הוראטיוס העדיף את הבטחון על פני כל הערכים האחרים, גם אם המחיר היה ויתור כלשהו על חירותו... אנשים בעלי חוש הומור (כהוראטיוס) אינם מסוגלים להיות קיצוניים... זאת היא בעצם מתינותו... חוש ההומור של אוגוסטוס שירת אותה מטרה ולכן לא התקשה הוראטיוס להתקרב לפרינקפס באופן אישי (ע' 275).

★

מלאכת הספר הנאה מאוד היא אכסניה נאותה לחיבור קריא, פרי מחקר יסודי אשר הוגש בהרצאה עשירה ברעת ועם זאת אינה שוגה בארכנות ובהתהדרות בפלפולים. תענוג ללמוד מיצירה כושכת כזאת ותענוג לחזור ולקרוא בה.

תיקון טעות

בשורה האחרונה של שירו של ישראל אליה „המלחמות עוברות באף" („מבאר", 20 במאי) נפל שיבוש. צ"ל:

לָאן אֶסַע מִכָּאן עִם הַכָּאן הַזֶּה

השיר הוא מתוך מחזור השירים „קָנֶה קָשֶׁה".

דפדוף ראשון

ספרים חדשים

מאת אבי טנא

בחירות

„מחקר איכותי"

הכתובת שעל הקיר / מאת יעקב לוי / ביוזנים / 146 ע'.

ב־5 ביוני 1984, שבעה שבועות לפני הבחירה לכנסת ה־11, הקריע יעקב לוי למטה הבחירות של המערך, כי המצב לא טוב – בשונה מן העולה מן הסקרים. הכתובת שראה על הקיר הסתמכה על מה שקרוי בפיו „מחקר איכותי" – ניסיון לאתר תחושות ורגשות ולא מספרים. בניתוח לאחור הוא מראה איך הצליח המערך להגיש תשדירים „דפוקים", להשתמש בלי חוכמה בגששים, לתקוף יעדים לא נחוצים ולצאת בתיקו. לאחר כל אלה ולאחר תיאור דרכי עבודתו הוא קובע, גם לקראת הבחירות הבאות, כי הבעיה אינה בה קורה לעם אלא בה קורה למנהיגים ולמפלגות.

אסופות

סאציאליזם און משיחיזם

געזאמלטע אין צוזאמענקלאנג / מאת אהרן שטיינברג / אוניברסיטת חיפה / 312 ע'.

„רעיונות בהתאמצלילי" זה תרגום שמו של הספר היידי, מפרי עטו של אהרן שטיינברג (1891–1975), מי שעבד שנים רבות בראש מחלקת התרבות של הקונגרס היהודי העולמי ופרסם את מסותיו בבמות שונות. 20 מביניהן לוקטו כאן ונערכו בחמישה מדורים: „ייד און וועלט" (היהודי והעולם), „סאציאליזם און משיחיזם", „יידישע קולטור און געדאנק", „יידישע ליטעראטור", „פילאסאפישע אפהאנדלונגען", „בעגעגענישן און מענטשן". בראש הספר מבוא משל שלום לוריא.

אנתולוגיות

אשת הנגר

לאהוב / בעריכת מירי ברוך / מודן / 239 ע'.

לא רק עלוקה פרמה כדי עדב את גיצה ידיה כדי לקבור אבונים לאהדאמס, גם אשה ירושלמית אחת, שבעה התגלגל עד לאגדות כרוזות בין יהודי אפגניסטן לא הכירה את בדיתה עם בעלה הנגר. היא השבמותה באנלטסי את דפי האנתולוגיה הזאת בה שבחי האהבה כנתינתם באגדות ובמעשיות, בשירים, בפזמונים, בסיפורים קצרים ובהגיגים, במכתבי בן־גוריון לפולה וצנגוב לאסתרלין וגם במחזה של איבסן, „האשה מן הים" (בתרגומה של עדנה קורנפלד). העיצוב הגרפי משל חיים רזן.

ספרי־עזר

חסר ומלא

מילון הכתיב הנכון / התקינה רימונה גרסון / מבוא ברוך שריאל / כרטא / 265 ע'.

שני מכשולים ניצבים בפני כותבי עברית ולו גם מיומנים: מכשול הכתיב חסר הניקוד ומכשול האותיות שהיגויין דומה. „מילון זה בא להקל על הכותב את המעבר על פני מכשולים אלה ולהובילו אל הכתיב הנכון, המנוקד או חסר הניקוד, בדרך טבעית ופשוטה ביותר". אם אתה מחפש, למשל, את כתיבה הנכון של המלה „בכירה" אין לך אלא ללכת אל המקום המתאים על־פי הצליל ולמצוא שם שבכירה היא רמת דרג אבל לעומת זאת יש בעברית גם „בחירה" ו„בכי־רע". אשר על כן, אם חפצת דווקא באחד משני אלה האחרונים לך וחפש אותם במקומותיהם האלף־ביתיים המתאימים. כל המלים נתונות בשתי צורות – בכתיב חסר מנוקד והכתיב מלא תקני. בסוף המילון כללים לפיצול מלים עבריות.

זכרונות

שייח סלאמה ואום חשיש

על הסוס / מאת משה מילרבסקי / משרד הביטחון – ההוצאה לאור / 145 ע'.

סיפורו של שוטר עברי בקרב הבדווים נאמר בשער הספר. בתוכו פנימה לא סיפור כי אם סיפורים רבים. לפי שיחד עם סוסיו, ג'ורג' תחילה ואביר הד־האסך בעקבותיו, היטלטל המחבר בשנות העשרים והשלושים במקומות רבים, מצכת עד עזה אל חיפה, וראה וגם שמע. הנה איפוא מעשה ברביחה אצל שייח סלאמה אבו לבה, בשחקני ה„אוהל" שנקלעו אל בין הבדואים, באום חשיש השלטת בבעלה ביד חזקה וגם בביצוען של פקודות מאסר ובפרשת סוסים. הספר ראה אור בסדרת „סגנית".

רפואה

גישור הפער

סודות הטיפול התרופתי / מאת עדנה אופנהיימר ועמוס קורצין / עם עובד / 224 ע'.

ספר הכלול בספריה לאחות של „עם עובד" והמחברים כבידיים בו, כי הכליתו „לגשר על הפער שנוצר בין המידע הפופולרי והמידע המקצועי־מדעי" בתחומו. עוד הם מבטיחים לנו כי הקורא, ובלבד שהוא „בעל ידע בסיסי במדעי הטבע, יוכל להבין כיצד התרופה פועלת, מה היתרונות והחסרונות שבשימוש בתרופה, אילו נזקים עלולים להיגרם כתוצאה מנטילת תרופה מסויימת במה תהיה תוצרתה, וכיצד אפשר לצמצם או למנוע תופעות שליליות או לפחות להתמודד אתן". הספר מחולק לפרקים המוקדשים לקבוצות של תרופות, והחלוקה היא לפי מנגנון הפעולה או לפי השימוש הטיפולי. יש בו, למשל, על טיפול ביתר לחץ דם, על היסטאמין ותרופות אנטי־היסטאמיניות, על חומרים אנטי־בקטריאליים ועל טיפול בזיהומים נגיפיים. כן נידונה בו אפשרות השימוש בתרופות חלופיות. המחברים נמנים, בין שאר עיסוקיהם, עם מורי החוג לפרמקולוגיה באוניברסיטת תל־אביב.

תרגום

בטרויה המודרנית

קסנדרה / מאת כריסטה וולף / תרגמה מגרמנית אילנה המרמן / עם עובד – סיפרה אחרת / 221 ע'.

קסנדרה המיתולוגית היתה בתם של פריאמוס מלך טרויה ושל הקבה אשתו, כי שהיתה נושא לחיזוריו של אפולו שליבדה את מלאכת הנבואה וגם קיללה ליבים שתנבא נכונה ואיש לא יאמין לה, כי שהיתה בהתאם לכך את המעשה בסוס העץ המפורסם ולא יכלה למנוע את מכתו. סיפורה העתיק מקבס את כריסטה וולף כניכוח מודרני כדי להציג חברה ההולכת בעיניים סומות לקראת כליונה הפיזי והמוסרי. ברקע, צל האימה של מירוץ החימוש הגרעיני ותיאור חידוש המלחמה של העידן המודרני. כריסטה וולף, ילידת 1929, נמנית עם סופריה הבולטים של מזרח גרמניה, ו„קסנדרה" היא ספרה הראשון הרואה אור בעברית, בצירוף אחרית דבר של המתרגמת.

שחור דמיוני

מלכת האגבים / מאת אמה טנאנט / תרגמה מאנגלית ... / הספריה, כתר / 147 ע'.

ב־17 באוקטובר 1981 יצאה קבוצת ילדות אנגליות לטיול באודגן ונעלמה בערפל הכבד ביותר שירד אי פעם על חופי היבשה. קבוצת של מחפשים – הורים ואנשי משטרה – סרקו את האיזור והעלו חרס. כשנמצאו לבסוף, נמצא שאחת הילדות נרצחה והושלכה ... „ללקט על פיכת בידע על קבוצת הנערות ולכתוב „מחזור דמיוני של האודיסיה". ... [illegible] ... „אמה, היסטורי" אשר הופיע באותה תקופה.

דירות

וילות ובתים

ברעננה בפרויקט "גני העשיאים" החלה מכירת שלב ב' בשכונת קוטג'ים דו משפחתיים החל מ־165,000. ובתנאי תשלום מעולים! ובטחונות "ישראהאוז" (5370) 052-456049

בראשל"צ קוטג' (גני נחום) בבניה 7+ מרתף "שיוו־נכסים" (29310) 03-9667730

בראש־פינה. בית ברחוב העליון. הצפות. מינימום 70,000. (28358) 03-5403845

ברעננה קוטג', 7, +גינה ארכיטקטורה מיוחדת (26107) 03-241372

בהרצליה דירות קוטג' מיוחדות נוף לים בניה א ו ק ו פ ר (23503) 03-5448112-3

ברמת־השרון קוטג' למכירה 5 חדרי שינה מיידי $260,000 "טובה לשם" (15610) 03-481387

ברעננה, ברובצקי, קוטג' חדש 6 +מרתף, כניסה מיידית 220,000 דולר. (3016) 052-447942

קבלנים מציעים

בהרצליה־פיתוח 8 חדרים שקט 560 מגרש 052-552734 $330,000 (18567)

וילה מפוארת, 6 מפלסים, במודרנית היפה בארץ, ליטווינסקי תל־השומר, 420,000 דולר (18357) 03-289521

בזכרון־יעקב [illegible] 26 קוטג' מפואר+ נוף, בבניה 03-470652 (17533)

דירות למכירה

בנס־ציונה קוטג' 9 חדרים לרציניים 290,000 דולר (21035) 08-470554

בשיכון צמרת למכירה קוטג' חדש "א.יצחקי" טל. 03-454207-8 (18702)

בתל־ברוך במקום הטוב ביותר וילה מפוארת 550 מ"ר מגרש, 500 מ"ר בנוי +תוספת לרציניים בלבד תיווך המועדון 03-5448380 (18455) 03-5448174-5

ברעננה "קוטג'ים" מפוארים 7 חדרים 375 מ"ר מגרש +מרתף 250 מ"ר מגרש "קאלש" השקעות ובנין (16699) 052-447942

למכירה בית חדש ומרווח (195 מ"ר) +שטח אדמה 4 דונם באזור היפה לרציניים בלבד ת.ד. 315, קרית מוצקין 26100 "ליצחק" (15782)

ברמת־אביב" לרציניים. חדשה. מפוארת. מיידית. קומה 11. מגדלת. חזית לים. במקור 6 חדרים. ניתנת להכנן. ברזיל 3. אפשרות למשכנתא 100,000 דולר. לקביעת פגישה, טלפון: 03-9644980 (19392)

בשיכון־ל" בת"א, דירות מרווחות+ מרפסת בבנין איכותי "מוטמל בע"מ" 03-244452 03-243008 (16157)

חב' רוגובין" בניה ברמת־אביב ג': בפרוייקט מגדל הפארק נותרו מספר דירות. לפרטים: רחוב אליהו חכים 9: א, ב, ד, ה. שבת: 17:30־19:30 באמצע: 16:00־18:00 03-5413442 משרד רוגובין טשרניחובסקי 10, 03-291317 (28893)

בצפון תל־אביב "מגדלי בנין תל־גד" מציעים: דופלקס מפואר 6+ גג, במשרד 03-863760, בערב 03-867472 (23613)

ת"א־יפו

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

חדש לראשונה ברמת־אביב ג'. פרוייקט עם מעלית שבת, מרפסות פתוחות, אינטרקום T.V, שיש בסלון, לובי מפואר, 4 חדרים, 138 מ"ר, החל מ־$141,500, 5 חדרים, 154 מ"ר החל מ־$173,500, פנטהאוז דופלקס, בתוספת מע"מ במזומן, אפשרות לתשלומים נוחים ומשכנתאות "ישקו" "ISCO" 03-426293-4-5-6 (26457)

נווה אלון בע"מ מציעה בת"א בצפון השקט ברחוב בזיזה 15 פרויקט יוקרה החלה מכירת שלב ב' 4־5 חדרים+ דירות גג משכנתאות עד 80,000 ש"ח תנאי תשלום נוחים! לשלומכם משרד מכירות פתוח באתר הבניה טל' 03-250149 (15015) 03-250140

מבצעו ברמת־אביב ג' 4־5 יוקרתיים (לובי מפואר, אינטרקום T.V ותריסים חשמליים אנטנה לווינית, שיש בסלון, מרפסת שיזוף ועוד...) 4 מרווחים 107 מ"ר החל מ־212,000 ש"ח. 5 אקסקלוסיביים 148 מ"ר החל מ־257,000 ש"ח. פנטהאוז אחד (במבלס אחד) ודירות גג בתוספת מע"מ במזומן, אפשרות לתשלומים נוחים ומשכנתאות "ישקו" 03-426293 "ISCO" (17762)

"בנה ביתך" בת"א, ההתארגנות לבניה בקבוצה. נותרו מספר דירות בבנין המשותף, לפרטים: משרד מהנדסים חגי 03-245130 ובערב 03-9362716 (16791) 03-320375

במגדל־דיזנגוף ג' 4 מפוארת גבוהות+ נוף (2750) 03-220952

בכבר מלכי־ישראל 4 (130 מ"ר) ק"ג להזית +מעלית, 03-200450-5 (18550)

במגדל־דיזנגוף 4 מפוארת +מרפסת גן פנטסטית, בהזדמנות! מתושב חוץ (16554) 03-295303

דירות למכירה

בדאי ומיוחד! בבניה: דירות גן, פנטהאוז/ דירות גג+ סטודיו. 03-473521 (22594) 03-5523305

דן

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

בפרוייקט חדש יוקרתי בתוכנית ל' החלה הרשמה לדירות 5 חדרים בסטנדרט גבוה ביותר הכולל: בריכת שחיה ומתקני ספורט, לובי מפואר עם שוער ומרפסת שיזוף החל מ־166,00 דולר במזומן בתוספת מע"מ, אפשרות לתשלומים נוחים ומשכנתאות "ישקו" 03-426293-6 "ISCO" (16031)

"בוני מאור" בונה בצפון א.ברנשטיין בסטנדרט גבוה. 03-447234 (14824)

דירות למכירה 3־3½ חדרים

בצפון 3 ק"ב חזית מרווחת 120,000 "שמוך" 03-449614 (15061)

דירות למכירה 2־2½ חדרים

דירות למכירה 2־2½ חדרים

בר"ג דירת 2½ חדרים, קומת קרקע טלפון (29361) 03-705937

דירות למכירה 1־1½ חדרים

שרון

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

ברמת־גן 4 חדרים בתרפ"ב כחדשה 4+ חדרים בג'בוטינסקי קומה גבוהה חדשה. "בני־ השקעות" (30411) 03-722654

בפ"ת בכפר־גנים 4+ גג שדופי מפוארת ומיוחדת (16572) 03-9229202

דירות למכירה 3־3½ חדרים

בכ"ס בכרמל 32 בבניה, בבנין קטן 5 ענקיות ומפוארות +מרפסת פתוחה +דירות גג 350 מ"ר, מירצקי (19786) 03-413501

דירות למכירה 3־3½ חדרים

דירות למכירה 2־2½ חדרים

חולון־בת־ים

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

במרכז חולון 5 באושיסקין +גג +חדר "בינגבוים־הורביץ" 03-888149 03-848842 (22148)

בנים, בתשלומים+ משכנתאות, דירות יפהפיות בבניה ע"י הפארק. 03-5524159, בערב 03-219635 (19106)

דירות למכירה 2־2½ חדרים

דירות למכירה 1־1½ חדרים

דרום

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

מבצע בתשלומים: במקומות הטובים בעיר, לבחירתך, דירות פאר ויוקרה 5 ר6 לכניסה מיידית. 25,000 דולר במזומן, היתרה ב־750 דולר לחודש. טלפון: 03-9663565 (23265) 03-9663714

דירות למכירה 3־3½ חדרים

דירות למכירה 3־3½ חדרים

במיקום מצויין, המפתחות ביד, תשלום של 20,000 דולר, והיתרה ב־1,000 ש"ח לחודש. טלפון: 03-9663565 (23282) 03-9663714

דירות למכירה 2־2½ חדרים

דירות גג

למכירה פנטהאוז מדהים באיזור כבר־המדינה "דן" (5373) 03-249357

באזור ז'בוטינסקי מפוארת +3 חדר+ גג (200 מ"ר) "מצודה" (17198) 03-219188

"בוני מואב" בונה בצפון א.ברנשטיין בסטנדרט גבוה. 03-447234 (14834)

ביקוש דירות

לחברת שרותי כח אדם דרושות דירות מרוהטות/ מרוהטות חלקית להשכרה באזור גוש־דן, לחצי שנה ומעלה. 03-202460 (22355)

דירות בשכ"ח

בהרצליה בפתאמירים בבנין חדש וברמה מפוארת דירות 5־4 140 מ"ר +תוספת אפשרות השכרה לטווח ארוך, כניסה מיידית בלעדי "קודאל" 03-288943 03-292616 (3272)

דירות מרוהטות

להשכרה בצפון ת"א 4 בבנין יוקרתי מ־1.7.88 (15113) 03-449249

דירות בתל־אביב?

חדרים מרוהטים

עסקים

למכירה קו לחלוקת קפה תקה ודומבוס (30018) 053-666688

هكذا من الأصل

הלוח הכללי ידיעות אחרונות הלוח הנפוץ ביותר

גיזרה, משוכות, מכולות, בבקום המרכזי בזמן, המכילה ל־5 059-51096 (24123)

להשכרה בבני־ברק ליד קוקה־קולה אולם 400 מ"ר ק"ק עם משרדים 3 טלפונים 03-776059 (14440)

חנויות

לציוד משרדי בלבד! זיכיון לרכש בעל גזול מרכזי השוק המזון המרכז 06-472615 (18562)

לשכרה בבני־ברק 500 250 מ"ר ק"א +מעליות. "רשף־נכסים" (24036) 03-5742777

בהזדמנות להשכרה באזור הבימה 150 מ"ר מפוארת "רשף־נכסים" (11692) 03-5742777

להשכרה ברמת־גן 400 מ"ר לתצוגה מיזוג וטלפונים. "רשף־נכסים" (19928) 03-5742777

להשכרה 180 מ"ר + חניה ליד המסגר, מדצמבר 03-449249 (16134)

לרציניים בלבד! במקום הטוב ביותר בדיזינגוף 100 מ"ר +מזגנים +שטיחים מקיר לקיר, היוזף המועדון 03-5448380 (18532) 03-5448174-5

"גלדיסטר", (דיזנגוף, פרישמן) נותרו חנויות אחרונות להשכרה, הקודם זוכה! (15852) 03-5449521

למכירה באזור התעשיה חולון בבנין חדש ומרכזי 2 ביתנים, 300 מ"ר, 365 מ"ר 03-5051803 (23782) 03-886727

משרדים

בהזדמנות! למכירה במלצ'ט 175 מ"ר + חניות "מצודה" (26094) 03-219188

למכירה משרדים בבניה ליד בנין אגוד ברמת־גן (7922) 03-746933

להשכרה 350 מ"ר משרדים ברמה גבוהה! ליד צומת־אכדיה, והרצליה 052-556543 (18951)

בת"א, ד"ג: 250 "150 מ"ר, מפואר. "נ.ת.מ" נכסים" 03-375735 (3499)

מבני תעשיה

בדרום ת"א: ק"ק, 1000 מ"ר + חניה "נ.ת.מ" נכסים" 03-375735 (5120)

להשכרה באזה"ת החדש בראשל"צ ליד אלקטרה כ־370 ק"ב (25943) 03-9665976

להשכרה בפתח־תקוה 6000 מ"ר ק"ק + 15 דונם. "רשף־נכסים" (24061) 03-5742777

מגרשים

להברה עתירת ידע בתחום האלקטרוניקה, דרוש להקמת מפעל מגרש בסביבות 2000 מ"ר באזורים: הרצליה, רעננה, רמת־השרון, ורמת־החייל. הצעות יש להפנות לת.ד. 5668 הרצליה (5361)

בגבעתיים, באיזור יוקרתי "קאלש השקעות ובניה" מציעים קוטג'ים קוקעות 250 375 מ"ר. בניה בתשלומים (3035) 052-447942

דרושים מגרשים ברמת־גן תל־אביב ומשרדן "בני השקעות" 03-722654 (16228)

בכפר־סבא ליד בריכת גלי־השרון מתוך מספר מצומצם של מגרשים לקוטג'ים. לפרטים: 052-32333 (26893) 052-441073

למכירה מגרש חקלאי בשטח של כ־35 דונם באזור קרית־אריה איצטדיון הפועל בפ"ת ת.ד. 502 חיפה מיקוד (23621) 31004

דרושים מגרשים לבניה תל־אביב, גוש־דן, ראשל"צ "סיון נכסים" (18181) 03-9667730

מגרש חקלאי (בביש ראשל"צ־ נס־ציונה) (אפשרות למכירה משתלה) "סיון נכסים" (18061) 03-9667730

במזרח (גבעתי, ירושלים) מגרשים לדו משפחתי "סיון נכסים" (17982) 03-9667730

למכירה 21 דונם לתעשיה 60,000 דולר לדונם רשף 5742777 (17746)

הצעות עבודה

רוב הודעותיו ממוכנות שוות אטלקטרונית בעתונות 1981 לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופי או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבירויות צפויים לעונש על פי החוק

"DENTEMP", כח אדם למרפאות שיניים, מציע עבודה קבועה וזמנית לסייעות ושיננות 03-232202 (26673)

מאבחנים "חמושים בעלי הופעה מרשימה ונאה, לעבודת ליווי ואבטחה קבועה ומזדמנת 03-441591 (26479)

למפעל תכשיטים ברמת־גן דרושות שעוניסטיות מנוסות ומשבצים, 03-7518091 (28549)

מפעלי מתפרים מנוסים לעבודה באזור ראש־העין, ראשל"צ, רחובות "א.ו.ת." (26327) 03-371465

חוזר/ת לוחות חשמל מנוסה לרעננה, רמת־החייל, תנאים טובים למתאימים. "א.ו.ת." (25845) 03-371465

כרסם/ מכשיון מנוסה, בבבישה, תכנון, ושיפוץ כלים לחברה גדולה בתל־אביב. תנאים טובים. "א.ו.ת." (27237) 03-371465

עובדים בעלי רקע טכני רצוי במיזוג־אויר לעבודה בבני־ברק, "א.ו.ת." 03-371419 (25482)

פועלי ייצור הרוצים לעבודת משמרות בחולון, תנאים טובים. "א.ו.ת." 03-371465 (25407)

מסיק דוודים מנוסה לפ"ת תנאים מצויינים, "א.ו.ת." 03-371465 (25240)

מתקיני מיזוג־אויר לרכב מנוסים, בעלי רקע טכני לנתניה, תנאים טובים למתאימים. "א.ו.ת." (25222) 03-371465

צעירים יוצאי צבא מפתח־תקוה (רצוי נסיון במלגזה) לעבודות מיידיות "א.ב.א" (24473) 03-451729

למוזן דרושים עובדים לשבוע הספר ייעדו מורים אירית 03-331476-7-8-9 (24237)

ל"קסטרומודל" עוזרת למנהלת חנות +נסיון במכירה למשרה מלאה 03-814424-5-6 (24211)

למפעל ברמת־אליהו דרוש איש תחזוקה מסור ואחראי ידע במסגרות יתרון 03-5793054 בערב (24090)

מורים לקורסי למחשבים, בת"א, בת־ים, חולון ר"ג תלמד נוער בשעות הבוקר ואחה"צ לבעלי נסיון בהוראת מחשבים ראיונות: יום ג' (31/5) 15:30 "16:30 "האולפן לאנגלית" אבן־גבירול 83 ת"א (24075)

עובדי ייצור רקע ביציקה לחולון ותל־אביב בשכר גבוה "המפה" 03-883636 (22083) 03-734288-9

לקריירה: עובדי/ות ייצור אחרי שרות צבאי, לראשל"צ חולון ואזור (17667) 03-5449048

צבע תעשייתי לעבודה מושבת במפעל מסודר, בא ו ד ר הבזכ. "מנפאואר" בן־יהודה 12 ת"א, א"ה, 08.00 "14.00 (17212) 03-298877

למלקון מעדני בשר כשר בהרצליה/ נתניה דרושים עובדים בהרצליה לויפי בנתניה 052-86347 (16663) 053-335144

סטודנטים למרכז מידע ומודיעין, למשמרות, לאזורים: רמלה, הרצליה ונתניה 03-286111 (16498) 03-9659735

"עמל תמיד איתך" עובדי ייצור מסגרים/ רתכים דפסים ומכונאים שכר גבוה +מענק לעבודה מיונית (15942) 03-910149

סטודנטים פנוי ב־ למשמרת לילה, 5 ימים בשבוע, רקע באלקטרוניקה חובה. לעבודה מושבה באזור ת"א. למתאימים תנאים טובים. "מנפאואר" בן־יהודה 12 ת"א, א"ה, 08.00 "14.00 (19562) 03-298877

לקריירה: קופאיות מנוסות למשמרות/ משרה מלאה, בר"נ, הרצליה 03-5449848 (19285)

לצעיר 25+ נמרץ ודינמי "הזדמנות יוצאת דופן" לעבודה מכנית ורבה אתגר ברשת סוכנויה ביטוח מהמובילות בארץ. אפשרויות קידום ושכר גבוה למתאימים. לפנות החל מיום א' ללהב או איל (15342) 03-630236

ל"קריירה": נער לפני צבא לעבודה זמנית (כ־5 חודשים) 03-5449848 (14867)

לקריירה: מעולי מחפרים מאזורים ק.עקרון, רחובות, ראשל"צ, פ"ה והבה השרון 03-5449848 (19146)

לחברת שיווק דרושים צעירים/ות עד גיל 25 לעבודת שטח מעניינת. שכר גבוה תנאים מלאים ואפשרויות קידום. מספר מקומות מוגבל 521587 (12569)

דיילים .וה לעבודה בתערוכה מעניינת, לשעות אחה"צ והערב בתל־אביב. השכלה תיכונית לפחות. אחרי שירות צבאי הופעה נאה וכושר ביוי בע"פ. "מנפאואר" בן־יהודה 12 ת"א א"ה 14.00 03-298877 8.00 (16334)

ל"קריירה": בוגרי 12 שנות ליבוד המכניקה בחיל צבאי 72 ומעלה 08-465277 03-5449848 (14856) 053-336901

ל"ליט" שרותים לתעשיה בע"מ מקבוצת הדרושה אקדמאית נמרצת ואחראית לתפקיד מעניין. בקים העבודה חולון, היום א' לשעה 03-5245001 (14830) 03-9247001

דרוש בוגר. נסיון בזיווד והרכבות אלקטרוניות, בכבלים והמשיכות למפעל אלקטרוניקה בה"א 03-286111 (14750)

פקידים/ות

ל"קריירה": צבעי רסס מנוסה +פרופיל צבאי גבוה ,03-5449848 08-465277 (14583) 053-338901

פקידה למשרד עורכי־דין נסיון קודם בהוצל"פ הכרחי 5053181 5053129 (27000)

מפעילת טלקס ממוחשב אנגלית מנוסה מאד+ כושר ניהול לחברה גדולה בתל־אביב. תנאים מצויינים. "א.ו.ת." (26234) 03-371465

מזכירה אנגלית שפת אם, מנוסה, כושר ניסוח +הדפסה לחברה גדולה בתל־אביב, תנאים מצויינים. "א.ו.ת." (26180) 03-371465

כתבניות אנגלית, עברית, מנוסות לעבודה בתל־אביב. "א.ו.ת." (25999) 03-371465

פקידה +ניסיון בהפעלת מחשב לעבודת משמרות ברמת־החייל, תנאים טובים. "א.ו.ת." (25578) 03-371465

ל"גוטקס" דרושה פקידת יבוא/ רכש בעלת נסיון שליטה באנגלית משרה מלאה (24162) 03-337725

מזכירה בכירה עברית אנגלית לחברה עתירת ידע נסיון ברכש למשרה מלאה באזור הרצליה תנאים טובים "דנאל" 03-245531, 03-245541, (21977) 03-222266

מזכירה שפת אם אנגלית ידע בהדפסה עברית/ אנגלית תנאים טובים "דנאל" ת"א 03-222266, 03-245541, רחובות 03-245531, 08-469383, 08-468274 (21841) 08-466581

פקיד/ה רכש מנוסה עברית/ אנגלית על בוריה תנאים מעולים "דנאל" הרצל 187 רחובות 08-469383, 08-466581 (21676) 08-468274

קלדנית מסוף מנוסה על אי.בי.אם. 36 03-296384 03-292190 (21317)

למשרד עו"ד כתבנית מעולה, (רצוי תמלילנית) ל־5 שעות (19866) 03-5461729

להברה דינמית ומתפתחת, מזכירה עברית אנגלית בעל יחסי אנוש, כושר ארגון ושבוע, 07.30 "17.00 6 ימים בשבוע עם נסיון מוכח, בגבעתיים (לוי) 03-5744819 (19325)

לקריירה: מזכירה אנגלית מנוסה, הדפסה+ ניסוח למשרה מלאה בת"א 03-5449848 (19169)

פקידה אחרי צבא, חרוצה ואחראית, בעלת ידע בהדפסה, לעבודה בחברה צעירה ודינמית בת"א. לפנות לעדית 03-630222 חל מיום ראשון (19183)

חרוצה ואחראית, בעלת נסיון בעבודה עם מחשב P.C (רצוי במעבד תמלילים) לעבודה מגוונת מעניינת במשרד רו"ח בת"א. שעות גמישות למתאימה. לפנות לת.ד. 6610 תל־אביב 61066 (19136)

כתבנית ספרדית/ אנגלית מנוסה למשרה מלאה במפעל עתיר ידע באזור לוד 03-286111 (16437) 03-9659733

לחברה מובילה ודינמית בהדפסת מדבקות דרושה מזכירה למנכ"ל. לניהול ואירגון משרד, כולל יבוא, בעלת שליטה מלאה באנגלית ובעברית, יכולת ניהול עצמאית והדפסה. לפנות ל"דולתג" טל: 03-810312 (16465)

לה.ש. דרושות מזכירות בכל בכל איזורי הארץ (16200) 03-381003

לה.ש. דרושות כתבניות עברית/ אנגלית בכל הארץ 03-381003 (16067)

פקידה לעבודה גם במעבד תמלילים עברית אנגלית, ידע בהנה"ח יהרון 03-830381 (15734) 03-827526

פקיד בטוח מנוסה בבטוח חיים לתקופה ממושכת 8.00 "17.00 5 ימים בשבוע. "מנפאואר" בן־יהודה 12 ת"א א"ה 8.00 "14.00 (14192) 03-298877

עובדי מחשב

לקלדניות מסוף מנוסות מובטחת עבודה במקומות מגוונים, קידום והתפתחות מקצועית. פנו אלינו הקדם! "מנפאואר" בן־יהודה 12 ת"א, א"ה, 14.00 08.00 03-298877 (22269)

קלדנית דו לשונית ידע בתכנות א"ב, לוטוס 1,2,3 ונסיון בקודוח מקדו שעות גמישות לאזור ת"א "דנאל" 03-222266, 03-245541 (21899) 03-245531

מורים ואנגוה

עוזרות ומטפלות

הלוח הכללי ידיעות אחרונות הלוח הנפוץ ביותר

ראשון בבוקר דבר

• דרושה אחראית למשק בית +לינה בבית שבו גבוה ביותר למתאימה 03-425485 (20863)

• בתחתוקה דרושה אישה לניהול משק בית +לינה דרושה המלצות להתקשר 03-9227085 ביום א' בערב (28211)

למעון ויצו בפ"ת דרושה מנהלת מעון במשרה חלקית שתהיה בקיאה בעיני ניהול וחינוך טלפון: בערב (27264) 03-7517975

למעון ויצו ברעננה דרושה מטפלת אחראית קבוצה טלפון: (27256) 052-33030

למעון ויצו ברמת-השרון דרושה מטפלת טלפון: (27254) 03-5401123

טבחים — קונדיטורים

גזירה תפירה

לאופנה לנוער תופרות מודלים בתנאים טובים 03-423011 03-653877 (24555)

תופרות מעולות לוונגר במפעל 1.500 ש"ח (24079) 03-662143

למפעל אופנה לייצוא בת"א דרושות תופרות באוברלוק, גזרנים וגהצנים, תנאים מצוינים 03-835154 (19305)

הזדמנות בעלת נסיון +בגדי ספורט תנאים טובים: 03-815914 (14705)

• בת"א משקיעים ופרויקט מעולה לבוגרים (14219) 03-650377

• דרושה תופרות לייבוא לשמשפחה עילית לעבודה ביוקרה 03-421855 (14206)

• דרושה מודליסטית +משכנתא למנוגד צעיר 03-811107 (14105)

• מודליסט/ית בגדי ילדים תעודת +נסיון 03-451626 ,03-458287 (14188)

הנהלת חשבונות

• כנ"א פקידה עם ידע בהנהלת-חשבונות לכרטסת לקוחות 03-915948 (26878)

מנהל חשבונות סוג 2 או 3, מנוסה כולל עבודה במחשב, ליום מלא. לעבודות מגוונות. שכר גבוה וכל התנאים הסוציאליים כחוק. כדאי לך לפנות אלינו בהקדם. "מנפאואר" בן יהודה 12, א"-ה', 08.00 - 14.00 (22370) 03-298877

פקידה עם ידע בהנהח"ש ועבודת קלדנות למשרה מלאה למפעל העובר לא.ת פ"ת בעוד כחודשיים (16617) 052-554513

עובדי דפוס

לשרותי ליטו מיוחד מונטג'רים מעולים, 5 שנות ניסיון, עבודה באווירה ותנאים מיוחדים, בתוספ בגבוה המשכורת 03-380988 (28807)

דרוש סבנאי קידור מיזוג אויר 03-5517301 (15078) 03-5520729

חשמל ואלקטרוניקה

חשמלאי מוסמך ומנוסה לעבודה קבועה ומיידית, בראשל"צ, תל-אביב. תנאים מצוינים "א.ו.ה.ת." (25817) 03-371465

למיתוג אזור התעשיה ראשל"צ דרושים חשמלאים/ חוטים לבנית לוחות חשמל 03-9643528 (20568) 03-999844

חשמלאי מוסמך לפרוייקט קצר בת"א. למתאים שכר גבוה. "מנפאואר" בן-יהודה 12 ת"א, א"- ה', 14.00 - 08.00, 03-298877 (19717)

מלחימה/ מחוטח נסיון עשיר בתחום. לעבודה מעניינת ומשובצת, באזור רמת-גן. למתאימה תנאים מצוינים. "מנפאואר" בן יהודה 12 ת"א, א"-ה', 08.00 - 14.00 (19416) 03-298877

לקריירה" חשמלאי מוסמך +נסיון 5 שנים ומעלה באחזקת מבנים (14664) 03-5449848

מלחימות למעגלים מודפסים +נסיון שנתיים לעבודה מיידית "תיגבור" 03-296846 (14607)

עובדי יהלומים

שרטוט וגרפיקה

משק בית

למושב תומר דרוש נהג +רשיון לפול טריילר 02-941216 02-941233 (14248)

מתסנאים

מחסנאים צעירים מנוסים +נסיון לעבודות קבועות "א.ג.א." (24483) 03-451729

ל"קריירה": מחסנאי מנוסה +הפעלת מסוף +רשיון פרטי (14717) 03-5449848

מוכרים/ות

מוכרת מנוסה +הופעה למשרה מלאה בחנות קרמיקה בצפון ת"א 03-5467156 "א.ב.א" (24855)

ל"קסטרו"מודל" מוכרות בעלות הופעה נאה לשעות הבוקר או אחה"צ 03-814424-5-6 (24207)

סוכנים — מקדמי מכירות

נהגי סיולית דרושים לחברה להסעות כולל השקעה. תנאים מצוינים 052-913517 גם בשבת. משרד (20197) 052-911882

לקריירה: איש מכירות +דקע טבני ורשיון ג' לת"א 03-5449848 (20293)

דרוש פועל ברלנדיר למטה לאבנים גדולות, בתנאי קבלן (14935) 053-339188

דרוש לוטש רוודיסט למודלים פנטו, מ"ס 1.20 גלם ומעלה, אפשרות מחוץ למפעל. טלפון 7515680 (14837)

ספרים/ות

נגרים

נגר רהיטים בעל נסיון של 5 שנים בפרוייקט באיזור פ"ת במפעל מסודר. "מנפאואר" בן יהודה 12 ת"א א"-ה' 14.00 - 8.00 (24103) 03-298877

נהגים

דרושים נהגי סיולית/ אוטובוס תנאים מצוינים טלפון (14892) 03-216256

מקדמות+ רכב, לעבודה בגושרין+ ניקיון. •בקיס •בונוסים •עמלות •הוצאות רכב. יקי: 03-5744819-820 (19728)

סטודנטיות/ דיילות ומרצות לרשתות השיווק בגוש-דן ובירושלים לאחה"צ (15744) 03-5366184

מפיק, משווק או עוכן עצמאי של מוצרים לבתי מלון, בתי חולים ובתי- הארחה ,מפעלים מוסדות, מסעדות וכיו"ב, יש לנו עבורך הצעה להגדלת הכנסותיך ללא השקעה ומאמץ נוספים ונעניק לך באיזור פעילותך את הזכות לשיווק חמרי הנקיון: ג'ונסון האיכותיים והמפורסמים ביותר בעולם. לקבלת פרטים נא לפנות: מחץ החברה המובילה למיכון, חומרים, ציוד לתחזוקה ונקיון לגב' אידיס בטל' 378473, (14262) 03-370121

מפעילי ציוד מכני

פועלים/ות

בלתי מקצועי מת"א לעבודה קבועה במשמרת אחה"צ 03-451729 "א.ב.א" (24469)

עובדי נקיון

עובדי מתכת

מסגר אחזקה מנוסה לעבודה קבועה מיידית בראשל"צ, המרושרון, בני-ברק, יהוד, פ"ת. "א.ו.ה.ת." 03-371465 (25255)

רתכי סי.או.2 מנוסים לפרוייקט ממושך בפ"ת תנאים טובים "חבר" (24680) 03-5101420

כרסמים לעבודה ממושכת במפעל מסודר. למתאימים תנאים מעולים. "מנפאואר" בן יהודה 12 ת"א, א"- ה', 08.00 "14.00 (22572) 03-298877

לח.ש.' מסגרים ורתכים מעולים בכל אזורי הארץ 03-381003 (20562)

מסגרים/ רתכים לעבודה משובצת במפעל מסודר, באזור המרכז. "מנפאואר" בן יהודה 12 ת"א, א"- ה', 08.00 - 14.00 (19661) 03-298877

כרסמים קונבנציונאליים ו-C.N.C. רתכים: חשמל וארגון. מבלטן מנוסה. "אשלט" (18262) 03-225083

שומרים

שרותי אחיות

למוסד רפואי בחולון דרושות אחיות מוסמכות 03-888829 03-882174 (14880)

עובדי מוסך

מסגרים מנוסים +קריאת שרטוט +מסגר מכני (ידע בהשחזות) לקביעות, שכר גבוה במיוחד 03-5103811-2 (14198)

למכון רישוי בחולון דרושים בוחנים מוסמכים לעבודה קבועה בתנאים מצוינים, 802684 בריקה 03-5566204 (14284)

עובדי סעד

שליחים

ל"קריירה": שליח אחרי צבא+ אופנוע לחולון (14728) 03-5449848

נתניה

דירות

אשדוד

באר שבע הדרום

הצעות עבודה

חוק הדרמאות שוות בתעסוקה, תשמ"א 1981 לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על-פי החוק.

אילת

דירות

מכוניות

• ב'ג'ניור 1985 מחלה +מנגנים שקופה +טסט לשנה 08-225943 (20256)

• אוטוביאנקי ב'ג'ניור 82, טסט 7 חודשים מצויינת 03-5523727 (20313)

אאודי

אאודי 100, 1983 +מזגן +תוספות, שמורה 03-377744 03-358936 (28317)

אוסטין

אופל

אוטוביאנקי

אוטוביאנקי

אלפא רומיאו

مكان الأصل

הלוח הכללי

אמריקאיות

• מנוע G.M מיבוא הרכבה האחרית מקצועית "מנוע־צמרת" 03-533569 (27417) 03-537177

• אולדסמוביל 1983, 4 צילינדר, 70,000 ק"מ, מצב מצויין 03-343585 (29645) 052-911829

• לדצ'יניים שברולט 1955, 6 צילינדר, כחדשה 15,000 דולר. (26050) 03-552586

• שברולט קפריס 1979 +מזגן ... (21617) 03-9230195

טנדרים

דלתא

וולבו

סאאב

סובארו

מבצע. הרכבת צירות סובארו על חשבונה פס הייצור הממוחשב (היחידי בארץ) להידוש צירות הישלם. חברת "המדביק" תחזיר לבעלי הרכב תשלום הרכבת צירות שבוצע במוסך. פרקים במוסכים, חנויות וב"המדביק" (30015) 03-377744

מק-F 1979 קמינס, אמבטיה "ענק" 3 צירים 06-763102 1988 (24909)

מרצדס 508-D 1986 דבל קבינה, כחדשה 12,000 ק"מנו מחירון (36 תשלומים +מזומן) (24051) 03-376542

למשונעים על גולף משנעת 1600 ראשונה 86 כל התוספות והאפשריות 04-831579 (13923)

סוזוקי

סוסיתא

סיאט

פורד

בהזדמנות! מחברה 1600 אוטומטית סוף ... (ש"ח סופי) 14,800 (15776) 03-858102

פיאט

מכרו! *פיאט רגטה 1986 אוטומטי+ מזגן *פיאט ריתמו 1300. *קורטינה 1500 1980 טנדר פטנה 1974 ניתן לראותן מיום ראשון בתאום מראש (26322) 03-5520464

סיטרואן

סימקה-קרייזלר

פולקסוואגן

דלתא טנדר 1.4 1988 לאספקה מהירה! רדיו טייפ ואזעקה לכל קונה עד 31.5.88 ת"א 03-5440104, 03-5440799, חולון 03-848729 (13870) .03-848444,

מרצדס

מנועים וראשים חדשים לוואן, אלקמינו, ג'י.אם.סי 03-332534, (15749) 03-332519

לנציה

מיני מינור

מסחריות

טלבוט

מנועים חדשים לשברולט, אולדסמוביל, פונטיאק, ביואיק, 03-332534 (15433) 03-332519

318י 87, שמורה כחדשה, מזגן, הגה כח, נעילה כפולה, גג נפתח גלגלים רחבים, ג'נטים מגנזיום 03-413772 בבית, 03-615902 במשרד 03-611966 למיכאל או ליצחק (14158)

ג'יפים

ב.מ.וו

דייהטסו

הלוח הכללי

הד כפול ומכופל

הלוח הכללי

ביקוש רכב
[illegible]

בתי"ס לנהיגה
[illegible]

חילופי רכב משומשים
[illegible]

אופנועים וקטנועים
[illegible]

פיז'ו
[illegible]

רוצים לקנות
[illegible]

רהיטים
[illegible]

מקררים
[illegible]

וידיאו טייפ
[illegible]

מערכות קול
[illegible]

מכונות כתיבה
[illegible]

חיות בית
[illegible]

כלי נגינה
[illegible]

הלוואות
[illegible]

חקלאות
[illegible]

טרקטורים
[illegible]

טלוויזיות
[illegible]

סירות
[illegible]

מזגני אויר
[illegible]

מכונות תפירה
[illegible]

מכונות כביסה
[illegible]

מלגזות ושינוע
[illegible]

ריפוי והדרכה
[illegible]

מנעולים וכספות
[illegible]

ספרים
[illegible]

שרותי הובלות
[illegible]

פוליש ונקיון
[illegible]

שיפוצים
[illegible]

אסטרולוגיה
[illegible]

ציפוי אמבטיות
[illegible]

קיט ונופש
[illegible]

אותיותדביקות
[illegible]

שרותים
[illegible]

בת זוג
[illegible]

בן זוג
[illegible]

הכרזות
[illegible]

שוק המציאות
[illegible]

לעבודה מנהלית — טכנית מעניינת במרכז תל-אביב
דרושים
עובדים
בעלי השכלה תיכונית
לאחר שירות צבאי
מאיזור גוש דן — לחודשים יוני — יולי.
לטלפן: 03-332990, 03-332592

רשות הדואר
דרושים:
עורכי דין ומתמחים
בעלי נסיון קודם בתחום דיני העבודה, מקרקעין וחוזים.
נא לפנות בצירוף קורות חיים והמלצות לת.ד. 1283 ירושלים, 91012
העבודה בירושלים.
סודיות מובטחת.

לקונצרן כללי
דרוש
מנתח מערכות בכיר
דרישות התפקיד:
– מעל 8 שנות נסיון בנתוח מערכות
– נסיון בפתוח תוכנה בתחום הפיננסי והנהלת חשבונות
– נסיון בניהול צוות עובדים
– רקע בתכנות
– השכלה אקדמאית בתחום – כלכלה/חשבונאות/סטטיסטיקה
מועמדים הרואים עצמם מתאימים לתפקיד זה, יפנו בכתב עד, בצירוף קורות חיים, לת.ד. 50427, ת"א 61500.

קיבוץ כפר סאלד מחפש
אחות מוסמכת
להתקשר: במשך היום בין השעות 7.00 — 14.00 06-947512 06-947510,
בשעות אחה"צ ובשבת 06-947712.

ברקן בע"מ
אנו מחפשים
את הטוב ביותר (10)
אנו מציעים את הטוב ביותר!!!
אם את/ה
★ גיל 24 ומעלה.
★ השכלה תיכונית ומעלה.
★ בעל/ת יוזמה ושאיפה לקריירה עצמאית, כושר ביטוי ויחסי אנוש מעולים.
★ בעל/ת רכב (רצוי).
אנו מציעים
★ הכשרה וליווי מעולים — ע"י אנשי מקצוע מהמעולים בענף הביטוח.
★ קידום מהיר במסלול אישי מותאם.
★ הכנסה בטוחה.
★ גיבוי לאורך כל הדרך.
להצלחה בטוחה בביטוח!!!
טלפונים: 03-7518060, 03-7520166
שלוחה — 30, 31.

... אנחנו ממריאים!
הצטרף להצלחה, פרסם ב - כולנו

כולנו – שבועון צעיר

רק "כולנו" מאפשר לך לפנות ישירות ל-140,000 ילדים בכל שבוע!

אגוד המפרסמים בישראל
ADVERTISERS ASSOCIATION OF ISRAEL

דוחות ביקורת תפוצה לשנת 1987.

ביקורת תפוצה של "כולנו" לתקופת ינואר — דצמבר 1987.

פרוט התפוצה לפי
מספר הגליונות שהודפסו, הופצו, הוחזרו ונמכרו

החודש	מספר העמודים שהופיע במספר החודש	מספר הגליונות שהודפסו	מספר הגליונות שנמסרו להפצה	מספר הגליונות שהוחזרו	אחוז החזרות	מספר הגליונות הכולל שנמכרו (במחיר מלא, בהנחה ומינוי) לאחר ניכוי החוזרים	תפוצה ממוצעת להופעה אחת
1.87	4	103,080	103,020	8,850	8.6	94,170	23,543
2.87	4	96,000	95,982	9,298	9.7	86,684	21,671
3.87	5	124,500	124,480	11,725	9.4	112,755	22,551
4.87	4	104,000	103,975	12,438	12.0	91,537	22,884
5.87	4	106,000	105,990	12,300	11.6	93,690	23,423
6.87	5	141,000	140,980	15,275	10.8	125,705	25,141
7.87	4	116,000	115,985	13,618	11.7	102,367	25,592
8.87	4	116,000	115,940	16,045	13.8	99,895	24,974
9.87	5	147,000	136,892	13,681	10.0	123,211	24,642
10.87	4	124,000	123,984	13,470	10.9	110,514	27,629
11.87	4	140,000	139,981	12,532	9.0	127,449	31,862
12.87	5	216,000	215,978	14,525	6.7	201,453	40,291

לפי הסקר האחרון של איגוד המפרסמים, תפוצתו של "כולנו" המריאה ב-71% במשך שנה אחת. את ההמראה הזאת אי אפשר להפסיק. את ההמראה הזאת כדאי לך לנצל.
תפוצתו של "כולנו" עולה באופן רצוף וקבוע מיום הווסדו: בשלש השנים האחרונות עלתה התפוצה ביותר מ-400%.
עליה מרשימה שכזו בתפוצה הינה תופעה יוצאת דופן בעולם התקשורת. היא מוכיחה את אשר ידענו מהיום הראשון:
"כולנו" הוא עיתון משובח שהילדים אוהבים!
"כולנו" נקרא בכל שבוע ע"י כ-140,000 ילדים בני 3-12 (כל גליון נקרא ע"י 3-4 ילדים)
140,000 ילדים שקובעים איזה מעדן חלב אמא קונה, איזה קטשופ ואיזה משקה קל יימצאו במקרר, איזה ג'ינס הם ילבשו ואילו נעלים הם ינעלו.
140,000 ילדים הם כוח צרכני אדיר שלא תרצה להתעלם ממנו.
פרסם ב"כולנו" ותוכל להשפיע על 140,000 ילדים בכל שבוע.

ההצלחה היא של כולנו
שבועון צעיר

مكان الأصل

مكان الأصل

אנטנה / יאיר גרבוז

הצדיק הכפרי והכינור

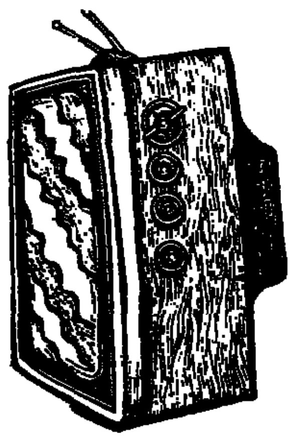

ביום שישי ב„מוסף המוספים" נפרד אריק שרון מאמו שהלכה לעולמה. למראייניו דן מרגלית ועדה בן־נחום הוא סיפר איזה תכונות קיבל מאמו וגם מאביו שנפטר לפני שנים רבות. אכן, שרון אדם ממושמע מנעוריו, את מה שקיבל הוא שמר וטיפח ופיתח ואת מה שלא קיבל לא לקח ובגלל זה אין לו אף תכונה שלא עברה אליו בירושה. ממילא לא היתה אינטימיות בפרידה בין הבן לבין אמו אלא מין טקס של העברת שרביט במירוץ הגאווה הלאומית, מסדר של חילופי משמרות של זקיפות קומה ועקשנות. על אהבה וגעגועים ורכות ופינוק ושאר זוטות פרטיות המרכיבות יחסי הורים וצאצאיהם לא דובר; מה שנלמד בכוח יוחזק בכוח וככל הנראה הגבורה והאומץ הם הנעלים שבתכונות האדם.

הבן ביסס וחיזק את ירושת אמו, בהספידו אותה העביר לה בחזרה את התכונות המשופרות שפיתח בעצמו. הוא הגדיר את עמדותיה מחדש במושגים אקטואליים של פוליטיקאי מקומי שמוצא מוסר השכל גם בפרידה מן ההורים.

על אמו הוא אומר שהיתה אשה אמיצת־לב, עבדה קשה כל ימי חייה, ראתה בעבודה לא רק צורך קיומי אלא גם ערך, חיה בצניעות, והעיקר היתה לה השקפה ברורה לחלוטין לגבי זכותם של היהודים על ארץ ישראל. אדם כמוני שקיבל מאמו פחדים ודאגות וגם הומור ובעיקר אהבה רבה, רוצה לשאול את השר שנתייתם אידיאולוגית: האם כאשר דיברה אמך על ארץ ישראל אורו עיניה? ומה היה צבע עיניה? והאם אתה זוכר את ריח תבשיליה? ועוד שאלות לא מדיניות שכאלה שיהפכו את האם למקרה פרטי ולא לנציגה של סוג אנשים למרות הגדרתו של בנה אריק שרון: „על אנשים מסוגה לא בוכים". מי שכן בוכה שייך לזן אחר ואמו שייכת לסוג אחר.

היתה בי נכונות להשתתף בצערו ולשכוח לרגע את היריבות הפוליטית העמוקה, אבל הוא בשלה: אהבת הארץ, קשר לאדמה, גאווה יהודית, התמדה, אלה הם הדברים שקיבלתי בבית. אפילו מדינת ישראל השלמה והגדולה מתקשה להסתדר עם כל־כך הרבה אהבת ישראל, לא כל שכן ילד קטן שקיבל בבית הוריו מנת־יתר של גאווה יהודית שמספיקה לו עד עצם היום הזה ומתמלאת מחדש כמו פך השמן. בדרך־כלל כאשר אדם מספר על הוריו החלוצים ומתאר את הקשיים המרובים ואת המכשולים שעמדו בדרכם, סיפורו מעורר אהדה. משום מה כאשר אריק שרון מדבר על מאבק בקשיים והסרת מכשולים זה נשמע כמו אזהרה חמורה ואחרונה לקשיים ולמכשולים. בפני אריק אל תשים מכשול ואם כן תשים אלוהים ירחם על המכשול.

בשיחה עולים ביטויים ומשפטים שנשמעים קרובים ומוכרים להחריד. על הוריו הוא אומר שהם לא היו חריגים אלא יוצאי דופן, הם לא היו אנשים קשים רק שהמאבקים היו קשים. הם לא היו אנשים לא דמוקרטיים אלא לא קיבלו שום דבר כמובן מאליו; דברים שלא באו להם הם פשוט לא קיבלו, נאבקו על עמדתם. והעיקר: תמיד חוזר ואומר שאדם חייב להגן על רכושו ועל

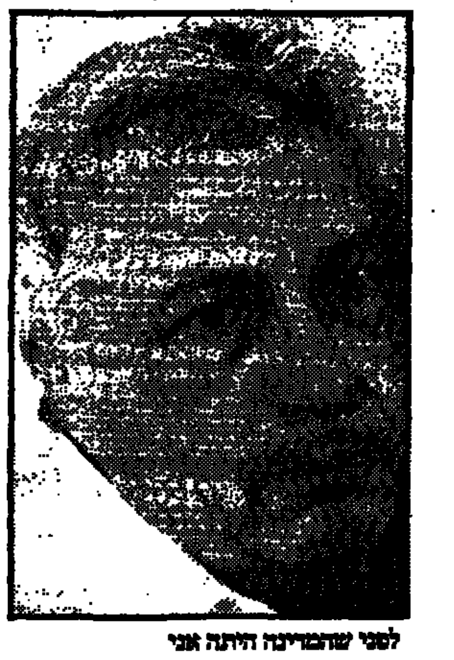
לפני שהמדינה היתה אני

הטריטוריה שלו, זו לא רק זכותו אלא גם חובתו. כמו כן, אין להסגיר יהודים לידי זרים וכמובן זכותנו הבלתי מעורערת על כל שטחי ארץ ישראל. לך תסביר לו עד כמה מעורערים אנו מהזכויות הבלתי מעורערות שלנו.

לא צריך להיות פסיכולוג מומחה בשביל להבין שמי שלא שיחק במשחקי ילדים בזמן הנכון יתחיל לשחק ב„מונופול" בגיל מאוחר; יקנה שטחים ויזיז חיילים ולא יקבל שום דבר כמובן מאליו ואם יתקל במכשולים ידע להסירם מדרכו ועל כל ארבעה בתים שיאסוף יבנה בית מלון ובכל פעם שיעבור ב„דרך צלחה" לעשות סדר חדש יורק עליו אורח. אפילו פרידתו של שרון מאמו היתה חסרת רגישות ונעשתה מתוך עמדה עקומה של: המדינה זה אני כי לפני שהמדינה היתה אני היא היתה אמא שלי. לפעמים אני מתפלל בלבי שאנשי שרון לא ייתקלו יותר בקשיים, שאמו תנוח בשלום על משכבה ושכבה ישוב לנגן בכינור ויפסיק לשחק באש הגאווה הלאומית ושכמו כל ילד מתבגר יפסיק לריב ויצא קצת לשחק עם השכנים. למה צחק השר למראה הכינור שהושיט לו דן מרגלית? אולי בשל המבוכה ואולי בגלל שהוא שמח להיווכח שהוא גדול בעוד הכינור נשאר קטן.

„שכנים ושכנים ואינם שכנים", אומר הערבי

הטלוויזיה מנסה אף היא לתרום את חלקה לחינוך לדמוקרטיה. זה לא קל להתחרות במשרד החינוך ובאיגרת הדמוקרטית שפורסמה על־ידי האגף לחינוך ממלכתי דתי, שם נאמר בין השאר, על אנשי השמאל הישראלי: „לאנשים כאלה חסרה ההכרה בצדקתנו המוחלטת. הם לוקים בשנאה עצמית והזדהות עם אויב עמנו". ועוד נאמרו בה דברים „דמוקרטיים" על מצוות כיבוש הארץ מידי זרים. הסדרה החינוכית „שכנים" מציבה לעצמה מטרה לקרב בין יהודים וערבים בבחינת וגר זאב עם כבש, בתנאי שהכבש יסתובב חופשי בדירת הערבי עד שיישחט על מפתן הדירה החדשה בהתאם למנהגם הפרימיטיבי.

מעצם הידיעה הנרכשת שבסדרות מסוג זה, הקונפליקטים נפתרים די בנקל ויחסי שכנות רעועים הופכים תוך פרק זמן קצר לידידות גדולה. אפשר להבין שמדובר באידיליה שמשתתפיה טרם יודעים עליה ורק שבוע או שבועיים מפרידים בין הקרנת פרקי העויינות לבין הקירבה הגדולה ומוסר ההשכל. אוי לנו שאחרי כל־כך הרבה שנות כיבוש ושלטון על עם זר אנו צריכים לפתוח בתוכנית שנועדה להסביר שלערבים אין קרניים ושכולנו בני אדם. מצד שני בתנאים הקיימים גם החינוך המאוחר השקוף והאלמנטרי הזה עשוי אולי להועיל במשהו.

התוכנית הראשונה היתה לגמרי לא רעה והיא בוודאי שימחה את אלה שמייחלים לסדרה משפחתית הומוריסטית קלילה נעימה מתוצרת הארץ שתנצית את הארצ'י באנקרים שלנו ותאחד את המשפחה סביב מסך הטלוויזיה. למרות שמטרה זו איננה בראש מעייני מצאתי את עצמי מחייך לא פעם ואפילו צוחק. הנסיון לחנך נגד ראייה סטריאוטיפית נעשה בעזרת דמויות סטריאוטיפיות וסיטואציות שבלוניות ופורט על מיתרים גזעניים במנגינה דומה לעקרון החיסון על־ידי הדבקה במחלה בצורה קלה. מעשה כזה עלול לפעול כמו בומראנג. בכל זאת סדרה שראוי לתת לה הזדמנות. ניכר שיוצריה התלהבו מהמשימה הן מהבחינה המקצועית והן מהמטרה החינוכית. הבימוי איננו אחיד וכזה גם המשחק. לעתים בולט מדי המאמץ להצחיק וההשתדלות לובשת אופי וולגרי שמזיק גם להנאה וגם לתוכן. התפאורה בלתי נסבלת ובקטעים רבים מעוררת ממש גיחוך. לא תמיד גילו יוצרי התכנית רגישות מספקת וגם הם כמו כולנו עדיין מתחבטים ולא מתחככים. כאשר שרים שיר בערבית ראוי לתרגם גם את מילות השיר, הרי מדובר פה בקירוב לבבות ותרבויות ולא בהצגת המוסיקה הערבית כפולקלור זר וחסר־חשיבות שאין צורך לקלטו ולהבינו. תוכנית ממין זה צריך היה להקרין מיד אחרי מלחמת ששת הימים לפני שהחלה ההידרדרות הגדולה. היום כבר אין סיבה לחייך ואפילו אין זמן להתחנך. במדינה שיש בה אנשים כמו כהנא ותומכיו, המלה שכנים נשמעת כמו המצאה.

ביום ב' במסגרת התכנית לנוער הוקרנה תכנית ראשונה בסדרה שעניינה הישיר חינוך לדמוקרטיה. הפרק הראשון היה עשוי היטב ואני משוכנע שראוי וחשוב לצפות בסדרה כולה. הצרה הגדולה היא שבזמן שמתרבות התוכניות לחינוך לדמוקרטיה, הדמוקרטיה עצמה הולכת ותחלשת. ככל הנראה נזכה בעתיד הקרוב לסדרות חינוכיות על חשיבות משטר החוק, על מניעת גזענות, על מערכת הבריאות, על כלכלה בריאה, על מערכת בחירות הוגנת, על מניעת תאונות דרכים, ועל הצורך לעצור את הירידה מהארץ. תוכניות מהסוג הזה נראות כמו תרגום מאוחר שמנסה להשיג את הסרט הרץ.

עשה לך פרקליט

העובדה הפשוטה והזועקת לשמים היא שברגע זה עצורים במחנות הכליאה שבשטחים הכבושים 1900 אסירים מינהליים? כל המוסיף לעובדה הזו גורע מלבד אם הוא פרקליט שכידוע יכול להסביר כל דבר. תת־אלוף סטרשנוב, הפרקליט הצבאי הראשי הופיע ב„השבוע יומן אירועים" וניסה להסביר שמעצר מינהלי הוא צעד שלא ממהרים ולא ששים לנקוט אותו ושהוא מבוסס על החוק ועל האמנות הבינ־לאומיות. הוא הסביר את הקשיים הרבים שבהקמת בתי כלא חדשים מלא־כלום ותוך זמן קצר. הסבר מרגש מאד וממש הומה ומגול במהדורת שנות ה־80.

גם הפרקליט הצבאי הראשי מודה שהיו חריגים כמו שלושת האסירים שאפילו צו מעצר מינהלי לא קיבלו ושמשפחותיהם לא ידעו איפה הם וגם צה"ל לא ידע איפה הם. ממילא איש לא ידע מה חטאו השלושה שלא ידוע איפה הם, לדעתו אלה תקלות מצערות שקיימות בכל מערכת משפטית. באחרונה הוכנסה מערכת ממוחשבת כוללת וכללית שממנה ניתן יהיה לאתר את האסירים ולפקח היטב על כל התהליך. מעניין אם המחשב ידע גם להסביר את סיבות המעצרים ואת טיב הטיפול בעצורים. בנסיבות הקיימות קובע הפרקליט שזכויות הפרט אינן נפגעות ונעשים מאמצים גדולים למנוע חריגים ותקלות. לאחר שהפרקליט הצבאי הראשי מילא באמנות את תפקידו הצבאי והמשפטי, אני, שאין עלי חובות לתרץ ולנסח הסברים, מבקש רק להזכיר לבית המשפט העובדה המחפירה שמדינת ישראל כלאה 1900 אסירים מינהליים ועוד האלה נטויה.

חטף פתח / ורדה צימרמן

פסטיבל כושר

העליה שוב ושוב לירושלים, הריצה מאולם אחד למשנהו משאירה אותך קצר נשימה והרגשת רוויה מסויימת משתלטת. פסטיבל ישראל במחציתו. בדרך כלל חביב אך לא מלהיב. סיכום ביניים

כשמחציתו של פסטיבל ישראל כבר מאחורי הגב, מתחילה התשישות לתפוס את מקומה של ההתלהבות הראשונית. ההתלהבות לקראת הולכת ומתפוגגת כמו בלון מנופח שאינו קשור היטב והאוויר נפלט הולך ממנו לאט לאט. תשישות פיזית מצד אחד. העליה הכמעט יומית מתל־אביב לירושלים איננה עוד הנאה, כי אם כמעט מיטורד. הריצה מאולם אחד למשנהו מהופעת תיאטרון להופעת מחול או למופע רווב משאירה אותך קצר נשימה והרגשת רוויה מסויימת משתלטת.

ועדיין אפשר לכנות את המופעים נחמדים חביבים. האי אפשר לכנות אותם מלהיבים או מרגשים. ועדיין, גם בשבוע השני, נשארה הופעתה של להקת המחול בוזאר במקום הראשון בדירוג שלי ואליה מצטרף „תיאטרון השמש", שהחל את הופעותיו בסופו של השבוע הראשון. למרות שעות ההופעה הארוכות, למרות המלל הרב ולמרות נטישתם של צופים רבים במהלך ההופעה. זו עדיין אחת ההופעות הבודדות, כאמור, שניתן להצמיד להן את שם התואר מרגשות. לפחות לגבי ובלי להתיימר בביקורת תיאטרון.

בשבוע השני היה תיאטרון גרמני שהציג באנגלית מחזמר־רוק „קו 1", תיאטרון בלגי שהציג ואריאציה מודרנית ל„תעלולי סקאפן" למולייר, והיתה הקראת סיפור באידיש והיה גם מופע מיוחד על גבעות החול שליד אשדוד.

מופע זה, „דיונה", מביא אותנו להגדרה חדשה של הפסטיבל מפי אחד העוסקים בו. „פסטיבל כושר" הוא כינה אותו וברצינות. כדי להגיע לדיונה הגדולה היה צורך, ראשית, להקיף את אשדוד כולה ומיד אחרי השלט „צאתכם לשלום" לפנות לכיוון החולות והים. ראש העירייה ביקש לנצל את ההזדמנות ולהציג בפני האורחים־הצופים את עירו... והנסיעה היא במרחק עשר דקות הליכה ממקום המופע. אפשר לנסוע באוטובוס מיוחד שהועמד לרשות הצופים או לצעוד. מי שבוחר בצעידה מובטחים לו הרגשת החופש שבמרחב והאוויר הצח. כושר גופני? לא חשבנו על כך, אבל בדיעבד מסתבר שזו עיסקת חבילה. צעידה בחולות עד לספסלי העץ שהוקמו במיוחד וצעידה חזרה ובין לבין מופע בחול נקי, כששום מבנה אינו מפריע לפגישה שבין הגבעה לשמים. מופע בטבע הוא שינוי מרענן. יום קודם לכן צעדנו כשעה מתחת לאדמה, במחילות חפירות הכותל המערבי. צעידה באוויר טחוב כשאבני ענק סוגרות עלינו מלמעלה ומשני הצדדים. גם זה כושר. ועוד מבטיחים צעדות נוספות בשבועיים שנותרו.

מן הפסטיבל נמסר, כי השבוע השני הוא העמוס ביותר. הופעות מגוונות של קבוצות רבות בתחומים שונים. שבוע זה גם הביא לביטוי מוחשי את פרישת זרועותיו של הפסטיבל אל מחוץ לירושלים. אל יפו ואל תל־אביב, אל חיפה ואל אשדוד.

סוף המחצית מסמן גם את קו הסיום של „האינדיאדה", המתיאוס פסיון ובוזאר וכן את דעיכת (נכון לרגע הכתיבה) התבוללותה של הפוליטיקה באירועי התרבות. ולמרות האמור לעיל על תשישות מסויימת עדיין נותרה הציפיה לאופרה של פנבקפורט, למוקיון ג'נגו אדוארדס, לסינתיה קלארי, מירה זכאי והקול הבולגרי ולמופעים שייזכרו לטוב גם כאשר הפסטיבל הבא יצא לדרך.

400 שנה אחרי / דליה שרון

לגיטימציה לאנטישמיות 1988

נאום השופט הפונה אל שיילוק ומבקש רחמים על המלווה הנוצרי מזכיר את מאמרי המערכת של רוב עתוני בריטניה למחרת גזר הדין של דמיאניוק. „רויאל שקספיר קומפני" בלונדון חוזר אל „הסוחר מוונציה" – ורוב הקהל יהודי

נקמת דם ללא רחמים של יהודי מושפל ומבוזה היא הנושא של שני מחזות, שמעלה עתה בתיאטרון „ברביקן" „רויאל שקספיר קומפני" לאחר שהוצגו בסטרטפורד. היום לא יעלה שום מוסד יהודי בדעתו למחות נגד העלאת מחזות אנטישמיים שנכתבו לפני 400 שנה, ואשר נחשבים מכבר לנכסי צאן ברזל של התיאטרון. הקהל (בחלקו הגדול יהודי), שבא לחזות ב„היהודי ממלטה" מאת כריסטופר מרלו, פארסה שהוגדרה כטראגדיה, הקומדיה, אליבא דשקספיר, „הסוחר מוונציה", שנכתבה שנים ספורות אחרי כן – נמצא תחת הרושם שלפניו הצגה מאוזנת על הקונפליקט בין הנוצרים והיהודים. אך למעשה אל תוך האיזון הזה משתרבבות נימות אנטישמיות מובהקות.

„היהודי ממלטה" (או בשמו המקורי „הטרגדיה של היהודי העשיר ממלטה") פותח בהצגת בארבאס, סוחר יהודי עשיר מאד וממולח, בבית המסחר שלו, כאשר ערימות של זהב מונחות לפניו. כאשר באה משלחת של יהודים לספר לו, כי כל היהודים נקראו אל המושל הנוצרי של האי אין הוא מודאג. אצל המושל מתברר, כי פרנסי העיר חבים מסים רבים לתורכים, והחליטו לממן את החוב על־ידי הפקעת מחצית רכושם של כל יהודי מלטה. בארבאס מסרב לתת את מחצית עמל חייו ועל כן גוזרים המושלים, כי כל רכושו יוחרם וביתו ייהפך למנזר. הוא משכנע את בתו, אביגיל, להעמיד פנים שהיא רוצה לייהפך לנזירה כדי שתוכל להכנס אל הבית ולהוציא ממחבוא אוצרות אותם הטמין בארבאס לפני הגזירה.

בארבאס מוסיף ומחליט לנקום בנוצרים. קצין ימיה ספרדי מגיע לאי עם „מטען" של אסירים תורכים, משכנע את מושל האי לפתוח במלחמה נגד התורכים ומציע עזרתו בתנאי שהמושל ירשה לו למכור את האסירים כעבדים בשוק. בארבאס קונה עבד איתמור (מוסלמי – „שנינו נימולים, שנינו שונאי נוצרים") שיעזור לו בתכניות נקמתו.

בתוך כך בנו של המושל וחברו מאוהבים באביגיל. בארבאס מבטיח לשניהם את יד בתו, אך בעזרת עבדו הוא משסה אותם זה בזה כך שיצאו לדו־קרב בו הם הורגים אחד את השני. אביגיל, שאהבה אחד מהם, נשברת וביאושה אכן הופכת לנזירה. בארבאס נוקם בהרעלת כל אנשי המנזר. שני נזירים, אשר גילו, כי ידו היתה בהרעלה, זונה וסרסורה, מפתים את העבד כדי לסחוט את אדונו בארבאס. הם מוציאים מפי העבד פרטים על כל מעשי הנקמה של בארבאס. כאשר נודע לו הדבר הוא מתחפש לטרובדור, נגן בנג'ו שבא לבדרם ומרעיל את שלושתם, אך הם מספיקים לדווח למושל. בארבאס נאסר, נמלט וכורת ברית עם התורכים ההופכים אותו למושל האי. עתה מציע בארבאס לנוצרים את עזרתו בחיסול התורכים. התורכים אמנם נהרגים על המבנה המיוחד שבנה בארבאס אך המושל בוגד בבארבאס, מצווה לחתוך את החבל ובארבאס נשרף בבור שכרה לתורכים. המושל לא נענה לתחנוני היהודי, אשר במותו משלים את נקמתו, מגלה למושל, כי הוא אחראי למות בנו, ומקלל את הכלבים הנוצרים והתורכים הכופרים.

לאורך המחזה כולו אין „טובים": הנוצרים מנוולים, הנזירים רודפי בצע ותענוגות, התורכים סוסנים ועושקים. אין שמירת אמונים – זהו עולם חסר כל ערכים מוסריים. התכניה המאלפת למחזה נכתבה על ידי סימון טרסלר, ומקדימה רקע היסטורי למחזה ולאספקטים שונים שלו, כגון יחסי נוצרים ויהודים בימי מרלו. סבורים כי המחזה נכתב בשנת 1589. הוא הוצג תכופות וזכה לשיא פופולריותו בשנת 1594, בעקבות משפטו והוצאתו להורג של ד"ר רודריגו לופז, רופאה היהודי של המלכה אליזבת, שהואשם במזימה להרעיל אותה. בשנת 1633 הופיעה ההוצאה הראשונה של המחזה.

במאות השמונה עשרה והתשע עשרה הוצג המחזה פחות. ב־1818 הוא הועלה בתיאטרון „דרורי לייך" בלונדון ואחר גלגל לאמריקה, שם הועלה בפעם הראשונה. במאה הנוכחית הועלה ב־1923 בלונדון. ה„רויאל שקספיר סוסייטי" העלה את המחזה ב־1964, במלאות 400 שנה להולדת כריסטופר מרלו. בימי מרלו היו היהודים מעטים מאד בלונדון, אחרי שב־1290 הם גורשו מבריטניה ונושלו מכל רכושם, ואולי משום היותם מעטים ושונים היו היהודים נושא לשנאה על רקע גזעי. לפני כן היו היהודים בחסות ה„כתר" ללא הגנת החוק, לא יכלו להוריש את רכושם לצאצאיהם, וכמו בארבאס ויהודי מלטה במחזה נדרשו לעתים קרובות לממן את „הכתר". היו אמנם יהודים, כמו אהרן מלינקולן אשר זכו לעושר ולמעמד חברתי בקהילייה הבנקאית, אך רוב היהודים נאלצו, מחוסר ברירה, להיות מלווים בריבית והפכו למטרה נוחה לרדיפות, כמו הטבח של יהודי יורק ב־1190, שבוצע בשם עקרונות דתיים של איסור להלוות בריבית ושהוביל לכך שנוצרים שמטו את חובם ליהודים. הסיפורים שיהודים משתמשים בדם נוצרים בפסח, סיפורי הרעלת הבארות כדרך להפיץ את המגפה השחורה, היו מקובלים מאז המאה ה־14. מניחים כי אחד המקורות למחזה „היהודי ממלטה" הוא ספרות ימי הביניים בקשר ל„רוצחים לשם פולחן" כמו יו מלינקולן.

עם זקן ופאות. גלן ארמסטרונג, סוחר יהודי

הבימוי של בארי קיל מעמיד את בארבאס כמי שלא נותרה לו ברירה אלא לנקום, כאדם נחמד בעל חוש הומור קצת סרקסטי, בעל רעיונות מתוחכמים להרע. ההצגה מציגה אותו כסימפטי כביכול – אך מסוכן – „הטיפוס הרע" שאין מנוס מלרדתו לתליה. הקטע האנטישמי ביותר היה המונולוג של בארבאס, אחרי שבתו זורקת לו את כספו שהוטמן בביתו, ובארבאס אומר „הו, זהבי, אוצרי, אושרי, חיזוק לנפשי, ומוות לאויבי". הוא מתעטף בצעיף גדול עליו מצויירת מפת העולם (רמז לטלית ולזקני ציון אשר התכוונו לכבוש את העולם) בשעה שהוא נושא נאום מתנשא: „למרות כל אוכלי החזיר הנוצרים (עם לא־נבחר, לא נימול לעולם, מנוולים עלובים שאף פעם לא התייחסנו אליהם עד שטיטוס ואספסיאנוס כבשו אותנו), אני עתה שוב עשיר, בתי עמי ולא במנזר... אוכל לקנות בית גדול כמו בית המושל, וכן יהיה בידי המושל ובנו... אינני בן שבט לוי ואינני שוכח בנקל פגיעה בי. אני למדתי בפלורנץ להתעלם כאשר קוראים לי כלב, להתכופף בפני כל נזיר יחף, בתקווה לראות אותם מתים ברעב או לירוק לתוך כליהם."

המשחק של גלן ארמסטרונג בתפקיד בארבאס הוא מצוין ודו־גוני. בארבאס נראה כיהודי מזרח אירופי, עם זקן ופאות, קפוטה ומגבעת שחורה. התפאורה מעולה בפשטותה: על רקע מפה מלוכלכת של המזרח התיכון מוצג האי על ידי הגבהת הבמה המוקפת בחול. ארגזי־עץ המסודרים בדרכים שונות מהווים את ביתו של בארבאס, המנזר, בית הבושת, השוק, ומצודת מלטה.

„הסוחר מוונציה" – קומדיה שקספירית פופולרית, נכתבה כנראה בשנת 1598, אחרי ההוצאה להורג של רודריגו לופז. בניגוד ל„יהודי ממלטה", הסיפור על שיילוק היהודי וליטרת הבשר אינו עיקר המחזה. הוונציאנים גיבורי המחזה אוהבים, מתחפשים, רוקדים ושומעים מוסיקה. מעמד הסוחרים העשירים, שאינם יהודים, המביאים סחורתם מעבר לימים, הוא מכובד ונערץ, ומייצג תרבות ששקספיר מאמין שקולו מעריך. כאשר הסוחר נקלע לצרה הוא נאלץ לבקש את עזרת המלווה בריבית קצוצה היהודי, דמות בזויה ושנואה בימיו של שקספיר שזוהתה תמיד עם היהודי. למרות שמחזותיו של שקספיר נחשבים „נצחיים", ברור שהוא חשב על קהל הצופים של זמנו ופרט על נימים פופולריים באותה תקופה.

המחזה פותח בהצגת אנטוניו, הסוחר מוונציה, המודאג. חבריו סבורים, שהסיבה היא אניות הסחורה שלו הנמצאות בלב ים וטרם הגיעו. היות שהונו של אנטוניו על פני הים, הוא מבקש ללוות כסף משיילוק, יהודי עשיר, שבהזדמנויות קודמות אנטוניו השפיל והעליב משום שהוא יהודי. שיילוק מתנה את מתן ההלוואה בהחזר ליטרה מבשרו של אנטוניו אם הכסף לא יוחזר במועד. בסניו מצליח לעמוד בתחרות עם יריביו ומשיג את ידה של אשה בשם פורשיה, וחברו זוכה במשרתת שלה. בתו של שיילוק, ג'סיקה, בורחת עם אהובה הנוצרי וגונבת את כספו של אביה. בתוך כך מגיעות שמועות כי רכושו של אנטוניו טבע בים ושיילוק דורש את ליטרת הבשר שלו. בבית המשפט מבקש השופט, הנוטה באופן ברור לטובת אנטוניו, ששיילוק יסביר מדוע הוא עומד על קיום החוב ככתבו, פונה

מבקר התיאטרון של הטיימס: „אינני יודע מהו טבע המקום הדתי עם טלית ותפילין, אך זהו סוג הסצינות שבתקופות אחרות עוררו את ההמון לדרוש דם יהודי"

לרגש הרחמים שלו, ומציע ששיילוק יסכים לקבל כספו במקום הבשר. שיילוק עומד על כך שאין הוא חייב הסברים („נאמר שזהו חוש ההומור שלי"), וכי ליטרת בשרו של אנטוניו היא רכושו והוא יכול להשתמש בו כרצונו כשם שהעבד הוא רכושו של הנוצרי ואין איש מרחם עליו.

למקום מגיעות פורשיה ואמתה מתופשות כפרקליטות. פורשיה, אחרי נאום על הרחמים כ„גשם עדין משמים", מקבלת כביכול את טענת שיילוק. הוא מתכונן לקחת את ליטרת הבשר כאשר היא אומרת, כי ההסכם מדבר על בשר אך לא על טיפת דם שישפך.

כאן מתהפך הגלגל: הנוצרים ה„רחמנים" אינם דנים את שיילוק למוות, גוזרים שעליו להתנצר, רכושו יעבור לידי המדינה ואנטוניו – ואחרי מותו לידי בתו ואהובה הנוצרי. הקומדיה ואווירת הרומנטיקה ההגיגות אינן מופרעות. ב„הפי אנד" מגלה פורשיה לבעלה כי היא היתה הפרקליט המציל, ואניותיו של אנטוניו מגיעות בשלום לחוף.

מתחילת המחזה, בבימויו של ביל אלכסנדר, ברור כי היהדות והנצרות המתנצחות אינן שוות מעמד. ברקע לבמה ראים מגן דוד צהוב מצויר בקווים גסים שהצבע נוטף מהם, לצד חלון כנסיה נקי עם ציורי קדושים מזכוכית מגוונת. הנוצרים יפים ונקיים, בעוד שיילוק, הלבוש כיהודי מזרחי בשמלות צבעוניות מלוכלכות, שער ראשו וזקנו מדובללים, דבריו והיגוי דיבורו מגוחכים ומעוררים שאט נפש, ואפילו ילדי העיר רודפים אחריו, לועגים לו ויורקים עליו. אנטוניו יורק בפרצופו מיד אחרי שהוא מקבל את ההלוואה ואין כל ספק, כי המלווה והלווה הם אויבים ולשיילוק יש סיבות מספיקות כדי לרצות בנקם.

אנטוני שר, המגלם את שיילוק, יהודי יליד דרום אפריקה, מצוין בהעמדת שיילוק, והוא מאפיל על שאר הדמויות בהצגה. הוא מנגב את היריקות בפרצופו, בידיעה שהן מכוונות אל עמו, ובהכרה, כי השמחה להפסדו גדולה משום שהוא יהודי. נאומו של השופט על רחמים והומניות הזכיר לי את מאמרי המערכת של רוב עתוני בריטניה למחרת גזר הדין של דמיאניוק המבקשים מהיהודים לגלות עתה מידת רחמים.

הטקסט של דברי שיילוק במשפט אכן מציג את שיילוק כרודף דם חסר לב ומצדיק את כינויו במחזה כ„רוח זאב בגוף אדם", „יהודי שטן בארגמן". אך הצגת „היהודי השטן", זה שבחלק מהפולחן של דתו הורג נוצרים, מגיעה לשיאה בסצינה בה מתכונן שיילוק לגבות את חוב ליטרת הבשר ומשחיז בהתלהבות תוך שידיו מזיעות מהתרגשות את סכינו: כאשר גוזרת פורשיה כי הוא רשאי לקחת את המגיע לו מתעטף שיילוק בטלית, ותוך אקסטזה של פולחן דתי, כשהוא מתנדנד מצד לצד כבתפילה, ליד חבריו היהודים, הוא חוזר ואומר בעברית את „שפוך חמתך על הגויים", כאשר הוא מתקדם עם הסכין המשחז לעבר קרבנו.

אני, שהבנתי את המלים העבריות, לא יכולתי להרגע מכעס על סצינה אנטישמית זו. מבקר התיאטרון של ה„טיימס" כתב למחרת: „אינני יודע מהו טבע הטקס הדתי שאנטוני שר מקיים עם טלית ותפילה לפני שהוא מתקדם לעבר קרבנו, אך זהו סוג הסצינות, שבתקופות אחרות עוררו את ההמון לדרוש דם יהודי".